This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Rom
2(
1
WIDENER
HN 8JXU 1

Digitized by Google

Rom 2677.1.32

Harvard College Library

FROM THE

SALES FUND

Established under the will of Francis Sales, Instructor in Harvard College, 1816–1854. The will requires the income to be expended for books "in the Spanish language or for books illustrative of Spanish history and literature."

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ

LA FAMILIA ASPARÓ

NOVELA

DE

COSTUMS DEL NOSTRE TEMPS

2.ª EDICIÓ

BARCELONA
IMPREMPTA «LA RENAIXENSA»
1900

Digitized by Google

Digitized by Google

LA FAMILIA ASPARÓ

Digitized by Google

Digitized by Google

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ

LA FAMILIA ASPARÓ

NOVELA

DE

COSTUMS DEL NOSTRE TEMPS

(Ab llicencia del Ordinari)

2.ª EDICIÓ

BARCELONA

IMPREMPTA «LA RENAIXENSA»

1900

Digitized by Google

~~Span 5832.2.5~~
Rom 2677.1.32

Sales fund

Queda fet to dipòsit que marca la lley.

Digitized by Google

ALS MEUS NETS

Quan tancant los ulls, los giro envers los anys de la meva infantesa, tantost me costa lo donarme compte de las grans evolucions á que he assistit. Com emboyrada visió, recordo encara 'l portal de Mar en lo plá de Palacio; y lo d' Isabel en la qu' es avuy grandiosa plaça de Catalunya.

D' aquella Barcelona reclosa dins de sas murallas, á la d' avuy, casi recolzada á las serras de Vallvidrera, hi ha una diferencia, una transformació tan gran, com la que exteriorment existeix entre las enmantellinadas senyoras que omplían per Sant Tomás l' antich passeig de Sant Joan, y las que lluhint lo darrer figurí del *sombrero* francés, invadeixen tots los días de festa, en luxosas carretelas lo centre del aristocrátich Passeig de Gracia; com en lo terreno literari, la del públich que 's deleytava ab *El Trovador* d' en García Gutierrez, al que s' entussiasma ab los problemátichs dramas de Echegaray y 'l que aplaudeix ab artística fruyció l' auba del simbólich teatro inaugurat per Ibsen, en las nubolositats de la Suecia.

Digitized by Google

Lo mon camina, lo mon avansa, lo mon progressa...

Mes, ¿la transformació del modo de ser íntim, moral, psicológich, ha sigut de tanta trascendencia com lo material y extern?...

. . . . . .

Si Deu vos deixa viure, fills dels meus fills, y en lo vinent sigle, ab la regeneració política de la nostra estimada Catalunya, logreu assolir sa complerta regeneració moral, y desde sas novas evolucions la curiositat ó l' estudi vos instigan per sapiguerne quelcóm de la nostra vida íntima actual, vos ofereixo aquestas páginas, que, ab tot y 'ls seus defectes, son reflexo de la vida que jo he viscut, particularment desde trenta anys ensá; d' ells n' he extret los cuadros y personatjes de la present novela; á tots los he conegut; á tots los he sentit parlar; ab molts m' hi ha unit ferma amistat...

Positivistas, idealistas ó romántichs, enamorats de lo antich, fanátichs de lo modern, ab sas virtuts ó ab sos vicis y debilitats, son la nostra gent, ó al menys la de la classe mitja á la que ha pertenescut la vostra ávia.

Digitized by Google

UN CASAMENT Á LA MERCÉ

Com á la major part de las esglesias de Barcelona, la de la Mercé, esceptuant los dissaptes en que s' hi canta la Salve y 'ls días de funcions estraordinarias, la concurrencia hi sol escassejar després del Rosari, pero en la vetlla del dia 21 de Febrer de 187..., en lo que comensém nostra narració, las amigas y conegudas de las familias Asparó y Balcells, en confosa barreja de classes y estaments, sapiguent que á las vuyt s' hi havía de celebrar lo casament del fill petit de la segona, ab la filla única de la viuda de don Miquel Asparó, un bon xich abans de la hora anunciada, havían anat omplint casi totas las primeras cadiras de la part més inmediata als altars de má esquerra; lloch per ahont solen passar las comitivas que pujan al camaril.

Malgrat de que, individualment, cada una de las senyoras y donas allí reunidas, hauria protestat de son proverbial respecte al temple del Senyor y de sa fonda devoció á la Verge, aquell vespre enrahonavan y 's movían dins de la esglesia, com ho haurían pogut fer en lo menjador de sa casa. De tant en tant,

Digitized by Google

alguna cadira que quedava desocupada en los rengles més propers al altar major, algun capellá que pujant ó baixant obría la mampara de la escala del camaril ó la remor que dessobre del empedrat hi produhía 'l frech de las rodas d' algun cotxe que passava pel carrer Ample ó per la plasseta de la Mercé, feya desenrotllar un moviment d' ondulació al enfilall de senyoras aplegadas aquell vespre devall de l' ampla nau de la esglesia; y un "¡ara! ¡ara!„ que, no per esser dit baix deixava de percibirse clarament, eixía á l' hora d' una munió de bocas, al mateix temps que tots los caps se giravan envers la porta gran, posant en conmoció al nombrós aplech de pobres, que's preparava pera demanar sa almoyna á las comitivas dels núvis.

Mes, com aquestos no arribavan encara, la concurrencia anava aquietantse y ab veu més ó menos baixa se tornavan á rependre 'ls interromputs diálechs, y en alguns indrets las tiradas conversas.

En un dels rengles més propers al altar del Santíssim, una senyora d' uns trenta anys, deya dirigintse á la companya que tenía asseguda al seu costat:

—¿Sent, donya Catarineta? Está tocant un quart de nou ¡y aquesta gent no vé! Si tardan gayre, jo no 'm podré pas esperar per véurels entrar... Perque encara que ja he dit á n' en *Paco* que avuy soparíam un xich més tart, no tindré més remey que anármen á casa. ¡Ay pobra de mí! ¡quín soroll que hi tindría! Perque vosté ja sab lo que son los homes: ells la farán esperar un' hora, pero vosté no 'ls fassi pas tart d' un sol minut. Y vegi, després que desde las set que soch aquí!... ¡Oy! ¡y crech que vostés també hi sopan á las vuyt?

—Sí, filla, sí; pero ¿qué hi vol fer? ara ja hi som, y jo no me 'n aniré pas que no hagin vingut. *Vuy*

Digitized by Google

veure si á n' en *Pablito* se li coneix gayre la verola...

—¿Lo nuvi ha tingut la verola?—preguntá ficantse en la conversa una espectadora del rengle del derrera.

—Sí, senyora, sí; ¡y quína verola! Si pels Reys van estar á punt de sagramentarlo... Y á fé que ha quedat bastant desfigurat. ¡Tu guapás qu' era! ¡Bona sort te de la barba que s' ha deixat! ¿Qué no 'ls coneix vosté als Balcells?

—Veurá—feu un xich escorreguda la nova interlocutora—conéixels de visitarmhi, no; ni á n' ella tampoch: pero com las mevas fillas son del temps de la *Rosita,* moltas vegadas nos havém trobat juntas á casa la modista de *sombreros,* y tot esperant que 'ns toqués la tanda, nos havém cambiat algunas paraulas... Pero ¿es veritat lo que diuhen que 'l qui fa 'l bon casament es ell?

—Es clar, dona, es clar! ¿Qué te que veure lo que hi ha á casa en Balcells en comparació de casa l' Asparó? Y aixó, sens comptar que la *Rosita* es filla única y á casa en *Pablito,* per un fluix, son sis germans!—

Mentres que donya Catarineta ab la minuciositat de un agent de negocis, treya á relluhir las sevas fidedignas noticias sobre 'ls interessos de las casas d' abdós nuvis, dos ó tres rengles més avall, una menestrala de mitja edat vestida ab trajo de merino negre, sach de panyo y mocador de seda fosca al cap, deya á una senyora vella, alta, morena, ossuda, de marcada fesomía y ayre de suficiencia, que estava assuguda á la seva dreta:

—¿Vol creure donya Pepa que jo, més que á la núvia, tinch ganas de veure la cara de satisfeta que hi fará donya Isabel? Perque no 's pot negar que aquest casament ha estat obra seva; ja que per donya

Digitized by Google

Filomena, en *Pablito* no ha sigut may sant de la seva devoció... Pero, quan á donya Isabel se li posa una cosa al cap!...

—Aquest matrimoni, si que no necessitava pas que ningú s' hi posés per arreglarlo!—interrompé vivament la senyora que acabavan d'anomenar per donya Pepa—perque jo ho sé prou bé tot aixó! La *Rosita* se 'n va enamorar com una boja. ¡Y ves qui li treu del cap á una noya de dinou anys, y més sent filla única! Sino que sa mare, per fer la quantra á la Isabel!... Perque per bonas que sigan las joves ¡desgraciada la que 'n necessita cap!... Altrement, ja ho sé prou que hi varen haver las sevas rahons ab motiu d' aquest matrimoni. Pero com la tia no veu més que pels ulls de la noya, ho ha defensat á peu y á cavall. Y s' ha sortit ab la seva ¡y ha fet bé! Perque vegi ¿quíns motius hi havía per oposarshi?... Sino que entre cunyadas, basta que un hom diga *fas* perque ellas digan *nefas*... Be prou que ho sé per la meva... Mes tornant ab lo de casa l' Asparó ¿qué hi podía tenir que objectar á aquest casament la mare de la *Rosita?* Perque en *Pablito* es de molt bona familia. Ja veu lo casament que ha fet lo gran á Madrit?...

—Sí, sí, es molt cert; pero vosté sab tan bé com jo mateixa, que mentres los uns tot ho guardan, los altres son d' aquells que tot ho llensan; y que lo qu' es ell de dot, avuy per avuy, no crech que 'n porti cap; y quan la seva mare falti y hagin donat la part al hereu, me sembla que ben garbellat tampoch hi trobarán gran cosa...

—Be, ja es veritat, pero ¡es tan amable! ¡tan galantejador!... Y després, que ha fet una carrera molt lluhida; sempre ab *sobresalientes!* Y lo cert es que havent d' entrar á la casa, los diners son lo de menos... En fí, Francisqueta, que vosté també 'n pot estar ben enterada de lo que ha *mediat* en aquest

Digitized by Google

casament... perque vosté, fa molts anys qu' entra á la casa...—

Quan la dona 's disposava á contestar á la seva interlocutora, se sentí que la tocava pel bras una senyoreta d' uns disset á divuyt anys que, seguida d' una senyora major y una altra noya de la seva edat, entravan en lo rengle pera asséures en unas cadiras que acabavan de desocuparse.

—¡Y quína sort que las senyoras que seyan aquí s' hagin cansat d' esperar y 'ns hagin deixat lo seu lloch!—esclamá alegrament la joveneta.—Figuris que feya més de mitja hora que 'ns estavam de peu dret!... La mamá ja no podía més!... ¡Y trobar puesto al costat de vosté, qu' es tan entranta de la casa, y que coneix casi á tothom que anirá al casament!... ¿Escolti, qu' es veritat lo que diuhen, que 'l vestit que portará la *Rosita* val més de cinch cents duros?

—Tant com cinch cents, potser no; pero es riquíssim! ¿Qué no han anat á veure las robas vostés?

—¡Ay! no senyora. La mamá, com que nosaltres no li hem regalat res, no hi ha volgut anar de cap manera. ¡Veji si ha estat tonta! ¡Quánta gent hi deu haver anat á véurelas que no 'ls hi ha fet regalo y que tal vegada no son tan conegudas com nosaltres!

—Ja ho crech! Com que tots aquestos días de tráfech jo hi he estat per ajudar á la cambrera, n' hi he vistas moltas de familias que han anat á veure las robas y que tampoch han fet regalo.

—¿Veu mamá?—esclamá ab tó de queixa la joveneta, girantse envers la senyora que tenía al altre costat.—¡Cóm jo li deya que molta gent hi aniría sense haverli regalat res! Si no que vosté ¡mira unas cosas!... ¿Y las joyas? Diu que 'n te de preciosas! Cómptimho, cómptimho.

—¿Qué vol que li digui, filla, si alló es lo que hi

Digitized by Google

ha que veure? Ne té de brillants, d' esmeragdas y perlas, de safirs...

—Pero á mí m' han dit que las del nuvi no son pas las millors: que las bonas son las que li ha regalat lo *tio* Martí—feu la mare de la noya, intervenint per primera volta en la conversa.

—¡Oh ja ho crech! Pero no es estrany. Com don Martí es solter y no sab qué ferse dels diners ¡s' ha volgut lluhir y ho ha fet! Y ja era d'esperar, havent baixat d' América no més que pel casament!—

Las darreras paraulas de la Francisqueta foren ofegadas pel remor que, com un fort brunzit de vent huracanat, se produhí al posarse en conmoció aquella llarga negror de gent apilada en los rengles de cadiras de la part esquerra de la esglesia. S' havía sentit clara y distintament los cotxes que 's deturavan devant de la porta major y, per lo tant, ja no hi havía lloch á dubtes; los que de llarch temps s' esperavan per veure 'ls nuvis, anavan á deixar satisfeta la seva curiositat. En un moment tothom se posá en peu; moltas cadiras foren tretas de lloch y algunas senyoras s' enfilaren dessobre dels assientos, en tant que la majoría, sortintse dels rengles, s' abalansava sobre l' espay destinat pera passarhi la comitiva que, ab dificultat, anava avansant de dos en dos, fregant á las reixas dels altars.

—¡Es lo nuvi!

—¡Son los Balcells!

—¡En *Pablito* dona 'l bras á la seva mamá!...

—¡Y qu' está elegant! Lo qu' es per portar bé 'l *frac* ¡no hi ha com ell!

—¡ *Vaya* que la verola l' ha deixat ben desfigurat!

—¿A que vá que si hagués estat viceversa ell no s' hi hauría casat ab la *Rosita*?

—¡Y quín *traje* la jove Balcells!

Digitized by Google

—Ab alguna cosa se li ha de coneixer qu' es de la aristocracia...

—Li deuhen haver fet á Madrit...

—¡Mira, mira las Ximenez! Aquestas sí que sempre se 'ls hi coneixerá que son de la terra dels *Guajamayos*. ¡Y quíns vestits més virolats!—

Mentres se feyan aquestos y parescuts comentaris, los convidats de la familia Balcells acabavan de desapareixer per la encatifada escala del camaril. Las senyoretas portavan trajos de seda clars, ab vaporosos vels de punt blanch al cap; las senyoras també luxosament vestidas, duyan trajos de color fosch, adornant sas testas ab ricas y ayrosas mantellinas de blonda negra, lluhint gran profusió de joyas. Los homes vestían tots de *frac* y corbata blanca.

Abans de que la gent que de tan llarga estona 'ls esperava s' hagués fet cárrech de las personas y trajos que passavan per devant de sos ulls, ja la grossa manpara del camaril havía tornat á tancarse darrera del últim convidat, deixant que aquella munió de curiosos tornés á girar lo cap envers á la porta principal, tot reprenent las interrompudas conversas. Mes allavoras la espera sigué més curta; apenas havía passat un quart d' hora, quan torná á sentirse lo soroll del cotxes, lo remor de las cadiras y 'l mohiment de la gent, reproduhintse las mateixas escenas de quan havía entrat la comitiva dels Balcells. La de casa l'Asparó era bastant més nombrosa. La nuvia, d' uns dinou anys d' edat, alta, primeta, de cutis estremosament blanch, faccions regulars y cabell ros, elegantment vestida ab un rich trajo de *damassé* blanch ab róssech, adornat ab los indispensables ramets de flor de taronjer y graciosament cuberta ab folgat vel del punt anomenat d' *il-lusió,* feya una encisadora silueta, que 's destacava ab major forsa, passant apoyada en lo bras d' un corpulent senyor

Digitized by Google

d' uns quaranta y tants anys, rigurosament vestit d' etiqueta. Darrera seguía la viuda Asparó ab trajo de vellut negre, y la seva cunyada Isabel ab un de tapissería blau *marí*.

—¡Qué bé está la Rossita!

—¡Y quín vestit més rich!

—Diu qu' en Camps li ha portat ja fet de París...

—¡Vaja! jo trobo que duya 'l cap un bon xich massa dret... per una nuvia está millor que vaji ab lo front baix...

—¡Y dona!... ¡Es per no despentinarse! ¡Y perque no se li desapunti 'l vel!

—¡Y quínas joyas l' Asparó! ¡Son molt millors que las de la Balcells!

—¿Y la Isabel? ¡Sembla un' altra! Avuy si que no la coneixerían pas los escolans de Santa María...

—En *Pablito* ja ha fet lo negoci. ¡Y negoci rodó!...

—¡Mira! ¡Mira! tant que deyan que no hi convidarían més que 'ls parents ¡y també hi son las Jordanas!

—¡Y las Aleus!

—¡Y las Comas!

—¡Y las Sauris! ¡Y cóm van vestidas! Ja han fet bé de posarse endarrera. Si 's posan aprop de la nuvia ¡la eclipsan! ¡Y quin luxo!

—¡*Vaya,* jo trobo que donya Filomena pot estar ben contenta, perque si be es veritat que en *Pablito* no es rich, en cambi tampoch no pert la seva filla. Això de tenirla á casa, també val alguna cosa. Digan lo que vulgan, jo trobo qu' es un casament molt ben encertat...

—Perque vosté no sab lo que jo sé... ¡Deu vulgui que aquesta noyeta que *inter nos* no es gran cosa, tinga prou manya per aguantarlo!... Perque jo li asseguro que 'l tal *Pablito,* es un *alet* que ja, ja! Si

Digitized by Google

jo hagués volgut parlar... no foren pas ara al camaril...

—*Pues* si vosté verdaderament sabía alguna cosa d' importancia... Dispensi que li digui, pero 'm sembla que ab l' amistat que té ab la Isabel, la hauría hagut d' avisar...

—¡Deu me 'n guart! Com jo tinch tres noyas solteras, lo que menos haurían dit qu' era enveja!—

Mentres la concurrencia comentava á son gust, ab més ó menos reticencias, lo casament que s' estava efectuant, la dona anomenada per Francisqueta, deya á la seva companya tornantseasseure en la cadira que feya una hora y mitja que ocupava:

—Ja ho veu donya Pepa, com passan las cosas del mon... Tant parlar del casament de la *Rosita;* que si fora, que si no; que si s' arreglarían las cuestions d' interessos; que si la Balcells lo voldría casar per entrar á la casa; que si en *Pablito* 's moriría de la verola, ¡y ja 's pot dir qu' está tot llest! Dins d' un quart d' hora ja serán casats. Demá tothom parlará del sopar d' avuy, y d' aquí á tres días ja ningú se 'n recordará. ¡Deu vulga que ho encerti bé! perque ab aixó dels casaments, devegadas los que semblan més encertats, resultan una desgracia. ¡Miri lo que ha passat ab la noya Mora! Y en aquest, sería tant de sentir per la Rossita, com per donya Filomena que no viu més que per aquesta criatura!

—Aixó si que no'm dona cap por! La Isabel compta y no acaba las qualitats d' en *Pablito,* lo talent que té, lo molt carinyós qu' es y lo content que 's fica á la casa; que ja sab vosté que aixó ha estat lo cavall de batalla de la familia Asparó, desde que la noya es gran; que si la haguessin volguda casar fora, ja ho podía ser vint vegadas, perque li havían sortit molt bons partits. ¡Una noya tan rica! ¡Y tan guapeta! ¡Y tan ben educada! Perque la seva tia...

Digitized by Google

—Miri, donya Pepa, aixís de vosté á mí, aixó de ben educada... Jo no diré que no ho siga. ¡Deu me 'n *libri!* Y á més á més, jo que me l' estimo molt de veras. ¡Si 's pot dir que l' he vista neixer!... Pero la veritat es que las fillas únicas solen ser sempre molt mimadas, y la *Rossita* pitjor que las altras; perque á més de la seva mare, ha tingut á donya Isabel que ha valgut per quatre; y aixó ha fet que hagi pujat un bon xich voluntariosa... Y cregui que 'm consta —feu la Francisqueta recalcant la paraula—que li han passat algunas cosetas, que donya Filomena ab tot y serli mare, no las hi hauría pas consentit; pero per no tenir un sagramental ab donya Isabel, ha hagut de fer com qui no ho veu... perque per més que la gent diga lo que vulga, cregui que més paciencia ha près donya Filomena ab ella, que ella ab donya Filomena...

—¡Ay filla, no ho cregui pas aixó! Per diners que 's tingan ¡ditxosa la qu' es mestressa de casa seva! y pensi que las joves...

—¡*Vaya* que de joves com la senyora Asparó no n' hi han gayres. Miri que jo fa vint anys que hi vaig á cusir un dia per setmana y, per lo tant, puch estar un bon xich enterada de lo que ha passat en aquesta casa... Y com jo sé lo que val, puch parlar ab fonament de moltas cosas... Y si 'm prometés no tornarho á dir á donya Isabel perque, á la fí, ella es de la casa y si sabía...

—¡Ay Francisqueta! ja pot fer compte que no ho diu á ningú—esclamá vivament l' amiga de la anomenada donya Isabel, atansant la orella al mateix temps que probava en vá d' acostar sa clavada cadira á la de la antiga cusidora.—Perque jo, com que fa molts anys que vaig ab ella, ja li conech un bon xich lo génit... Y no 's cregui que no pensi moltas vegadas que si va tant ab mí, es perque jo 'm deixo

Digitized by Google

manar ¿sab?... Per lo demés estigui certa que jo no li haig de tornar á dir ¡ni lo més mínim!... ¡Deu me 'n reguart!... Cosas ben importants se m' han confiat en aquest mon y may per mí se n' ha sapigut un fil...

—Sí, sí; mes com una te que viure ab tothom... Y per altra part, ab mí s' hi han portat sempre molt bé. Miri, l' any passat, allavors que vaig estar tant temps malalta, no 'm va faltar may la carn y la gallina que donya Filomena m' enviava cada dematí. Y donya Isabel també 'm vingué á veure moltas vegadas; perque, apart del génit, s' ha de confessar que també te bon fondo... Y cregui que jo 'ls hi estich agrahida de debó, y que si necessitavan de mí per qualsevol cosa, jo...

—Ja ho crech!... Ja ho crech!... Pero no 'm deya que 'm volía comptar...

—¡Ay, sí, sí! y li comptaré, perque jo no ho sé per donya Filomena; que si ella m' ho hagués dit recomenantme 'l secret ¡ja me 'n guardaría prou bé de divulgarho á ningú!... Pero á mí m' ho va comptar aquella cambrera vella que se 'ls va morir l' estiu passat: la Madalena. ¿Sab?

—Sí, sí. Pero aixó, aixó de l' Isabel!,—feu ab anguniosa curiositat la confidenta de la Francisqueta, á la que desatinavan las ambigüetats que aquesta intercalava en la narració.

—¡Ja deuhen ser casats! ¡La escolanía ja canta la Salve!—esclamá, interrompent la conversa, la joveneta qu' estava asseguda al altre costat de la cusidora.

—¡Ara sí que desseguida passarán! Perque 'ls nuvis baixan primer ¿veritat?

—Sí, sí, es clar!

—Miri, ja tothom s' aixeca de las cadiras. ¡Aixó es un fástich! Si s' estiguessin assentats, tots los veuríam passar, y aixís ¡no més los veuhen los desver-

Digitized by Google

gonyits! ¿No s' hi ha fixat quan han pujat al camaril que fins moltas senyoras s' han enfilat dessobre de las cadiras? ¡Jo del Rector ho privaría això!

—Sí, sí, ja ho pot dirho! Pero jo, si veig que algú altre ho fa, també m' hi enfilaré; perque quan han passat, ni casi 'ls he vist. ¡Veji per qué haurém estat duas horas aquí, si no 'ls puch veure!—esclamá la noya en tant que la companya de la cusidora li deya tocantla pel bras:

—Y pues ¿y això que 'm deya de la Isabel?—

La Francisqueta no pogué complaure tampoch á la seva confidenta. La mampara de la escala del camaril s' havía obert donant pas á la jove parella que, mitj tambalejant, baixava las escalas agafada pel bras, inquieta, confosa devant d' aquella infinitat de miradas que 's fixavan á la una, sobre d' ells. Emocionats y desitjosos de sustréures á la curiositat, que sabían tenía de comentar fins son més insignificant moviment, passaren depressa, casi corrents, com la ideal visió de la felicitat sobre la terra, per entremitj d' aquella multitut que, sens casi haver pogut donarse compte de la seva presencia, sentía ja 'l soroll del cotxe que se 'ls emportava...

Dèu minuts després, baixavan ajuntadas, enrahonadoras, festivas y rialleras, las comitivas d' abduas familias, relluhint com una cinta de virolats colors, per entre 'l topo negre de la gent, que desde las set havía anat omplint lo temple, y que, completament absorta é identificada ab un aconteixement de duas casas, ab las que sens dupte no 'ls hi unía ni parentiu, ni tal vegada molt íntima amistat, tot senyantse distretament y sens casi detenirse pera resar una Ave-María á aquella miraculosa Verge, á la que sens dubte, en lo fons del cor estimava, com un riu al qui li obran la resclosa, s' esmunyí darrera la comitiva dels convidats, deixant en pochs minuts en complerta

Digitized by Google

buydor la espayosa y venerada esglesia de la Mercé. Per breus instants la gent, formant una atapahida clapa negra, invadí la xica plasseta, y tot ficantse per entre mitg dels cavalls dels dos últims cotxes del casament que acabavan de omplirse, com esbarriat aixám d' abellas, aná escampantse y perdentse pels diversos carrers y carrerons que, desde l' antich y avuy solitari carrer Ample, desembocan envers al centro de la vella ciutat barcelonina.

Digitized by Google

QUI ERA LA VIUDA ASPARÓ

Donya Filomena Roca, viuda de don Miquel Asparó, era filla d' un erudit catedrátich de la facultat de Ciencias de Barcelona, que havia mort ab un despaig molt plé de medallas y diplomas y un calaix molt buyt de diners. La petitíssima pensió que havia quedat á la esposa, y un altra mes insignificant encara que li passavan los parents, no arribava, de molt, á cubrir las mes perentorias necessitats d' una viuda ab un fill de catorze anys, que estudiava lo darrer del batxillerat, y una noya de setze, que acabava de sortir del colegi.

Los parents y amichs qne més se interessavan per la familia, plens de bon zel, feren varias propostas pera aminorar la trista situació de la casa; y entre aquestas, hi hagué la d' un cosí que, tenint una acreditada botiga de robas, proposá quedarse 'l noy per aprenent, ab quin plan, aquest se podria ensinestrar en la manera de guanyarse 'l pá; y á la mare, no sols se li treya aquest pés de sobre, si no que encara se li donaria un petit sou pera ajudarla.

La viuda digué que s' ho pensaria y ho parlá ab los

Digitized by Google

seus fills. En Martí, que aixís s' anomenava 'l noy, se posá á plorar, se li tirá als brassos y li digué:

—Sí, *mamá,* sí: per més que ja sab vosté que la meva il·lusió era ser advocat, las circunstancias manan; y jo faré tot lo que de mí dependeixi pera aliviar á vosté y á la meva germana.

Mes la noya, la Filomena, al anársen al llit, quan estavan ja tancadas al seu cuarto, tot besantla, digué á la seva mare:

—Miri, *mamá,* jo si fos de vosté, me sembla que diria al nostre cusí que no ho accepta lo que li ha proposat pel noy...

—¿Que no?...—feu la mare tota astorada.—Y *pues* ¿cóm vols que ho fem, criatura, si ab tot y ser en Martí fora y guanyarnos alguna coseta cada mes, tindrém prous treballs pera poguer viure?

—Sí, sí; pero 'l noy ho fá per nosaltres!—exclamá vivament la joveneta—Per ell, lo seu desitg, la seva il·lusió, es ser advocat! Miri, ahir mateix, *antes* d' aquesta proposició, me deya: "Si jo fos sol, no 'm faria pas res de llogarme per aprenent, ni que fos per mosso; pero que 'm deixessin anar á la Universitat á seguirhi la carrera que ha estat lo somni de la meva vida." Aquesta es la seva aspiració; es lo seu porvenir y 'l nostre, perque en Martí te cor y te talent; molt talent! ja sab lo que deya 'l *papá* y lo que han dit tots los catedrátichs que ha tingut.

—Pero criatura, no comprens...

—Sí, sí; los diners, la situació, la necessitat!... Be ho sé prou!... Desgraciadament ho toquém... Pero nosaltres podém treballar, guanyar alguna coseta! Miri—feu després d' un moment de reflexió—quan l' altre dia varem anar á casa en Pantaleón, á comprar los guants de dol, hi vareig veure una senyora que n' hi anava á portar un paquet y li donavan vuyt pessetas. Es una feyna que m' agrada y que 'm sem-

Digitized by Google

bla que aviat l' apendria. Com nos coneixém de tants anys, estich certa que demanántlosho, trovarian manera de férmen ensenyar, y me 'n darian á fer. ¿No li sembla que ho podriam probar y que valdria més treballar nosaltres y que en Martí pogués seguir la seva carrera?—

La pobre mare abrassá á la seva filla y de sos ulls ne brollá un plor que en mitg de las sevas penas no l' havía sentit devallar may.

Aquellas llágrimas tenían quelcóm de santedat, quelcóm del encéns que 's crema en los altars; puig que eran la espressió del agrahiment á Deu, que en cambi de sas penas li donava 'l consol de veure fins ahont arribava la hermosura y 'l tremp de las ánimas ab que havía enriquit aquells dos fills seus, tant agermanats y tant promptes á l' abnegació del sacrifici.....

La noya posá en planta 'l seu projecte; en pocas setmanas aprengué l' ofici; n' ensinestrá á la seva mare; y ab lo guany de abdúas, en Martí pogué anar á la Universitat, ahont comensá la carrera de lleys tot alsant en son cor un altar á aquellas duas donas que, ab lo somriure als llavis, treballávan per ell.

Lo primer any, apesar de las tristíssimas privacions en que vivían, la familia Roca fou casi felís. Qui 'ls hagués pogut veure en las llargas nits d' hivern, en son endressat piset del carrer dels Mirallers, aplegats entorn de la verda pantalla del quinqué de petroli, en Martí ab lo llibre obert dessobre dels genolls, y las duas senyoras estirant vertiginosament la enfilada agulla, per entre las dentetas de ferro de la máquina de cusir guants, calladas quan lo noy estudiava, rialleras y enrahonadoras quan, tancats los llibres, se trametían de uns á altres, ab las impressions del dia, lo ramell d' il-lusions y esperansas ab que la jove fantasía dels dos germans engalanava la vía del seu pervindre, hauría hagut de convenir que

Digitized by Google

l' amor, la bondat y 'l treball saben embellir la més pobre llar, quan en ella s' hi viu ab l' unitat de delicadesas y sentiments que floría en los cors d' aquella amant y honrada familia.

Mes la bonansa es flor que, si te passatjera vida entre 'ls afalachs de la fortuna, no hi ha que esperarla de molt llarga duració exposada als vents de la pobresa. En lo vinent hivern la mare s' enmalaltí; una forta *bronquitis* la postrá en lo llit.y, quan se llevá, una tosseta seca, una persistent debilitat, un decaiment general de forsas, la privaren d' exercir sos habituals quefers. A la Filomena, tenint de cuydar á la malalta y haventse d' ocupar de las feynas de la casa, apenas li restava temps pera treballar; limitats los guanys y ab los gastos de metje y medicinas, los lloguers se retrassaren; y 's van passar dos mesos, y tres, y quatre, y per fí 'l procurador formulá sériament á la noya l' amenassa de tréurels al carrer; encara que dihéntloshi que la mestressa de la casa, fentse cárrech de la seva situació, los hi condonava de bon grat los mesos vençuts, pero exigía que desocupessin lo pis immediatament.

La mare sense salut; en Martí en la época dels exámens!...

La pobre Filomena, sense dirne un mot á cap dels dos per no agravar á la malalta y no pertorbar al noy en dias que necessitava tota sa atenció pels estudis, expremía y torturava lo seu pensament pera sortirse d' aquell círcol tancat; quan un vespre, que ab tot lo seu fervor cristiá aná á demanar de genolls devant d' un hermós grabat de la Verge de las Mercés que tenían en sa casa, un ausili que 'ls tragués d' aquella anguniosa situació, maquinalment sos ulls se fixaren en aquella saleta ab balcó al carrer, adornada ab mobles senzills, pero forts y ben cuydats, ab sos blanchs cortinatjes y sas estoras de jonch, ab lo seu bon llit

Digitized by Google

y sos corresponents matalassos; y tot d' una, pensá que aquella cambra en la que hi dormía en Martí, fent passar á aquest á un quarto interior, podría rellogarse á una senyora sola ó en últim cas á un matrimoni sense familia, ab quina ajuda podrían pagar lo lloguer; y si la seva mare 's millorava, com ella creya, ab més ó menos temps fins tal volta podrían pagar los mesos atrassats.

Concebuda la idea, la pobre noya s' estranyá de que no li hagués acudit avans; y com un pensament ne porta un altre, reflexioná tot seguit que si ella pogués veure á la propietaria de la casa, tal vegada aquesta senyora li deixaría estar un altre mes pera posar en planta la inspiració que Deu li acabava de donar.

L' animosa noya s' enterá per la estadanta del primer pis, que era la més antiga de la escala, del estatje de la propietaria, y una volta ho sapigué, aprofitá la ocasió de sortir sola aquell vespre á tornar la feyna pera dirigirse al carrer Ample, ahont li havían dit que vivía dita senyora. Una volta allí, y confrontat lo número á la mesquina llum dels apartats fanals, tot bategantli fortament lo cor, pujá pels amples grahons de la espayosa escala, en la que al arrivar al primer pis y després d' haver estirat tremolosament lo cordó de la campaneta, ab veu apenas intelligible preguntá á la cambrera que li obrí la porta per la seva mestressa. La serventa li digué que la senyora feya dos días que era al llit ab un fort costipat, pero que si volía algún recado no tenía inconvenient en donarli. La pobre Filomena, que no li havía passat pel pensament la senzilla contrarietat que acabava de presentárseli, se disposava á retirarse dihent que tornaría un altre día, quan de las habitacions interiors sortí en direcció á la porta de la escala un senyor de trenta cinch á quaranta anys, que

Digitized by Google

vejentla enrahonar ab la cambrera, se detingué pera preguntarli qué volía.

—Aquesta jove—respongué la serventa—diu que es la estadanta del quart pis del carrer dels Mirallers, que li precisava molt de veure á la senyora, pero com es al llit, jo li deya...

D. Miquel Asparó, que aixís s' anomenava 'l fill de la propietaria de la casa, sense acabar de sentir las esplicacions de la minyona, feu entrar á la Filomena al recibidor, dihentli que podía parlar ab ell lo que li convingués relativament al pis, una vegada que la seva mare per sa molta edat feya temps que no 's cuydava de res.

La pobre noya, que durant tot lo camí havia anat repassant en sa imaginació tot lo que s' havía proposat dir y demanar á aquella senyora, en la que fundava la primera part de sas esperansas, al véures á més d' aquell inesperat contratemps, en presencia d' un senyor, y d' un senyor ab qui no havía parlat may, se trobá en que tot d' una, las ideas ab que 's proposava explayar aquella petició, havían desaparescut de sa pensa y fins lo dó de la veu semblá que li feya mancament al probar de ferla sortir entre sos tremolosos llavis: y tot seguit una onada de pujat carmí s' escampá per sas galtas esgroguehidas, lo cor se li serrá y un plor convulsiu, vergonyós, nuá son coll fentla esclatar en un devassall de continuats senglots.....

D. Miquel, vivament impresionat, devant d' aquell sentiment que no donava lloch á dubtes de cap mena, la deixá plorar, maná que li portessin una copeta d' aygua naf, y una volta la vegé un xich refeta, sense deixarla estendre en esplicacions, que l' atribulada noya tampoch encertava á combinar, li digué que á las onze del matí del día següent, aniría ell en persona á sa casa, pera enterarse devant de la seva fa-

Digitized by Google

milia de la qüestió que l' havía portada á son estatje.

D. Miquel cumplí la seva paraula; sentí de llavis de la viuda Roca la esplicació del fet que fins á la tornada de la Filomena havía ignorat ella mateixa; vegé la situació de la familia, indagá sos antecedents, tingué ocasió de tornar á veure aquella joveneta tan hermosa d' ánima com de cos, y passats alguns días, mentres en son pensament rendía homenatje d' admiració á sas qualitats, s' adoná que l' estat de soltería tal vegada no es lo més apropósit pera cumplir en lo mon la missió que Deu ha imposat al home, y tot pensant que ab un acte de la seva voluntat fácilment podía empendre la esmena, demaná y obtingué la má de la noya. Lo prometatje 's tractá per sis mesos, pero apenas n' havían transcorregut tres, quan lo passioner de Santa María del Mar, després d' haver administrat á la viuda Roca los darrers sagraments de la Esglesia católica, donava junt á son llit d' agonía la benedicció nupcial á la Filomena y al acaudalat navier D. Miquel Asparó, qui volgué donar á la murenta senyora lo plaher de veure realisat lo matrimoni de la seva filla.....

. . . . . .

Los sentiments, la intel-ligencia, la educació y l' admósfera de privacions en que s' havía desenrotllat l' auba de sa jovenesa, feren de la noya Roca una esposa, una nora y una cunyada escepcional. Ab més amor y respecte de filla que de muller pel seu marit, humil y senzilla, no s' esforsá en pendre ni adquirir cap autoritat en sa casa: molt per sobre de las petitesas de la vanitat, ab resignada mortificació, deixá que sogra y cunyada, seguint las usansas d' aquella época, manessin á tort y á dret, no sols en lo gobern de la llar, sí que també en la hora y manera de sas sortidas de casa, en la lley de sas relacions socials, en la calitat

Digitized by Google

y color de sos vestits; y si 'l despotisme d' eixa autoritat no passá á majors alturas, fou sens dubte per la temensa de no trobarse devant per devant del seu fill y germá, qui estimava y comprenía á la seva esposa, en lo que veya y en lo que endevinava, tolerant en profit de la pau de la familia, la sobirana imposició de sa vella mare y de sa encara jove germana, tot admirant en lo fons de son cor la bondat y discreció de sa muller.

Una sola vegada la Filomena fixá sa voluntat. Desde 'l seu casament, l' Asparó havía posat á en Martí en una dispesa que ell pagava. Lo noy seguía, donchs, ab gran aplicació los seus estudis, y ab molt major desembrás de llibres y matrículas de lo que ho havía fet fins allavoras, pero si en la part material navegava per molt més desahogadas latituts, la veritat era que en la part moral ó sía en la de las sevas afeccions íntimas, hi havía perdut d' una manera deplorable. Si desde la mort del seu pare havía hagut de passar per totas las penas de la pobresa, en cambi alcansá en grau superlatiu la riquesa del amor maternal y 'l d' una germana en la qui, desde nin, s' havía acostumat á depositar afecte, temors y aspiracions. Lo seu cor era per la Filomena un claríssim llibre que á totas horas s' obría devant de sos ulls, sens que 'l més petit grop s' interposés entre sas netas ratllas. Lo que per temensa de neguitejar á la seua mare abdós se callavan, á solas s' ho abocava l' un al altre, ajuntantho com aygua fresca y crestallina que baixant d' oposats xaragalls, s' uneix y confon en lo curs d' un mateix riu. Y en aquesta part las pérduas havían estat tan grossas pel pobre Martí, que la Filomena, no poguentlas col·legir de sas paraulas, las endeviná ab totas sas lletras, escritas en sos ulls tristos, en sa cara beguda y en son posat cada día més caygut. Y no era que 'ls dos germans

Digitized by Google

estiguessen privats de véures, donchs desde 'l día que la Filomena 's casá, en Martí havía anat á sa casa tots los vespres; pero ni á l' un ni á l' altre podía satisferlos aquella visita feta sempre al devant de la sogra y cunyada; y si algún día la noya, neguitejada de no poguer rebre los esplays del seu germá, ab una escusa lo cridava al seu quarto, no 's passavan gayres moments sens véureshi altre volta acompanyada.

Un dels vespres que aixó acabava de succehir, la Filomena, un bon xich enrogida de galtas, digué al seu marit al quedarse sols:

—Mira, Miquel, jo en aquesta casa per la meva manera de pensar y de sentir, he procurat anorrearme tot lo que he pogut, perque á la teva mare y germana la meva presencia 'ls hi fos lo menos molesta possible; y á aquest fí he transigit en cosas que m' han interessat; mes ab lo que fa temps ve succehint, no m' hi veig ab los mateixos ánimos.....

—¿Y es?—preguntá lacónicament D. Miquel.

—Que tan aviat com arriva en Martí, la teva mare y molt particularment la Isabel, ni per un moment nos deixan sols! Aixó potser te sembli que no te cap importancia, pero reflexionantho, la cosa es molt diferenta. Lo meu germá, desde criatura s' acostumá á no tenir secrets per mí, á buydar lo seu cor en lo meu; y aixó, com pots compendre, se fa de tu á tu, pero may devant de altras personas.

D. Miquel no doná importancia á la part sentimental de la peroració de la seva muller, pero ab sa natural rectitut, comprengué que la rahó estava de la seva part y digué ab sa sobrietat acostumada:

—Ho arreglarém.—

Al endemá després d' haver dinat, l'Asparó, tot tirant en sa tassa de porcellana los tres acostumats terrossets de sucre blanch pera pendre 'l café, preguntá á l' Isabel:

Digitized by Google

—¿Quí hi dorm en lo quarto del celobert?

—Ningú. Ja sabs que es lo dormitori que tenim reservat pels forasters.

—¿No están també desocupats, ab sos llits corresponents, lo quarto de la escaparata y'l del costat del meu despaig?

—Sí. sí, ¿per qué?

—Perque aquestos dos se poden deixar pels forasters, y'l del celobert se pot arreglar avuy mateix per en Martí. ¡Ab tanta casa que 'ns sobra, no hi ha necessitat de tenir familia á despesa!....—

En contra de lo que la Filomena esperava, la Isabel no feu la més petita objecció; y ab solicitut poch habitual en ella, ajudá á la seva cunyada á donar las disposicions necessarias pera l' arreglo del quarto, que, ab gran alegria de abdós germans, passá á ocupar en Martí la vinenta setmana.

L' Isabel comptava allavoras trenta dos anys, per més que en las papeletas del empadronament desde vuyt enrera no s' havía mogut dels vintiquatre; y era lo cert que en aquell cos alt y ossut y aquella cara esgroguehida, esprimatxada, ab nas afilat, llavis beguts y front deprimit, á la que sols donavan relleu la vivesa de sos ulls verdosos, se feya un bon xich difícil precisar lo femení geroglífich de la edat, ja que si en determinats moments, sempre escassos en son carácter neguitós, l' animació de sa mirada seguida d' un sobtat color rosat, la feya apareixer ab lo fresch aspecte de la jovenesa, als pochs instants la senyuda espressió de sas faccions la revestían d'eixa mena de segell impenetrable, peculiar á algunas personas, de las que 's diu que no son vellas, sens que s' acabi de convenir en que son joves. Relativament á son carácter, podía assegurarse que responía perfectíssimament á son físich, donchs sens que á ningú se li acudís dir que era dolenta, jamay s' havía sentit que's fescap

Digitized by Google

llohansa de sas bondats, lo que sens dubte era efecte de la sequedat de sas paraulas, de son poch tacte en la conversació, en la que posava més empenyo en dir lo que podía mortificar, que en cercar lo que podía complaure; y, sobre tot, en un indescriptible afany pera fer sempre la contra á tothom ab qui parlava, especie de costum ó, mellor dit, tossudería, que més d'una volta l'havía duta á desnaturalisar sas propias bonas obras.

En Martí acabava de passar la quinta, en qual sorteig havía caygut soldat, essentne redimit per l'Asparó; ab lo que, donats sos antecedents, lo seu carácter y sa fonda educació, es fácil compendre son afany pera ferse ben voler de tots los individuos de la familia, en la que tan bell recés havía trobat, no deixant perdre ocasió de mostrarlos lo seu agrahiment ab sas atencions de tota mena; atencions que, com es de suposar, prenguéren major vol en la malaltía y mort de la mare de D. Miquel, á la qui en Martí vetllá las darreras nits, rivalisant ab sos propis fills en prodigarli tota mena de serveys y cuydados, fent que ab la compartició de fadigas y pesars, s' arrelés més fondament lo bon afecte que tots li duyan.

Tractat, donchs, ab carinyosa consideració pel marit de la seva germana, y ab tot l' afalach que l' aspror del carácter de la Isabel permetía, en Martí acabá ab lo calificatiu de *Sobresaliente* sa carrera d' advocat.

Pochs dias després d' haverli arrivat lo títul, la Filomena entrá en sa cambra, y tot refregantse ab gran satisfacció sas blancas y petitetas mans, digué al seu germá que l' Asparó, satisfet del seu comportament y de la nota que havia obtingut, volia regalarli 'l mobiliari del despaig; y que mentres li donessen la última má als mobles, ells li farían empaperar de nou lo quarto de la casa que, entre tots, creurían

Digitized by Google

més apropósit pera l' exercici de sa nova professió. En Martí se torná vermell y groch á un mateix temps y ab emoció que en vá procurava dominar, digué ab forsada naturalitat:

—¡Es que jo no m' he fet pensament d' exercir á Barcelona!

—Y ara ¿que t' has tornat boig?—esclamá la Filomena, no trobant de moment més apropiat calificatiu.

—Mira—feu en Martí procurant donar á sas paraulas un tó de convicció—jo vos estich agrahit ab tota l' ánima, per tot lo que m' haveu fet y molt particularment al teu marit que ha estat un pare per mí; pero aixó no 'm pot privar de compendre que tot ha de tenir los seus límits; y que jo no puch correspondre ab un abús á las seuas bondats. En los quatre anys que fá que estich en aquesta casa, he pensat molt en lo meu porvenir y he procurat mirar fredament lo que 'm rodeja, y haig de dirte que tal com están avuy las cosas á Barcelona, jo no 'm veig capás de guanyarmhi la vida ab la meva carrera, á menos de passar deu ó dotze anys, en los que Deu sap ahont podrían durme 'ls vicis ó l' engorroniment que la ociositat m' hagués fet adquirir...

—¿Que 't proposas ensajar ab mí las tevas dots oratorias?—interrumpé la Filomena un bon xich alarmada, encara que esforsantse en portar la qüestió al terreno de la broma.—*¡Vaya! ¡vaya* que aixó no hi diu per un jove que ab lo seu talent y 'l costat del Asparó ja te 'l camí mitj esbrossat!

—*Pues* ni convenint ab lo que 'm dius, hi ha perqué ferse il-lusions! Molts te 'n podria anomenar que ab més talent que jo y ab tanta protecció com lo teu marit podria dispensarme, no han lograt aclimatar lo seu despaig; y que 'l *non plus ultra* del valiment dels parents sols los ha lograt una plassa á la Dipu-

Digitized by Google

tació; cosa que no ha estat may lo meu ideal. Creu que mirantho ab tot l' optimisme possible, es cosa de passar molts anys; y l' apoyo que he rebut en aquesta casa, si com á estudiant m' ha satisfet, com á advocat m' humillaría.

—No 't creya tant orgullós... Y á més, las cosas se provan!—esclamá ab tó d' enuig la Filomena.

—No es orgull, es dignitat; es agrahiment!... ¿Creus tú que jo, que no he tingut altres goigs que 'ls de la familia, que he mirat com la més gran de las mevas satisfaccions lo viure al costat vostre, després del sentiment de la mort de la mamá ¿no tindré per la més gran de las mevas penas l' anármen lluny de tothom, en un pays estrany?... Al fí, tú 't quedarás ab lo teu marit... á la teva casa... ab lo fill que dintre pochs mesos, Deu te posará en los brassos... En cambi... Mes *¡vaya!* es impossible; jo no puch pagar á l' Asparó un benefici ab una ingratitut. ¡No! ¡no!—feu enérgicament lo jove.—

En la darrera part del discurs del seu germá, los ulls de la Filomena brillejaren ab l' alegría del qui trova alguna cosa que fa estona vá cercant, y, agafantlo fortament pel bras, li digué ab marcada convicció:

—Martí ¡tú no m' ho dius tot! Alguna altre cosa hi ha que 't callas, y que jo la vuy sapiguer! Si verdaderament la teva delicadesa no 't permet fer un tort al meu marit, la teva conciencia, lo teu carinyo per mí, no pot autorisarte pera pagar ab una reserva incalificable la confiansa sens límits que jo he tingut ab tú! Crech que no la mereixo!... Crech que si la mamá ho pot veure desde l' altre mon, no t' aprobará pas lo disgust que 'm donas en l' estat que estich!—

En Martí, vegé que 'ls nervis de la Filomena anavan exaltantse per moments, que las llágrimas

Digitized by Google

perlejavan per darrera de las negres pestanyas de sos ulls enutjats, y esclamá resoltament:

—*Pues* res; que jo 'm veig ab ánimos de deixarvos, d' anármen á América, de fer lo sacrifici que aixó vol dir en la meva manera de ser; pero ni per agrahiment, ni per lo més sant del mon, me veig ab prou forsas pera casarme ab l' Isabel!

—¡L' Isabel!—esclamá espalmada la jove Asparó.

—L' Isabel, que res m' ha dit directament, que en res ha faltat á la seva dignitat de dona honrada; pero que desgraciadament jo tinch la ferma, la certíssima convicció de que está enamorada de mí!—feu lo jove advocat baixant la veu, mentres pujava á son rostre una onada de rojor que hauria envejat una colegiala de tretze anys.

La Filomena coneixia prou al seu germá pera que la seua confessió li deixés lloch á dubtes; y verament consternada se deixá caure sobre 'l balancí del costat de la finestra, mentres que 'l seu germá, un xich refet, devant d' aquell abatiment tan plé de carinyo com de tristesa, li deya assentantse al seu costat:

—¿Qué hi vols fer? Eram massa felissos com estavam, y aixó no podia durar! Lo que sento es que en un principi jo n' hagi tingut la culpa!... Que la meva solicitut, las mevas atencions, que eran sols la espressió del meu agrahiment, l' Isabel las hagi interpretadas á la seva manera... Pel demés, res tinch de que acusarme... Si no he sortit avans d' aquesta casa ha estat perque jo, *antes* d' acabar la carrera, no podia anármen sense donar lloch á esplicacions que no debia; ara ab las que t' he donat á tú, bastarán pera tothom. . . . . .

. . . . . .

La noticia de la marxa d' en Martí á Puerto Rico afectá á tota la familia. L' Isabel aumentá son mal-

Digitized by Google

humor fins á la brusquetat; mes tot dihent que era un ambiciós, un egoista y un malgastador tot d' una pessa, ja que Barcelona li semblava poch per ell, en lo mes y mitj que tardá en anársen, li cosí vertiginosament un sens fí de roba interior de tela, que may li semblava prou fina per las calors que havía de passar; en tant que la Filomena feya inútils esforsos pera atenuar, ab la idea del fill que Deu li enviava, la fonda pena per la trista circunstancia que la separava del seu germá.

D. Miquel sentí també, encara que de diferenta manera, la determinació del novell advocat, pero en sa rectitut y coneixement de la vida, se concretá á donar á la seva muller un paquetet de bitllets del Banch d' Espanya, tot dihentli:

—Té: dónals al teu germá. Y no 't vull veure més ab aquesta cara de penas! Qué diastre! no se 'n vá pas tant mal equipat! Es jove, fort, te carrera y talent per exercirla y se 'n dú diners y bonas recomendacions... Si li falta alguna cosa, que ho escriga... També ho sento que se 'n vagi!... pero als homes los hi convé veure mon; y la veritat es que jo en lo seu lloch, hauria fet lo mateix que ell!

Digitized by Google

DUAS CARTAS

La filla que Deu enviá á la jove Asparó y á la que en memoria de l' avia paterna l' Isabel posá en las fonts baptismals lo nom de Rosa, omplí y distragué á la seva mare, pero sens lograr aconsolarla de l' ausencia d' aquell germá maternalment estimat, al qui ella ab tot y que en aquella época lo correu sols sortia una volta al mes, escribía totas las setmanas, ab lo que ajuntava quatre cartas en una, depositant en aquells insignificants fulls de paper, ab los senzills aconteixements de la seva vida, sas impresions, sas esperansas, sas inquietuts y fins sos projectes pera 'l pervindre; y tot aixó, ho escribia ab tant sentiment, ab tanta naturalitat, ab tanta riquesa de detalls, que l' antiga casa Asparó, ab sas relacions íntimas, y fins la mateixa ciutat barcelonina, apareixía als ulls d' en Martí ab lo bell encant y la sugestiva forsa de la realitat, conservant encés, á través de la distancia, lo sant caliu del amor á la familia y á la patria.

Quan transcorreguts tres anys d' aquesta separació, la Filomena passá per la dolorosa proba de perdre 'l seu espós, la forsa del sentiment li feu donar

Digitized by Google

encara major espansió á sa constant correspondencia.

D' aquell aplech de cartas, que en lo transcurs del temps, com voladors esbarts d' aurenetas, havian atravessat las verdosas immensitats de la mar, n' estractarém tant sols duas, que son de necessitat pera 'l curs de la nostra narració.

La primera, escrita onz' anys després de la mort de D. Miquel, deya lo següent: "En la teva darrera carta 'm preguntas sobre una qüestió, de la que ja fa molt temps que jo desitjo parlarten, pero, com perque tu te 'n formis idea clara, necessito més temps del que habitualment disposo á Barcelona, he esperat á ferho avuy, que t' escrich desde la torre de Sarriá, ahont, ab més horas vagarosas, podré esplayarme mellor en los detalls d' aquesta nova pena, ja que de tu á mí, puch obrirte 'l cor com l' obro cada dia á Deu, pera demanarli un remey que sens la seva ajuda conceptúo molt difícil de trobar.

Com haurás vist pel retrato que has rebut, la *Rosita* se 'm assembla de cara, pero de carácter no te res nostre, ni molt menos del seu pare; ab algunas petitas modificacions, puch dirte que en moltas cosas es la estampa de la tia Isabel. Me dirás perqué vejentho ho he consentit... Perqué no la crio mellor... *Pues* senzillament, perque no puch.

Quan me vaig casar, tu sabs prou com l' Isabel governava la casa Asparó, y has de sapiguer que avuy á pesar de la meva viudesa de *senyora y majora,* si hi cap, la mana ab pitjors condicions pera mí que allavoras, ja que ara de las sevas imperiositats se 'n derivan conseqüencias un bon xich més trascendentals. També 'm pots dir perque ho permeto... *Pues* per la forsa ó per la delicadesa de la conciencia, que en tu y en mí nos domina per sobre de totas las demés cosas.

Digitized by Google

Ja sabs que després de la teva anada á América, l' Isabel nos tingué una malaltía que la posá á la mort y de la que li quedaren uns atachs nerviosos, que encara avuy li retornan al més petit disgust. Malalta, contrariada y afligida per la teva ausencia, sens ideals de cap mena, la *Rosita* fou l' únich raig de sol que vingué á aclarir las foscas tenebras del seu cor; y las fonts de son carinyo se desbordaren ab tanta impetuositat sobre d' aquesta criatura, desde que va neixer, que ja no hi va haver qui li pogués arrebassar dels brassos. Ella la va desmamar; ella l' ha cuydada, y ella la consent y mima y la malcría avuy, ab tota la impetuositat de son carácter; y com los exemples son més persuassius que las paraulas, procuraré relatarte lo més fielment que sápiga, un dels darrers disgustos que m' ha donat en aquest sentit, perque, com diuhen los castellans, *por el hilo se saca el ovillo* d' aquest circul sense sortida per mí. Com te vaig dir en una de las mevas últimas, la noya va fer pel Maig sa primera Comunió y pochs dias *antes*, mentres que l' Isabel l' ajudava á despullar pera ficarse al llit, (ja que á la edat que te, encara li fa companyía, fins que s' adorm), se m' ocorregué de dir á la *Rosita:*

—¿Ja hi pensas sovint, fill meu, en l' acte tan gran, tan solemne y trascendental que vas á fer? Perque, ja ho veus, una pobre nena com tu, tan senzilla é insignificant, tenir la honra y l' alegría de rebre dins de ton cor al Rey de cels y terra, al Deu que morí en creu pels pobres pecadors, al bon Jesús que 't dona vida á tú, que 't conserva la de la teva mamá, la de la teva tía, la de tots los que t' estiman y, á més á més, te dona possibles per tenir casa, menjar y vestir, quan tantas pobretas nenas (pot ser més bonas minyonas que tú), no tenen ni un sol trosset de pá

Digitized by Google

pera posarse á la boca ó per donarlo á la seva mare, devegadas malalta y vella y...

—¡*Vaya* que tens unas cosas!—saltá l' Isabel interrompint lo meu sermonet—¿No veus que estás afectant á la noya?... Sembla que tingas ganas de que se 'ns posi malalta!... ¿Que potser vols que se 't fassi monja? ¡Ja li dirá 'l capellá del col-legi tot aixó, que es lo qui n' está encarregat!... ¡No vuy que estigas trista, filla meva!—afegí petonejantla ab tota la vehemencia del seu carácter—¿Sabs ab lo que tens de pensar? Ab lo vestit tan hermós que portarás pera fer la Comunió! Mira, jo no t' ho volia dir fins á aquell dia, perque tinguessis una sorpresa, pero com vuy que estigas ben alegre, t' ho diré ara... Has de sapiguer que la teva mamá t' estima molt... molt... pero volia que en una festa tant assenyalada, anessis com tothom... com las altres nenas del col·legi (que no 's poden posar de tres lleguas al costat teu). Que surtissis ab un trist vestit de mussolina!... Pero jo ja m' hi arreglat ab la Directora; y he anat á casa de la modista y te 'n fá un que será la enveja de tothom!... ¡Jo te 'l regalo! ¡Ara sí que 'l portarás com correspón á la pubilla Asparó! Ha tingut de ser de llana per sobre, pero 'l forro es de satí del mellor que s' ha trobat; y 'l llas sol, costará més de vuyt duros!...“

Per aquest fet, més de tenir en compte pel contrassentit que entranya, *pues* que tu sabs lo religiosa que es l' Isabel, pots deduhir de tot lo demés. Encara que la nena fos de pasta d' agnus, hauria de sortir tonta, vanitosa, presumida y tot lo que 's vulga menos una dona séria, com jo hauria desitjat ¿Y qué hi puch fer? L' Isabel es la germana del meu marit, que es mort; que va ser un sant pera mí y un pare per tu; que está malalta, que estima á la meva filla ab idolatría y que á pesar dels disgustos que 'm dona

Digitized by Google

per qualsevol tontada, per altre part, haig de confessar que á mí mateixa m' estima y cuyda ab la solicitut d' una mare: bastará dirte que en una senzilla catarral que m' ha tingut uns quants días al llit, no m' he despertat vegada que no me la trobés al costat meu, vetllantme, abrigantme, prenentme 'l pols, escalfantme las medicinas... En fí, que aixís per qualsevol cosa me donaría un disgust de mort, com se tiraría al foch per mí!... ¡Pobre Isabel! ¿Y lo que fá ab la teva correspondencia? No sé si ja t' ho he escrit alguna altra vegada. Per ella no passan anys. Desde qu' ets fora, jo no sé com s' ho arregla, que sempre es ella la que 'm dona la teva carta! Mentres jo la llegeixo, s' está dreta al devant meu, ab los ulls fixos en aquellas ratllas negras que veu y que desde la distancia que se las mira li es impossible desxifrar; y quan, després d' haverme vist girar la derrera plana, se convens de que ja he arribat á la fí, me pregunta ab un cert tremolor de veu que, ab tot lo seu imperi, no logra dominar:

—¿No se 'ns casa pas en Martí?—

Al sentir que li contesto negativament, son cos se redressa, sas galtas s' enrojeixen, y sos ulls verdosos, relluheixen ab una mena de resplandor, que ja no se li torna á veure fins al següent correu en lo que, ab igual succés, se repeteixen ab idéntica pregunta, las mateixas sensacions.

. . . . . .

Set anys després de la carta que acabém d' estractar, en Martí 'n rebía una en la que, entre altras cosas, la Filomena li deya:

"Pots ben creure que en mitj de la tristesa y de las preocupacions actuals, la noticia de que accedeixes als meus prechs, venint pel casament de la noya, m' ha alegrat d' una manera que, per més que ho supo-

Digitized by Google

sis, may t' ho podrás pensar tal com es. Deixant de banda lo goig tan gran pera mí de tornarte á veure, la idea de que serás tu qui la portará del bras al altar, es la sola nota de color de rosa que jo puch veure entra la fosca que 'm rodeja, ja que per més que m' hi esforso, no hi sé trobar las tintas alegres qu' en aquest aconteixement hi veuhen los demés. ¿Qué pagaría jo pera poguer apreciar la boda de la *Rosita* ab las ventatjas que ho fa la Isabel? Y no es que real y positivament jo tingui cap motiu de prou pés pera oposarmhi. Per més que m' he informat, ningú m' ha dit cosa de bastanta importancia pera corroborar la meva prevenció. Com te deya en ma carta anterior, en *Pablito* es de lo que més abunda; es lo que la gent ne diuhen un jove distingit, ab la educació y petitesa de miras tan comú á tota aquesta part de joventut á la moda, que ab tot y estar dotats per Deu de la gracia de la inteligencia y fins d' haver fet ab més ó menos lluhiment una carrera, fixan los seus ideals en anar perfumats com una dona, vestir á la usansa del darrer figurí, estrafer costums y paraulas de pahissos per los que moltas vegadas ni sols hi han viatjat y lograr com á últim fí una boda de diner. Això no es tampoch volerte dir qu' en absolut me cregui que en Balcells se casi ab la noya tan sols per interés; la *Rosita,* sens que 'm cegui lo meu amor de mare, te prou dots físicas pera enamorar á qualsevol; mes pera mí que recordo lo valer y serietat del nostre pare, que he estat casada ab un home de debó, y que t' he vist á tu ab las mateixas qualitats, pots pensar que 'l modo de ser d' en *Pablito* no es lo tipo que jo hauría desitjat pera la meva filla; pero com ab prou pena tinch de confessarte que jo tampoch he pogut, ab tota la meva bona voluntat, fer de la *Rosita* la noya séria y reflexiva que hauría volgut, no puch fer més que conformarme ab que 'l

Digitized by Google

resultat dels seus gustos hagi estat tan diferent dels meus...

Ab l' afany d' animarme, procuro ferme jo mateixa lo pró y la contra d' aquesta qüestió: poso empenyo en pensar que la gracia del Sagrament pot obrar lo miracle de fer grá de la palla; m' esforso en identificarme ab las ilusions de la Isabel que no pensa més que ab mobles, joyas y vestits; y fins aixís, en lo fons de l' ánima, faig tot lo que puch pera convéncem de que potser sia veritat lo que tu, ab lo teu talent y coneixement del cor humá, me dius en la teva última carta relatiu á que tal volta per lo molt enamorada que veig á la noya, la forsa de la gelosía maternal me porti á immerescudas prevencions. ¡Deu vulga que sia aixís!... Creu que ab tota l' ánima li demano... Me sembla que may havía resat tan fervorosament com ara...

Passant á un altre ordre de cosas més alegres pera mí, haig de dirte que, com sempre, he hagut de sostenir una nova batalla ab l' Isabel, á propósit de la teva vinguda... Figúrat que estava empenyada en que 'l teu quarto, que durant tots los anys de la teva ausencia ella mateixa no hi ha deixat dormir á ningú y l' ha conservat ab lo antich mobiliari de quan tu hi eras, ara 'l volía guarnir de nou; casi, casi ab lo mateix tren de las habitacions del núvis... No pots pensar lo que m' ha costat de dissuadirla, dihentli que jo estava certa de que á tu t' agradaría molt més trobarlo com lo deixares. Pero ab ella la rahó no hi resa; y no m' atreviré pas á assegurar que á pesar de las mevas objeccions, algún día al tornar de fora casa, no 'm trobi ab un cambi de mobles. ¿Creurás que ahir digué á la noya que jo m' oposava als seus plans pera no gastar diners y qu' ella estava disposada á amoblarte 'l cuarto de la seva butxaca? Jo crech, Deu m' ho perdó, que tal vegada pensa que ab

Digitized by Google

un dormitori á la moda no tindrás ganas d' entornarten més. ¡Tantdebó que fos aixís! De bona gana l' ajudaría jo en cosas de més importancia, perque no te 'n tornis per aquestos mons de Deu en que, á la veritat, ab la fortuna qu' has fet, ja no sé perque t' hi estás; puig malgrat de que, al sapiguer que tu venías, la bona de l' Isabel s' ha enviat á cercar un postís de cabell ondejat á Fransa, los anys ja pesan massa sobre la pobre cunyada meva, pera deixarli formar novas il-lusions; y las vellas lo temps se las ha prou emportadas...

Creu que 'm donarías una ben grossa alegría que la teva vinguda fos definitiva; que tornessis pera viure en familia ó millor pera crearne de nova, qu' es lo que deurías fer.

No vull tancar aquesta carta sense dirte duas paraulas de las nostras cosinas de Vilafranca y del teu fillol, que ja es tot un homenet, molt aixerit y molt aplicat. Ahir vaig tenir carta de la Riteta y 'm diu que 'l mestre del col-legi ja ha comensat á ensenyarli una *Décima* pera que te la digui á la teva arribada. ¡Si sapiguessis ab quin dalé t' esperan! M' escriuhen que desde 'l primer de mes farán la Novena á Sant Rafel y á la Mare de Deu del Carme, pera que Deu te concedesca un felís camí. Son molt agrahidas; y lo que 'ls vas enviar pel noy t' ho han estimat molt, perque la veritat es que 'm fa molta por que aquestos ditxosos plets los acabarán de tirar á perdre 'l patrimoni. Ja que, aixís com aixís, vuy que hi sían pel casament de la noya, los faré baixar més prompte pera que 't pugan venir á rebre ab nosaltres al vapor..."

Digitized by Google

VELLS Y JOVES

Com han pogut veure 'ls nostres llegidors en lo primer capítol de la present novela, lo casament de la pubilla Asparó s' havía efectuat á pesar de no ésser del tot á gust de la seva mare.

Es fácil de compendre que la il-lusió constant de donya Filomena y de la seva cunyada Isabel havía estat la de casar á la *Rosita* á casa. Era filla única, y per lo tant, apassionadament estimada; y las pobras senyoras, plenas d' amor y de bona voluntat, s' havían cregut ésser modestíssimas en las sevas aspiracions, formant lo propósit de no cercar interessos en lo qui havía d' ésser marit de la seva filla y neboda. Ellas sols volían un jove bó, qu' estimés á la noya y que la fes ditxosa. Peró fins demanant tant poch, desde 'l primer moment se comensá á topar ab continuas dificultats y divergencia de parers.

La *Rosita* volía 'l marit guapo y distingit; la tía Isabel afegía á las cualitats desitjadas per la noya las de que tingués carrera y fos de bona familia; y sols la mare estava á punt de cedir tot aixó, ab tal de que estimés á la seva noya y fos relligiós y treballador.

Digitized by Google

Guapeta, jove y rica, no hi ha que dir que foren molts los que, malgrat la condició de ficarse á la casa, havían solicitat á la pubilleta Asparó; pero ¡cosa estranya! tant pocas cualitats que á parer de las tres senyoras demanavan, y tant y tant difícil que'ls era lo trobarlas ajuntadas; y Deu sab los anys que 'ls hauría tocat d' esperar la realisació del seu ideal, si 'l noyet de las fletxas y dels ulls tapats, pintat en los paissos de vanos, ferint vivament á la *Rosita,* no hagués vingut á simplificar las condicions, reduhintlas á acceptar á en *Pablito* ab las que bonament tenía; á pesar de que, com havém vist en l' anterior capítol, lo futur gendre no satisfés á donya Filomena, qui, devant de la empenta de la seva cunyada, y més que tot, del foll enamorament de la noya que, com sol succehir en aquestos cassos, comensava á reflectirse en un fort decahiment de salut, finí per accedir una volta més á las pretensions d' abdúas.

La familia Balcells, que sostenía á Barcelona molta representació ab pocas rendas y encara la major part d' aquestas de propietat del hereu, acceptá ab gran plaher lo casament, y en *Pablito,* al qui 'l matrimoni del seu germá ab una noya de la aristocracia madrilenya lo tenía un bon xich envejós, agradat de la *Rosita* y de la seva fortuna, sense entretenirse á fer exámen de conciencia, ni estudis psicológichs de cap mena, entrá á ésser lo pubill y, per lo tant, lo continuador de la antiga familia Asparó.

Ab motiu d' aquesta boda, donya Filomena havía fet obras á la casa, amoblant ab gran riquesa lo quarto dels nuvis; pero ahont s' extremaren los dispendis, sigué á la cambra destinada pera despaig del jove advocat. Mes en Balcells, á pesar d'haver seguit una carrera lluhida y poguer ostentar algunas defensas notables en los anys de solter que havía tingut

Digitized by Google

á son cárrech lo torn d' ofici, comensá als pochs mesos de casat á sentir una gran indiferencia per la seva professió, indiferencia que, segons ell, li feya aumentar la poquíssima feyna que tenía y encara aquesta de difícil cobro. Per altra part la *Rosita* tampoch volía que travallés si no havía d' ésser en cosa de profit; y als dos anys escassos de son matrimoni, en *Pablito* no s'hauría recordat casi de la seva carrera, si alguns aconteixements políticks d' Espanya, produhint una desastrosa baixa en lo paper del Estat, no hagués reduhit á casi la meytat la quantiosa fortuna de la casa Asparó. Disminuhidas las rendas comensaren los disgustos. En *Pablito* no podía prescindir del cotxe, del abono al teatre, dels comptes del sastre y del camiser y d' una cinquantena de duros al mes que, segons ell, li desapareixían de la butxaca sense donarse compte de cóm los gastava. Identificada ab lo seu marit y contenta ab lo seu luxós modo de viure, la *Rosita* trobava que no era possible estalviar un céntim; y la tia Isabel, prosseguint la feyna de tota sa vida en lo de portar la contraria á donya Filomena, deya á la seva nevoda:

—¡Déixala estar á la teva mare! Per ella sí que tot son pérduas! Quan lo teu pare tenía una dotzena de barcos per la mar que li duyan tots los tresors del mon, sempre passava por de que 'ns tornessem pobres! ¡Gasta, filla, gasta! que no 's trobará tant fácilment lo fons de la guardiola de casa l' Asparó! —

Donya Filomena, cridant apart á la seva noya, séria y persuassiva, treya comptes y li ensenyava documents que 'ls corroboravan; pero á la *Rosita* los números li donavan mareig, y com al costat de las láminas del paper del Estat hi veya las titulacions de las casas del carrer Ample, dels Mirallers, del Rech y del carrer de la Primpcesa, deya:

Digitized by Google

—Sí; sí, mamá; l' any que vé reduhirém lo pressupost. Li prometo.—

Pero al any vinent, un nou infant, una nova vida y algun viatje per l'extranger, duplicava 'ls gastos del anterior. Mes als vuyt anys de verificat lo matrimoni, un hivern la tia Isabel morí d' una afecció de cor, y á la vinenta primavera donya Filomena estigué dos mesos sense poguer sortir de casa, de resultas d' una forta pulmonía que l' havía tinguda tres setmanas entre la vida y la mort. Los primers dias la *Rosita* cuydá á la seva mare y en *Pablito* retirá més dejorn de lo que tenía per costúm; pero com la malaltía s'allargava y'l perill ja no ofería l' alarma dels primers moments, la pubilla Asparó trobá que era una ridiculesa prosseguir en lo retrahiment que s'havía imposat y 'l saló torná á obrirse, fent necessaria la seva presencia pera rebre las moltas personas que anavan á enterarse de la salut de la malalta. En Balcells cregué també de necessitat que la seva muller tornés á ocuparse de la casa, dels nens y sobretot d' ell, que ja feya algun temps que 's sentía nerviós, irascible, displicent, efecte tal volta d' alguna dolencia interior que l' amenassava, de la qual no 'n sabía 'l nom, pero que la pressentía y que per més que 'ls metjes no l' atinavan, ell tenía la convicció de que estava malalt y de que havía de cuydarsè. No era, donchs, cosa de que la seva muller lo deixés de nit, que dormint li podría sobrevenir qualsevulla accident inesperat. Ab lo que, havent d' atendre á tantas y tan variadas ocupacions, sigué precís que á més de las monjas que cuydavan á la viuda Asparó, s'enviés á cercar una parenta á Vilafranca, pera que li fes companyía en sa llarga convalescencia. Per fí, donya Filomena recobrá la salut y ab ella la memoria de que 'l seu espós l' havía deixada en lo seu testament *senyora y majora* de sa quantiosa fortuna, y

Digitized by Google

ab aqueix recort al cap y un bon tros de pena al cor, un mitjdía enviá á cercar á la *Rosita* á la seva cambra, y esforsantse en pendre un tó de senzilla naturalitat, li digué:

—¿Sabs filla meva que vos he preparat una sorpresa?

—¿Una sorpresa?—repetí la pubilla Asparó mirant á la seva mare.

—Sí, filla, sí; ab aquesta malaltía Nostre Senyor m' ha deixat temps de concentrarme en mí mateixa; de reflexionar y veure lo meu egoisme respecte á vosaltres é il-luminarme pera buscar la manera d'esmenar los meus erros. Sense pensarho prou, vos he sacrificat tots aquestos anys, y estich fermament resolta á que això no torni á succehir més. Lo teu marit está delicat; tu 'l tens que cuydar, y com á branca jove de la casa, has de portar la cárrega de las relacions socials, los cuydados dels fills, del servey y de mil altras cosas; y vivint ab mí, comprench que sens volerho t' acabo d' agravar la feyna. Jo 'm vaig fent vella; necessito quietut, tranquilitat, ordre... menjars més fluixos y en horas més apropósit... vosaltres necessiteu de més llibertat, de més expansió, de major independencia y, sobre tot, viure més modernament als vostres gustos. En *Pablito* ha dit algunas vegadas que á casa meva lo seu despaig no podía ser lo que fora á la seva. A pesar dels molts diners que hi vaig gastar, no 'l troba encara á la altura del dia. Qu' es poch independent, que hi necessita una altra sala d'espera... que hi té poch sol... Si d' això passém á las altras cosas, la divergencia de parers es contínua en lo menjar, en lo vestir, en lo servey, en lo gastar... en la educació de las criaturas... Y aquí sí que la diferenta manera d' apreciacions nos podría dur á més graves consecuencias, ja que jo no 'm veig ab prou forsa de voluntat pera dei-

Digitized by Google

xarhi d' intervenir y tinch resolt no fer ab los meus nets lo que la Isabel va fer ab tu. La criansa dels fills ha d' ésser d' una font sola. Dins d' una casa no hi ha d' haver qui desfassi la feyna dels pares y, per lo tant, ja ho tinch pensat y la meva resolució está presa: manaré desocupar lo segon pis, ahont s'hi farán las obras necessarias, y una vegada llestas, vosaltres vos en pujareu á dalt ab las criaturas y 'l servey, y jo 'm quedaré aquí ab criadas novas...

—Pero mamá, ¿y á vosté qui la cuydará?—exclamá ingénuament la *Rosita*.

Un imperceptible somriure d' ironía 's dibuixá en los llavis de la viuda Asparó, y, fixant sa mirada en lo seu llit sense fer, lo *lavabo* sens arreglar y la tauleta de la arcoba ab lo llum y l' aygua de la vigilia, li respongué:

—Mentres estigui bona, ja procuraré jo que á la una del mitj día, lo meu servey m' ho tinga á gust meu! Y quan torni á estar malálta... enviaré á buscar á la Riteta á Vilafranca.

—Ay, mamá! ¡quínas cosas de dir! Sembla que no l' havém cuydada nosaltres! Y cregui que jo...

—Sí, filla meva, sí; ja sé que tots heu fet lo que haveu pogut. Mes com jo 't veig tot lo día que no tens un minut teu, ja ab los nens, ja ab lo teu marit delicat y exigent, ja ab los cuydados de la casa y 'ls debers de cumplir ab la societat, me faig cárrech de tot y comprench que tu tindrás alguna obligacions de menos y que jo estaré ab més llibertat. ¿Qué hi vols fer? La vellesa es egoista y ¡ja ho veus! aquestas petitíssimas cosas que sovint succeheixen, com per exemple ahir vespre, que á las nou, no tenint encare fet lo meu sopar, me 'n vaig tenir d' anar al llit ab una tassa de caldo, no m' ha deixat dormir en tota la nit. Son tonterías, cosas sens importancia, que es ben segur que tu encara no ho sabías. Es natural;

Digitized by Google

com teníau convidats, ni'n vas poguer tenir esment... Y la pobre *Marí,* tan atrafegada á la cuyna, també crech que ni se 'n va adonar... Res! que á la meva edat un gra d' arena se 'ns torna una montanya de roca viva.

—Pero mamá, qualsevulga que la sentís y no la vegés, se pensaría que cau de vella. ¿Y per qué no mana lo que vol vosté? ¿No es á casa seva? Ja veurá com avuy mateix, á pesar de lo contenta que n' estich, perque guisa molt á gust d' en *Pablito,* jo la despatxo á la *Marí!*

—Tu no despatxarás á ningú! Si 'l día tingués quaranta vuyt horas, aquesta pobre dona encare no 'n tindría prou per lo que li exigiu! Y després—feu D.ª Filomena, deixant son tó natural pera pendre un ferm accent d'autoritat—la meva determinació, acertada ó desacertada, está ja presa... Es un egoisme com qualsevol altre... ¿Qué hi vols fer? Se m' ha fixat que als meus anys, ja puch tenir lo dret de comensar á preocuparme de mi. No soch vella, pero entro al camí de serne y tinch desitjos d' esbrossarme 'l camí pera quan ho siga.—

La *Rosita* coneixía sobradament á la seva mare, y sabia que la tía Isabel ja no havía de venir á interposarse á las determinacions de la viuda Asparó. En lo fons del cor hi sentí 'l dol d' una separació en la que may havía somniat; pero al mateix temps una certa vesllum de major independencia y un secret afany de niu propi, li hauría servit d' un contrapés, si tot de sobte no l' hagués assaltada la inquietut relativa á la qüestió económica.

D.ª Filomena llegí á través de son front lo pensament de la seva filla y digué:

—Jo no tinch altre obligació que la de passarte 'ls interessos del dot que 't vaig senyalar al casarte; pero com sé que no 'n tindrías prou, he determinat afe-

Digitized by Google

girte trenta duros mensuals. Ab aixó y lo que 'l teu marit guanyi, pots viure com has viscut fins are.

—¡Ay, no, no, *mamá!* per més que 'ns reduhím, jo li asseguro que no podrém passar!—exclamá la *Rosita,* que tenía poca fé ab los guanys del seu espós.

—Es aprensió teva: avans de tu casarte jo he portat la casa ab menos de lo que ara 't donaré; y tu sabs com hi vivíam! Lo que jo he fet ho pots fer igualment tu, y ab major motiu, tenint marit ab talent per la seva carrera. Si en *Pablito* no travalla més, es senzillament perque may n' ha tingut necessitat.

—Sí, sí; pero ara está malalt, delicat... ¡ja ho veu vosté mateixa!

—¿Qué vols que 't digui, filla meva? No sé perqué tinch arrelada la convicció de que 'l travall no empitxorará la malaltía del teu marit; al contrari, crech que unas quantas horas de *bufet* obligatori al día, li anirá millor que 'ls remeys de casa l' apotecari. Y crech més; estich persuadida que d' aquí á alguns anys, tu serás la primera que me 'n donarás las gracias.

La *Rosita* á qui, donat lo seu carácter, la inquietavan més las necessitats del present que las ventatjas del pervindre, restá un moment ab lo cap baix, y retornant á sa idea capdal, exclamá:

—Vaja, *mamá,* que vosté no sé per quin motiu té ganas de que á Barcelona 's parli de nosaltres! Perque fernos reduhir d' aquesta manera, quan per ser la época de la educació de las criaturas, entrém ab nous gastos... ¡cregui que es ben dolorós! Vosté sab que ahir mateix varem parlar á taula de pendre una institutrís pera la Celia... ¡Vaja, vaja, *mamá;* no 'm posi ab aquestos mal-de-caps! O deixi que tot seguei-

Digitized by Google

xi com fins ara ó fasses cárrech de que nosaltres ab aixó no hi podém passar. ¡Impossible! ¡impossible!...

Donya Filomena feu un violent esfors per no deixar traslluhir las diferentas emocions que interiorment lluytavan en son cor y respongué secament:

—Ja pots comptar que no hauré tingut tan trascendental y desagradable conversa, sens que *antes* l' hagi madurada degudament. Te repeteixo que la meva resolució es irrevocable, y que relativament á la qüestió d' interessos, que com ja presumía es la que més te preocupa, estich resolta á no donarvos un duro més de lo que t' he dit, á no ser ab una condició...

—¿Quina? ¿quina?—interrumpí ab ansietat la *Rosita,* sens tenir en compte que ab la vivesa de la pregunta assentava més fondament las poch afalagadoras sospitas de la seva mare.

La viuda Asparó, que era indubtable havía arrivat á la part culminant dels seus propósits, digué ab certa emoció que deixava endevinar lo molt interessada que la tenía la proposta que anava á esplayar:

—Ab la condició de que la Celia's quedará á viure ab mí fins que jo mori ó ella's casi; y de que la seva educació, en la forma y modo que jo cregui convenient, se fará baix la meva direcció y sens ingerencia vostra de cap classe. Los noys pera vosaltres: la noya pera mí. Ab aquestos tractes, afegiré á lo dit la renda de la casa del carrer dels Mirallers; pero ten en compte, que aixó será únicament ab las condicions que t' acabo d' indicar. Párlatho ab lo teu marit y tórnam la resposta.—

Sols lo vivíssim interés que donya Filomena tenía en aquesta cuestió, podía haverla feta dubtar del seu bon éxit. La *Rosita* y'l seu marit se parlaren la proposició de la seva mare y la acceptaren sens vacilacions de cap mena. Aixís com aixís, la Celia s' havía

Digitized by Google

d' educar: be es cert qu' ells li haurían pres una institutrís ó l' haurían portada al extranger; pero com, per la poca salut de la viuda Asparó, aquesta passava grans temporadas á la torre de Sarriá, y per varias apreciacions que li havían sentit, tenían lo convenciment de que portaría la noya al colegi del Sagrat Cor, pensionat sobradament aristocrátich, se resignaren, pensant en que aquesta diversitat de parer no valía pas la pérdua d' una tan bella part d' interessos, á més de la dels gastos que la noya 'ls hauría de fer á casa seva. La condició de quedársela, tampoch hi havía perque 'ls hi fes por. De moment sols era cuestió de la época de las vacacions, ja que durant l' any podían anarla á veure dos dias per setmana; y relativament, á després... La nena tenía sis anys, fins á disset ó divuyt, Deu sab lo que podría succehir; y á la fí, donya Filomena havía dit que manaría fer una escala interior per anar d' una casa á l' altra, ab lo que tot quedava reduhit á que la Celia dormís en lo primer pis, enlloch del segon.

Ab lo que, acceptadas las condicions y fetas las obras necessarias, la *Rosita* ab lo seu marit y sos dos fills, l' *Ernesto,* de set anys, y en *Miguelito,* de tres, passaren á ocupar lo segon pis de la casa, ab una cambrera andalussa, una cuynera francesa y un criat de Valladolid.

En quant á donya Filomena, tornadas á guarnir ab los mobles que feya vuyt anys s' havían arreconat á las golfas, las habitacions que ocupava 'l matrimoni jove, y com aquest havía previst, portada al col-legi del Sagrat Cor de Sarriá la petita Celia que, ab sa infantil vivesa, omplía de riallas la llarga filera de salons de l' antiga casa del difunt navier, la viuda Asparó, al trobarse sola per primera volta en la seva vida, girá sa trista mirada per los daurats florons del ramatjat cortinatje de domás groch que adornava

Digitized by Google

son desert llit nupcial, per la buyda cambra de sa cunyada Isabel, per lo solitari silló de baqueta, posat devant l' antich escriptori del cuarto del expatriat Martí, pel blanch pabelló ab llassos de color de rosa, del que havía sigut lo dormitori de soltera de la seva filla; y devant d' aquells mobles simétricament ordenats, d' aquell silenci que deixava sentir l' imperceptible cruixit del seu peu dessobre de la catifa, un rosari d' adormits recorts passá per sa preocupada pensa, unas llágrimas ruhentas, que en breu espay se convertiren en convulsius sanglots, ressonaren tétricament per l' elevat trespol de sa espayosa casa. Molt afiladas degueren ésser las punyidas que durant aquells vuyt anys havían atravessat lo cor de l' afligida mare, quan voluntariament s' havía ofert á rebre la més fonda; pero com sols ab los dolors de la experiencia se forma lo verdader criteri de la vida, y únicament quan ja ha desaparescut dels nostres ulls, es quan s' aquilata ab tota sa justesa lo que havém perdut, donya Filomena, dels plors de sa primera nit de soletat, ne tragué 'l propósit d' acatar resignadament d' aquella hora en avant las penas que Deu se servís enviarli, pero de no ésser ella mateixa qui ab deliberada voluntat se las aumentés; y si be en lo sospesament de goigs y de dolors, hi trobá més d' un motiu per no pensar en tornar enrera en sa efectuada resolució, es lo cert que 'l recort de aquellas llágrimas feu obrir més de duas voltas la caixa de la viuda Asparó, pera accedir als prechs de diners ab que molt sovint la importunava la *Rosita*.

Digitized by Google

GENT A LA MODA

Y ja cada hú en sa casa, ab més ó menys disgustos, se passaren dotze anys. En *Miguelito,* lo noy petit de la *Rosita,* encare nin morí del garrotillo, y l' *Ernesto,* després d' haver perdut dos cursos de la carrera de lleys y un de preparació pera la d' enginyer, havía resolt ferse militar y entrar á l' Academia de Segovia, ahont continuava ab las mateixas pocas ganas d' estudiar que havía demostrat en la Universitat de Barcelona; mes los seus pares no semblava que s' inquietessen per tan poca cosa, puig la *Rosita* y 'l seu marit constituhían un matrimoni dels que la gent ne diu una parella felissa. Al véurels junts en passeigs, reunións y teatres, desde 'l primer día d' any nou al darrer de Sant Silvestre, vestits sempre á la última fantasía de la moda, en Balcells á l' hivern á la faysó de ministre, ab sos grans abrichs folrats de pell de nútria; á la primavera é istiu ab sos trajos de gust inglés, ab son pantalón estirat y sa camisa blanca abrillantada com si acabés de sortir de la capsa; y la *Rosita* vestida com lo més elegant figurí il-luminat d' un periódich de modas,

Digitized by Google

fácilment se 'ls podía creure un complert exemplar de felicitat terrenal. Mes atravessant los llindars de las portas de sa casa en las horas que no eran de visita ni despaig, ja se 'n podía recullir una que altra espineta que treya 'l cap per entremitj d' aquell vistós ramell de flors, encare que sols sigués pera corroborar lo conegut adagi de que: *al qui Deu no li dona penas, ell mateix se las busca.* En Balcells era un home que patía y 's neguitejava per tot. A més de las fondas inquietuts que li donava la temensa per l' alteració de la seva salut, que, desde la verola passada avans de casarse, no havía tornat á donarli lo quefer d' un sol día de llit, existían un milió de cosas que 'l portavan en un contínuo desassossego. Lo trajo nou que 'l sastre havía de portar y que no enviava; una pessa de roba que no li queya prou ajustada; un balcó que no clohía bé; un *portier* mal col-locat; lo fret al hivern, la calor al istiu, la pluja, 'l vent y las rendas y guanys, que gastantlos s' acabavan avans de finir lo mes, eran á sos ulls un feix de penas insoportables; com lo llevarse una hora més aviat de lo que tenía per costúm, y deixar una nit d' anar al teatre perque s' havía mort un parent ó tenía un fill malalt de cuydado, eran mortificacions que á sos ulls prenían la magestat del sacrifici, y de que, per lo tant, se n' escusava tot lo que podía; perque si be era cert que la seva salut no se 'n ressentía en forma visible, lo seu sistema nerviós se 'n excitava.

La *Rosita* era una dona que havía passat y continuava passant la vida sense haver fet may un moment de reflexió ni sobre d' ella, ni sobre dels altres, ni relativament á res de lo que la rodejava. Lo seu modo d' ésser ab prou feynas li deixava temps pera 'l pensament al vapor. Educada superficial y voluntariosament, pera ella la existencia era lo viure ab un marit al qui l' exemple y la rutina li havían ense-

Digitized by Google

nyat que tenía obligació d' atendre; una mare que per deber s' havía de visitar; uns fills als quins se feya precís engalanar ab trajos richs y elegants; una casa qual mobiliari s' havía de fer lluhir; uns botiguers de robas que tenían obligació de provehirla de novetats; modistas que havían de trevallarlas; passeigs y teatres ahont tenían de lluhirse; y sobre de tot això, com una mena de sacerdoci imprescindible y al que 'l faltarhi constituhía una lley de pecat, més gros als seus ulls que 'ls assenyalats per la esglesia (ja que d' aquestos no li quedava temps de recordarsen) un parell de centenars de visitas, en las que 's necessitava emplear totas las tardes del any pera mitjanament cumplirlas. Aixís era que la pobre *Rosita,* á pesar de sa posició, portava un trevall que vist per la part de dintre á bon segur que no hauría volgut pera sí la menys acomodada menestrala.

Com usualment retirava á la matinada, no era molt dormir lo llevarse á quarts de deu, ab lo que havía de desplegar verdadera activitat pera tenir feta á l' hora de dinar la seva *toilette,* en la que era impossible emplearhi menos d' una hora; haver assistit á la Missa d' un parell de funerals de gent de tó; haver anat á casa de la modista, ó be á compras, ó á las dúas cosas á la vegada; y arribar á temps de cambiar lo vestit pera l' hora de dinar. Després d' aquest, ó á fer visitas ó á rebren; ¡y aquí sí que la feynada hi era grossa! Tantíssimas relacions socials, que, com los ramells de las cireras, las unas portavan á las altres, y á las que la corrent de la moda manava satisfer per rigorós torn establert ab exacta confrontació de llibreta: y sovint las circunstancias s' aportavan á tenirlas que fer dobles, per motiu d' una mort, ó d' un matrimoni, ó d' un naixement; y á lo mellor succehía que s' acabava la tardor y á voltas l' hivern sens haver tornat las rebudas en la

Digitized by Google

primavera passada, y com apenas satisfetas unas, arribava vertiginosament lo divendres (que era 'l día destinat per la *Rosita* pera quedarse á casa) y 'n tornava á rebre vuyt ó deu en una tarde, se formava un déficit que no s' aixugava may: una mena de tela de Penélope que 's teixía y desteixía sens parar, y que tan agoviada portava á la *Rosita,* que eran molts los días que al anarsen al teatre, embolcallada ab l' abrich de pells y tot posantse 'ls guants, baixava á casa de la seva mare, en la que, deixantse caure en una de las butacas de la saleta de cusir, ahont acostumava á fer la vida D.ª Filomena, hi entaulava ab tota ingenuitat esplays d' aquest tenor:

—Pero *mamá* ¿quí creuría qu' estant en la mateixa casa no m' hagi quedat temps pera baixar un quart d' hora? ¡Pues no l' he tingut! Miri, aquest dematí que m' havía proposat tornar dejorn pera escriure al *Ernesto,* en Camps m' ha fet estar de las onze á la una pera ensenyarme los model-los que ha portat de París. ¡Ay, mamá! ¡quínas manteletas! ¡quín gust! ¡quín *chic!* Y figuris que m' ha enviat recado especial pera ensenyármelas antes que á ningú, pera que jo pogués triar! ¿Veritat qu'aixó es molt d' agrahir?... Demá me 'n enviará dugas pera que en *Pablito* esculleixi la que li agradi més pera mi.

—Pero ¿no te 'n havías comprada una?—preguntava ab aparent sorpresa D.ª Filomena.

—Sí; peró me l' havía feta la modista; y no te punt de comparació ab cap d' aquestas, que son model los auténtichs. He pensat que la que tinch es de molt abrich, y me la guardaré pera quan fassi més fret... *Pues* com li deya he hagut de pendre un cotxe de plassa pera no fer neguitejar á n' en Balcells: ja sap vosté que quan es á casa l' esperarse 'l posa malalt... Y aquesta tarde... ¡Ay, *mamá!* ¡quína tarde! Afiguris que com som aprop de festas y venen días que no

Digitized by Google

son apropósit pera fer visitas, ne tenía que tornar nou ¡imprescindibles! ¡Ca! no n' he fet més que sis; y aixó corrent, arrivant á casa sofocada, suant á pesar de ser al hivern! ¡Ay, Deu meu! Quan veig á vosté ¡tan tranquileta! ¡tan assossegada! ¡Vosté sí que hi viu al món!... ¡Oy, y demá á la tarde estém convidats á casa en Millet! Es lo sant de la seva senyora y van á organisar una *Matinée* al estil de París: ¡diuhen que será una cosa espléndida! ¡Quína gent tan felissa que poden fer aquestas cosas!... Ja li comptaré quan torni; perque avans no sé pas si 'm quedará temps pera baixar... Al dematí hauré d' anar á casa de la modista, pera no trobarme á última hora ab que hi hagi alguna cosa que no m' agradi. ¡Ay, Deu meu! ¡y qu'es pesat aixó! peró á las que no podém enviar á buscar directament los model-los á París, no 'ns queda més remey que passar lo día á casa de la modista... Jo no sé per qué no ha de pujar vosté? Mentres me pentino ó 'm vesteixo enrahonaríam... *pues* la vritat es, que si no fos pels diumenjes que diném junts, apenas podríam tenir una conversa seguida... ¿Veu? Are ja m' en tinch d' anar corrents, perque en *Pablito* m' ha dit que no tardés, que avuy no 'm podía venir á buscar... Demá, quan torném de casa en Millet, ja entrarém tots dos á véurela ¿No vol pas res, *mamá?* —afegía la *Rosita,* aixecantse, ab la convicció de que acabava de cumplir un gran deber.

—No, no; ¡que t' abriguis! Que 't fassis tenir un vas de llet calenta pera quan tornis, ¡qu' estás flaca, que cremas!—responía tristament donya Filomena, mentres la *Rosita* desapareixía pressosament per los amples corredors de la casa.

Y aquesta vida, en son fons tan activa y agitada, com frívola y estéril, havía portat y portava encara verdaderament atribulat al matrimoni Balcells, que

Digitized by Google

atravessava la mar de la existencia sens tenir un minut ni pera mirar al cel, ni pera sondejar al fons de sí mateixos; atrets sols per l' enlluhernament de lo que se 'n diuhen preceptes de la bona societat; als que ells se subjectavan y servían ab una puntualitat é idolatría que 'ls portava á cumplirlos com lo més apremiant deber de la vida. Y aquellas dúas frivolitats, afavoridas per los anys, per las circunstancias y la posició social, havían anat confonentse y compenetrantse de tal manera, que entre mitj d' aquell matrimoni tan plé del mon, casi no hi quedava espay pels fills. Las obligacions de pares respecte al noy, las creyan complertas enviantli los diners de la pensió que li havían destinat y escrivintli quatre ratllas quan tenían algun moment vagarós; en quant á la noya, ab sas visitas al col-legi, quan hi era, y ab los oferiments de portarla á festas y diversions, desde que n' havía sortit, quedava tot fet.

Relativament á donya Filomena, com hem vist en l' anterior capítol, creguda de que pera evitar la natural é immediata influencia dels seus pares no li quedava altre remey que posar á la Celia en un pensionat, ab tot lo sentiment de la seva ánima havía fet lo sacrifici d' aquesta separació, encara que sens faltar á véurela ni un sol dijous, ni un sol diumenge; y mentres que la seva mare los días que anava á visitarla, que no eran tots, s' hi estava una horeta escassa, la viuda Asparó s' aprofitava del permís desde 'l primer instant que obrían la porta fins al darrer moment que la tancavan. Durant aquestas curtas horas, la bona senyora afinava tot lo seu ingeni pera possessionarse d' aquell cor infantil, parlantli de tot lo que á la seva edat podía afalagarla. Ab afectuós interés s' enterava del estat de las ninas, dels vestits que tenían y dels que ella se cuydaría de férloshi ó renovárloshi; ab gran atenció preguntava pels es-

Digitized by Google

plays de las horas de joch, sens oblidarse d' estar al corrent de las afeccions de las amigas, de las infidelitats que algunas li feyan y de las fraternals adhessions de las altres. Donya Filomena s' enterava dels més minuciosos detalls; tots li plahían, tots l' interessavan, en tots trobava manera de captarse l' afecte y la confiansa de la nena; y quan li tocava 'l torn de parlar ella, allavors se formavan los plans pera los treballs que 's portarían á cap en la época de las vacacions, que devían passarse á la torre de Sarriá, ahont la Celia ajudaría á la seva ávia en algunas cosas de profit, com per exemple, en fer mitjas ó voretas de mocadors pera nenas pobres, perque, en premi, donya Filomena pogués regalarli en un armari fet exprés, una caseta de ninas. En las primeras vacacions se farían los baixos, y un altre any lo primer pis; un altre las golfas; y com la cosa podía allargarse indefinidament, cada dijous y diumenge hi havía una petita sessió destinada á discutir las obras y 'ls moblets que s' hi haurían de comprar, y 'l número de ninas que podrían hostatjarshi. Com es fácil de presumir, la nena esperava com los israelitas la vinguda del Messías, la visita de la senyora Asparó pera mostrarli 'l cor sens amagatalls de cap mena; donant ocasió de que la seva ávia ab talent y constancia, sens que ella se 'n dongués compte, n' espurgués l' herba, y ab perseverant cuydado hi conreuhés las poncellas destinadas á ésser flors.

Avans de l' época de las vacacions donya Filomena s' instalava en la seva torre pera esperar lo día de la sortida; y mentres los Balcells passavan l' estiu en los llochs decretats per la moda, la Celia lo passava al costat de la seva ávia, que ab totas las llums del seu bon sentit no perdía ocasió d' anar pastant á gust seu aquell cor y aquella intel-ligencia

Digitized by Google

que dócilment anava assimilantse ab tot lo sá que sentía, l' exemple que constantment tenía devant dels ulls. Aquesta educació interna, senzillament cristiana, no feu de la neta de donya Filomena cap heroína, ni menys una sábia; pero formá una joveneta bondadosa, espansiva, de gran cor y d' excelent criteri, relativament á la seva edat. De carácter viu, entussiasta y resolt, fácilment se deixava portar per la impressió primera; pero ab la clau del carinyo y de la persuassió, que era ab las que s' havía obert la font dels seus sentiments, se la duya sens esfors á la rahó y á la veritat, ahont se vulla que aquesta sigués.

La seva definitiva sortida del col-legi de primer moment causá algunas dissensións á la familia, puig los Balcells, á pesar de lo tractat ab donya Filomena, al véures la noya feta un pomet de flors, crescuda y agraciada, tementse que al costat de la seva ávia tal volta no resultaría una senyoreta tant á la *dernière* com ells desitjavan, probaren de veure si se sortían de lo pactat, proposant que la noya dormís á baix y passés lo día ab ells; mes com la viuda Asparó estava molt lluny de deixarse perdre lo que tants afanys li havía costat y que tant á gust seu havía conseguit, se formalisá enérgicament ab la seva filla y gendre; los qui, devant d' una qüestió seria y de la edat y poca salut de la seva mare, desistiren de sa pretensió, encara que tot colrant lo *sant* propósit de travallar pera tréureli en lo segón pis las *cursilerías* que, segons ells, apendría en lo primer.

Digitized by Google

LA DISFRESSA DE LA CELIA

En aquest punt las cosas, s' arrivá als vols de la Candelera, en plena época de teatres, balls y reunions; y entre donya Filomena y la seva filla s' havían entaulat diversas conferencias sobre la sortida de la Celia en societat. Los *papás* de la noya haurían volgut que pera fer la seva presentació s' hagués donat un ball en los salóns de la viuda Asparó, molt apropósit pera una festa d' aquesta mena; pero l' ávia, completament retirada de visitas y reunións y un tros mancada de salut, s' hi resistí, dihent que de bon grat los obriría si 's tractés de solemnisarhi lo casament de la seva neta, pero que, no sent això, aquest sacrifici no era necessari una vegada que per las innumerables relacions socials de la *Rosita* sovintejavan las invitacions ahont, ab lo lluhiment que li pertocava, podía ferse la presentació de la Celia.

Mes ab tot això, la temporada passava y no s' havía trobat encara á gust de tots lo lloch que reunís prou circunstancias pel cas, quan corregué la nova de que 'l acabalat fabricant don Joseph Mauri donaría un ball de disfressas.

Digitized by Google

La senyora de la casa, molt á la moda y molt ficada en lo que se 'n diu bona societat barcelonina, era relació de la *Rosita;* de las sevas tres fillas, la més petita s' havía educat en lo mateix col-legi que la Celia y per lo tant eran amigas íntimas; la festa, suposta la riquesa y antecedents de la familia, havía de resultar espléndida; y com no 's podía exigir més, ja no quedá altra cosa sinó esperar la invitació, que, en honor á la veritat, arribá á casa en Balcells, vessant encara la frescor y flayre de la litografía.

Donya Filomena, asseguda devant d' una tauleta de cusir, acabava de fer un magistral surgit en las puntas d' una fina coixinera de batista, quan vegé entrar á la seva neta, que, aixecant enlayre una enxarolada cartolina, repetía ab gran entussiasme:

—¡Avia! ¡Avia! ¡Ja l' han portada! ¡Ja la tením!

—Vaja ¡ja estarás contenta!—feu la viuda Asparó, aixugant los vidres de sos lentes ab montura d' or, pera llegir la targeta, que la Celia, apoyant son cap sobre l' espatlla de la seva ávia, ab la rosada punta de son dit petit, li anava senyalant tot dihent:

—¿Veu? ¿Veu? Llegeixi: *Don Pablo Balcells, señora é hija. ¡E hija!* fíxiss'hi be ¡això es per mí! ¡Ay! avieta meva ¡y qué rebé que ha vingut aquest ball! Ab un xich més se 'm acaba la temporada sense fer lo meu *debut!* Sembla que Nostre Senyor los ho hagi inspirat tan sols pera que jo hi pogués anar!

—Mira, tonteta, á Nostre Senyor no li fiquis en aquestas cosas; que això de balls no es pas cosa que li agradi.

—Be; es clar... pero tampoch no pot ser cosa tan reprobable quan pels mateixos llibres sants se veu que 'l rey David, ab tot y ser un rey bíblich, ballava al devant del seu poble.

—Oh, aquells temps y aquells balls eran molt diferents dels d' ara!

Digitized by Google

—¡*Vaya,* que jo ja sé que vosté en los primers anys de casada també hi va anar! ¡Y després també hi portá á la *mamá* quan era soltera!

—Sí; sí; pero t' haig de dir que jo no m' hi he divertit may en aquesta classe de festas. De casada, sols recordo haver anat al ball que 's doná á Llotja per la vinguda de la reyna Isabel; y aixó perque 'l teu avi, que al cel siga, era de la Junta y no 'm vaig poguer escusar d' anarhi.

—¡Oy! ¡Y que diu que se 'n va parlar molt del seu *traje* y de las sevas joyas!

—Aixó ho deya l' Isabel, perque ella me va guarnir á gust seu, y en particular de joyas que, entre antigas y modernas, me posá á sobre totas las de la casa! En quant al vestit, poch més ó menos, era com tots los altres. ¡No vuy dir per xó que no estés be! Era de moiré de color *crém* ab farbalans de inglaterras verdaderas; y per cert que las vaig tornar á casa ¡ab cada esboranch que feya por de veure!... Semblava que en lloch de haver anat á un ball ahont hi havía tota una reyna, se venía de passar per entre la brolla d' un bosch! ¡Quína nit! ¡Y que hi vaig patir! ¡Y quins disgustos que se 'n hi emportá 'l teu avi, que era un senyor de veras, al veure aquellas trepitjadas y aquella poca atenció y aquells abusos y gurmanderías que 's feren en aquell ditxós *buffet!*... En fí, que 'm recordo que en aquell ball me vaig curar dels desitjos de tornarhi per gust meu; convencentme de que en aixó de diversións, com en la major part de las cosas de la vida, las il-lusións sobrepujan molt á las certesas de la realitat...

—¡*Vaya!* ¡donchs jo estich seguríssima que m' hi divertiré molt y molt!—interrumpé ab entussiasta animació la joveneta—perque ¿veu? avuy no més que de llegir la tarjeta y sapiguer que hi haig d' anar ¡ja tinch una alegría, que la sento que 'm somriu per

Digitized by Google

tots cantóns!... Ara 'ls mals-de-cap son pel vestit... Perque, ja veu lo que diu la invitació... *para el baile de disfraz que tendrá lugar el 8 del próximo Febrero*... ¡Y avuy ja estém á 29 de Janer! ¡Deu días! ¡Si casi no hi ha temps ni per comprarlo!

—Sí, dona, sí. A Barcelona ab la bossa oberta y unas cametas de disset anys, se fan miracles. ¿Y ja 'l teniu determinat el *traje?*

—Com he baixat á dirli tot seguit que la *mamá* m' ha donat la noticia, no n' hem parlat encara... Y á vosté ¿quina disfressa li agradaría per mí?

—¡Ay, filla meva! aixó t' ho has de parlar ab la teva mare... Jo ja no vaig ab lo sigle...

—No, no; ¡no ho digui aixó! Vosté te molt bon gust! Ja sab que vosté y jo sempre 'ns avenim en tot... ¿Vol que li diga qué penso? *pues* que jo hauría d' escullir un disfressa que s' hi poguessen portar joyas; perque vosté ne té d' antigas que son molt hermosas. ¿Me las vol ensenyar que veurém si n' hi ha algunas que 'm pugan servir?

—¡Ay, válgam Deu! Parlar de disfressas, vol dir anar á revolucionar totas las casas!—feu bondadosament donya Filomena, aixecantse de sa cadira mitjana y treyent de son devantal de seda negre, un manadet de claus de diferentas formas y midas.

Mentres que la bona senyora s' ocupava triant la que havía de menester, se sentí agafada per la cintura, pel bras de la seva neta, que en alas de son desitj, l' aná empenyent suaument envers á la porta de la saleta de cusir, desd' ahont, atravessant per un ample corredor ab espayosos finestrals vidrats, entraren á la cambra de dormir de la viuda Asparó, guarnida ab una antiga sillería de domás vermell, un esculpturat tocador ab adornos de metall y dúas ventrudas calaixeras ab panys de plata y bonicas inscrustacions de mareperla. Envers á la que estava

Digitized by Google

colocada més aprop de l' arcoba encaminá sos passos donya Filomena, obrint lo calaix de dalt, en lo que hi apareguéren un sens fí de capsas d' enxarolada cartolina y una renglera d' estotxos de pell y vellut de diferents colors.

—Jesús, avia! ¡Y quína restallera de vanos y d' adressos!—esclamá la Celia, passejant de punta á punta del obert calaix sos grossos ulls negres, que brillejaren devall de sas parpellas com dos estels en serena nit d' hivern.

—Aixó vol dir que quan s' es cuydadós, ab molts anys se fa molta feyna—respongué la viuda Asparó, aprofitant l' oportunitat de poguer endossar lo seu sermonet.—Has de pensar que aquí hi han vingut á parar totas las antigors de las calaixeras de la meva sogra y de la Isabel, qu' al cel sigan. ¿Veus? hi ha molta gent qu' en quant un objecte passa de moda, lo llensan ó 'l donan; jo no hi puch fer més, per insignificant que siga, 'm sembla que te la seva historia y, al véurel, me recorda tal ó qual temps de la meva vida... Mira, tots aquestos vanos de la dreta, son comprats ó regalats en vida del teu avi...

—Sí, sí; ja me 'n recordo—interrumpí ab impaciencia la noya—pero are aném á veure las joyas, qu' es lo que 'ns convé; perque vosté ja veu que no podém perdre temps... Avuy mateix s' ha de deixar destinat lo traje... Deu días passan volant...

—Vaja ¡aném á las joyas!—feu ab sa calma habitual D.ª Filomena, passant á l' altra part del calaix á obrir los estotxos que aná arrenglerant damunt del marbre de la calaixera, tot dihent:—Deixém los moderns, que no serveixen per disfressas, y aném per las vellurias ¡que per tot ve 'l seu día! ¿Veus? Aquest es de diamants rosas, y també hi tinch agullas pel cap, y pinta y collaret. Es lo de nuvia de la teva besavia Asparó... pero 'm sembla que no es prou antich

Digitized by Google

pel cas... Lo més apropósit es aquest de filigrana d' or y perlas...

—Peró ¿per quín *traje* 'm serviría? Me sembla que no te cap época marcada. Y ara ab las disfressas ¡diu que s' exigeix molt la propietat!... ¿Y aquell que té en aquella capsa tan vella que no l' ha tret?

—¡Ja veig qu' ets un bon esturnell! ¡Aviat sabs ahont hi ha la fruyta madura!—digué D.ª Filomena, trayent l' estotx y obrint la tapa, la que deixá veure unas antigas arrecadas d'esmeragdas y diamants, de la forma catalana anomenada de llacsóns, una grossa pessa de pit y un anell molt semblant als que usan los bisbes en días de cerimonia.

—¡Y que son hermosas! ¡Y cóm devían afavorir! —esclamá la Celia, trayentse, en un tancar y obrir d' ulls, los brillantets que portava á las orellas, pera posarse las vellas arrecadas que brillejaren ab centenars de joganers reflexos al llarch de sas galtas morenetas.—Peró aixó ha d' anar ab lo vestit de la mateixa época, ¿y no 'l devém tenir, veritat?...

—Lo cert es—digué, com fent memoria la viuda Asparó—que jo no l' he vist may; peró 'm sembla recordar confosament com si l'Isabel hagués contat alguna vegada que aquestas joyas, quan ella era nena, vingueren de la nostra masía del Ampurdá junt ab altras cosas de valor; pero que jo no tinch memoria d' haverlas vistas may.

—Y vosté, ¿no pot atinar ahónt poden ser?

—¡Aquesta casa té tants recons!... Peró lo cert es, que jo 'ls he vist tots y no tinch present res d' aixó... A no ser que fossen en l' últim prestatje del armari gran del quarto fosch... Es l' únich lloch que no he tocat desde que falta l' Isabel, y ella...

—¡Sí, sí, avia! ¡Allí! ¡allí deu ser!—interrompé la Celia, treyentse las arrecadas ab la mateixa pressa

Digitized by Google

que se las havía posadas y deixantlas altra vegada en l' estoig.

—¡Espérat, dona! ¡espérat! primer s' han de deixar las cosas endressadas y recullidas!—esclamá D.ª Filomena tornant á arrenglerar las capsas y tancant ab clau lo calaix de la calaixera.—Y ara tampoch no hi podrém anar al quarto dels armaris! perque la Pauleta es á fer un recado y ella es la que s'enfila, y...

—¡Ay! no s' amohini, avia... Ja m' hi enfilaré jo. ¡Pepa! ¡Pepa! ¡Portim la escala y un llum al quarto fosch! ¡Desseguida! ¡Desseguida!—cridá la Celia sortint al corredor.

Pochs minuts després, D.ª Filomena, ab una palmatoria en la má esquerra, 's feya la il-lusió de que aguantava ab la dreta la escala de fusta, en quin darrer graḫó estava enfilada la seva neta, devant per devant de las obertas portas d' un grandiós armari de noguera.

—¿Qué hi trobas?—preguntava desde baix la bona senyora, aixecant tant com podía la má ab que aguantava 'l llum.

—Unas glassas de color!... ¡Ah! ja ho veig. ¡Es un plech de mosquiteras!... Aquí toco cosas de seda ¡y seda forta!... Son trossos de tapicería dels mobles del saló... A la esquerra ¡hi veig una pila d' estovallas d' altar!...

—¡Ay! ¡Caramba! Deuhen ser del oratori... ¡Y l' any passat ne varem tenir de fer de novas, pensant que no n' hi havía! ¡Dónamelas! ¡Dónamelas! Vuy veure si es aixó...

—Be, primer ¡deixim que acabi de probar si trobo lo que jo busco!... Aquí toco un plech de passamanerías...

—¡Vaja, Celia, si no ho trobas baixa! ¡Baixa desseguida! ¡Que 'm fas engunia de véuret tanta estona enfilada aquí dalt!

Digitized by Google

—¡Esperi! ¡Esperi! que allá al fons me sembla que hi ha un farcell embolicat ab un llensol!

—¡Celia! ¡que no vuy que t' estiris aixís! ¡que caurás! Válgam Deu ¡quina criatura! Ay! Ay!—cridá donya Filomena al veure que la escala trontollava.

La noya Balcells no s' esporuguí pel crit de la seva ávia, s' aixecá de puntetas dessobre del darrer grahó de la escala, estirá son bras dret y agafant per una punta lo feixuch farcell, lo tirá á terra ab una revolada. Apenas la senyora Asparó havía tingut temps de apartar lo cap y abaixar la encesa palmatoria envers á terra, quan la Celia, ja baixada de la escala, agenollantse devora 'l farcell, comensá á treure febrosament la llarga renglera d' agullas de cap que 'l clohían.

Lo travall de la noya no havía estat inútil: perfectament aconduhit, anaren apareixent devant dels ulls de las dúas senyoras, unas hermosas faldillas de domás de color de rosa, unás altres de color de tabaco ab sos corresponents cossos ab punxa, ullets, cordons y sivellas de plata cusidas en lo cotze; dos devantals, un negre y altre de puntas blancas, brodats ab antiqüelas; dos mocadors ó corbatas que feyan joch ab los devantals; dos rets de seda; dos parells de mitjas d' igual classe, ab primorosos reixats y un joch de sabatas ab sas corresponentas sivellas de plata.

—¡Qué son hermosos! ¡Y qu' están ben conservats! N' hi ha un de clar y un de fosch. ¡Y miri! ¡miri! la séva mestressa devía ser poch més ó menos de la meva mida. ¿Veu lo cos? encara no arriba als tres pams!—feu la Celia amidant ab sa petita ma la cintura del cosset de color de rosa.—Caramba, ávia, tant que diuhen, y en aquell temps gastavan més que

Digitized by Google

ara las senyoras; perque ferse aixó per anar als balls ¡y hasta joyas y tot!...

—¡Ah, tònteta! ¿Que 't pensas que son disfressas? Aixó son dos vestits de nuvia de la teva besavia Asparó, que va ser cridada pel seu pare pubilla del nostre mas del Ampurdá.

—¡Ay, avieta meva!—feu la Celia aixecantse y agafant ab un gros brassat lo revoltat farcell—¡poch podía pensarse la meva senyora besavia, que Deu l' hagi perdonada, que al cap de tants anys jo tornaría á lluhir las sevas galas en un ball!... *¡vaya! ¡vaya!* aném á veure tot aixó á la llum del día, perque ab aquesta palmatoria se 'm afigura que no ho veig prou be... ¡Y fins m' ho podría emprobar! ¿No li sembla?

—¡Ay, Deu meu! ¡Ara t' anirás á despullar ab aquest fret! Valdría més que primer ho pujessis á consultar ab la teva mare...

—¡Ca! ¡ca! Miri, en mitj quart estich vestida ¡y val més que li puji á ensenyar dessobre meu!... aixís se veurá mellor l' efecte...

La Celia colocá pressosament la roba dins del llensol, lo posá sobre sos brassos y, signant á la seva ávia que la seguís, s' entrá en lo seu quarto, tancant la porta darrera de donya Filomena, que anava dihent:

—¡Peró dona, podrías esperar que tornés la Pauleta pera ajudarte á vestir! ¡Válgans Deu! ¡Válgans Deu! ¡Y quin génit tan viu! ¡No 's pot ser d' aquesta manera!... Has d' acostumarte á saber esperar...

Mentres donya Filomena anava esplayant sas apreciacions referents á las ventatjas de la calma y maduració sobre las cosas de la vida, la Celia enretirá las amplas cortinas del blanch pabelló del seu llit de fusta d' alba y aná colocant dessobre, metó-

Digitized by Google

dicament arrengleradas, totas las pessas del farcell. Tot seguit s' assentá en lo sillonet del capsal del seu llit y en un moment comensá á descordarse sas polacas de *doré* negre.

—Peró criatura ¿fins las sabatas t' has d' emprobar?—esclamá donya Filomena ab tó de queixa, encara que tot preparantli las mitjas de seda de color de rosa, que en un moment reemplassaren á las negras, y que junt ab lo vestit de panyo blau marí y 'ls amples anagus ab farvalans brodats, anaren á parar dessobre 'l *puff* colocat al mitj de la sala, mentres que, unint l' acció á la paraula, anava dihent:

—Las sabatas me son grans... me 'n hauré de comprar de novas... ¡Ab aquestas no hi podría pas ballar!... peró pera veure l' efecte del traje ¡ja servirán!... Lo cos ¡també s' haurá d' entrar una mica de pit!... Interinament perque 's vegi l' efecte dels cordons, m' hi posaré á dins un parell de mocadors de butxaca... No, no, ¡no tinga por!—esclamá la Celia notant lo gesto de severitat que hi posava la seva ávia—¡si aixó no es més que per aquest moment!... ¡sols pera pujarho á ensenyar á la mamá!... Després ja 'l posarém á la mida... Las faldillas també m' están un xich llargas... me las tindré d' arrebassar á la trinxa ¡es més graciós que 's vegi un xiquet de mitja!... Ara 'l ret y las arrecadas!... Avieta ¿voldría ser tant complascenta que mentres m' arreglo 'ls cabells, me volgués fer lo favor d' anar al seu quarto á buscar las joyas que 'ns hem deixat allí?

Donya Filomena feu ab lo cap un moviment que 's podía traduhir per—¡Es que es molt que aquesta noya 's fassi fer tot lo que vol!—y sortí del dormitori de la seva neta pera dirigirse al seu.

Quan torná á entrar, una mirada de mare satisfeta zitzaguejá en las ninas de sos ulls. La Celia,

Digitized by Google

que fora de sas miradas havía acabat de donar los últims retochs al seu nou trajo, estava verament encisadora.

L' ayrosa faldilla de domás color rosa, que deixava veure son petit peu bonicament calsat; lo giponet de satí, enfonzant sas refiladas puntas entre las folgadas arrugas de la trinxa del faldellí; las mánegas qual justesa descubría lo modelat del bras fins al cotze, ahont la sivella de plata amagava sos ánguls entre 'ls prisats del farvalá de reflandés; l' ayrós devantal de punt, brodat ab antiqüelas que relluhían com un guspirejar d' estels, fins á la corbata que graciosament s' encreuhava sobre 'l pit; y 'l ret de seda vermella enrogint ab son reflexo color de foch aquellas galtas finas, morenetas, que al pendre color feyan ressaltar ab més forsa la foscor de sos ulls de mussulmana, formavan de la Celia una figureta de las que s' admiran per sa frescor y elegancia en los cuadros de Watteau.

D.ª Filomena, fidel á las antigas usansas de no fer á las noyas vanitosas, tingué de reprimirse pera ofegar sa primera esclamació, aconhortantse ab dir:

—¡Bah! ¡Bah! no t' está del tot malament aquest *traje!...*

—¡Y encara m' hi falta lo mellor!—esclamá la noya prenent las joyas de las mans de la seva avia pera posárselas en lo pit y orellas.

Era 'l march que faltava á aquella figura rebassant de vida, pera acabar d' enriquirse ab la justesa del detall.

—¿Vol pujar á dalt ab mi pera veure la sorpresa que donaré als papás?—preguntá alegrement la Celia donant lo darrer cop d' ull al mirall del seu armari.

—No, no; púja hi tu sola... Ja m' ho comptarás tot quan baixis. La Pauleta ja es aquí, y aniré ab ella á

Digitized by Google

tancar l' armari del quarto fosch y á veure tot aquell plech d' estovallas del oratori... ¡Ves! ¡Y l' any passat que 'n vareig fer de novas!...

Y abdúas sortiren del dormitori. D.ª Filomena, preocupada ab la troballa que havía fet, aná ab la cambrera á posar en ordre 'ls desarreglos ocasionats per la seva neta; y una volta aconduhit tot al seu gust, se dirigía envers al oratori ab lo plech de las estovallas, quan se topá ab la Celia que, desaparescut lo doll d' alegría que tan vivament havía guspirejat en sos ulls, ab lo cap baix y 'ls brassos cayguts retornava de sa escursió al segón pis.

—Y *pues* ¿qué t' ha passat?—preguntá la senyora Asparó al veure que la seva neta, usualment tant enrahonadora, no sabía cóm ferho pera treures las paraulas de la boca.

—Res... ¡los ha agradat molt!... Sí, sí, molt!—feu la noya ab pena que's trasparentava en sas paraulas. —Sí, sí, han fet una esclamació al veurem!... peró la *mamá*... ¡y 'l *papá* també!... ¡Tots dos! ¡los ha agradat molt!... ¡Y han convingut en que'l vestit era preciós!... ¡y que m' estava molt rebé!... peró...

—Peró ¿t' han dit que no serveix? ¿veritat?—interrompé D.ª Filomena desitjosa d' escursar lo neguit de la pobre Celia.

—Veurá: 'l *papá* diu ¡que 'l vestit es tant rich, y que ab las joyas y tot se veu tant qu' es auténtich, que donaría que parlar... que 's podrían fer suposicions... En fí, que la gent podría pensarse que'ls meus avis llauravan...

—¡Be! ¡Be!—feu D.ª Filomena, tancant en aquesta sola sílaba l' esperit de tot un discurs.

La Celia l' endeviná promptament y digué:

—Vegi, aixó ¿qué te que veure? ¿No es pas cap mal descendir de pagesos? ¡Y ben principals que ha-

Digitized by Google

vían de ser pera comprarse aquestos trajes! ¿Veritat que aixó no rebaixa á ningú?

La viuda Asparó torná á dins la paraula que tenía á flor de llabi, y, enlloch de respondre, preguntá en tó que s' esforsá en fer indiferent:

—Y pues ¿de qué t' has de disfressar, filla?

—No sé... 'l *papá* deya que busquessim algún traje históríchcom de Madame Pompadour ó Isabel d' Inglaterra... pero la *mamá* diu que li agradaría més de Margarita del *Faust,* perque...

D.ª Filomena no deixá que la Celia acabés d' esplayar lo pensament de la seva filla y gendre, y ab energía que feya estona lluytava pera reprimir, esclamá:

—Digas als teus *papás*, de part meva, que si t' han de disfrassar ab traje históríchcom, te vesteixin de Ruth, de Rebeca, de Petronilla d' Aragó, de Isabel la Católica... en fí, de la época ó personatje que vulgan, que á mi aixó no m' importa; pero lo que sí desitjo es que sigui 'l d' alguna senyora que, al mateix temps que per l' antiguitat del traje, se la consideri per las sevas virtuts; y que per lo tant espero que no 't fassin personificar á ningú quals qualitats morals estich ben certa que 'ls teus *papás* no voldrían per cap concepte que imitessis.

Com se pot suposar, aquesta qüestió doná lo seu quefer; los llibres históríchs ab láminas y fins los de viatjes se tragueren vint voltas de l' antiga llibrería del difunt D. Miquel, sens poguer arribar á un acort definitiu, fins que després de molts enrahonaments, á la *Rosita* se li sugerí la lluminosa idea de que ningú més indicat que la modista pera dictaminar ab més acert sobre la disfressa de la seva filla. Se consultá, donchs, lo parer de dit personatje; y de vuyt ó deu figurins il-luminats que 'ls enviá perque escullissen, lo matrimoni Balcells triá sense discussió lo

Digitized by Google

de primpcesa grega contemporánea: llampant trajo de satí blau, brodat ab gran profussió de pedras de colors.

A la senyora Asparó no li acabava de fer gracia la disfressa, y menys lo de tenir de veures pel devall de la túnica las calsas que cenyían lo peu, per més que fos en molt poca alsada; peró per no passar pel dictat de rara, digué á la Celia, que tampoch no acabava d' entussiasmarshi, que un colp fet... confiava que no li aniría del tot malament...

Per fí, després d' anadas y vingudas y emprobas y retochs, lo temps passá y ab ell arribá 'l día de posársel. Desde 'l comensament de la tarde, la Celia havía anat preparant los preliminars de la seva *toilette*. Ja entrada de fosch y encesas junt ab los dos llums de gas del lavabo, quatre ó cinch espelmas dels candelabros del quarto de donya Filomena, havía comensat la feyna del perruquer, lo qui 's veya negre pera fer tirabuixons de la abundosa cabellera de la noya, un xich enterca en subjectarse al ayre de tan diferenta inclinació.

Per fí á las vuyt s' acabá la tasca del pentinat, y una volta feta per l' artista en cabell la recomendació de que no mogués gayre 'l cap, per la temensa de que no se li desfessin los rinxos, la Celia enviá per tercera vegada durant aquella tarde la cambrera á casa de la modista pera cercar lo vestit, que 's feu esperar fins á dos quarts de deu, en qual hora y baix la inspecció de la fadrina major, comensá á vestirse 'l trajo, en lo que, ja posat sobre d' ella, tingueren que ferse un munt de reparacions. Suant, á pesar d' ésser al cor del hivern, de la angoixa de tants arreglos soportats de peu dret y del encarcarament del cap, ja que al més petit mohiment se veya que 'ls tirabuixons s' esllanguían, per fí á tres quarts d' onze quedaren calsadas dessobre de la mitja de seda,

Digitized by Google

color de carn, las sabatas brodadas ab perlas; cenyidas al tormell, las lluhentas calsas de satí blau; ajustada al cos, ab folgada banda de glassa ab ratllas dauradencas, la túnica vorejada d' una cenefa brodada ab pedras de colors; y dessobre de la rinxada cabellera, la gorreta de vellut espurnejada de perlas.

La disfressa era llampanta y aixís com de trajo de guardarropía de teatre; peró á la figura baixeta y encara poch formada de la Celia no li esqueya, l' abaixava, la disminuhía, li treya la gracia del mohiment, la encarcarava... Mes las amigas de donya Filomena que havían anat á véurela vestir, las fadrinas de la modista y las minyonas de las dúas casas, que per ésser lo primer ball á que anava la senyoreta, mogudas per la curiositat, ab l' escusa de ferli algun servey, de mica en mica havían anat invadint lo quarto, al véurela del tot vestida, esclataren á l' hora en un crit d' entussiasta admiració; y la nova primpcesa grega, persuadida de que l' éxit que acabava de obtenir de la seva cort, era un petit preludi del que l' esperava á la festa, baixá alegrement las escalas de la casa, pera pujar acompanyada dels seus pares, que prou ocupats ab l' estreno de sos propis trajos apenas los havía quedat temps de veure 'l de la seva filla, al carruatje que feya cinch quarts d' hora que s' esperava á la porta del carrer...

Quan encara cordantse lo darrer botó de sos guants de cabritilla, los caballs prengueren l' arrancada, la Celia, fent un sospir de satisfacció, tancá dolsament los ulls, pareixentli que un estol d' invisibles fadas movía las rodas del seu cotxe, pera portarla al temple de la felicitat...

Digitized by Google

LO BALL DE CASA EN MAURI

Los salons, ó mellor dit, las salas (ja que casi cap arribava á set metros de llargada) de la casa de don Joseph Mauri, estavan pleníssimas de gent la nit en que hi portém als nostres llegidors. Malgrat que, al fer las invitacions s' havía tingut en compte l' espay de que 's podía disposar, ineludibles compromisos y presentacions d' última hora, havían anat omplint la casa, fent poch menys que impossible lo tránzit per cambras y corredors, bellament adornats ab gran profusió de flors y de costosas plantas tropicals.

Per entremitj d' aquells aplechs d' ample y lluhent follatje, de las cortinas de pelfa, tapicerías y satí, penjadas de balcons y portas; de cuadros, miralls, bronzos y *fayances,* escampats per ánguls y parets, y al esclat d' una abundanta iluminació de gas, gran número de disfressas disposadas ab més ó menys gust, pero casi totas llampantas y viroladas, apareixían com un llach d' onas de color de rosa, blau, *crem,* vert, vermell y lila; moventse, zitzeguejant, unintse y destriantse al animat compás de la música. En alguns rotllos se formavan los més capritxosos anacronis-

Digitized by Google

mes, aplegant devall d' un mateix sostre, y moltas voltas de costat, á la severa Berenguela, de la llunyana época de las Creuhadas, ab la desinvolta protagonista de la ópera Carmen; y á la modesta Ruth de las severas edats bíblicas, ab la elegant y frívola dama de la disoluta cort de Lluis XV. No hi ha que dir que la major part dels trajos, que haurían cridat l' atenció á haver estat possible véurels d' un á un, apenas s' entreoviravan en mitj d' aquella espessa multitut que formiguejava per los reduhits espays que deixavan lliure las cadiras, otomanas y sofás, simétricament arrenglerats á lo llarch de las parets.

Lo saló principal y un dels inmediats á aquest s' havían destinat á las senyoras casadas y lo restant de la casa á la joventut soltera, exceptuant lo pati central, que, completament cobert ab una atapahida vela, s' havía utilisat pera posarhi las taulas del *buffet*.

Don Joseph Mauri y la seva esposa donya Matilde Oms, senyora ja d' uns cinquanta anys, s' esforsavan ab discreta amabilitat en fer los honors de sa casa, gosant de la satisfacció de sentir á cada sala que entravan y á cada aplech de jovent que ab lo seu pas desunían:

—¡Vamos, don José, que esto es un paraíso!

—¡Lo más distinguido de Barcelona lo tienen esta noche en sus salones!...

—¡Y qué guapas chicas! ¡si parece que las han escogido una por una!

—¡Y qué hermosa casa tienen ustedes!

—¡Esto es un verdadero museo!

—¡Usted todo lo hace á la perfección! ¡En las primeras elecciones vamos á votarle para diputado!...

—¡Las niñas de usted están encantadoras!

—¡Preciosas! ¡Indiscutibles!

Digitized by Google

—Y doña Matilde, ¡elegantísima!

—¡Si parece hermana de sus hijas!

A aquest ramell de pomposas adulacions, ditas en llengua castellana, alguna volta s' hi ajuntava qualque veu que, ab lo sincer laconisme de la terra, deya:

—¡Vaja, don Joseph, que aixó no pot estar millor!

Y 'l senyor Mauri y donya Matilde, ab un somriure de vanitat satisfeta en los llabis y una sombra de preocupació en lo front, per la temensa de que las provisions encarregadas pel *buffet* no fossin suficientas pera tanta gent amable, dissimuladament s' escorrían l' un després de l' altre envers las prosaycas dependencias de la cuyna, inquiets per l' éxit del *clou* de la festa; y allí s' hi girava ab vera ansietat lo següent diálech:

—¿Vol dir, que n' hi haurá prou cantitat pera tantas personas?... Perque á última hora ha vingut gent que no s' hi comptava...

—¡Oh! oui, oui, monsieur; vous en aviez comandé, ¡pedido! pour cent cinquante personnes, et il y en a au moins pour deux cents vingt...

—Y pues, ¿qué li sembla? ¿Cóm s' arregla aixó?

—J' ai envoyé le garçon au magasin, ¡á la tienda! pour qu' il apporte plus de jambon et de galantine, mais je ne sais pas s' il y aura a la maison la quantité dont on en a besoin... Probablement il faudra aller en chercher ¡á buscar! dans un autre magasin. ¿Vous comprenez? ¿N' est ce pas? Ceci est different des vins, dont nous avons une abondante provision. Vous pouvez bien penser qu' avec ceux que l' on a apportés, ¡traído! il n' y en aura pas même pour la moitié: pour la ¡mitad!—repetía 'l francés, cercant de tant en tant la traducció de la paraula pera donar més forsa á las sevas afirmacions.

Digitized by Google

—Ja veurá, fassi lo que 's necessiti; ara ja hi som y no es cuestió de caure en ridícol!

—¿Sabs que s' hauría de fer?—esclamá la senyora, passant revista á las ampollas de Champany—enviar á buscar sis ó vuyt botellas de marcas usuals pera servirlas en la taula de las noyas, que no s' hi fixan; y servir las de *Moët Chandon* pels homes...

—¿Vols dir, Matilde, que...

—Mira, la setmana passada ho van fer á casa la *Luisa*... ja veus, ¡y son de l' aristocracia! Lo que s' ha de procurar es que á aquestos que s' han convidat dels diaris, se 'ls hi serveixi de lo millor...

—¡Es clar! Es clar! ab aquesta gent s' hi ha d'anar ab cuydado.

—Y ja pots avisar que se 'ls hi passin dugas ó tres vegadas cigarros habanos...

Los anfitrions, que no sossegavan en son desitj de quedar be, al deixar la cuyna tornavan á las salas de ball, ahont á cada instant rebían un susto vejent entrar novas familias que 'ls posavan en l' anguniós apuro de cercar lloch ahont no hi era. Per fí, la porta d' entrada acabá d' abocar gent, y dins de las adornadas cambras s' hi tancá una bona part de la classe mitja barcelonina; comerciants, fabricants, banquers, metjes, advocats, propietaris, bolsistas y lo més granat dels industrials que ab sa inteligencia, sa energía, son treball y ajudat de la deesa Sort, havían sapigut ferse una fortuna.

La major part d' ells descendían dels acomodats menestrals de mitjans del segle, en que la trascendental evolució de la ciutat vella, acabant d' esbotzar portals y murallas pera estendres del Besós al Llobregat, transformant en casas y palaus los camps de blat y ufals; la era de pau inaugurada ab la restauració del rey D. Alfons; la extraordinaria puja del paper de tota mena, y l' esperit inteligent, actiu y

Digitized by Google

enérgich del nostre poble, havían fet náixer un sens fí de fortunas, creant la classe que 'ls nostres vehins de l' altre part dels Pirineus han distingit ab lo nom de *burgesos*.

Aquesta aristocracia del diner, desitjosa d' assimilarse en lo possible los usos y costums de la noblesa tradicional, era la que, ab trajo de marquesa y ánima de menestrala, disfrutava dels plahers de la festa donada per don Joseph Mauri. Los caps de casa tots se coneixían; tots sabían cóm y de quína manera havían arrivat al lloch que ocupavan, y ab més ó menys bon afecte s' aplegavan pera enrahonar ó discutir ab franca espontaneitat; mentres una gran part de sas esposas, preocupadas per la riquesa de sos trajos, se mantenían en un cert encarcarament d'exposició que oprimía 'l mohiment, y que baix sos vestits de vellut ó tapicería feya recordar la silueta del senzill sach de merino portat en sa primera joventut.

Las noyas y las casadas joves, que havían passat pel cedás d' una ó dúas generacions, ja se las veya moure ab més graciosa naturalitat. Y á aquestas donava bo de mirarlas assegudas una al costat de l' altre, com fileras de testos ab flors de tots colors, alsant graciosament lo cap pera respondre ab una mena de gorgoreig d' aucell y oreig de primavera, als joves que, ab lo programa en una má y 'l *clac* en l' altre, las comprometían pera 'l ball, que pochs minuts després giravoltavan al compás de la música, ab caretas enrogidas, animadas, rialleras... A més d' una las contingencias de la festa feyan brotar en son cor la punxanta espineta dels gelos ó 'l colpejava ab lo fuet de la decepció; mes la veritat era que aquellas figuretas finas, espirituals, vaporosas, aguantavan ab forsa de matrona y ab dissimulo d' actriu consumada lo dolor de la ferida, sens que en l' exterior hi aparegués lo reflexo de la pena, ni la laxitut

Digitized by Google

del cansanci, que 'l poquíssim espay que 's donava d' un ball al altre forsosament havía de produhir; pero la música tocava y aquell expléndit esclat de papallonas de color aná onejant al seu compás, fins que 'ls rellotjes colocats en cónsolas y parets senyalaren las dotze.

Apenas cayguda la darrera batallada, lo senyor Mauri, després de pregar als amichs més caracterisats que 'l seguissen, s' encaminá al saló principal, ahont, elegantment vestidas y adornadas ab gran profusió de joyas, las senyoras més joves se miravan unas ab altras, pera recullir ab los ulls los més petits detalls de las que havían lograt sobrepujar á las demés per sa riquesa y elegancia; mentres que las de major edat y menos pretensió jovenils en sos trajos, tot enrahonant ab la senyora asseguda al seu costat, portavan en lo interior de son pensament lo compte exacte dels walsos y rigodons que havían vist ballar á las sevas fillas, juntament ab lo nom dels balladors. L' amo de la casa aná á oferir lo seu bras pera portarla al menjador á la senyora d' Espinosa, guapa criolla de blanchs cabells, que vestía trajo de vellut color de violeta, ab adrés de grossas perlas voltadas de brillants; y seguint lo seu exemple, se posá en mohiment la comitiva dels matrimonis, que la costúm y 'l bon tó reunionesch manava desaparellar pera asseures á la taula.

Lo senyor Mauri y la seva esposa no s' hi assegueren; per darrera dels invitats y á pocas passas del servey, resseguían las rengleras de cadiras, obsequiant á tots, encare que detenintse molt especialment junt á la dama del vestit morat, á la que casi totas las senyoras que tenían noyas casadoras en lo ball, miravan aquella nit ab especial insistencia, sentintse de baix en baix moltas conversas que ab diferenta forma convergían al mateix punt. En un dels

Digitized by Google

ánguls de la taula, tot trinxant una rodanxa de galantina, una senyora de mitja edat deya á la seva companya:

—¿No li sembla que sortirá cert lo que 's diu d'en *Juanito* Espinosa ab la Ursulina?

—A judicar pels obsequis que fan los Mauris á la *mamá*... Encara que devegadas...

—Sí, ¡vegi lo que va succehir l'any passat per aquesta época del Carnaval ab l' Elvira y 'l noy Morera, y al final no ha estat res!...

—Oh! lo d' aquest any es millor negoci! ¡La viuda Espinosa es riquíssima y no té més que un fill!...

—Per aixó en Mauri ha apretat las clivillas ab aquest ball.

—Sí, peró la veritat es que ells sempre n' han donat de reunions...

—Peró no ab lo tó de la de avuy. ¿Y las obras que han fet á la part del jardí? ¿Y las alfombras del devant? ¿No s' hi ha fixat? Totas son novas.

—¡Oh! ¡En Mauri es rich!

—¡Peró com á bon fabricant, es dels que sab de comptar, ¡y si no fos per la idea que porta!...

Mentres los enrahonaments sobre 'l matrimoni en projecte de la filla dels amos de la casa passava de boca en boca de las senyoras de més edat, per los indrets ahont seyan las casadas joves y las que sens que ho fossen presumían de tals, s' hi sentían ab la sola variant dels noms conversas del següent tó:

—¿T' has fixat en lo *traje* de la Balcells?

—¡Es riquíssim! ¡Encara que jo 'l trovo massa exagerat! ¡Aquesta *Rosita* gasta un dineral! Peró lo cert es que sempre está elegantíssima... Y ¿has vist la noya? Tant gust que té per ella y l' ha portada com una comparsa de teatro!...

—Jo 'm penso que ho ha fet perque, semblant la Celia una criatura, se creguin que ella es més jove...

Digitized by Google

—Sí, sí; ¡ja fa be d' allargarse la joventut, perque te un marit que Deu lo fassa bó!... ¿T' en recordas l' any passat, quantas bestiesas va fer ab aquella *cantante* del Liceo?...

—Prou! prou... ¡Mira, mira la Teresita Faura! ¡No sé d' ahónt se treu aquestos vestits de tant de gust! Per mi se 'ls envía á buscar directament á París... Perque aquí ja hi ha bonas modistas... jo crech que las he seguidas totas... pero aquest gust tan refinat... aquest *chic,* ¡vaja, no es barceloní!

—¿Y la Pedrosa?

—¡Y quína manera d'anar vestida! ¡Y las noyas!... Y ab tot aixó, una gent que no se 'ls hi saben rendas de cap classe...

—Diu que tenen las fincas á fora...

—Deuhen ser molt lluny... Perque Barcelona no es cap París... y aquí, poch més ó menos nos coneixém tots... y encara que las propietats siguin á Andorra, no 'ns equivoquém de gayre...

Mentres aquestos y parescuts diálechs rodavan á mitja veu, las grans safatas de *pastels* de carn, de galantina, *salame,* pernil y dolsos de tota mena, portadas pels criats, voltavan ab esplèndida profusió per tots los indrets de la llarga taula.

Al destaparse 'l champany, los amichs del senyor Mauri ab eloqüencia un bon xich encartronada y ab grans pausas seguidas d' un cert tartamudeig, los qui ho feyan en castellá, brindaren per la prosperitat de la casa, de la familia, de la fabricació, del comers, per la festa present y fins per las que 's donarían en lo Carnaval del any vinent.

Los anfitrions agrahiren ab curtas paraulas los desitjos dels seus convidats, y ab lo recort dels molts que faltavan obsequiar, després de servit lo thé tornaren á organisar la çomitiva pera fer lo retorn al saló.

Digitized by Google

Passats los curts moments de ineludible espera pera reconstituhir las taulas, las senyoretas passaren al *buffet,* fent aquéstas bastant més dispendi de conversas y rialletas ab los joves que, després d' haverlas acompanyadas del bras, los hi enrahonaven per darrera de las cadiras, que de vins y fiambres, ja que copas y plats quedaren casi intactes.

Al retornar á pendre en las salas los seus respectius llochs, tocá la tanda á la joventut masculina, que semblant per sas negras casacas una invasora voleyada de corbs, assaltaren las cadiras que rodejavan las taulas, las que, no donant prou lloch pel excessiu número dels que las solicitavan, ne deixaren una bona part de peu dret.

Alguns que no havían sopat, altres que l' exercici del ball los havía deixat débils, y molts que 's creyan que devant dels companys los donava certa importancia de calaveras ó de joves de bona societat—á la seva manera,—l' engolir galantinas y buydar copas y fins llensar á terra algun tall comensat, pera pendren un altre de sencer, es lo cas que 's desocuparen plats y ampollas y fins las cistellas dels panets de Viena, en perjudici d' alguns que, més criats á las antigas usanças, tenían la timidesa de no pendre per ells mateixos lo que 'ls mossos encarregats del servey no podían materialment donarlos, per veure desapareixer de sas mans las platas que novament portavan de la cuyna y las ampollas que substituhían á las que, com per art d' encantament, en un obrir y tancar d' ulls, quedavan buydas.

Las riallas y 'l pujat brugit de las conversas en alguns cantons totduna prenía un tó més reposat: era pels indrets per ahont, fent los honors de la vetlla, s' atansava l' amo de la casa, qual pas com la estela d' un barco, quedava visiblement marcat en-

Digitized by Google

tre aquella agitada maror que al tenirlo al costat se desbordava novament ab la fraseología de patró fet á la castellana:

—¡Esto es maravilloso!

—¡Si parece que nos hallamos en otras bodas de Camacho!

—Ya nos tienen ustedes acostumbrados á su esplendidez... pero la de esta noche supera á todas!

—¡Y qué excelente servicio! ¡Y qué exquisidad en los vinos!

—¡Y qué magníficos habanos!

—¡Auténticos, hombre, auténticos! En casa de un fabricante como el señor Mauri no rezan las falsificaciones...

Don Joseph, contestant molt débilment á aquesta mena de pluja que l' arruixava de tots cantons, afanyat pera cumplir las recomendacions de la seva muller relativament als periodistas y al jove que 's deya portava intencions matrimonials respecte á alguna de las sevas fillas, tot cercantlos pera ferlos personalment los seus obsequis, passava per entre aquella negror treyentse de tant en tant lo rellotge, pera dir á la massa general en tó de súplica:

—Tant prompte estigan llestos, los agrahiré que tornin als salons. Las pobres senyoretas s' aburreixen de tant llarga espera, y alguns *papás* se preparan ja per retirarse. Es precís que vostés hi vagin pera impedirho.

Instats per la indirecta, encara que un bon xich emperesits, los joves anaren de poch en poch deixant lo menjador, per ahont semblava que hi havía bufat la tramontana, tal era l' abundancia de trossos de pa, fiambres y dolsos, que, sencers uns y mitj aixafats ab los peus la major part, formavan una asquerosa capa per dessobre de la flonja catifa que cubría l' enrajolat.

Digitized by Google

—Has pogut obsequiar á n' aquestos dels diaris y á n' en *Juanito?*—preguntá donya Matilde, que al veure desocuparse 'l menjador s' hi escabullí un moment pera trobarhi al seu espós.

—Mira, noya, ab la invasió que hi ha hagut aquí, á tothom he vist menos als que més interés hi tenía. Será menester que s' hi posi coto á n' aixó! Jo penso que encara no 'n conech una trentena del jovent que avuy hi ha á casa! A n' en *Juanito* l' he trobat ab en Valentí á la saleta de fumar, que ni un ni altre havían pogut pendre res... De periodistas n' he vist algun... pero no tots los que m' heu fet convidar... A més que la major part jo tampoch sé qui son.

—¡Ay, válgans Deu!—feu veramunt apurada la senyora de la casa.—Ara figúrat, si á algun d' ells los hi ha passat lo que tu dius d' en *Juanito!* ¡Mira, mira, allá á la sala de fumar ne veig tres en aquella otomana... No sé en quins diaris escriuhen, pero 'm consta que son periodistas... Si personalment los anavas á oferir uns quants cigarros!...

—¡Cigarros!—esclamá ab verdader enuig lo senyor Mauri, pujant lo tó de sa veu á una *tessitura* que feu espahordir á donya Matilde per la temensa de que se sentís á las salas de fora.—¡Cigarros! Ab la llista dels invitats á la má he comptat á tres per cap, y has de saber que per haverme dit los mossos que molts s' havían quedat sense, n' he gastat ó ¡se me 'n han endut! los tres caixons que tenía de reserva! En fi, que aixó, més que una festa, ha semblat un saqueig!... T' asseguro que si á casa 's donan més balls, anirá de molt diferenta manera!...

Donya Matilde, pensant que si 'l seu espós no la tenía al costat pera desfogarse li passaría mes prompte l' enfado y atenent á que podía ésser notada la seva ausencia, torná altra volta á las salas,

Digitized by Google

ahont ab un rigodons anava á comensar la segona part del programa. Al passar pel recibidor, vejé un jove alt y magristó que 's disposava á entrar en lo quarto que s' havía destinat pera guardarroba dels homes, y atansantshi li digué:

—Y *pues,* Valentí, ¿que tant malament se troba á la festa que ja 's disposa á deixarla?

Lo jove interpelat per donya Matilde, torná dos passas enrera y digué ab natural cortesía:

—¡No digui aixó! La festa ha estat digna de qui l' ha donada, y pot creure que m' hi trobo perfectíssimament; pero ja sab que jo sols he vingut perque vostés no ho prenguessin á desayre. Ab la meva costum de matinejar, després de la mitja nit ja no m' aguanto... Lo ball está sobradament animat, y si vosté no mana lo contrari...

—Manar, ¡de cap manera!—saltá vivament donya Matilde—pero pregarli que 's quedi un ratet més, ¡aixó sí! Y com al veure que 's disposa á anársen me fa pensar que no té balls compromesos, m' atreveixo á demanarli que 'm fassi l' obsequi de ballar los rigodons que 's van á comensar, ab una amigueta de las noyas, que la meva Ursulina acaba d' avisarme que no ha ballat encara aquesta nit. ¡Y figuris que la pobreta avuy fa 'l seu *debut!*... Si vosté volía ferme l' obsequi d' invitarla, li agrahiría de veras...

—¡Ab molt gust! ¡Ab moltíssim gust!—repetí pressosament lo jove.—Fassim l' obsequi de presentarmhi. Ja sab vosté que en aixó de balls no hi soch gayre entés... pero molt será que no me 'n surti.

Donya Matilde li doná las gracias, y prenent la devantera, lo portá á una de las salas de la part del detrás, en la que, sentada al costat del piano, la pobra Celia, que sens dubte per haver fet la seva presentació en una societat en la que no hi tenía coneguts; per ésser escás lo número dels joves en propor-

Digitized by Google

ció á las noyas, y tal vegada, més que tot, per portar una disfressa que ab sa figura prima y baixeta, més la feya semblar una criatura de catorze anys escapada del col·legi, que una donzella casadora, no havía ballat encara. Pera més pena, las senyoretas que seyan al seu devora tenían los programas plens; la Ursulina, la seva amiga de col·legi ab la que ella s' havía fet il·lusió d' enrahonar una bona part de la nit, apenas hi pogué parlar uns curts moments, tant ocupada estava en atendre á la munió de obsequiadors que tenía al voltant seu; lo jove que li havía donat lo bras per anar al *buffet,* sols la obsequiá ab un ramell de ximplesas; y aixís fou que la pobra Celia, ab los tirabuixons completament desfets, la gorreta mitj cayguda, los ulls fondos y 'l posat desplicent, seguía ab indiferenta y casi ensomniada vista las parellas que entre festivas riallas y animadas conversas se disposavan pera comensar lo ball, quan, atravessant per entre 'ls quadros ja mitj formats, donya Matilde arribá al seu costat y tot senyalantli al seu acompanyant li digué:

—Tinch lo gust de presentarli al nostre amich, lo jove ingenier don Valentí Font, lo que desitja que vosté li fassi l' obsequi de ballar ab ell aquestos rigodons.

La Celia mirá ab sorpresa barrejada de curiositat al jove que tenía al seu devant y com qui 's desperta d' un somni, aixecantse de la cadira y provant d' esbullarse cap amunt los cabells que cayguts dessobre de las espatllas, á cada moment se li enganxavan ab las pedretas brodadas en lo coll de la túnica, respongué:

—Ab molt gust.

Lo jove anomenat Valentí li doná 'l bras, tot pensant quina mena de conversa podría entaular ab aquella noyeta qual nom ignorava, puig que sens

Digitized by Google

dubte distretament donya Matilde no l' havía pronunciat al fer la presentació. Per fí trayent de son pensament la idea de parlarli de cuentos y ninas, que li semblava ésser lo tema més apropiat, se determiná de dirli alguna d' aquestas trivialitats que s' acostuman á creuhar entre personas que 's veuhen per primera volta y á las que la joveneta procurá contestar ab lo mateix tó; mes quan anava á comensar la última part dels rigodons, la noya Balcells, reprenent l' animació que semblava que aquella nit havía desaparescut de son rostre, li preguntá ab son ayret de picardía:

—¿Fa molt temps que no ha rebut carta de don Martí Roca?

—¿Del meu padrí?—exclamá ab visible sorpresa en Font.

—Sí, sí; del seu padrí d' América!...

—Peró vosté ¿cóm sap?... ¿Que 'l coneix? Que...

—Sí; per l' istil que 'l coneix vosté: ¡per cartas! ¡Miri! ¡Miri! ¡Que 's va á comensar la cadena!—exclamá la Celia, signantli als balladors que's posavan en mohiment.—¡Oh! ¡Y qu' está distret! ¡Per l' esquerra! ¡Per l' esquerra!

En Valentí verament sorprés, ab los ulls fixats en la seva parella, qual figureta ab son trajo escorregut pareixía que anava á desapareixer zitzaguejant per entre 'ls folgats vestits de las senyoretas que voltavan en aquella ampla anella de virolats colors, aná donant distretament la má á las balladoras, y al retrobarse de nou ab la seva, aprofitá 'l moment de pausa que 'l compás de la música li donava al costat seu, pera dirli ab un cert ayre de victoria:

—Dispensi, Celia, que no l' haja recordada més oportunament... Pero es lo cert que fa molt anys que jo no l' havía vista!... Quan vosté tenía vacacions, era la época que jo anava á Vilafranca y...

Digitized by Google

—¡La cadena! ¡La cadena!—torná á avisarli la noya Balcells, al veure que anava á repetirse la figura.

A l' altre volta de la roda, en Valentí li digué continuant la interrompuda conversa:

—Cregui que sento vivament que no se m' hagués donat á conéixer més aviat. Peró tota la culpa no es meva... Pensi que jo no havía tingut lo gust de parlarli desde molt petita... Vosté debía ser allavoras una nena de sis ó set anys...

—Pot ser molt be que jo tampoch l' hagués conegut á vosté... peró com á mí D.ª Matilde m'ha dit lo seu nom... ¡Miri ¡Miri que 'ns toca 'l balancé!

—La veritat, Celia, es que té molt mal ballador... Conech que cada día 'n sé mènos ¡y may n' he sapigut gens!...

—Oh, aixó ray! Se 'n aprén molt aviat de ballar...

—Quan agrada y quan se té la edat de vosté...

—¡Oy que aviat se fa vell!

—No es precisament pels anys... es per la vida que 's porta... per la manera de ser de cada hu...

Pues si no li agrada 'l ball ja pot cantar ¡aleluya! que ja están acabats los rigodons—interrumpé la Celia fentli graciosament la darrera cortesía.

—No digui aixó; estiga certa que 'm dol lo molt poch que ha durat lo ball—respongué en Valentí, inclinantse pera oferirli 'l bras.

Al retornarla al seu lloch, li preguntá:

—Suposo que 'ls seus *papás* son aquí?

—Sí senyor; la *mamá* es al saló principal. Lo *papá* m' ha vingut á veure dugas ó tres vegadas, pero ara no 'l veig...

—Los buscaré pera tenir lo plaher de saludarlos; y espero que vosté 'm fará 'l favor de posarme als peus de donya Filomena, dihentli que demá mateix tindré 'l gust de passar á visitarla, pues fins ahir no vaig

Digitized by Google

arribar de Manresa, ahont ja sap la seva senyora avia que feya més de mitj any que hi era pera montar unas máquinas...

La Celia li prometé compláurel, y després d' algunas paraulas d' atenció lo jove 's despedí protestant del goig que acabava de proporcionarli l' haver ballat ab ella.

Apenas havía desaparescut en Valentí, quan lo jove ab lo qui havía fet *vis* en los rigodóns que acacabavan de ballar, pulcrament vestit y profusament perfumat de *Oppoponax,* s' atansá á la Celia, y fentli una exagerada reverencia, li digué:

—Dispense V. señorita, que me tome la libertad de hablarle sin haber sido previamente presentado; pero como en este instante no veo aquí á nadie que pueda hacerme este favor y va á empezar el baile, le suplico me releve de este deber y me diga si quiere hacerme el honor de bailar este vals conmigo.—

La Celia, satisfeta de fer lo que feyan las altres, y mortificada de que pera ballar ab l' únich jove que segons semblava expontáneament l' havía distingida, hagués de prescindir de la obligada fórmula de la presentació, acceptá'l bras que li ofería y emprengué lo vertiginós voltejar del vals.

La primera vegada que descansaren, lo nou ballador li digué:

—Por lo que he visto, parece que es usted amiga íntima de la señorita que ha bailado el rigodón conmigo?

—¿Con usted?—preguntá la Celia com fent memoria.

—Sí, de la señorita Camps...

—¡Herminia!—saltá vivament la noya Balcells.—¡Ya lo creo! Si hemos estado juntas en el colegio; y á más, hay amistad muy íntima entre nuestras familias...

Digitized by Google

—Me lo ha parecido, pues he notado que se saludaban ustedes con mucho afecto; y permítame usted la pregunta: ¿esta señorita es sobrina del banquero Sr. Camps?

—Sí, señor.

—¿Y del capitalista Sr. Marquet?

—Sí, sí.—repetí la Celia.

—Y á lo que creo ninguno de los dos tiene hijos?

—Ninguno—respongué la noya Balcells, un xich estranyada d' aquell impertinent interrogatori.

—Pues entonces ¿esta chica será riquísima?

—Es muy probable—digué la Celia comensant á entreveure ahont era la *pastora* d' aquella conversa.

—¡Oh, es hermosa! lindísima! Aun que no tanto como su amiguita—afegí lo jove perfumat, adonantse encare que un xich tardament del seu poch tacte.

Durant lo curt temps que trigá en acabarse'l vals, lo ballador s' esmerá en abocar l' incenser envers al cantó de la Celia, mes aquésta, que ab sa natural vivesa havía endevinat á qué devía las exageradas galanterías de que acabava d' ésser objecte, li digué maliciosament al despedirse:

—No doy á usted las gracias por las lisonjas con que acaba de favorecerme, porque las recibo como dirigidas á mi amiga Herminia; y puede usted estar seguro que en cuanto tenga el gusta de verla no me olvidaré de contarle el vivísimo interés que se toma usted por ella.—

En lo descans del penúltim ball del programa, en Balcells aná á cercar á la Celia, dihentli que la seva mamá la esperava en lo cuarto de tocador, pera sortir avans d' acabarse la festa y no trobarse ab la aglomeració que sol haverhi en los cotxes á última hora.

La seva filla no s' ho feu repetir duas vegadas, y sens sapiguer donarse compte del estat d' ánimo en

Digitized by Google

que l' havían posada las picadetas d' amor propi que acabava de sufrir aquella nit, tot seguint al seu pare, passá com pogué per entremitj d' aquellas onadas de satí y vellut, de randas y llassos, de glassas y flors, que al cap de quatre ó cinch horas de soportar una temperatura de 35 á 40 graus comensavan ja á enmustiarse, deixant ab vera satisfacció aquella festa, que ab tantas alegrías havía somniat y en la que, tret dels rigodóns que havía ballat ab en Valentí, tan fondament s' hi havía aburrit!

Digitized by Google

AVIA Y NETA

Donya Filomena, fidel á sas costums de cada dia, al endemá del ball se llevá á quarts de set, formant molt de veras lo propósit de deixar dormir á la seva neta fins que per ella mateixa 's despertés. A las duas de la matinada, al sentirla retornar á casa, l' havía fet entrar á la seva cambra pera sapiguer noticias de la festa, á lo que la noya havía respost fentli lo seu acostumat petó:

—¡Dormi! ¡Dormi! Ja li comptaré tot demá.—

Y al endemá ja s' hi trobavan y, com era natural, la bona senyora desitjava sapiguer punt per randa l' efecte que havía causat en los salons de casa en Mauri la simpática figureta de la seva neta, vestida ab aquell trajo que costava xeixanta y tants duros; cóm ho havía fet pera deseixirse dels molts balladors que sens dubte la haurían importunada pera comprométreli més valsos y rigodons dels que estavan inscrits en lo programa; quins galanteigs li havían dit; quinas emocions li havían despertat...

Això y molt més desitjava sapiguer donya Filomena per boca de la seva neta, més per això era

Digitized by Google

precís esperar á que 's despertés... Ella ja se 'n feya cárrech de que la joventut necessita dormir; y no havía pas d' ésser la seva ávia qui l' en tenía de privar... Encara que fossen las nou, no la cridaría pas; peró de dos quarts de deu no la deixaría passar... La Celia tenía molt bonas costums y era menester conservarlas...

Ab aquestos pensaments, la bona senyora arribá á las vuyt, y fentli semblar lo seu desitj que sentía remor en lo cuarto de la noya, entreobrí la porta y doná alguns passos en direcció al llit; mes com desde allí sentís la respiració acompassada de la Celia que dormía ab tot esplay, no sens recansa prengué 'l partit de passar sa quotidiana visita per las dependencias de la casa pera fer temps; ab lo que arribá á tres cuarts de nou, en quina hora, llestos ja los seus quefers matinals, tot cercant un motiu de prou pes pera despertarla, se li acudí la idea de que si la noya esmorzava tart se li llevaría la gana del dinar, y donya Filomena, contentíssima d' haver trobat aquest pensament d' utilitat sanitaria, ja no tingué vacilacions, y atansantse al llit de la Celia, li digué, tot picantli la espatlla per dessobre dels abrichs del llit:

—Mira, filla, que ja son las nou y si 't llevas tart, no tindrás pas ganas de dinar!

—¡Ay, ávia, ara que dormía tant rebé!—esclamá la noya mit obrint los ulls.—¡Y no es pas per l' hora que me n' he anat al llit, sinó per lo que m' ha costat de dormirme! Y ara ¡havía agafat una son més dolsa!...

—Si 't vols tornar á dormir—feu la senyora Asparó, ab un si es no es de remordiment per la seva poca espera—tornaré á ajustarte la porta; pero jo t' ho deya pel dinar. Has de saber que la major part d' aquesta joventut d' avuy al dia, que pateixen del

Digitized by Google

ventrell y no tenen gana y agafan anémias, es perque 's llevan al mitjdia; y com volen tergiversar las lleys de la naturalesa, la naturalesa los tergiversa á n' ells. Pero á tu per un dia no 't vindrá d' aquí; y si vols dormir una horeta més...

—Ara ja estich desvetllada; y no valdría pas una hora de dormir lo que vosté patiría de véurem llevar tart—digué la Celia, ab prou coneixement del carácter de la seva ávia, y ben segura de que en aqueix punt la seva generositat no traspassaría 'ls límits de la hora promesa.

—Pues mira, ¡penso que fas be! A més de que, contantme los teus divertiments d' aquesta nit ¡ja t' aixeribirás ben aviat!

—¡Ay ávia, no ho endevina pas!—feu la Celia que ab lo recort del ball se li revivaren las punxadetas del amor propi ofés—perque ha de saber que m' hi vaig aburrir soberanament!

—¡Tu, ab lo teu génit tan animat!—esclamá donya Filomena com qui veu visions.

—Sí, senyora, sí; jo que hi vaig fer tant bell paper com lo de las guineus á missa! Miri, ávia; que jo no soch guapa, ja ho sé prou; que la disfressa que portava no m' esqueya gens, també; pero vaja, no n' hi havía per tant! Sinó que de tot se 'n ha de pendre experiencia; y la major part de las senyoretas que eran al ball, com que ja hi havían anat altras vegadas y per lo tant coneixían lo terreno que trepitjavan, casi totas s' hi portavan los balls compromesos; y també sabían de vestirse més que jo: *pues* mentres que las de mena grossas anavan ab trajes escorreguts, las que eran primas portavan cosas fluixas, estarrufadas, ¡aixís! ¡aixís!—feu la Celia asseguentse al llit, mentres que ab sa natural vivesa, unint la acció á la paraula, ab las duas mans estarru-

Digitized by Google

fava cap en fora los farbaláns colocats en la *petxera* de sa camisa de dormir.

—¡Vaja! ¡Tonteta! ¿Qué té que veure aixó?

—¿Qué té que veure?—repetí ab son mateix tó de queixa la noya,—que, com portavan los trajes adecuats á la seva figura, feyan més goig que jo; que com hi tenían coneguts, ballavan; que com ballavan, se divertían...

—Pero tu ¿no vas ballar gens?—interrompé donya Filomena, qui no podía acabar de ferse cárrech de que la seva neta no hagués estat en lloch preeminent en aquella festa.

—Sí, dos balls ¡tot en gros!

—Donchs *vaya* ja no tens motiu per estar tan queixosa!—feu la bona senyora ab tó conciliador.—Perque si vas arribar tart, hi va haver entremitj tot lo temps que se 'n emporta 'l *buffet* y 'n vas sortir avans de acabar y encare vas ballar dos balls!...

—¡Ay, cregui que 'm van satisfer forsa! Lo primer ballador me'l va portar D.ª Matilde; que no ho sé, peró estich segura que 's devía adonar de que jo no havía ballat y li vaig fer llástima... y l' altre... l' altre si hagués estat de bon humor m' hauría ben fet riure.

—¡*Vaya! ¡vaya!* ¡Que ja anirém trobant que no tot va ser negre!... ¡Compta! ¡compta!... Pero, mira, mentrestant ¡vesteixte! perque al llit no dorminthi no 's fa res de bó...

—¡Uf! ¡quín fret!—esclamá la Celia tornant á ficar á dins un peu que havía tret defora dels llansols.—¡Me sembla que avuy ne fa més que 'ls altres días!

—T' ho sembla perque has dormit poch, pero aixó es la primera impresió. Y *pues,* ¡digas! ¡digas! ¿quí't va venir á buscar per anar al *buffet?*

—No 'l conech. Un jove molt almibarat, molt elegant... pero ¡més tonto! Per cada paraula tres nece-

Digitized by Google

dats. ¿Veritat que sembla impossible que després de lo que fan estudiar als noys n' hi hajan de tan insustancials?—feu la Celia, tornant á acotxarse més estretament ab los abrichs del llit.

—Y pues ¿de qué t' havía de parlar? ¿de matemáticas, que tampoch tu no n' hi haurías sapigut respondre? Mira, noya—feu D.ª Filomena tornant á colpejar los llensols—no t' hi tornis á posar tant bé, que si 't llevas tart, t' asseguro que avuy no dinas!

—Pero avia, si tant me fa del dinar!...

—¡*Vaya!* ¡No sigas peresosa, que aixó es un pecat! —esclamá la senyora Asparó, desabrigantla un bon xich perque la impressió del fret la obligués á deixar lo llit.

La Celia, comprenent que la seva avia no la deixaría pas tranquila, 's resigná á llevarse; mentres que aquesta, tot donantli la roba, li preguntava ab carinyós interés:

—Be; ¿y quí va ser lo qui 't vingué á treure á ballar?

—A veure si ho endevina?

—¡Jo! ¡Ay pobre de mi! ¿Y cóm vols que ho sápiga? ¿Que era algú conegut de casa?... *vaya,* noya, ¡no t' apretis tan la cotilla!... No m' agrada aixó... No pot ser bo per la salut...

—Pero avia, ¡si hi caben dos cossos dintre! ¿Veu? míriho vosté mateixa—feu la Celia atansantse á donya Filomena per ensenyarli que podía estrényer molt més los cordons de la cintura.

—¡Bé, bé! Ja ha de ser aixís, perque aixó d'aquestos cossos que 's trencan no son bons sinó pera fer tísicas!... Y torném al cas: ¿Dius que 't va venir á treure un conegut de casa?

—Sí, senyora, y molt especialment de vosté—respongué la Celia, tot nuantse las cintas dels enagus.

—¿Que pot ser era 'l noy de casa en Grau?

Digitized by Google

—¡No, no!

—¿En Juliá?

—¡Oy, sí! ¡cregui que va quedar be'l fill de la seva amiga! Quan passava pel devant meu sempre anava escorregut. ¿Sab á quína hora va venir á saludarme? Pues quan va veure que 'ns en anavam...

—Pero filla, ¿y qué va ser aquesta desatenció?—preguntá ab recalcada estranyesa D.ª Filomena.

—Miri: 's coneix que la major part dels joves no procuran quedar be si no ab las senyoretas que á casa seva donan reunions, ab las que saben que tenen un gran dot lo dia que 's casan, ó ab las que 'ls agradan molt; y com la veritat es que jo ab aquella ditxosa disfressa estava molt malament... No sé pas com la *mamá* 's va deixar enganyar d' aquell modo per la senyora modista! Lo vestit d' ella sí qu' estava bé!... pero lo qu' es lo meu!... Vosté no 's pot pensar lo que hi vaig patir!... Cada vegada que passava per devant d' algún mirall, m' hauría volgut ficar á sota terra!

—Bé, bé; las noyas no han de ser tan vanitosas!... ¿Veus? es lo que jo 't dich sempre: en los vestits no s' ha de mirar que sigan luxosos, sino que escayguin á qui 'ls ha de portar... Pero ab tot aixó encara no sé ab qui vas ballar...

—Oh, endevíniho! ¡endevíniho!—insistí animadament la Celia.

—¡Ay filla! ¡ja m' hi dono per perduda!

—Pero si li dich que vosté 'l coneix ¡molt! ¡molt!—repetí la joveneta acabantse de posar son *matinée* de franela blanca.

—¿Qu' es l' Eduardo?

—¡Ay com se crema!... *Vaya,* perque ho encerti tot seguit, fins li diré que se l' estima ¡molt! ¡molt!...

—¿En Valentí?—esclamá ab alegre sorpresa donya Filomena.—Pero si era á Manresa!

Digitized by Google

—Sí; mes, segóns me va dir, n'havía arribat la vigilia... ¡Ah! y perque no me 'n descuydi: diu que aquesta tarde la vindrá á visitar...

—M' alegraré de véurel. ¡Aquest sí que es un noy que val!

—Per vosté...

—¿Qué vols dir ab aixó?

—Que com vosté me l' havía alabat tant, lo vaig trobar molt inferior als elogis que jo n' havía sentit... Com á físich, li faig á saber que 'l vaig trobar molt lleig! ¡y com á talent!... Cregui que per lo que toca á la conversa que va tenir ab mí...

—Pero noya, ¿quín concepte t' has format dels homes? ¿De qué creus que t' han de parlar? ¿Qué t' has pensat que un ball es un congrés ahont s' hi han de lluhir las dots de la ciencia y de la oratoria?

—Miri: deixi que ab un moment resi las mevas devocions, y mentres pendré 'l xocolate li acabaré d' esplicar tot lo que 'm va succehir.

Donya Filomena no deixá á la seva neta: esperá de peu dret que acabés los seus resos, y, seguintla al menjador, ahont abdúas s' assentaren á la taula, la bona senyora, tot picantli la espatlla, li digué:

—*¡Vaya, vaya!* que vuy que m' ho comptis com va ser que vas ballar ab en Valantí! Y á fé que no sé pas com te podía recordar ab tants anys que no t' havía vist!

—¡Oh, si jo no li hagués dit, no m' hauría pas conegut!... Ab lo que vaig compendre, la senyora Mauri s' adoná de que jo no havía ballat, y com per ser l' enginyer de la seva fábrica, hi deu tenir prou confiansa, suposo que li va demanar que 'm vingués á treure...

—Pero tú ¿qué sabs?

—Miri; encara que ahir era 'l primer ball á que jo

Digitized by Google

anava, no soch tan tonta per no compendre quan un jove balla per voluntat propia ó quan ho fa per compromís! Eram á la segona part dels rigodons que apenas li havía pogut treure quatre paraulas de la boca! Quan s' animá un xich, va ser quan me vaig donar á coneixer... Y encara ¡no 's pensi que 'm digués res del altre mon!...

—¡Tórnahi! ¿Pero criatura, qué volías que 't digués?

—Veurá, ¡com vosté diu que en Valentí es tan sabi!...

—Jo no dich que sigui sabi; lo que asseguro es que es un bon noy, molt traballador, molt il-lustrat... que escriu uns articles molt notables en revistas de gran importancia; y que alguns fins los hi han reproduhit á América, y los hi han traduhit al extranger.

—A América, deu haver sigut cosa del tio Martí, que se 'l estima tant com vosté!

—Perque s' ho mereix...

—*¡Bueno, bueno!* No 'n parlém més d' aquest assumpto. Ja veuré si en la visita d' aquesta tarde se 'm posa á major altura—afegí la Celia ab ayre declamatori, després d' haver begut d' una tirada una grossa copa plena de llet.

—¿Veus? ab tot has d' ésser exagerada. La llet sé beu apoch apoch... Aixís no fa profit—feu reposament donya Filomena.

—¡Ay, avieta meva!—saltá la Celia, estampant un ruidós petó en la galta de donya Filomena—vosté es la suma parsimonia y jo un cohet dels fochs artificials!... Pero *vamos,* jo li prometo que procuraré posar enteniment... no més que pera poguerme assemblar á vosté!

La senyora Asparó aixugá dissimuladament ab lo dit xich una llágrima que la tendresa de la seva

Digitized by Google

neta havía fet eixir á sos ulls, y tota satisfeta preguntá:

—¿Y l' altre ballador?

—¿L' altre?—repetí la Celia rihent.—Un tipo ¡deliciós! ¡graciosíssim! ¡incomparable!... Figuris que en los rigodons que jo havía ballat ab en Valentí, varem fer vis ab l' Herminia; y com aquest aprofitat jove, que ballava ab ella, vegé que 'ns coneixíam íntimament, me vingué á treure pel vals, pera que jo l' assessorés de la posició monetaria de la seva balladora... Com jo ab aquella disfressa semblava una criatura, sens dubte pensá que no ho entendría. ¿Sab ávia—afegí la Celia, prenent un ayre de fonda reflexió poch habitual en ella—que 'l ball d' ahir m' ha fet més ganas de tornármen al convent que de quedarme al mon?

Donya Filomena comprengué que havía de sospesar la resposta que anava á donar á la seva neta, y ab desitjos d' aprofitar la ocasió que aquella conversa presentava, li digué:

—Y pues, filla meva, ¿quín concepte t' has format de la vida? ¿L' has creguda un paraís de delicias? Si aixís l' has imaginada no has fet pas be; perque á cada pas ne rebrás un desengany, vejent que, per regla general, ab lo que més te pensis disfrutar será tal vegada lo que més te fará sofrir!

—Per aixó li dich que ab lo que he vist ¡ja casi 'l regalaría á qui 'l volgués! ¡*Vaya* un mon!...

—Un mon molt plé d' espinas ó de feridas d' amor propi pels que hi passan no portant altre pensament ni altre nort que l' afany de satisferse de plahers; mon estimable, quan se l' atravessa buscant lo goig en lo cumpliment dels debers...

—¿En lo cumpliment dels debers?—repetí maquinalment la noya.

—Sí; esmerantnos en excedirnos pera portarlos á

Digitized by Google

terme; olvidantnos de nosaltres pera fer la felicitat dels demés!... ¡Aquesta es la verdadera ditxa de la vida! Y sobre tot, la que felisment sempre tením á má possehir!

—¡Ay, avieta meva!—esclamá la Celia reprenent son ayre picaresch—aquestas cosas tan altas, me sembla que no son per mí! ¡Obligacions! ¡Debers! ¡Uy! ¡Uy! ¿Qué vol que li digui? Ja sab que no sé fingir y parlant ab vosté molt menos! *Pues* me costa de ferme cárrech que sacrifici no vulgui dir lutxa, dolor, abatiment, fatiga... ¡Y que tot aixó fassi ser felís!... no ho sé compendre...

—*Pues* mira, filla; jo fins ara m' ho he cregut aixís; pero potser tenen rahó 'ls que diuhen que 'ls vells nos torném criaturas! Perque si tu sapiguesses las moltas vegadas que m' he dit: "Filomena, te vas fent vella! Lo dia menos pensat las camas no 't podrán dur; tal vegada fins la llengua se 't quedará paralisada en lo paladar y ni sols podrás demanar lo més necessari pera la vida! Pero entremitj d' aquesta silueta de tristesa jo hi veya unas manetas que posavan l' aliment en los meus llavis; una mirada amorosa que perfidiava pera llegir en la meva lo que ma veu no podía articular; un cor que, comprenent lo pes de la meva creu, s' esmerava en férmela lleugera... Y tot aixó de bon grat, ab la careta alegre, ab l' esperit felís, pel benhestar que en mitj de mas penas sa bondat me proporcionava... Tot aixó jo ho havía arribat á imaginar.

—Y molt rebé que ho havía pensat!—esclamá ab espontánea energía la noya Balcells.

—No 's desprén pas aixís de lo que m' has dit!—feu tristament donya Filomena.—Y pot ser que tingas rahó: perque la vida de una noya jove, al costat d' una pobre vella que sufreix, que 's queixa, que dona impertinencias...

Digitized by Google

—Pero quan aquesta vella es una ávia y una ávia com vosté y se l' estima com l' estimo jo,—interrompé la Celia, petonejant ab afectuós carinyo las galtas de la senyora Asparó—tot aixó y molt més se deu fer ab moltíssim gust. Y ¡vegi! casi, casi, comenso á creure que l' endemá de haverla vetllada tal vegada 'm trobaría més satisfeta que després d' haver perdut la nit en un ball. ¡Bona llissó m' ha donat, avieta meva! y li agraheixo, perque...

—Perque ets un angelet!—feu ab fonda emoció donya Filomena, aixecantse de la taula y posant sos llavis sobre 'l pur front de la seva neta.—Y ara, filla, ves á las tevas obligacions, donant gracias á Deu per la mercé d' haverte deixat veure los plahers de las diversions mundanas, no ab vidre multiplicador, sino ab lo que comunment se troban; y aixó no es volguerte dir que 't tanquis en las quatre parets de casa pera buscar lo goig del sacrifici: espérat, pera rébrel resignada, quan Nostre Senyor te n' envie la ocasió, que á ningú n' hi faltan en lo camí de la vida; y entre tant, disfruta de lo que á la teva edat s' escau; que no en totas las diversions hi trobarás las espinetas d' amor propi que t' han mortificat en la d' aquesta nit; pero moderadament, sense veure en ellas los dolls de felicitat que ahir hi veyas.

La Celia s' aixecá pausadament de la taula y al anar á sortir del menjador, digué ab cert ayre de interior concentració:

—Escolti, ávia ¿veritat que es estrany que la mamá s' hi diverteixi tant en las reunions?

Las grogas galtas de donya Filomena s' esgroguehiren més encara y respongué tot seguit:

—Las senyoras, quan son casadas, han de fer lo que es del gust del seu espós...

—Y no es encara més estrany que li agradin al *papá?*

Digitized by Google

—Pst! es qüestió de carácters. Los homes necessitan mohiment, esbarjo... Lo teu *papá* sempre hi ha sigut aficionat...

—Y ¡vegi! estant delicat de salut, sembla que no li hauría d' agradar lo retirar tan tart! Lo nostre Ernesto feya 'l mateix! Ahir vaig sentir que 'l *papá* comptava al senyor Sala que en lo carnaval del últim any que passá á Barcelona ¡va perdre set nits seguidas!

—Sí; aixís anaren los seus estudis!—feu tristament la viuda Asparó.—Lo clau d' aquest noy ¡sí que 'l tinch ben clavat al cor!

—¡Bah! No s' hi amohini, ávia! ¡No pateix pas cap mal ahont es! Ben content qu' escriu! Las carreras han de ser á gust...

—¡Ay, filla, no sé que 't digui!... Ab lo carácter del teu germá, no asseguraría jo que d' aquí á tres mesos li agradi tant com diu ara! Y si es que arriba á acabar la carrera y jo ho veig (que no es molt probable), lo qu' es á mí tampoch me donará cap satisfacció!

—¿Y per qué?

—Un militar en la nostra familia!... ¿Qué vols que 't digui? Com may n' hi he vist cap, me sembla que es una cosa que no fa més que per gent castellana... Si 'l teu avi tornava del altre mon. ¡Ay, Deu meu! ¡Deu meu!

—Escolti ávia—feu la Celia desitjosa de cambiar de conversa,—jo ara me 'n aniré á dalt á donar lo bon dia als *papás*. Y relativament á la tarde ¿qué li diré á la *mamá?* ¿Qué voldrá que surti ab ella ó que m' estigui ab vosté pera rebre la visita que ha de venir?

—¿Quína visita?

—¿Ja no se 'n recorda? ¿Que no sab que li he dit

Digitized by Google

que en Valentí m' havía indicat que avuy la vindría á veure?

—¡Ay! sí: es veritat... pero jo á n' ell no 'l rebo may de cumpliment! Lo faig entrar ahont me trobo ¡y paus ab Deu! Ab ell si que... Y tu, fes lo que vulguis. Si no surts ab la teva *mamá* y 't vols estar ab mí, tu mateixa! Pero com me sembla que l' has pres un xich de cap d' esquila á n' aquest noy...

—¡Jo!—saltá la Celia rihent.—¡Ay! no, no!... Peró miri—afegí, retorsant entre sos dits de color de rosa las blancas cintas que nuavan lo coll de son *matiné*.—¿Vol creure que tinch una certa curiositat per saber si enrahonant ab vosté li sé veure la sabiesa que no he lograt trobarli en tota la conversa de la nit passada?

—¡Ay, Deu te fassa bona!—esclamá D.ª Filomena, movent lo cap al compás de sas paraulas, en tant que la noya atravessava alegrement lo llindar de la porta, pera anar á cumplir, al segón pis, ab sos debers filials.

Digitized by Google

PROJECTES

La noya Balcells no sabía, ni s' entretenía en analisar lo per qué sols li semblava trobarse verdaderament á casa seva quan passava 'l portal del primer pis; ni per quin motiu lo cor que tant expontáneament se li obría al escalf del carinyo de la seva avia s' encongía y reservava per la seva mare. Y no era tampoch que la Celia sentís desafecte pels seus pares; era senzillament que la cera feta de bona mel s' havía ajustat al motllo; y mentres que als seus pares los estimava, ab la seva avia unía al carinyo la veneració que sentía per sas virtuts.

Y D.ª Filomena, que encara no havía pogut aconsolarse de que la tía Isabel li hagués privat inconscientment la acció de la seva influencia sobre la *Rosita,* á més de sa justa satisfacció al veure realisadas en la neta sas aspiracions de mare, li semblava que 's treya un pes de la conciencia quan, al comparar lo diferent modo de ser d' una y altra, se deya á sí mateixa: "Nostre Senyor ja veu que la culpa no ha estat meva si de las dúas ánimas que ha posat al meu cuydado, la una camina pels llims, mentres que l' altre

Digitized by Google

entreveu las llums de la gloria." Y unint á aqueix pensament lo goig infinit, pera ella, de sentirse estimada com no ho havía sigut desde la seva viudesa, multiplicava los seus esforsos pera assegurar y fomentar aquell amor que, com un bes de matinal rosada, revifava las enmustiadas fibras de son cor. Mes com á la innata imperfecció de la naturalesa humana li es difícil sustreures del tot á la influencia del egoisme de més ó menys bona lley, la senyora Asparó, allá en lo més fondo racés de la seva ánima, hi mantenía un cert engelosiment per la conservació del seu predomini sobre la Celia; gelosía que la portava á refinar lo seu ingeni pera apartarla de tot lo que creya que podía parar en detriment del carinyo que la noya li professava, mantenint una lluyta en la que li era precís aferrarse en lo seu bon criteri, pera no descendir del pedestal al que la seva bondat y la seva virtut l' havían elevada.

Per aquest motiu donya Filomena que, com persona educada en altre época, tenía en baix concepte las diversións modernas, á las que á més de la natural antipatía, hi ajuntava la idea de que havían contribuhit á allunyarli la *Rosita,* de bona gana las hi hauría declarada obertament la guerra si la temensa de la part d' interés que hi podía tenir no l' haguessin feta tancar dins d' una actitut passiva; aixís fou que l' éxit del primer ball á que havía assistit la Celia, traspassá los límits dels seus desitjos; ja que sens ferli ella pressió de cap mena, la noya refusá assistir á balls y teatres en la següent Quaresma; y en la temporada de primavera havía anat al Liceo ab gust, pero sense aquell entussiasme de sa primera diversió.

L' arribada del estiu torná á ennuvolar lo cel de la senyora Asparó. Desde que la Celia era al mon sempre havía passat ab ella, en sa torra de Sarriá, la época de las calors; mes aquell any, als primers de

Digitized by Google

Juny, los Balcells comensaren á parlar de son próxim viatje á Vichy y á Suissa, donant com á cosa feta que la Celia aniría ab ells. D.ª Filomena sondejá l'esperit de la noya y, comprenent que 'l viatje li queya de bon grat, decidí no oposarshi: ben reflexionat ¿ab quin dret podía ferho? Si tot l' any estava ab ella, era ben natural que 'ls seus pares tinguessin lo goig d' emportársela un parell de mesos, y que á la Celia, á la seva edat, li fessin il-lusió las novetats d' un viatje.

Aquestas rahóns y moltas altres se presentaren clarament als ulls de la viuda Asparó; pero si la pensa las veya claras, lo cor se'n endoloría ab un estrenyement tant fort, que totas las reflexións no logravan aixamplar. Ella, que quan la noya era al collegi, li semblava que l' any no tenía més que 'ls dos mesos de vacacións y las tardes que l'anava á veure; ella, que no volía altras plantas que las que florían en la época que la Celia hi era; que al seu gust havía fet emplassar las glorietas y disposar los caminals y replantejar los arbres y triar los aucells pera la *pajarera*... Y ara que n'havía de fer de tot això?... Aquella torra, que fins allavoras havía estat lo doll de las sevas alegrías, anava á tornarse la font de las sevas llágrimas. ¡Quína soletat tan horrorosa! No hi aniría pas.

A ningú diría 'l verdader motiu. Coneixía la poca rahó de la seva pena y no volía deixarse portar d'un sentiment que, á la fí, no deixava de compendre que entranyava un fons d' egoisme que la duya á sacrificar á la noya. Ella, que tota la vida s'havía oblidat de sí, pera atendre als demés!... No hi havía dubte que 's tornava vella, que repapiejava... pero gracias á Deu s' ho coneixía y tindría prou forsa de voluntat pera dominar lo seu sentiment... Procuraría mostrarse contenta; y, enlloch d' anar á la torra, passa-

Digitized by Google

ría las horas vagarosas á la esglesia de la Mercé, preparantse pera la mort, que sa tristesa li feya veure més propera; y aixó ho faría sense gran pena, ja que ni als seus fills, ni menys á la seva neta se 'ls havía acudit lo caritatiu pensament de pregarli que anés á viatjar ab ells... Era molt cert que desde que havía mort lo seu espós may més havía volgut sortir de Barcelona, sinó pera anar á sa casa de Sarriá; pero are, malgrat los seus anys y 'ls seus propósits de sempre, si la seva familia hagués tingut la bona idea de pregarla, hauría prescindit de sos gustos, de sas costums y de sas comoditats y hauría acompanyat á la Celia ahont se vulla que hagués anat.

Mes com tant senzill y á la vegada inusitat propósit, donada la manera de ser de la seva mare, no havía passat per la imaginació de la *Rosita,* ni menys per la de la Celia, los preparatius anavan fentse ab l' animació natural en aquestos cassos, y donya Filomena decayentse y perdent la gana, malgrat tots sos esforsos pera sostenirse indiferent. Aquest ordre de cosas la portá á menjar sense desitj y que á la fí uns vómits y una lleugera febre la obligués á quedarse al llit.

La malaltía de la viuda Asparó pel metje fou un lleuger estat gástrich; per la *Rosita* una indisposició de estiu; mes per la Celia, que la estimava de veras y la coneixía fondament, y que ja feya alguns dias que havía comensat á sospitar que darrera d' aquella animació s' hi amagava una grossa tristesa, la alteració del pols de la malalta li digué alguna cosa més que als altres y, ab la vivesa propia del seu carácter, prengué la resolució de no deixarla.

Aquest propósit costá un xich de ferlo acceptar als Balcells, que ja havían consentit en endúrsen á la seva filla; pero aquésta, després de moltas rahons que li foren rebatudas, coneixent la part flaca dels

Digitized by Google

seus pares, se li acudí dirlos que, donat l' estat de salut de la seva ávia, á no quedarse ella, casi ho haurían de fer tots, ja que 'ls amichs y coneguts podrían dir que era una imprudencia deixar mitj malalta á una senyora de la seva edat; y que una volta que 'l seu *papá* tenía complerta precisió de las ayguas de Vichy y del esbarjo del viatje á Suissa, fessin lo sacrifici de deixarla, que ella sense pena 's quedaría com ho havía fet los demés estius.

Las rahons de la noya pesaren sobre 'l matrimoni, resolguent anársen sols. En quant á donya Filomena, per més que ab totas sas forsas protestá del determini de la seva neta, en pochs dias se revifá com un lliri d' aygua que se 'l fica al sortidor despré d' una setmana de no haverlo regat; perque lo que ella 's deya: tant si la resolució de la Celia tenía per causa la seva malaltía, com que hagués endevinat la seva pena, de tots modos resultava que la noya li corresponía de debó; y com si las ánimas egoístas creuhen que tot se 'ls hi deu, las del tremp de la viuda Asparó fins lo més natural se pensan que ho han d' agrahir, fou lo cert que 'l comportament de la Celia, que á la seua edat implicava un gros sacrifici, portá á donya Filomena á uns refinaments de complacencias ab la seva neta, que á no haver estat aquesta tan fermament educada, es casi segur que per diferents camins la senyora Asparó hauría caygut en los mateixos extrems que tant l' havían contrariada en la seva cunyada Isabel. Mes lo criteri de la noya estava format y una volta pres lo determini, ab la alegre expansió dels altres anys aná á la torra, refusant l' inusitat oferiment de la seva avia de baixar en cotxe á las funcions de moda dels teatres d' estiu, llochs que desde la seva viudesa no havía trepitjat may més.

—¡Ay, pobre aviona meva!—havía dit la Celia petonejant las galtas de la viuda Asparó.—Estiga cer-

Digitized by Google

ta que 'm puch passar perfectíssimament de que vosté fassi aquest sacrifici per mi... Vosté mateixa m' ho ha ensenyat de no fer vida de diversions!... Mes per això no repiqui aleluya, que en cambi li demanaré alguna altre cosa, que si no la treu de las sevas costums, li fará treure los diners de la butxaca. ¡Pensi que jo ab una cosa ó altra m' haig d' entretenir!...

—Válgans Deu, ¿y qué será aquesta cosa!—preguntá D.ª Filomena ben satisfeta de trobar algún motiu pera mostrar son desitj de compláurela.

—Res; lo que li deya l' any passat: ¡que 'm deixi fer un petit *park* de tot aquell laberinto de boixos y xiprers que 'm fan l' efecte d' un cementiri!

—Pero criatura ¡si ja hi eran en vida del teu avi!

—Pues per això mateix ¡que no 's poden pas queixar de no haverhi estat prou temps!...

—En fí, si això t' agrada y tu t' hi empenyas...—feu ab tó resignat D.ª Filomena—pots dir al mestre d' obras que vingui pera fernos una mica de dissenyo d' això que vols; ja que 'm sembla que 'l jardiner...

—Miri, avia; res de jardiners, ni de mestres d' obras. Si ells ho feyan, jo ja no hi tindría cap feyna y 'm treuría la meytat del gust que això 'm pot donar. Jo ja tinch la meva idea, y diumenge, si en Valentí vé á dinar... perque 'm sembla que vosté 'l va convidar l' altre día...

—Ja veurás; com aquest estiu lo pobre xicot está tan ocupat, que no podrá anar á Vilafranca á esbargirse com altres anys, li vaig dir que vingués á dinar ab nosaltres los diumenjes que volgués... No 'm vaig pensar que á tu 't sapigués greu...

—¿Y per qué vol que me 'n sápiga?... ¡Si no es perque 'm sembli que se l' estima més que á mi!...

—¡Tonteta!—feu donya Filomena un bon tros estu-

Digitized by Google

fada dels gelos de la seva neta—en Valentí es fill d' una cosina ab la que sempre 'ns hem estimat; y desde que va venir á Barcelona per comensar la carrera l' he vist serio, reflexiu, treballador, *lutxant* pam á pam pera sortir brillantment dels seus estudis y guanyarse la vida com ho han de fer los homes: com ho havía fet lo teu avi, com ho va fer lo meu germá...

—Sí, peró si no hagués estat la pensió del tío Martí y lo que vosté mateixa l' ha ajudat...

—Tot aixó es molt cert; pero en Valentí ha sapigut aprofitarho y ab la seva conducta se 'n ha fet acreedor per tots istils. ¡Ja veus lo que me 'n deya en Martí en la seva darrera carta!...

—¡Oy, quína gracia! Vosté li escriu que es una mena de santet y 'l tío, que tot lo que vosté li diu per ell es article de fé, se proposa canonisarlo, enviantli á dir si vol diners pera fer algún viatjet per l'estranger. No cal pas que 's queixi de la seva sort aquest noy, perque més mimat de tothom!...

—Be, *vaya,* ¿y per qué deyas que 'l volías diumenje?

—¡Jo!—feu la Celia enrojintse fins al cap del ulls—¡per res! No era més sinó que, si aixís com aixís tenía de venir, com á persona competent li consultaría uns dibuixets que he fet pel projecte del *park;* y li demanaría lo seu parer pera resoldre la conducció de l' aygua fins á un petit estany que voldría posar al darrera de la glorieta rústica...

—¡Uy! ¡Uy! ¡Un *park!* ¡Un estany! ¿Que 't pensas dir res? ¡Aixó costará un dineral!

—Miri, avia, estiga certa que sempre li costará alguna coseta menos que 'l meu viatje al estranger!... Ja sab que la *mamá* li deya que pel cap més baix m' hauría de donar quatrecents duros, y are, per més que aixó li resultés igual, sempre hi hauría la

Digitized by Google

ventatja de que ho gastará ab una cosa que queda; que 's donan á guanyar jornals al poble, que es lo que á vosté li agrada; y més que tot, que no treu diners pera tenirme lluny, sino aprop, ben aprop de vosté! ¿Y tot lo que li he estalviat del teatro, y del cotxe, y de vestits per anarhi? ¡Oy! Y que fins vosté se'n hauría hagut de fer de nous!...

—*Vaya,* filla, no comptis més; perque á n' aquest pas, acabarías per dirme que encara 'm fas un gros regalo! ¡Prou! ¡Prou! ¡Y fes lo que vulgas! Ja ho veurém si fará tant goig lo que ara hi vols posar com lo que hi havía! Perque has d' entendre que quan lo teu avi va fer aquest laberinto, fins las familias conegudas nos demanavan tarjetas pera ferlo veure als forasters!... Res, que tot son modas, y 'l nou empayta 'l vell, no pas per ser millor, sino per l' impuls d' eterna renovació—feu tristament donya Filomena, mentres la Celia, posantli la má sobre 'ls llavis, li deya:

—*Vaya!* ara no 'm comensi á treure recorts y á dirme que li sab greu! perque si vosté s' hi ha d' entristir ho deixo estar y ¡adeu il-lusions del estiu!

—No, filla, no:—s' apressá á respondre ab tó animat la viuda Asparó—á temps nous usanças novas. Cada época viu convensuda de que aventatja á las passadas y no haig de ser pas jo qui diga lo contrari...

Digitized by Google

OASSIS

L' estiu havía passat pera donya Filomena com una exhalació, disfrutant ab tot plaher d' aquella mena de oassis ab que semblava que Deu volía afavorir la seva vellesa, ja que, llevat del roséch que constantment la punyía pel pervindre del seu net, la temporada que estavan acabant á la torra enclohía pera ella tots los encants desitjables.

En l' horitzó hi tenía la próxima vinguda del seu germá qui, per últim, havía ja liquidat los seus interessos á Puerto Rico y estava fent son projectat viatje per Europa, deixant pera fí d' ell sa tornada á Barcelona, que probablement vindría á escaures als derrers d' Octubre; y tot esperant la realisació d' aquest aconteixement, per tants anys desitjat, los dias plens de llum s' havían passat y 's continuavan á la antiga torra de la viuda Asparó com una série de no interromputs rosaris de goig.

Aquella vida d' apacible quietut que, induptablement, hauría estat trista y monótona pera gran número de personas que no concebeixen los plahers del estiu més que en los llochs decretats per la moda,

Digitized by Google

era una delicia pera donya Filomeua y la seva neta. En los dias feyners, invariablement á las vuyt, retornavan d' ohir missa en la esglesia de Sarriá; y després d' haver esmorsat y refet ab més detenció la *toilette* que la pressa donada pel toch de la parroquia havía fet arreglar provisionalment, ávia y neta feyan una detinguda visita á las obras del *park* que s' estava replantant baix la direcció de la Celia.

Al retornar á casa, comunment acostumavan dirigirse á la cambra de la dreta del menjador, en la que, junt ab duas antigas llibrerías que omplían los dos panys de paret dels costats del escalfapanxas, s' hi veya 'l piano, un caballet de pintar, una taula central plena de llibres y revistas, y un altra pera cusir colocada enfront del balcó, desde ahont se descobría per darrera de la ampla franja blanquinosa formada per las apinyadas casas de la ciutat barcelonina, la blavenca taca del mar, ajuntantse en l' infinit ab las flonjas nuvoladas del cel. Devant d' aquella tauleta donya Filomena s' assentava pera treballar, mentres la Celia pintava ó, per manament de la seva ávia, llegía alt, acolorintho ab artística dicció, algunas páginas de la "Imitació de Cristo" ó d' alguna obra literaria de Mossen Verdaguer que, invariablement, alternava ab deu ó dotze planas del hermós llibre anomenat "Arenas d' or". Tancat aquest, casi sempre 's comentavan per més ó menys temps las seráficas dolsors qu' en tant reduhit espay enclouhen tan trascendentals ensenyansas, y 'ls capítols: "Los ángeles del hogar", "La limosna de la dicha", "Mi cruz de hoy" y alguns altres, solían obtindre 'ls honors de la repetició.

A la cayguda de la tarde, si no 's tenían visitas, se sortía á passejar pel pintoresch camí de Vallvidrera ó envers los históríchs voltants de Pedralbes, y 's re-

Digitized by Google

servava pel vespre la tasca de llegir los diaris y revistas rebuts durant lo dia.

La escursió de la tarde las duas senyoras la feyan casi sempre en companyía d' una vehina seva ab la que 'ls unía estreta amistat, anomenada Montserrat Gil y Villadó, la que feya cinch ó sis anys havía comprat una torre que per la part del jardí llindava ab la finca de la viuda Asparó. Aquesta vehina, soltera y orfa, d' uns trenta quatre ó trenta cinch anys, d' esbelta figura y remarcable bellesa, després d' haver viscut d' una modestíssima renda, llegada per un virtuós oncle seu que havía mort en sa companyía, exercint lo rectorat d' una humil parroquia de la costa de Llevant, soptadament havía heredat del seu pare una bonica fortuna que aquest li deixá al morir en la llunyana ciutat de Buenos Aires.

De igual modo de sentir y pensar, bessonas en gustos y aspiracions, malgrat los anys que donya Filomena li portava de més, l' amistat d' abdúas senyoras, nascuda d' un vehinatje d' estiu y constantment conreuhada al hivern á Barcelona, havía acabat ab una intimitat de germanor que las circunstancias especials de soletat de familia en que vivía la senyoreta Gil havían contribuhit encara més á estrenyer y avivar.

En lo dia en que portém als nostres llegidors á la propietat de la senyora Asparó, un cert sagell de melangía s' entreveya en tots los rostres. La serena pau que s' havía disfrutat durant l' estiu que acabava de transcorre feya mirar ab tristesa l' estenall de fullas secas que la proximitat de la tardor comensava á arrebassar dels arbres.

Pera donya Filomena, la vinguda del hivern era lo repartiment de la Celia ab los seus pares; y per aquésta, la perdua de la hermosa llibertat del camp, que las discussions ab en Valentí havían brodat

Digitized by Google

aquell estiu d' un clar y obscur fins allavors desconegut pera ella. En quant á la senyoreta Gil, que 's sentía deixondir l' ánima al amorós frech d' aquella vella senyora que li recordava á la seva mare y de las afectuosas atencions d' aquella agraciada noya que feya reviure en sa imaginació los jorns de sa primera jovenesa, la idea de la tornada á Barcelona sovint feya enterbolir per una perfidiosa llágrima la serena y penetrant mirada de sos grossos ulls blaus.

Embolcallats per la melangía de fora y la tristesa de dins, s' havían assegut á la taula lo primer diumenge del mes d' Octubre. Segurament debía ésser aquella la darrera festa d' estiu que donya Filomena y la seva neta dinavan en companyía d' en Valentí y de la Montserrat, ja que s' havía rebut carta dels Balcells anunciant sa tornada pera mitjans de mes, y, seguint la costúm dels altres anys, á l' arribada de la *Rosita,* feya la seva mare son retorn á Barcelona.

Al anarse á servir lo café, la Celia, ajudada d' en Valentí, trasladá una tauleta xina col-locada en un ángul del menjador al dessota d' un dels finestrals que donavan á montanya, pera posarhi á sobre la safata ab lo joch de porcellana que la cambrera acabava de deixar sobre la taula central.

—Nosaltres pendrém lo café aquí mateix, que no hi ha tant ressol. No li sembla Montserrat?—preguntá la senyora Asparó dirigintse á la senyoreta Gil.

—Com vosté vulgui. Jo en aquesta casa per tot m' hi trobo be.

—Pero ávia! Si aquí hi estarían molt més alegres! —objectá la Celia, senyalant lo lloch ahont havían posat la tauleta.

Digitized by Google

—Be; quedéuvoshi vosaltres que teniu la vista més forta que jo!

—¿Vol que la posém devant d' algun dels balcons de l' altra banda?—preguntá atentament en Valentí Font, senyalant la part del Nort.

—Gracias; no cal que mudeu res. Estich perfectament aquí—insistí donya Filomena.

La noya posá las tassas y serví 'l café á la seva ávia y á la senyoreta Gil; y, atansantse després á la tauleta xina pera servirlo á n' en Valentí, li digué tot abocant l' aromátich Moka:

—Ara sí que no tindrá més remey que resignarse á ferme companyía...

—Ho procuraré—feu mitj rihent lo jove.

—Jo sería un xich més galant y diría: ¡Ho faré ab molt gust!—saltá la joveneta accentuant graciosament las últimas paraulas.

—Vosté ja sab que jo no sé dir galanterías...

—¡A mí!...

—Ni á vosté ni á ningú!

—*Pues* miri, si vol n' hi donaré un petit curs; perque si continua tant sech com es, jo li asseguro que fará molt pocas conquistas aquest hivern!

—Com no pretench ferne cap...

—¡Ah, ya!... Vosté deu ser dels que volen que 'ls vagin á demanar...

—Tindré molts defectes; pero no lo de ser pretenciós fins aquest punt...

—Ja sé que vosté es perfet en tot!... Y escolti; ¿que per ventura 's proposa pendre lo café á peu dret?—afegí totduna la Celia, vejent que en Font continuava sens pendre assiento.

—Espero que vosté 'm doni l' exemple.

—Si no es més que aixó, ho faré totseguit—digué la noya, assentantse en la cadira del altre cap de la tauleta.

Digitized by Google

Lo jove seguí 'l seu exemple y, prenent los molls de plata, se disposá á posar lo sucre á la tassa de la noya.

—Dispensi: 'l servir lo café toca á las senyoras, y per lo tant soch jo qui li ha de posar á vosté. ¿Ne té prou ab tres terrossos?—preguntá la Celia prenentlos ab las puntetas dels molls.

—En tindré prou ab los que vosté 'm dongui...

—¡Gracias á Deu, que ha sortit d' aquesta boca alguna cosa com las que diuhen los demés!—exclamá ingénuament la joveneta.

—Allavors, ja 'm sab greu d' haverla dita...

—Sab que vosté es molt original?—exclamá la Celia, clavant sos ulls vius y penetrants en la serena mirada del seu company.

—¡Deu me *libri* d' aquest altre pecat!—feu vivament en Valentí.—En mí no hi ha més sino que vosté 's creu que jo soch un home de societat, d' aquestos que 'n diuhen joves á la moda, y que son ab los que vosté ha parlat més; joves que jo respecto molt, pero reconech que Deu no m' ha cridat per aquest camí. L' estar de dia frech á frech ab las máquinas y de nits ab llibres que ensenyan que dos y dos fan quatre, ó senzillament perque sigui aquest lo meu modo de ser, es lo cas que hi ha moltas cosas que no resan per mí.

—*Pues* ¿cóm ho fará quan vulga obsequiar á alguna senyoreta?—preguntá la Celia baixant los ulls, mentres que ab las rosadas puntetas de sos dits caragolava las cintetas de color de rosa de son devantalet de *nansuk*.

—Senzillament... No obsequiantla.

—¿Y quan s'haurá de casar? ¿Cóm ho fará?—insistí la noya, mentres que sas galtas esgroguehidas se cubrían ab onada de carmí.

Digitized by Google

Lo jove enginyer deixá son tó, un si es no es lleuger, y respongué ab visible sinceritat:

—Jo haig de tardar molts anys en poguer pensar en lo matrimoni. Ja li he dit que en los nostres llibres apreném molt de comptar; y avuy la vida es molt cara perque puga sufragarse en los principis d' una carrera.

—¡Ah! A la fí ¡ja li he atrapat un punt flach!—feu alegrament la Celia.—Això vol dir que vosté es ambiciós!

—Segóns y conforme. No 'n soch per mi, ja que gracias á Deu he sapigut fugir de crearme necessitats que 'm poguessin portar á serho; pero conech que tal vegada no tindría la mateixa virtut relativament á la meva familia.

—¿Y quí li ha dit á vosté que no pot enamorarse de una noya rica?—saltá pressosament la joveneta.

—Ningú; pero procuraré demanar á Deu que me 'n guardi!

La Celia sentí que involuntariament s' havía mossegat son llabi inferior y preguntá ab certa acritut:

—¿Tant grans son los defectes de las noyas ricas que vosté pendría l'enamorarsen com una desgracia?

—No he dit tant!... Pero en lo meu modo de veure, crech que en lo matrimoni es un auguri de felicitat portarhi per igual las virtuts, lo carinyo, lo nom y la fortuna.

La Celia permanesqué uns pochs minuts en silenci, esperant que tal vegada en Valentí esplayaría més estensament las sevas ideas respecte al matrimoni, mes en vista de que aquest continuava sense dir paraula, exclamá de sobte:

—¿Sab que á pesar de lo molt que admiro á la meva avia, de moltas cosas pensém de molt diferenta manera?

—Es natural—feu calmosament lo jove—vosté co-

Digitized by Google

mensa la vida y ella l'acaba. Ella ha rebut ja 'ls fruyts d' una experiencia que vosté no pot assaborir fins que 'ls tasti per vosté mateixa. Es una mena de lley de matemáticas aixó.

—Vol creure que aquestas ditxosas matemáticas son una ciencia que 'm sembla que á mí no m' entussiasmaría gens?

—Perque vosté no las coneix...

La Celia s' acabá d' una tirada 'l café que estava casi intacte en la tassa; aná esmicolant ab la punta de la cullereta de plata un terrós de sucre que havía quedat sencer en lo fons de la copa; cargolá y descargolá vint vegadas lo mocadoret de batista de color de rosa, perfumat ab essencia de violetas; y per fí, tementse de que 'l seu company no sortiría de son silenci, si ella no 's determinava de trencarlo, digué:

—Segurament que vosté desitjaría anar á donar un passeig ó tornar á Barcelona; y nosaltres lo tením molestat aquí...

—S' equivoca—feu calmosament en Font, movent lo cap en sentit negatiu—sols al costat de la meva mare podría trobarme tant á gust meu com estich en aquesta casa. Vosté sap be lo que la seva avia ha estat y es per mi; y aquesta satisfacció s' aumenta ab la presencia de las personas de sa familia.

—Moltas gracias per la part que 'm toca—interrompé la Celia, inclinant exageradament lo cap.

—Y ja veu—prosseguí 'l jove—que avuy lo tinch d' aprofitar molt més, pues que tal vegada tardi molt temps á poguer tornar á disfrutarlo...

—¿Que se 'n va á Manresa?

—No ho dich per aquest motiu, ja que per are no crech anarhi; pero vosté sap que á Barcelona son los seus papás los que 'ls diumenjes fan companyía á D.ª Filomena; y jo sols hi he sigut á dinar en alguna

Digitized by Google

festa anyal que no m' hagi estat possible marxar á Vilafranca.

—Donchs digui que ja no 'ns deurém tornar á veure en tot l' hivern!

—No ho crech aixís... Quan soch á Barcelona, regularment de nou á deu del vespre acostumo á visitar á D.ª Filomena al menos una vegada cada quinze días; y si puch, totas las setmanas...

—*Pues* per aixó mateix, avuy m' hauré de despedir de vosté com si anés á fer un gran viatje, perque aquesta es la única hora que casi may estich ab la meva avia: ó soch á dalt ó al teatro. ¿Y vosté no hi va may al Liceo?

—Alguna vegada...

—Pues suposo que algún día tindrém lo gust de que 'ns vingui á saludar...

—Es difícil... Pera tenir lo goig de véurela demanaré á D.ª Filomena que m' indiqui día y hora apropiada pera trobar á vosté en sa companyía... En lo seu palco del Liceo als seus *papás* podría ser que la meva visita no 'ls fos del seu agrado.

—¿Sap que vosté es molt rigurosament correcte?—feu la noya recalcant ab gran pausa sa penúltima paraula.

—Jo no soch res més que una pobre persona que te molt present lo que deu á la seva avia y vosté una nena que acaba de sortir del col-legi, y que en la soletat del camp las motas de farigola li han semblat alzinas... alzinas, que la forsa de las llums de ciutat farán tornar al seu tamanyo natural.

A pesar de la seva impresionabilitat, la Celia comprengué las dificultats de la resposta, y optá per no ferla, tornant á regnar entre 'ls dos l' encarcarat silenci que per duas voltas havía trencat lo fil de sa conversa. Aquesta vegada foren los penjoys del brasselet los que pagaren la nerviositat dels dits bellu-

Digitized by Google

gadissos de la noya, fins al extrém de trencar la cadeneta que sostenía una petita bola d' or y esmalt.

—¿Sap que te unas manetas molt trencadoras?—digué en Valentí, alegrantse de que aquell insignificant incident li donés motiu pera prosseguir la conversa per diferent camí.

La Celia prengué un ayre tot lo sério que podía ressortir de sos ulls plens de vida y de sa boqueta sempre riallera, y, en lloch de respondre, preguntá:

—¿Vol creure que tindría molt gust en sapiguer lo motiu perque á vosté jo li haig de semblar sempre una nena?

—¿Y quí li ha dit?—saltá en Valentí un bon xich desconcertat de la sortida.

—Vosté que me 'n convens á cada moment; y com que jo no crech donar motius perque se 'm judiqui de aquest modo, tinch de pensar que 'l desacertat *traje* ab que 'm va trobar á casa en Mauri encara no s' ha esborrat de la seva imaginació; ja que á la fí no es tanta la diferencia de edat entre vosté y jo perque pugui ser aquesta la verdadera causa!

—Sentiría vivament d' haverla ofesa!—esclamá en Valentí ab tó que no deixava lloch á dubtes.—Y pot estar segura que no ha estat aquest lo meu ánimo...

La Celia 's condolgué de la espressiva pertorbació del seu company de taula, y digué:

—Bé, bé; no prenga aquesta gravetat, que la cosa no es per tant!... Peró es precís deixar las cosas en son lloch. Confessi que als seus ulls, per més que jo fassi, li semblo sempre una colegiala! Vosté m' ha dit no fá molt ab totas las lletras, y á mitj ayre m' ho ha donat á entendre tot l' estiu; y ha de pensar que ja tinch disset anys ¡y fets!—afegí la noya ab tota la importancia que pogué donar á la paraula.

Digitized by Google

—Disset anys de felicitat!... Lo que jo li deya; que no ha viscut encara!

—Sab que no deixan de tenir gracia las sevas teorías? Es á dir que segons vosté las personas felissas no viuhen?...

—Potser no m' he esplicat prou bé, y procuraré aclarir lo concepte. Las personas que han estat sempre ditxosas, viuhen... pero no 'n saben res de la vida!

—*Pues* miri: si 'l saber lo que es la vida ha de donar aquest ayre de gravetat y de ceremonia y de circunspecció que á vint y sis anys lo fá semblar que 'n tinga cincuanta, jo li asseguro que no 'm dona cap ganas de sapiguerne res!...

Mentres en la tauleta que seyan los dos joves, iluminada per la alegre llum del sol que entrava joganera per l' obert finestral, tenía lloch lo diálech que acabém de relatar, en la taula del centre del menjador, ahont s' hi havían quedat donya Filomena y la seva amiga, la conversa, indiferentament comensada, havía pres lo calor de la confidencia íntima ab tota sa expontánea sinceritat.

—Fa alguns anys, potser vuyt ó nou—deya la senyoreta Gil—que aquestos esplays no havían sortit dels meus llavis. Pero d' aquestas ocasions jo no acostumo á tenirne gayres y avuy la he aprofitada...

—Y no es que vosté no compti ab bonas amistats...

—Sí; no 'm puch pas queixar... pero tinch la convicció de que per molt que m' espliqués no m' entendrían. Vosté se 'n fá cárrech, perque no es com tothom y comprén que ab tot y tenir grandíssimas mercés per agrahir á Deu, la pena que 'm causa la soletat en que visch en certs moments me puji del cor al coll y m' ofegui!—esclamá ab marcada vehemencia la Gil.

—Miri, Montserrat,—feu bondadosament donya

Digitized by Google

Filomena,—jo estich ben convensuda que 'l seu metje no li recepti bé al prohibirli en absolut que baixi á Barcelona á ocuparse dels seus pobres. Ell aten al sofriment físich y deixa la malaltía moral. A vosté al hivern, en plena activitat de las Conferencias, la trobo molt més al seu centre... Aquí la imaginació desvagada li fá més mal que tots los dolors d' *estómago* junts...

—Pot ser molt be que vosté estiga en lo cert! Rényim! Estimúlim! y será un benefici més que deuré al seu bon afecte... Jo en las mevas condicions ne tinch necessitat d' alguna veu amiga que de tant en tant me dongui algún crit d' alé pera pujar la costa de la vida!

—Una pregunta, Montserrat, y dispensi á n' als meus anys y al carinyo que li porto l' entrar en las interioritats del seu esperit: ¿Per qué no 's casa?—saltá la viuda Asparó, fixant ab persistencia sos ulls penetrants en la hermosa fesomía y esbelta figura de la seva companya; y com aquesta no respongués tot-seguit, la bona senyora prosseguí dihent:—Siga com se vulga 'l talent, la posició y las aptituts de la dona, Deu l' ha creada pera ser esposa y mare, pera estrenyer dins de sos brassos lo petit mon de la familia, pera combatre y patir y gosar y sacrificarse per ella! Voler torce las lleys de la vida, es empenyarse en navegar contra la corrent...

—Això ja es tart per mí!—respongué la senyoreta Gil movent son cap, en quina rossa cabellera hi brillejavan ja alguns cabells blanchs.

—Pero vosté no fará creure á ningú que no ha tingut y no té actualment bonas ocasions pera casarse?

—Pst!... Quan era molt jove ho hauría fet com tothom... Després... després la herencia del *papá* m' ha estat una contrarietat. M' ha fet massa pretendents!

Digitized by Google

—Pero ab la seva cara y figura vosté no te motius pera pensar que siguin los diners los qui 'ls hi portin...—insistí ab marcat convenciment la senyora Asparó.

—Ja veurá, donya Filomena—objectá ab vivesa la Gil:—als dinou anys ne vaig rebre una cruel llissó del desinterés dels enamorats; y com després, providencialment, Deu m' ha portat á ser rica, no hi ha hagut temps de que, una vegada closa la primera esgarrinxada sent jo encare pobre, 'm poguessin fer olvidar lo dolor sofert... Are que 'ls anys hi han passat sa besada esborradora, la meva posició monetaria m' obliga á reflexionar ab serenitat; y la reflexió freda y allissonada hi fá molt mal en aixó dels casaments!... Las espinetas del meu estat actual ja las conech; y á pesar de lo que 'm punxan, prefereixo quedarme ab ellas; ja hi estich acostumada!...

—Veliaquí que sens pensarsho hem trobat la pedra de toch per consolarla del seu aislament de familia... Los dias que la vegi de malhumor li proposaré algun matrimoni, ab la certesa de que la por de la companyía li tregui la pena de la soledat—feu rihent la senyora Asparó.—Encara que després de tot—afegí tòtseguit—es ben segur que Deu la vol aixís pel bé dels pobres...

—Lo bon afecte que vosté 'm té, li fá veure ab vidres multiplicadors lo poch que jo faig en bé del próxim ó, més ben dit, en bé de mí mateixa, ja que en l' exercici de la caritat he trobat alé pera resignarme ab las mevas penas.

—Penas que la seva imaginació las hi exagera un bon xich!

—Sí; ja comprench que, mirat per la part de fora, no inspiri gran llástima una persona encara jove y en desahogada posició... pero enfondint per dins la cosa ja pren altre color... En fí; bé m' ha valgut y

Digitized by Google

'm val caminar per la terra ab los ulls fixats al cel. Cregui que de las cosas que agraheixo més á la meva mare es la fe que 'm sapigué inspirar en Deu, per més que reconegui que no sempre corresponch á las sevas inspiracions. ¿Vol creure que encara no he contestat á la carta que li vaig ensenyar de la Julia, en la que m' instava pera que entrés en l' Associació que ella va fundar pera la redempció de criaturas presas?

—Es que, la veritat, es cosa de pensarho un xich. La obra no pot ser més gran ni més plena d' evangélica caritat; pero's comprén que no resulti factible per tothom, y en particular per senyoras, lo ficarse, encare que sigui sols per una hora, entremitj de presas...

—En altre temps no m' hi hauría pensat gens. Aixó 'm prova un bon tros lo *laissez faire, laissez passer* que tant fondament nos maleja á tots... Estich segura que si sentía esplicar á la Julia y á las duas senyoras que l' han ajudada en aquesta tasca (1) lo gran be que ha reportat ja la seva obra, vosté, que es tant bona, s' hi entussiasmaría de veras! La abundancia de la cullita deixa veure ben clar lo que ha sigut agradable á Deu. Y cregui que ha estat precís un gran tacte y un gran zel pera ferse obrir las portas d' aquella casa, que es una desolació per tots estils (2), y portarhi un raig de llum del cel entremitj de aquellas horribles miserias de tota mena; perque, per més que 'l títol de la Associació no parli més que de las criaturas, lo be s' estén per tot ahont se pot. Desde que 's van insinuar los primers trevalls, que

(1) Creyém un deber de justicia consignar los noms de D.ª Julia Miranda, D.ª Magdalena Có y D.ª Magdalena Rossich, fundadoras de tan caritativa obra.

(2) Se fa referencia á la presó pochs mesos avans d' entrarhi las angelicals Germanas de la Caritat.

Digitized by Google

la Julia m' insta per entrarhi; pero com vosté sab lo malament que m' he trobat tot l' hivern, y la meva Conferencia 'm dona tanta feyna, y en particular desde que van tenir la mala idea de fermen Presidenta...

—La idea no podía ser més acertada per la Conferencia y per vosté!—interrompé D.ª Filomena.—Y en aquest sentit no seré pas jo qui la planyi del treball. Si 'm trobés més jove, cregui que de bona gana li acompanyaría á la visita de pobres; comprench l' inmensissim be que ha de reportar la caritat feta baix lo sublím patró de Sant Vicens de Paul; y tant es aixís que, ajudant Deu, aquest hivern penso enviarhi á la Celia, perque comensi á véurelas ab sos propis ulls las miserias del próxim.

—Es massa joveneta! En aquesta edat no las admetém encare com á socias activas; y á més, me sembla que á la Celia li venen preocupacions novas—digué ab marcada intenció la Gil, senyalant á la viuda Asparó la taula ahont los dos joves mantenían encare de baix en baix animada conversa.

—No sé—feu pensativament D.ª Filomena—si á la fí 's realisarán los meus desitjos. He pregat forsa á Deu perque m' iluminés en aquesta qüestió.... Com diu molt be 'l bon sentit del nostre poble, la dona neix lo día que 's casa, y per més que 's sospesi un matrimoni, may se fa prou.

—Me sembla que aquest no pot ser més acertat. La Celia es un angelet, y en Valentí...

—Val tant com la meva neta; es tot un home per tots conceptes!—reprengué ab ferma convicció donya Filomena.

—Y escolti, senyora Asparó—feu ab vivesa la seva amiga:—si es á gust de vosté y ells s' estiman, com clarament se deixa veure, ¿per qué no ho activa?

Digitized by Google

Quan la felicitat truca á la porta, ¿per qué donar temps á que vingan las dificultats á interposarshi?

—Primerament la Celia es massa jove y jo crech que aixís la dona com l' home necessitan de molt judici pera contraure matrimoni. Desde fa molts anys que m' afalaga la idea d' aquest casament, ja que he tingut ocasió de veure 'l comportament d'en Valentí, tan digne y tan recte en totas las cosas. Per aquest motiu, me donaría per molt contenta en véurel marit de la meva neta; mes per aixó no trech ni poso la resclosa al riu: deixo que ell mateix se busqui la corrent.

—Y vol dir que...—feu la Gil deturantse sens acabar la pregunta comensada.

La viuda Asparó comprengué tot seguit la idea de la seva amiga y esclamá mitj rihent:

—Digui! digui!

—No, no,—respongué confosa la Gil.

—*Vaya!* crech que hi ha prou confiansa entre nosaltras pera poguer parlar clar. Vosté vol dir si 'ls pares de la Celia aprobarían lo matrimoni? No es veritat? Vosté coneix prou 'l modo de ser de la nostra familia, perque jo fingeixi en aquest punt. No; en Valentí no es l' ideal de la meva filla ni del meu gendre; pero com jo sé lo que 'l meu germá está disposat á fer per aquest noy, penso que una vegada arreglada la qüestió d' interessos, no costará tant de ferlos aceptar un home de profit en lloch d' un maniquí á la moda...

—Verdaderament, com en Balcells y la Rosita son tant de societat...

—Sí; de tanta societat que per ells lo de fora anula lo de dins. Ay, Montserrat! en aquest mon tots portém la nostra agulla que 'ns punxa: uns la duhen de ferro, altres de plata y altres d' or, pero al fí, agulla que penetra y fereix sens que la diversitat del metall

Digitized by Google

nos fassi menos dolorosa la punxada. Cregui que m' ha costat molt de criar á la Celia á gust meu, y ara que la veig com lo meu desitj l' havía somniada, 'm donaría un disgust molt gran que me la casessin ab un de tants *entes* inútils que, afanyosos del dot que li preveuhen, la voltan ab consentiment dels seus pares pels qui quatre frases de reglament y un *traje* d' última moda, son los mérits més alts en la fulla d' admissió dels pretendents de la noya!

—Vol dir que tractantse de la seva filla!...

—Pero Montserrat! á vosté no li haig d' amagar res, ja que ha tingut prou ocasió de véureho!... Y per lo tant, ab lo que ha passat y está succehint ab l' Ernesto, n' hi ha prou pera judicar del criteri del meu gendre y de la meva *Rosita,* relativament als seus fills. Ja ho veu; un noy que encara no ha fet vint anys y que en lloch de passar ab mi ó ab los seus pares la temporada de vacacions, se 'l deixa anar ab los companys, un any á San Sebastian y un altre á Biarritz; perque, segons diu lo seu pare, vegi y tracti d' aprop lo gran mon que 's reuneix en aquellas platjas de moda. Pobre Ernesto! Cregui que ab una altra educació hauría estat tan bo y tan reflexiu com la seva germana... Pero sembla que espressament l' aboquin á tot lo que menos pot convenir á un jove de la seva edat... Jo ja no tinch forsas pera més batallas, y batallas ab drets de pares fan de molt mal seguir. Los criteris tan diferents dintre d' una mateixa familia son terribles... A mi m' han envellit avans d' hora...

Per entremitj de la animada conversa que la Celia sostenía ab lo jove enginyer, sentí per duas vegadas lo nom del seu germá pronunciat per la seva ávia, seguit d' un fondo sospir que la insinuá de lo que 's tractava; y cóm la noya sabía prou lo molt que afligía á la vella senyora aquest assumpto de familia,

Digitized by Google

desitjosa de distréurela, preguntá sobtadament desde 'l lloch ahont estava:

—Avia, que no sortim á passejar avuy?

—Qué li sembla Montserrat?—preguntá donya Filomena, dirigintse á la seva companya—que 'n te ganas vosté d' anar una estoneta á passeig?

—A mi m' es igual! Faré lo que vostés fassin—respongué la Gil.

—Y cap ahont s' ha d' anar, á Pedralbes ó al camí de Vallvidrera?—torná á preguntar la viuda Asparó, dirigintse aquesta volta envers la seva neta.

—Ay! ávia, ahont vosté vulga! Pero com es diumenge y 'ns trobarém ab molta gent per tot, si á vosté li semblava podríam anar per las nostras vinyas, cap á la masovería de ca 'n Blanch, que es camí que casi no hi passan més que 'ls de casa, y en Valentí diu que no hi ha estat may cap aquell cantó...

—Oh, per mi no vuy pas que mudin d' itinerari!... No faltava més!—saltá tot sofocat lo jove.

—*Bueno! bueno!* Ja sabém que per vosté no s' ha de fer res; pero ho farém per nosaltres, que anant per las vinyas no 'ns haurém de vestir de nou!—es clamá la Celia, aixecantse de la cadira pera dirigirse envers á la seva ávia, ahont, agafant pel darrera ab sas petitas mans lo cap blanch de la vella senyora, estampá en son front un llarch bes, que ressoná com una salve d' amorós respecte per l' elevat trespol del espayós menjador, tot dihent:

—Me 'n vaig á treure 'l devantal y torno totseguit!

Y la joveneta, al acabar lo darrer mot, se posá á corre en direcció á la porta; mes al arrivar al dintell, se girá en rodó y ab gracia que haurían envejat las nobles damas que en las darrerías del passat sigle ballavan lo ceremoniós minuet en los salons de la cort de Carles IV, s' agafá ab la punta dels dits sa vapo-

Digitized by Google

rosa faldilla de mussolina de color de rosa, é inclinant ayrosament lo cos feu una aristocrática reverencia y sortí.

—Es molta Celia!—esclamá donya Filomena un bon tros satisfeta del afalach que acabava de rebre de la seva neta.

—Es un angelet!—afegí carinyosament la Gil.

Lo jove enginyer no va dir la seva opinió en alta veu, pero li semblá que pel buyt espay de la porta per ahont acabava de sortir la noya Balcells desapareixía la llum del sol que durant algunas horas havía iluminat ab la espléndida forsa de son rialler encant l' espay d' aquell gran menjador, en lo que en aquell moment li paresqué que hi acabavan de caure las atapahidas ombras de la nit...

Digitized by Google

LOS DETERMINIS DE D.ª FILOMENA

Feya alguns días que regnava fressós tragí en la antiga casa del difunt navier D. Miquel Asparó. Las senyoras havían tornat de la torra y al treball de posar catifas y cortinatjes s' hi afegía l' arreglo dels dos quartos destinats á D. Martí, donchs encare que D.ª Filomena volía que trobés com lo deixá lo dormitori que havía ocupat abans de marxar á América, se tingué d' amoblar de nou l' inmediat á aquell pera que li servís de despaig, y un altre pera saleta de rebre destinada á son us particular.

Lo matrimoni Balcells havía cooperat ab gran interés á la feyna de triar mobles y adornos. D. Martí tornava solter y possehidor d' una grossa fortuna, y aquest era un dato de massa importancia pera no produhir lo seu efecte en l' esperit d' uns nebots que, ab fundat motiu, se creyan ésser los seus llegítims hereus.

La vigilia de sa arribada, D.ª Filomena havía passat de vuyt á deu del matí tancada en lo seu quarto despaig ab lo notari de la familia, y, després d' haverse enterat de que la *Rosita* y en Balcells anavan al teatre aquella nit, enviá una esquela á n' en Va-

Digitized by Google

lentí dihentli que li precisava véurel de nou á deu del vespre; noticia que tot sopant innová indiferentment á la seva neta.

La noya mira tot d' una la blanca esfera del rellotje del menjador, en lo que las afiladas agullas marcavan tres quarts de nou, y, tot sentint que una onada de foch sobtava sas morenetas galtas, demaná permís á la seva avia pera anar á cambiarse de vestit.

—Pero, criatura; si vas molt be!—feu ab gran naturalitat D.ª Filomena.—No comprench perque has de tractar á en Valentí com á una persona de cumpliment. Y vaya un distret! Lo que menos se fixará ell será en lo vestit que tu portis...

—¡Aixó sí que ho crech! Ni en lo vestit, ni en la persona,—interrompé ab visible sequetat la noya.—La seva elevadíssima imaginació estará com sempre massa ocupada ab las sublimitats de la ciencia ó ab lo projecte d' alguna escursió dels catalanistas pera detenirse en una cosa tan ínfima com jo!

—¡No diré tant! ¡No diré tant!—repetí calmosament la viuda Asparó.—Molt al contrari de lo que tu dius, á mi m' havía semblat en aquest últim temps d' estar á la torra que 't mirava ab molta detenció... . —¿Vol dir? ¿Vosté ho havía notat?—esclamá la Celia ab un lleuger tremolor en la veu.

—Podría ser que fos aprensió meva, pero m' ho havía parescut aixís. En fí, tampoch aixó té res d'estrany... A la teva edat totas las noyas fan de bon mirar...

—Es á dir qu' á vosté li sembla qu' en Valentí 'm mira; peró que 'm mira com ho fa ab totas las demés? —preguntá ab intenció la Celia.

No entrava en los plans de D.ª Filomena lo respondre categóricament á la insinuació de la noya, y digué mitj rihent:

Digitized by Google

—Veurás, no n' he fet cap estudi detingut de tot aixó; pero si á tu t' interessa...

La joveneta abaixá 'l cap; passá repetidas voltas sos dits esprimatxats per las cintetas que lligavan á sa cintura son devantal de color de rosa, y sense alsar lo front de terra, digué:

—Escolti: es veritat que l' avi Miquel era molt sech de carácter... aixís pel istil d' en Font?

—La comparació no hi cap entre l' un y l' altre. Quan jo vaig coneixer al teu avi tenía molts més anys que en Valentí té ara y t' asseguro que era bastant més sério que ell!

La Celia deixá en pau las cintetas del devantal, y alsant lo cap y fixant sos grossos ulls negres en la reposada fesomía de la seva ávia, li preguntá ardidament:

—Y díguim: á pesar de ser tant sech... ó tant sério, al fí li digué que la volía y una vegada feta la declaració... (ja que es de suposar que perque vosté s' hi casés, debía passar per aquesta cortesía)... li parlá aixís... aixís... com parlan los demés homes, encara que no sigan tant sechs... ó tant sérios?...

—Lo meu casament, filla meva,—respongué ab veu conmoguda la viuda Asparó,—fou verdaderament baixat del cel... una especie de miracle que Deu volgué fer pera aconsolar los últims moments de la meva pobre mare, que havía molt sufert en aquest mon, y pera donarme á mí uns curts anys de benhauransa, que no han lograt esborrar tots los plors de la meva viudesa.

—Aixó vol dir que á pesar de la serietat del carácter del avi, ¿vosté hi va ser felís?—torná á preguntar tercament la noya.

—Sí, filla, molt felís; tot lo ditxosa que pot ser una dona que, comprenent la vida com Deu la mana, se troba unida ab un home lo qui per sas qualitats mo-

Digitized by Google

rals se fa estimar y admirar, no entre 'ls fingiments de la societat, sino en lo sagrat racés de la familia; en lo petit círcol ahont las qualitats y 'ls defectes se veuhen sense obstacles de cap classe; ja que la proximitat dels objectes nos hi deixa veure taras, que la distancia fa més difícil de apreciar...

Donya Filomena no pogué continuar estenentse en las sevas declaracions. La mampara de la dreta del menjador s' obrí tot d' una, y en Valentí Font ab son trajo de llanilla color de café, l' americana solapada sobre 'l pit, la corbata de seda color clar, lo negre cabell rapat, la poch fornida barba sombrejant sa morena y esprimatxada fesomía, lo caygut bigotì mitj cubrint sos llavis un xich abultats y sos ulls verdosos un bon tros espressius, brillejant dessota de son front espayós, ab lo barret á la má, s' atansá á las dúas senyoras, saludant afectuosament á donya Filomena y á la Celia, que per quinta ó sexta vegada durant aquell trosset de vetlla, ben en contra de la seva voluntat, se sentí enrajolar fins al blanch dels ulls.

No es possible saber si en Valentí s' adoná ó nó de la vermellor que sobtadament havía tenyit las galtas de la noya; lo que si 's vegé, fou que ab desembrassada naturalitat prengué la cadira que aquesta li presentava, posantla més inmediata á donya Filomena que á la seva neta; per més que algú molt observador pogués notar que desde 'l lloch per ell escullit podía véurela més á son pler que posantse al seu costat.

La conversa girá una bona estona sobre cosas indiferentas, fins que la viuda Asparó, aixecantse de sa cadira, digué á ne 'n Valentí:

—Aném cap al meu quarto, que tinch alguna coseta pera parlarte.

—¿Que ha succehit alguna cosa? ¿Que hi ha alguna

Digitized by Google

novedat á casa?—preguntá 'l jove ab marcat sobressalt.

—No, home, no; ¡Jesús! ¡Y quína joventut més viva de génit! ¡Aném! ¡Aném!—feu donya Filomena tot aixecantse de la cadira pera anar á la seva cambra. Mes al ésser al dintell de la porta, adonantse que la Celia, que havía continuat quieta al seu lloch, la mirava ab uns ulls que volían dir: ¿Que no hi puch entrar jo també? la bona senyora vacilá un moment, y deixantse portar del plaher cada dia més viu en ella d' anticiparse als desitjos de la seva neta, mormolá:

—¿Si hi vols venir?...

La joveneta no s' ho feu repetir dúas vegadas y ab viva curiositat seguí á la seva avia, qui ab pas resolt se dirigí envers al seu quarto, en lo que, després d' asseures en un antich silló de domás vermell, signá á en Valentí que prengués lloch aprop d' ella.

La senyora Asparó abaixá 'l cap y passá uns curts instants en silenci, com pera concentrarse en sí mateixa ó tal volta pera buscar la manera de comensar una conversa, que á bon segur debía ésser un xich difícil quan trigava tant en esplayarse. Per fí, aixecant sobtadament lo cap, digué dirigintse á en Valentí:

—*Pues* res, t' he enviat á buscar pera deixar arreglada una cosa que t' interessa á tu y á mi...

—¿A mi?—objectá 'l jove enginyer que ab tot y sa aparenta serenitat feya estona que aquells preliminars lo tenían un bon xich inquiet.

—Sí, á tu. Perque es lo cas que jo, desde fa molts anys, tenía fet lo meu testament, y com ab lo temps las cosas mudan, hi havía algunas disposicions que, si allavoras podían ser encertadas, ara no ho foran; y he volgut ferne un de nou y arreglar moltas cosetas escadusseras: y com pensant... pensant... los anys

Digitized by Google

passan, y sens saber cóm, m' he trobat que demá arriba en Martí, he volgut que la meva voluntat quedés firmada ab la fetxa d' avuy, perque després tot son suposicions y podría semblar que la influencia del meu germá hagués pesat sobre 'ls meus determinis... ¡Y ho he volgut evitar!... *Pues* com deya, has de saber que, ab las disposicions cambiadas, n' hi ha una relativament á tu que he pensat ferla d' altre manera; y es d' aixó de lo que ara 't vuy parlar. En lo testament antich jo 't deixava dos mil duros; en la época en que 'l vaig fer, tu eras una criatura, encare havías de comensar la carrera y aquestos diners podían ajudarte pera ferla y esperar feyna; avuy aixó ja ho tens, lo teu modo de ser ha cambiat y...

—Sí, sí;—saltá vivament lo jove com gracias á vosté y á D. Martí jo ja tinch acabada la carrera y gracias á Deu, per las mevas necessitats ja 'm basto jo y...

—Home, si tu ho dius tot, ¡ja no 'm deixarás res per mi! ¡Y encare hi ha qui diu qu' ets tant reposat y tant... tant...—tartamudejá D.ª Filomena, mirant á la Celia sens trobar la paraula prou justa ó prou oportuna pera expressar tot lo seu pensament.—En fí, aném á lo que parlavam—continuá aixecantse de la cadira pera obrir un calaix del escriptori, d' ahont tragué un paquet de papers lligat ab una cinta, que guardá entre sas mans:—*Pues* com te deya, pensant, pensant, m' ha semblat més apropósit no posar lo teu llegat en lo testament nou, ja que per una friolera no hi ha necessitat que tothom se 'n enteri y 'l gobern cobri; y com acabat lo ditxós plet ab lo Petit de Figueras, m' han entrat alguns sobrants á favor meu, prefereixo donarme 'l gust de ferten entrega jo mateixa, donanthi diferent objecte del que m' impulsá en l' altre testament; es á dir, que si allavoras era ab la intenció d' ajudarte á acabar la carrera,

Digitized by Google

are es perque quan pensis en casarte—que ja 'm sembla que comensas á tenir la edat pera determinarten —ne compris en recort meu las joyas pera la teva dona.

En Font, que successivament s' havía anat tornant groch y vermell á un mateix temps, apartá resoltament lo paquet de bitllets de banch que li allargava D.ª Filomena y digué ab reposada naturalitat:

—Es molt fácil que jo no 'm casi; y de tots modos si may arribava aquest cas, allavoras vosté podrá fer lo que millor li sembli, ja que la seva bondat es tant gran per mi. Mentrestant...

—Mentrestant, te 'ls guardas! Ja 't dich que avuy he fet comptes y m' he reservat aixó ab aquesta idea.

—*Pues* jo, sentint molt contrariarla, tinch lo sentiment de dirli que no 'ls accepto!

—Tu acceptarás lo que t' entrego, perque aquest es lo meu desitj y la meva voluntat; que ja saps tu que no estich feta á que me la torsin! No acostumo á fer las cosas sense reflexionarlas y per una tontería teva no tornaré pas á refer lo testament per afegirhi 'l llegat d' aquesta friolera.

Donya Filomena havía dit aixó ab la fermesa y autoritat que li donavan, ab sos anys, la costúm de manar que havía enmotllat á son carácter sa condició de senyora y majora, y 'l dret que ab justicia 's creya tenir sobre aquell jove, prop parent seu, al qui ella mirava casi com á un fill y al qui, juntament ab lo seu germá, havía costejat los gastos de sa carrera. La Celia, que coneixía prou lo difícil que era desviar á la seva ávia de sos propósits una volta decretats, y que li semblava entreveure una part del móvil que la guiava al tractar aquest assumpto al devant seu, se girá envers á en Valentí y sense dir un sol mot, procurant infiltrar en sos ulls espressius tot lo que

Digitized by Google

bullía en son cervell, li doná una mirada que tant clarament volía dir: "¡Per Deu! ¡Prénguils! ¡Fássiho per mí!", que 'l jove enginyer un bon tros subjugat per aquell parlament mut que tant de dret se li dirigía, estirá maquinalment la má, prengué 'l plech que altra volta li allargava donya Filomena, desembotoná la solapada americana, lo ficá al fons de sa butxaca interior y digué ab un tó que, malgrat lo seu domini, no pogué lograr de tréuren un bon deix de contrarietat:

—Consti que ho accepto perque vosté m'ho mana... ¡Y Deu vulga que 'l mellor dia no haja de ferli saber que me 'ls han robat; perque ja pot pensar que jo no 'm posaré á negociarlos; y com los calaixos de la meva calaixera jo no tinch recort d' haverlos tancat may...

—Be, be; ¿y qué no hi ha Banch á Barcelona? Si no has tancat may la calaixera, aquesta nit ho fas; y demá al dematí te 'n arribas al Banch, hi deixas los diners, prens lo resguart, lo desas, y no 't tornas á recordar d' aquesta qüestió fins que fassis altres pensaments. ¿Ho tens entés?

En Valentí restá curts moments ab lo cap baix, sentint dessobre seu lo pes d'una mirada que no volía veure; y de sobte, tornant á treure 'l plech de sa butxaca, digué resoltament:

—*Vaya,* ¡jo no ho puch acceptar aixó! ¡Ja está dit!

—¡Noy!—exclamá lacónicament donya Filomena, tancant en aquest sol mot tot l' enuig de sa voluntat contrariada.

—Miri:—feu lo jove esforsantse en endolsir lo tó un xich aspre que fins allavors havía vibrat en las inflexions de sa veu—vosté ha de ferse cárrech que jo no puch rebre dos mil duros com si fossin dos céntims!... Es veritat que n' he acceptat d' altres... ja

Digitized by Google

ho sé y ho tinch ben present... á vosté y al meu padrí dech la carrera que tinch; pero avuy ja está feta; ja está acabada; y com, gracias á Deu y á vostés, me guanyo desahogadament la vida... aixó li agraheixo ab tot lo cor, ab tota l' ánima; peró...

—¿Sabs que potser acabarás per ferme enfadar de veras y fins obligarme á pensar que no ets lo que jo 'm creya? ¿Es á dir que jo 't tracto com á propi y tu vols correspondrem com á estrany? ¡Vaja que ja 'm pesa com cent arrobas lo parlar tant d' una cosa que á la fí no es per tu, *pues* que es un regalo per las joyas de la teva dona, y per lo mateix has de pensar que no ets més que depositari, ¿ho entens?... Creu que si jo tingués la seguretat de viure fins que tu 't casessis—afegí tristament la senyora Asparó—tindría més gust de comprártelas jo que d' enrahonar tanta estona d' aquesta tonteria!

En Valentí, malgrat l' anarse convencent de que no li restava altre remey que acceptar, preguntá encare:

—¿Y si no 'm caso, que tot podria ser, quin us desitja que 'n fassi jo d' aquestos diners?

D.ª Filomena restá un breu espay sense tornar resposta, y aixecantse de la cadira y posant sa má dreta sobre la espatlla del jove li digué:

—Si no 't casas, senyor rebech, y lo teu treball pot produhirte lo suficient pera no necessitar d' aquesta quantitat á la teva vellesa, los deixas en lo teu testament pera ajudar á algún jove honrat que, tenint talent y desitj de seguir una carrera, se trobi sense medis pera ferla. ¿Te sembla be aixís?

Per única resposta en Valentí agafá entre las sevas la má que D.ª Filomena havía apoyat en sa espatlla, y atansantla á sos llavis, ab la veneració que un fervent cristiá de montanya hi hauría acostat la reliquia del Sant Patró del seu poble, hi estampá un

Digitized by Google

amorosíssim bes, en lo que hi depositá tot l' agrahiment de la seva ánima...

. . . . . .

. . . . . .

Lo jove enginyer sortí aquell vespre de la casa de la viuda Asparó ab lo cervell bon tros més enterbolit y afadigat que no s' havía sentit may després d' una nit d' estudi en las vigilias dels exámens á fí de curs. Tan preocupat caminava ab sos pensaments, que, en lloch de dirigirse segons sa habitual costúm envers als Escudellers y plassa Real, pera sortir á la Rambla y embocar pel carrer del Hospital al de Mendizábal, ahont hi tenía la dispesa, se trobá, sens saber cóm, en l' antiga plassa de Santa María del Mar, en la que desde l' alt campanar de la esglesia sentí vibrar en sas orellas las batalladas de las onze. Al donarse compte del siti ahont se trobava, se detingué un moment pera pendre direcció; y enlloch de seguir per l' Argentería, ahont encare s' hi veya passar algú, se girá en rodó y prenent pel Born vell, aná á sortir al desert passeig de Sant Joan, ab intent de fer la volta per la Ronda de Sant Pere, pensant que la caminada per aquellas amplas vías destriaría la munió d' ideas que vertiginosament flamejavan en la foscor de sa exaltada imaginació...

"Era precís concretar, analisar... y per aixó era necessari fer exámen de conciencia; tornar enrera pera veure si ab la llum del passat entreveya quelcóm de las ombras presents... Feya apenas un any qu' ell era felís. Vivía tranquil; estudiava y treballava: estudiar era 'l seu gust; treballar tota la seva ambició... En fer diners no hi pensava... ell ja sabía que no havía de tirar per rich... ¿Ni per qué? Ab lo que guanyava ne tenía prou pera las sevas necessitats... Al cap del any encara li quedavan uns quants

Digitized by Google

duros sobrers pera comprar llibres y enviar diners á la seva mare que, tant senzilla com ell mateix, no hauría cambiat per lo vertiginós trasbals de Barcelona las comoditats y quietut de sa modesta casa de Vilafranca, ahont vivía disfrutant dels fruyts d' una petita hisenda ab una filla viuda com ella... ¡Ditxosa época aquella! Ja sortit de las angunias dels cursos universitaris, treballar, estudiar per iniciativa propia; colaborar en una qu' altra Revista; anar á sentir un xich d' escalf de familia al costat de donya Filomena; passar las vetllas al Ateneo y ab los companys de la Associació d' Excursións, de la que n' era soci, nodrir l' esperit visitant los fulls de pedra de la historia de la pátria...

¡Quín sossego! ¡Quina vida tan ditxosa, tan tranquila! Després... lo ball de casa en Mauri... Allí son encontre ab la Celia vestida de grega... Aquell vespre si que ben poca impresió li feu!... Després... ¡quina transformació! ¡Quin modo d' esbargirse las ombras, de perfilarse 'ls encontorns, d' estirarse la figura, d' esplayarshi la vida... ¡Y quina vida tant plena d' ingeni, de riallas, de delicadesas, de poesía, de picarescas ingenuitats! Després... l' estiu... la torra... ¡quin gosar y quin patir! Sí... sí... patir, fentse una violencia continua, domant la paraula en los llabis, la mirada en los ulls, los bategaments... No... no... aquestos amagats dins lo racés del cor, no 'ls podía regularisar al seu gust ni aplacarlos ab la forsa de la seva voluntat... pero no 'ls sentía més qu' ell... no traspassavan á fora, no 'n tenía esment ningú... ¡Deu l' enreguart que hi haguessin traspirat!... ¡Quina vergonya!... Si un sol dia no hagués sigut amo de sí mateix y ab una mirada, ab una paraula, hagués deixat entreveure las follías que, en moments donats, li guspirejavan per la imaginació, ¡may més hi hauría posat los peus! ¿Quí era ell pera

Digitized by Google

pensar... pera... Un parent pobre, que gracias á Deu y á donya Filomena, entre penas y privacións, havía fet una carrera de la que ell n' estava molt content, molt satisfet; peró que, la veritat, sols li bastava pera las sevas modestíssimas necessitats... Y pensar... ¡Quin disbarat! ¡Quina idea tant extravagant!... Era cert que la senyora Asparó l' estimava de debó... que estava satisfeta d' ell.... que l' atenía, que 'l considerava... que la Celia lo rebía ab afecte... peró una mena d' afecte barrejat ab ironía, á voltas fins ab una mena d' agror que 'l deixava cor-prés... També era cert que altras vegadas li deya y li insinuava algunas cosas... Aquella mateixa conversa del últim diumenje que estigueren á la torra... pero aquí, aquí estava 'l seu erro, lo seu poch criteri, fins potser la seva vanitat!... ¡Una noya com aquella!... ¡Tant agraciada, tant rica! ¡Follías, follías! Al fí era una criatura... Lo qu' ell prenía com á mostras de simpatía, eran criaturadas.... sens dubte, lo desitj innat en la dona de veures atesa, d' ésser obsequiada... un si es no es de *coqueteria*... ¿Y 'l seu pare? ¡Jesús María y Joseph! ¿Quín prímpcep li havía de semblar prou pera la seva filla á aquell senyor tant ergullós, tant altiu, tan infatuat, que sabía de la manera que ell havía hagut d' estudiar y que sempre li parlava ab una mena de tó que li revoltava totas las fibras del seu amor propi; fins li semblava que las de la seva dignitat!... ¡Ah, si no fos per haverhi entremitj la santeta de donya Filomena, que pocas foren las vegadas que li dirigiría la paraula! Lo tenía entrevessat al coll!... Y ab aquestos antecedents, ell, ni per un moment havía pogut pensar... ¿Pero á qué venían aquells dos mil duros, que donya Filomena acabava de posarli á la má pera las joyas de la seva muller? Ab quina noya havía de casarse que li correspongessin unas joyas d' aquell preu? ¿Y aquella mirada

Digitized by Google

que li havía dirigit la Celia quan ell se resistía á acceptarlos; aquella mirada que l' havía fet estremir de cap á peus, semblantli que sentía encara dessobre seu lo xoch eléctrich que li havía fet acceptar lo present de donya Filomena, com segurament l' hauría induhit á qualsevulla altra cosa? ¿Ahont era 'l seu domini, la forsa de la seva voluntat y 'l seu amor propi y fins lo seu agrahiment?... ¿Pero si era la seva mateixa ávia la que... ¡Bah! ¡Serenitat! ¡Serenitat! La viuda Asparó ja tenía molts anys... L' afecte que sempre havía sentit per ell, podía portarla á qualsevol romanticisme que 'l seu gendre y la seva filla ja 's cuydarían de posar á tó... Tal vegada fins la mateixa Celia... Al fí, qué havía fet aquesta noya? ¿Dirli algunas monerías á la torra, ahont sola ab donya Filomena no tenía res en qué distreures? La mateixa mirada que tant l' havía impresionat aquella nit, ¿qué volía dir en concret? "Que no contrariés á la seva ávia." "Que ho fés per ella." Aixó no passava d' ésser una galantería demanada... y res més. ¡Res més!... pero calía asserenarse... pendre providencias... no exposarse á un ridícol... No pagar lo que debía á la senyora Asparó, portant una perturbació á la seva familia, molt en son dret al cercar un brillant partit per qui tant lo mereixía... Sens dubte Deu l' havía sotmés á aquella proba pera ferli veure que era més fácil créures un Cató que serho de debó... Aquella caminada al ayre lliure li havía fet be; li havía esbargit l' enteniment... Estava decidit... Cumpliría ab lo seu deber... procuraría cumplirlo ¡fins ab lo pensament!...

Al endemá aniría al vapor á rebre á don Martí, com li pertocava; lo visitaría després á casa la viuda Asparó pera véurel, pera parlarli detingudament. Li debía tant y li havía estat tant simpátich en sas cartas! Pero passat aixó, preguntaría, indagaría, y

Digitized by Google

no hi posaría 'ls peus més que en horas en las que sapigués positivament que "ella" no hi era. Y més endevant... ¿qui sab si trobaría medis de sortir collocat fora de Barcelona? Sí; sí; això era una bona resolució, la mellor de totas..."

Digitized by Google

POSTA DE SOL Y RESPLANDOR D' AUBADA

En Valentí Font cumplí valentament los seus propósits. Després del dia de l' arribada de don Martí y del següent vespre, en que 'l visitá trobant reunida á tota la familia, no havía tornat més á veure á la Celia. Seguint lo seu plan, procurá anar á casa de la viuda Asparó en dias y horas que la noya no hi era, y ab aquest procediment arribá fins á las vigilias de Totsants, pera quina festa donya Filomena lo convidá á dinar. En Valentí, apenas refet del salt que li doná 'l cor lo pensament de tornar als passats convits de la torra de Sarriá, digué que havía promés á la seva mare anar á passar ab ella aquella diada, y que per aquest motiu li era impossible acceptar tan agradable oferta. Una volta donada la escusa, encara que, no podent disposar per las sevas ocupacions més que d' un parell de dias, era probable que no hi hauría anat, portat per las circunstancias emprengué 'l viatjet á Vilafranca, y d' allá acabava d' arribar lo vespre del dia dos de Novembre, quan totjust treta la pols del camí y assegut pera sopar en la freda taula de sa dispesa, la minyona li feu arribar

Digitized by Google

fins á son costat un aristocrátich *groom* que preguntava per ell. En Valentí trasmudá visiblement lo semblant al reconeixer lo criadet de casa en Balcells; y sa trasmudació fou bon tros més forta al sentir dels llabis d' aquest lo missatje enviat per la Celia, pera ferli saber que á las cinch d' aquella tarde donya Filomena havía tingut un atach de feridura al cervell, del que estava sens esperansas de vida.

Lo jove enginyer tirá d' una revolada demunt de la taula lo toballó que tenía sobre 'ls genolls; feu caure á terra las cadiras que l' entrebancaren; entrá en lo seu quarto, prengué 'l *bolet* y 'l *sobretodo;* baixá de dos en dos los grahons de sa modesta escala; pensá en anar á ferse enganxar un cotxe, temé que 'l farían esperar; y aconhortantse ab lo determini d' assaltar lo primer carruatje de lloguer que se li posés al pas, si es que anava de buyt, se posá á caminar ab aytal delit, que quan lo *groom* embocava á la plassa Real, en Valentí trucava ja ab febril agitació á la porta de la casa de D.ª Filomena.

Una forta olor d' éter, un anar y venir de las antigas criadas del primer pis, barrejadas ab las del segón y repetits tochs dels timbres de las habitacións interiors seguits d' un obrir y tancar portas, deixava prou veure que algún extraordinari aconteixement tenía en conmoció la vida normal d' aquella casa.

En Valentí, tot escoltant del servey que trobava al pas: "¡ja ho veu!" "¡quí ho havía de dir!" se dirigí directament al dormitori de la viuda Asparó, en quina porta mitj ajustada trucá ab los caps dels dits, preguntant ab tremolosa veu:

—¿Se pot passar?

—¡Entra!

—¡Entri!—respongueren á un mateix temps una veu d' home y una altre fina y dolsa que posá en eléctrica conmoció lo cor del visitant, lo qui avansá

Digitized by Google

fins al dintell de la arcoba, ahont en son llit de esculpturats pilans de caoba, ab la cara amoratada, las faccions abultadas, los ulls tancats, lo respir fort y fadigós, lo cap y front cubert per una bufeta plena de glas, lo pit moventse á la faysó d' una manxa, devall del redemptor escapulari de la Verge del Carme, sense parlar y semblant no veure ni sentirhi, agonitzava sense violencias ni exteriors desficis la que tant digna y cristianament havía portat, entre la rica classe mitja barcelonina, l'honrat nom de viuda Asparó.

Si Deu per sos insondables designis la privava de la gracia del coneixement ó de poder expressarse en sos darrers instants, li permetía 'l consol de morir rodejada dels qui més estimava.

Allí, al seu costat, arreglantli la gira del llensol, arropantli 'l coll ab la toballola russa perque no la mullessin las gotas d' aygua que s'escorrían del glas, posantli la má tant prompte al front com á las galtas pera judicar de la escalfor del cap; aixugantli la cara ab lo mocador de batista, xupantli los llabis ab lo cordial, los ulls fondos y visiblement descolorida, estava la Celia, de peu dret á la espona del llit, mentres que la *Rosita,* ab expressió atribulada, tant prompte li mudava de lloch las mostassas aplicadas als peus, com ab bayetas calentas li abrigava cuydadosament las enfredoridas camas. En quant á don Martí, ab las mans encreuhadas á la esquena, la mirada fosca y 'ls llabis contrets, caminava amunt y avall de la sala, detenintse á cada volta devant del llit pera clavar una anguniosa mirada á la seva germana, moure nerviosament lo cap y tornar altre volta á son interromput passeig.

L' arribada d' en Valentí no modificá en res l' aspecte de la atribulada familia; sens interrompre sos cuydados á la malalta, cada hú de per sí reproduhi-

Digitized by Google

ren, al véurel, las lacónicas esclamacions del servey.

—¡Ja ho veu!

—¡Quí ho podía pensar!

—¡Bona tornada he fet!

En Valentí, després de contemplar tristament á D.ª Filomena, 's deixá caure ab lo front entre las mans, en un silló del costat de las vidrieras de la arcoba, del que tot d' una s' aixecá pera atansarse á D. Martí, preguntantli de baix en baix:

—¿Fa molta estona que no l' ha vista 'l metje?

—Lo de cabecera no fa pas mitj quart que se 'n ha anat. Ha tingut l' atach á las cinch... fins á las sis no s' ha trobat cap metje... *entonces* n' han vingut tres d' un colp... los hem demanat junta y aquí han estat fent probaturas fins á quarts de vuyt que l' han extremunciada, acordant venir á las onze pera tenir consulta ab en Robert y en Bonet.

—¿Peró diuhen que no hi ha remey? ¿qu' es cas perdut?

—¡Rematat, *hombre;* rematat!

L' enginyer torná á son silló y don Martí á sas caminadas amunt y avall. Aprop de dos quarts d' onze, en Balcells, pulcrament vestit ab son batí de quadros, aparegué al dintell de la sala, desde ahont feu senyal á la seva dona pera que s' hi atansés. La *Rosita,* que feya curts moments que s' havía assentat al capsal del llit, acudí á la crida del seu espós, que li digué abaixant la veu:

—Me sembla que aquí ja son prou pera fer de moment lo que 's necessita y podrías venir á sopar ab mi, *antes* de que tornés la consulta: després hi podrían anar lo tio y la Celia.... Jo estich verdaderament defallit... nerviós... ¡No 'm faltava altre cosa pera acabarme d' agravar la malaltía!... ¡Deu vulga que no ho pagui car jo tot aixó, perque de mi ningú se 'n cuyda... També haurías de donar providencias

Digitized by Google

pera anar á buscar monjas... Qui sap lo que pot durar... lo metje no ha dit pas que fos cosa de moment y...

La *Rosita,* temerosa que 'ls de dins sentissen las ansietats que desassossegavan al seu marit, sortí del quarto sens que en Balcells s' hagués atansat á l' arcoba, ja que l' estat de la seva salut lo privava de presenciar tristesas y més las d'una agonitzanta...

La consulta 's reuní á las onze, y 'ls dos metjes nous no donaren pas més esperansas que 'ls que l' havían visitada avans; per lo qu' en Balcells, en vista de que, malgrat tots los seus discursos, ningú de la familia volía deixar á D.ª Filomena aquella nit y que fins lo seu confés s' havía empenyat en quedarshi per si Deu feya la gracia de deixarli un moment clar, á quarts d' una feu lo sacrifici d' anar á dormir; perque, segóns ell, al día següent hi hagués algú que, havent descansat, estigués fort pera lo que podría sobrevenir...

Ab tant llohable intenció, lo gendre de D.ª Filomena se 'n pujá al seu quarto del segón pis; y efectivament, per allá á las quatre de la matinada sobrevingué que 'l capellá, que havía passat la nit entrant y sortint de l' arcoba de la malalta, obrí tot d' una lo llibre de res y ab veu que ressoná solempnement per l' espay d' aquella trista cambra, comensá 'l prech de la recomendació de l' ánima y l' aplicació d' indulgencias pera l' hora de la mort; y don Martí, que tenía 'l pols á la seva germana, comensá á notar que aquest anava desapareixent; y tots vegeren que la renera que somovía 'l pit, d'instant á instant, anava fentse menos perceptible; y esdevingué un moment en que, en lo silenci de aquell dormitori, s'hi haurían pogut comptar los bategaments del cor dels qui hi alenavan; y de sobte la má de D. Martí y la del enginyer se trobaren dessobre 'l front de la agonitzan-

Digitized by Google

ta, pera cumplir lo piadós deber de tancar uns ulls que no havían quedat prou closos, mentres que un esclat de plors, xiscladors y nerviosos en la filla y neta, y fondos y acompassats en los homes, brollavan de tots los ulls al convenciment de que aquella ánima, que durant tants anys havía estat la vida y puntal d' aquella casa, omplintla del benefactor alé de las virtuts cristianas, acabava de deixar pera sempre més la miserable vestimenta del cos...

Per la temensa del esglay que, estant dormint, podría rebre 'l seu marit per la mort de la seva sogra, la *Rosita* no volgué que fins á las sis del matí se li innovés la desgracia que acabavan de sufrir, y en aquella hora ella mateixa, procurant asserenarse, l' aná á despertar y, després d' algunas paraulas de preparació, lo posá en coneixement de lo que passava. En Balcells, tot vestintse ab sa calma acostumada, comensá queixantse de que no l' haguessin cridat á l' hora de la desgracia, intercalant ab sas lamentacions per la mort de la mare de la seva esposa, lo natural y fins previst de la mateixa, per la edat de la difunta, y ésser aquest un fet que á cada moment passava ó inevitablement tenía que succehir á totas las familias; y en aquest tó aná estenentse en tan sabudas consideracions, fins á preguntar á la *Rosita* si algú de baix, don Martí per exemple, havía dit alguna cosa relativa á las disposicions testamentarias de donya Filomena.

"Era molt provable que aquesta senyora, ab lo seu bon sentit, no hagués pensat en tal cosa una volta que hi havía llegítima hereva y coneixía prou al seu gendre pera pensar que en tot lo concernent al enterro y funerals era home de no deixar un sol cap deslligat, y de ferho ab tota la esplendidés que requería á la posició que la familia disfrutava... Pero com á voltas aquestas personas d' edat solen tenir

Digitized by Google

ideas especials... A la fí no sapiguent res ells, com era 'l cas que no sabían, precisava enviar á casa del notari pera sortir de dubtes... ¡Es clar que sols en lo referent á la cláusula del ánima!... ¡Bon dia 'ls esperava!... ¡Y ell tant delicat de salut! Y ¡tanta cosa com hi havía pera donar cap! Perque tant prompte com se sabría la nova, la casa se 'ls ompliría de gent... Y abaix, ab tot y 'l pis tant gran, llevat del saló amoblat ab sillería daurada y cortinatjes de domás groch, las altras habitacions no estavan á la altura de la familia... Donya Filomena ab son modo de ser, no havía volgut fer sala de confiansa com requería á sa posició... En fí, no 's podía combinar altra cosa sinó que las senyoras se rebessin en la sala principal y ell se quedaría ab los homes en la saleta petita, fenthi baixar del segón pis un para-vent, uns gerros, una marquesina y tot lo que 's cregués necessari pera modernisarla un xich."

La *Rosita,* admirant com sempre la serenitat del seu espós que, fins en ocasions com aquella, tenía cap pera atinar en tot, li preguntá qué pensava fer relativament al Ernest; y aquí sí que las cavilacions prengueren major volada, donchs per més que en Balcells feya memoria de lo que en cassos semblants s' havía fet en las casas més principals de Barcelona, no 's treya res en concret; una volta que, mentres la familia dels marquesos A, havían enviat á cercar per telégrafo als fills que estudiavan á Madrid; en la dels condes B, no havían fet venir á cap dels nets per la última desgracia d' aquesta mena; y per aquest tenor hi havía hagut la mateixa divergencia entre las casas del banquer tal y tal, y las dels capitalistas *zutano* y *mengano;* y á la fí, no trobant entre l' alta societat barcelonina una pauta fixa, la *Rosita* s' aventurá á insinuar que, una vegada que la premura de la malaltía no havía donat lloch pera véurela ab

Digitized by Google

vida y estar al seu costat en l' hora de la mort, sabent, com sabía tothom, que una interrupció d' estudis á mitj curs podría ésser causa de perdre l' any en una carrera que ja s' havía comensat prou tart, sens dubte fora lo més prudent preparar al Ernest per telégramas, mentres se li escribía detalladament la mort de la seva ávia.

Com en Balcells havía previst, la nova de la defunció publicada en las planas dels diaris de més circulació portá una grossa corrúa de visitas á la casa de donya Filomena. Acompanyada de las més prop parentas, la *Rosita* bastant preocupada, en mitj del natural disgust, pel pensament de la manera com debía rebre en aquella ocasió, y la Celia com una mena de figureta automática que inclinava 'l cap y allargava la má, segons la seva mare verificava aquestos moviments, entre plors y suspirs comprimits, responía apenas als acostumats consols de:

—¡Filla, aixó es lo natural de la vida!

—¡Aquesta senyora ja tenía la seva edat!

—Es menester que 's tranquilisin: d' altre modo 'ls uns se morirían darrera dels altres...

A las set del vespre, hora en que 'l saló estava encara plé, entrá la Montserrat Gil, qui, havent anat á passar á Sarriá la festa de Tots Sants, no n' havía retornat fins aquella mateixa tarde, en la que al arribar á sa casa, sapigué la desgracia ocorreguda á donya Filomena. Véurela la Celia y, oblidant recomendacions y composturas, tirárseli als brassos, y trencant l' asfixiador nú que li oprimía 'l coll, desfersé ab un esclat de plors que ab lliure espansió ressonaren per entremitj d' aquell encarcarament de visitas de dol, fou obra d' un instant. Passada la primera esplossió del sentiment, la noya Balcells, que no havía deixat las mans de l' amiga de la seva ávia, la feu seure al seu costat y, aislantse en esperit de

Digitized by Google

tots los que la voltavan, desplegant las paraulas com s' havían desnuat los plors, abocá en lo pit de la jove senyora tot lo desfogament del seu dolor, totas las filigranas de la seva pena. "Ella no se sabía donar compte de lo que li havía succehit y era molt probable que no se 'n donaría may... Pensar que 'l dematí de la desgracia havían anat juntas á missa y havían enrahonat d' una infinitat de cosas y havían fet un sens fí de plans per aquell hivern y fins pel vinent estiu... Y després havían dinat ab l' oncle Martí, conversant ab la major animació... y tot d' una, sens un crit, sens un ay! véurela en aquell estat!... ¡Y mentres en la espona del seu llit havía pogut probarli remeys y fer prometensas á tots los Sants del cel, menos mal, pero després!... Ella no podía creure que la gent se morissen d'aquella manera... No sabía pas esplicarse lo que succehí, ni lo que vegé, ni lo que feu... No recordava sino que la havían duta á la saleta del costat, y després al menjador, y després al altre extrém de la casa, y que tot seguit havían comensat á anarhi parents y amigas y gent y gent, que fins semblava que s' estranyavan de que ella tingués aquell sentiment... Y pera més pena no tenía ab qui esplayarse, perque la seva mamá prou gran la sufría ab tenirse de fer violencia pera no afectar al seu *papá* qu' estava delicat de salut; y al oncle Martí no l' havía tornat á veure, ja que aquest, per més que 'l seu nebot volía que l' acompanyés en la tasca de rebre las visitas dels amichs de la casa, no havía volgut moures del costat de la seva germana. ¡Ell sí que ho havía fet be!... Pensar que inevitablement demá se l' havían d' emportar y no tornarían á tenirla may més y aquestas curtas horas encare la deixavan!... Y ella, ella que tant se creya estimarla, ni menys li havía fet un petó, ni solsament li havía besat la má!..."

Digitized by Google

La Montserrat Gil la deixá desfogar sense esforsarse en cercar paraulas de consol; pero ab sos grossos ulls blaus negats pel plor, li comptá que á dinou anys ella havía vist morir á la seva mare d' una malaltía de cor, passant mesos y mesos vegentla patir dolorosament del seu mal y de la terrible pena de deixarla sense més apoyo que 'l d' un germá, sacerdot, vell y delicat de salut y després havía vist morir aquest oncle que era tot lo seu consol y amparo en lo mon, quedantse completament sola y no rica com era actualment, sino ab lo més precís pera viure, sens una sola persona de familia, en un piset del carrer de Clarís, ahont havía passat per totas las amarguras, per totas las anyoransas, per tots los defalliments de sa desolada soletat... y al fí Deu havía acudit en la seva ajuda, y mostrantli la creu, li havía ensenyat á portar la seva, descubrintli tot l' enfilall de consols que la religió cristiana té reservats per los veritables sentiments, pels dolors que 'l mon ni comprén, ni aconsola may...

Absortas en sa íntima conversa, moltas voltas interrompuda per las diferentas senyoras que s' havían acostat á despedirse de la Celia, ni aquesta ni la Gil feren esment de que acabavan de quedarse solas en lo saló, quan en Balcells, saludant atentament á la Montserrat, y vegent més asserenada á la seva filla, digué á la primera:

—Cregui que li agraheixo, més de lo que vosté pot pensarse, que 'ns posi aquesta criatura á tó. Això *c'est un vrai enfantillage!* Aquesta senyora, á la seva edat, era molt d' esperar lo que ha succehit; y aquest desconsol no es natural en una noya que está en las sevas condicions... Es lo que jo sempre deya á la Rossita: ¡are pagarém las conseqüencias de la nostra condescendencia ab la *mamá,* al deixarla árbitra de la educació de la nostra filla!... Perque vos-

Digitized by Google

té ha de pensar que la Celia 's trobava molt més á son gust aquí, ab las antiquadas cursilerías d' aquesta casa... Sí, Rossita, sí;—continuá en Balcells, al sentir que la seva muller li donava un colpet al cotze, com per recordarli que no era prou correcte lo que deya en aquells moments,—es precís anomenar las cosas ab lo seu nom propi; la senyoreta Gil es prou íntima de casa pera no haver notat lo que jo dich... La *mamá* era una santa senyora, y jo soch lo primer en reconéixeho y en lamentarme de la seva pérdua; pero ab las antigors del temps del general Castaños... y ja no es possible viure á fi de sigle ab las vulgaritats que feyan felissos á la gent del any cinquanta... Cregui que l' arreglo d' aquesta casa donará 'l seu treball... peró es precís, perque fins ara per no disgustar á la *mamá* s' havía passat per tot; y ¡ojalá! —prosseguí en Balcells revenintse á un altre colpet de la seva esposa—que no fos la desgracia que 'ns afligeix lo que 'ns obligués á ferho. ¡Pobre senyora! ¡Ha sigut una cosa terrible! ¡Tan prompte, tant!... ¡Y quíns dias més tristos y més agobiats son aquestos! ¡Vosté no pot imaginarse lo que avuy ha hagut de passar per mí!... Perque en aquesta casa, ningú ha fet res; ningú ha disposat res... Lo *tio,* al seus anys, aquest sentiment lo té aclaparat... La *Rosita,* ja la veu... Y pensi que jo faig lo que no puch, perque jo tinch la salut delicadíssima... Aquest desequilibri, aquesta nerviositat que se 'm exacerba al més petit disgust... En fí, que 'l meu estat exigeix que se 'm cuydi, que se 'm atengui... y més en circunstancias com las presents en que un está emocionat...

—Si 't semblava, Pablito,—interrumpé apocadament la *Rosita*—ara que no hi ha visitas de cumpliment podríam anar al menjador pera que prenguesses alguna cosa... Ja son las nou y tu no pots estar

Digitized by Google

tant temps sense aliment... La Montserrat ja es de confiansa y 'ns hi fará companyía...

—Sí; sí; *papá,*—reprengué la Celia, procurant contenir las llágrimas que, un moment estroncadas per las consoladoras reflexions de la Montserrat, havían tornat á brollar, si no tant copiosas, més amargas durant lo parlament del seu pare,—la *mamá* diu molt be. Ves al menjador á pendre alguna coseta... y si 't trobas malament, se podría enviar á buscar al metje... ¡Ay! ¡Deu nos en guart que ara t' haguesses de ficar al llit!... ¡Ves, ves, *papá,*—afegí carinyosament la noya, espantada á la idea d' un nou malalt.

—Y tu ¿que no hi has de venir?—preguntá en Balcells, veyent que la seva filla continuava sense móures del silló.

—¡Ay, *papá!* ¡per caritat t' ho demano! No 'm fassis anar al menjador! Ja t' hi acompanyará la *mamá*... jo 't donaría un mal rato sense voler!

—¡Pero aixó es una necedat! ¡Una ridiculesa! ¡Es ganas de ferme posar més malalt de lo que estich! No 's tracta de que sopis... pero pendrás un *bouillon,* un...

—Miri, don Pau,—interrumpé ab accent conciliador la senyoreta Gil, veyent que en Balcells anava exaltantse per moments,—vostés vagin al menjador y envien una tasseta de caldo, que jo 'm cuydaré de que la Celia la prengui aquí, ahont jo li faré companyía fins que vostés tornin. Han de ferse cárrech de que aquest es lo primer sentiment de la seva filla. ¡Ja li passará ab l' ajuda de Deu! pero es precís que la deixin *desahogar;* y creguin qu' en l' estat qu' está, 'l caldo sol li sentará mellor que qualsevol altra cosa.

En Balcells y la *Rosita,* després de una curta resistencia, acceptaren la proposició y las duas senyoretas tornaren altre volta á sos esplays. Pochs minuts

Digitized by Google

després entrá la cambrera ab una tassa de caldo y una copeta de ví pera la Celia, y una volta aquésta l' hagué pres, preguntá sobtadament á la seva companya:

—Escolti, Montserrat: ¿Que hi vol entrar vosté á veure l' ávia?

—Sí, ¿per qué?

—Perque hi entrarém juntas. Desde 'l punt que va morir, á més del sentiment per la seva mort, m' ha quedat la pena de no haverli fet un petó ó al menos besarli la má... y aixó ho tinch aquí, sobre'l pit, com un pes que m' apreta 'l cor, ja prou oprimit desde aquesta matinada... Fins ara no ho he fet, perque la veritat es que ho volía, pero 'm semblava que no m' hi veya ab forsas... Y á més, durant tot lo dia ha estat aixó ple de visitas que m' hi haurían volgut acompanyar y jo m' hauría posat més nerviosa al devant de tothom... aixís com ara, sola ab vosté, que la estimava tan de veras, me sembla que 'm trobo animada per tot.

—Pero ¿y 'ls seus *papás* no dirán?...

—Quan aquest dematí hi ha entrat la *mamá,* 'l *papá* m' ha dit: "Si es que resoltament la vols veure, veshi are; que de tot aixó val més sortirne d' un colp!" Pero vegi ¡que estrany! allavoras á mí m' ha agafat un tremolor, una opressió al cor, que encara que m' haguessin dit que la casa 's cremava, crech que no m' hauría pogut moure del silló... Aixís com ara ¡me sento tant resolta, tant animada! ¡Aném! ¡Aném!—insistí la Celia posantse de peu dret ab visible resolució.—No més que besarli la má y tornar aquí tot seguit!... *Antes* de que comensi á venir gent de fora casa y que 'ls *papás* tornin del menjador... No tingui cuydado per mí; després de la horrorosa certitut de sapiguer que no haig de tenirla may més ¡may més!—repetí la noya ab tota la forsa del seu

Digitized by Google

sentiment—tot lo altre es ben poca cosa!... ¡Besarli la má y tornar tot seguit! ¡tot seguit!

La Gil oposá algunas objeccions, que la Celia refusá ab sa acostumada vivesa; y abdúas sortiren del saló, portant la Montserrat á sa jove amiga agafada per la cintura; mes apenas havían sortit al espayós corredor, quan se sentí burgit de veus y passos; y tot d' una apareguéren de la part del recibidor dos homes portant un luxós bagul d' ébano en direcció al oratori ahont s' havía colocat lo cadávre. La Montserrat mirá tot seguit ahont podía ficar á la noya, mes com los homes avansavan á pas llarch, no tingué més remey que enretirarse un xich, al bell punt que sentí á la Celia que li queya desmayada dessobre del bras ab que rodejava sa cintura.

—¡Ay! ¡ay! ¡Deu meu! ¡la senyoreta! ¿Quí havía de pensar que fos per aquí?—esclamá atropelladament la cambrera que acompanyava als bagulayres, tot acudint á ajudar á la Montserrat pera sostenir á la noya.

—¡No cridi! ¡No cridi!—feu la Gil abaixant la veu,—tot fora alarmar sense motiu. Ab l' ajuda de Deu, aixó no será res! Portemla al seu quarto, que ab un xich d' éter y desfeta del cos y cotilla, se retornará tot seguit... y allavors se pot avisar als seus *papás*...

La cambrera objectá que havía sentit á dir que aquella nit la senyoreta havía d' anar á dormir al pis de dalt, mes devant de la dificultat de pujarla desmayada per la escala, se determiná portarla al seu dormitori, ahont ab los procediments acostumats en aquestos cassos, la Montserrat y la serventa lograren tot seguit ferla tornar en sí, encara que sobrevenintli un lleuger estat nerviós, que 'ls seus pares aprofitaren pera ferla ficar al llit, segurs que 'l descans fora son mellor remey.

Digitized by Google

. . . . . .
. . . . . .

Envers la matinada, després d' unas curtas horas d' un son agitat, la Celia 's despertá y la primera visió que prengué forma en las encara mitj paralisadas funcions del seu cervell, fou la silueta de la seva ávia, junt ab lo pensament de que acabava de sòmniar la seva mort. Mes totseguit sos ulls s' obriren, y 'l seu quarto, habitualment fosch durant las horas de dormir, lo vegé il-luminat per la xinxeta del llum de nit y la seva marquesina convertida en llit improvisat, ahont ab acompassada respiració hi dormía la cambrera francesa de la seva *mamá;* y tot d' una aspirá una forta olor d' éter y aygua-naf de que semblava perfumat lo seu quarto; y 'l sentiment que, no obstant y haver dormit la oprimía com lo dia avans, se presentá ab tota sa forsa en las fondarias de sa imaginació. Allavoras, tot destriantse de las vaguetats del son, li semblá veure 'l llit ahont la seva ávia agonitzava y ohir los darrers prechs del sacerdot; y sens saber per qué, sentí que recorría lo seu cos un estremiment d' esglay, de feresa, de por; y sens donarsen compte, s' escorregué més endins del llit, tot cubrintse 'l cap ab la gira del llensol...

Y aixís arrupida y quieta hi passá un bon espay de temps, y entre aquellas ombras sa imaginació retrocedí als anys de sa infantesa, en los que donya Filomena la tenía sempre al seu costat; recordá sas visitas may interrompudas al col·legi; la época de las vacacions tant felissas en la torra de Sarriá; sas conversas tant plenas de ciencia de la vida, aquella tendresa y suavitat ab que eran esplicadas; aquell modo de ser y sentir tant diferent de tot lo que la rodejava; y sos ulls tornaren á omplirse de llágrimas y ab lo dol de sa pena se presentá altra volta ab tota sa

Digitized by Google

forsa la idea de sa freda correspondencia ab la qui ella tenía la convicció de que la estimava per sobre de tothom, ja que podent, no havía tornat á véurela, ni á ferli un sol petó, ni tant sols á besarli la má!... Y aquest pensament, que ja á la vigilia s' havía amparat de son cervell, comensá altra volta á perfidiar ab tots sos convenciments, mostrantli que no hi havía obstacles de cap mena pera ferho: los seus pares eran á dalt; la cambrera cansada del tragí del dia y de no haver dormit la nit avans, tenía 'l son ben agafat... sens dubte que 'l cadavre de la seva ávia, llevat d' algú del servey, estava solament ab las dúas monjas Darderas que 'l vetllavan; l' oncle Martí... ¡pobre senyor! era impossible que 's pogués aguantar dret després del sentiment y la fadiga que als seus anys li havía donat lo colp que acabava de rebre; á més de que, si fos cas que aquest estigués llevat, á bon segur que no la privaría de véurela ni de cumplir ab aquell últim deber!...

En aquest punt de sos pensaments, lo rellotje de la esglesia de la Mercé deixá sentir distintament dos quarts de set y la Celia, ja ab lo cap fora del llensol, pensá que si volía posar en planta lo seu propósit, no tenía temps pera perdre; y escorrentse suaument del llit, procurant fer lo menys remor possible, ab un xich de tremolor á las mans y un bon tros d' opressió en lo cor, se vestí, y arropantse ab lo que li vingué á má, sortí del cuarto.

La llum del gas cremava encara dins dels globos de crestall glassat, y per los alts finestrals que donavan á un dels espayosos cel-oberts de la casa entrava migrada y blanquinosa la primera celistia de las boyrosas aubadas del mes de Novembre, omplint aquell espay d' una mena de claror grisa, que, prou escassa pera donarli l' esclat del dia, tenía la suficienta forsa pera enfosquir la vivor de la llum de

Digitized by Google

gas. A un extrém del corredor, junt al últim finestral, als tristos raigs d' aquella claror cendrosa, uns homes voltavan un fogonet col-locat á terra, posant y trayent ferros que aplicavan á las blaviscas flamas d' un llum d' esperit de vi. La Celia doná un pas enrera: una esgarrifansa de fret y una sensació molt semblant á la que l' havía cor-presa en lo llit paresqué que li detenía 'ls bategaments del cor; esglayada, volgué preguntar á aquells homes qué hi feyan allí, trastejant ab aquellas eynas, que á ella li feyan l' efecte de butxins que preparavan los ferros pel torment; y sentí que la veu no li eixía del coll; que la llengua seca y enterca no la podía moure en lo paladar. La pregunta no pogué sortir de sos llavis, pero sas orellas semblava que havían aumentat la forsa de la percepció; y las paraulas d' aquella gent arrivaren claras y destriadas fins á ella y sentí com deyan: "que 'l senyor havía molt recomenat que 'l bagul quedés be; que 'l folro de zinc restés molt ajustat...„ A la pobra Celia li semblá compendre que alló eran los preparatius pera tancar las despullas de la seva avia, y esferehida d' aquells procediments ordenats pel luxo, pero revenintse á la idea de que pera portar á cap los seus propósits no calia perdre temps, procurant asserenarse tot lo que li fou possible, caminá corredor avall, y ab tremolosa má obrí las ajustadas vidrieras de la cambra que donava pas al oratori. Totjust atravessat lo brancal, un nou espectacle més terrorífich que 'l que acabava d' espahordirla torná á glassar la sanch en sas venas. Per la oberta porta situada en lo centre de la sala en que acabava d' entrar, devall del altar en que s' hi veya una gran imatje de Jesús crucificat, destacantse de la negror dels draps y cortinatjes, oscilavan las vermelliscas flamas dels quatre blandons, que il-luminavan ab tots sos fúnebres detalls lo túmbul

Digitized by Google

que sostenía lo cadavre de la viuda Asparó, cubert ab una ampla glassa blanca.

La noya Balcells, vivament impresionada y casi arrepentida de sa empresa, que en aquell moment li semblá una temeritat haver acomés tota sola, volgué cridar ajuda y, com li havía succehit pochs moments avans, tampoch lográ moure 'ls llavis, semblantli que la sola de sas babutxas de vellut se li havía clavat en la catifa que cubría las rajolas; y allí ab los peus sens mohiment y 'l cos vacilant, ab lo pit oprés y 'ls ulls esverats, aclaparada pel sentiment y esferehida per la por, es molt probable qu' hauría restat sens esma pera passar avant si no hagués acudit en sa ajuda una de las dúas religiosas que, al anar á tallar un cremell dels blandóns, s' adoná de sa presencia á la sala. La Celia, un bon xich alentada al trobarse ab tan agradosa companyía, s' apoyá en lo bras que li ofería y sense dir paraula, signá son desitj de besar la má al cadavre. La bona monja, tot encomiantli la virtut y consol de la conformació ab la voluntat de Deu, la portá envers ahont ella desitjava, y la joveneta aná avansant y al entrar á l' oratori, corpresa altra volta per una sensació de la que tampoch sapigué donarse compte, tancá fortament los ulls y, ajudada per la relligiosa, caminá fins á topar ab lo llit mortuori, ahont ab la vista sempre closa, abaixá 'l cap pera tocar ab sos llavis una má impregnada d' una mena de fredor que li glassá 'l cor; y tot deixanthi l' alé d' una besada tremolosa, escoltá al seu costat duas veus ben íntimament conegudas que li parlavan; y uns brassos que agafantla per la cintura la treyan d' aquell lloch portantla envers unas altras habitacions.....

La pobra Celia, al trobarse conduhida pel seu oncle y acompanyada d' en Valentí á la cambra que novament s' havia amoblat pel primer, guarnida ab

Digitized by Google

butacas y cortinatjes d' un tó rogench y ab *fayances* de virolats colors, il-luminada per la claror dels primers raigs del sol, que ja deslliurats de las boyrosas celistias de l' aubada penetravan ab sa daurada llum per l' ample balcó que donava al carrer, li semblá que 'l pit se li aixamplava, que la sanch tornava á circular normalment per sas venas, que la Verge del Carme acabava de tréurela de las tenebras del Purgatori, y un sospir intens y prolongat eixí desembrassadament de sos pulmons; y un esclat de llágrimas deslliuradoras del estret nús que durant lo trist pelegrinatje que acabava de fer se li havía format en lo coll, rodoláren per sas esgroguehidas galtas.

Don Martí la feu assentar en l' otomana; li posá cuydadosament dessobre dels genolls una grossa manta de viatje, y obligantla á pendre una copeta de vi ranci, li digué que en mitj del sentiment que l' aclaparava, se sentia satisfet d' haverli vist cumplir la seva obligació, rendint aquell darrer testimoni d' afecte á la que tant vivament l' havía estimada.

—¡Tu ray!—afegí ab fonda tristesa;—per més que ningú t' estimará com la teva avia, tu vas de cara al sol, á la joventut, al amor, á la vida... las alegrías de demá te faran olvidar las tristesas d' avuy. En cambi jo... ¡De veras que voldría sapiguer qué hi he vingut á compondre en aquest fer y desfer que 'n diuhen vida, que per mí ha sigut una interminable nit de *lutxa,* de treball, de sacrifici, comensada en la mort de la meva mare y acabada en la de la pobra Filomena, pera tornar á enfonzarme en una altra, cent vegadas més negra que la primera, perque en aquesta ja no hi tinch ni esperansas, ni ideals, ni casi desitjos de cap classe!—acabá dihent ab accentuada amargor don Martí, mentres arropantse més

Digitized by Google

estretament ab sa folrada bata, se posava á caminar ab pas agitat amunt y avall de la cambra.

La Celia, ab veu interrompuda per llágrimas y sospirs, li digué qu' ella 's creuria menos desolada si pensés que en alguna manera lo seu carinyo podía suplir la buydor en que aquella desgracia 'ls havía deixat; y totseguit comensá á exposar lo capítol de las penas y tristesas que també á n' ella havían d' agobiarla de aquella hora endavant.

En Valentí, que havía passat dúas nits sense dormir, puig que volgué acompanyar al germá de la senyora Asparó en la piadosa tasca de vetllar lo seu cadavre, abrigat ab lo cendrós *pardessus*, las mans enfredoridas, afectat per aquella pérdua que tantas cosas per ell representava, impresionat per l' espectacle de la mort, sempre solemne é imponent; assegut, sens obrir los llavis, en la butaca del costat de la otomana, escoltava las queixas de la Celia, la que jamay li havía semblat tant bonica com la veya en aquell moment ab las galtas envermellidas per la emoció, los ulls abrillantats per las llágrimas y 'ls negres cabells, desfets de voltas y caragols, mostrant lo seu rissat natural al entorn de sa careta ovalada; mentres ella, á la qui 'l colp imprevist y dolorós que acabava de sufrir l' havía obligada á recloures dins de sí mateixa durant lo dia y nit que acabava de transcorre, al trobarse al costat de dúas personas, qu' estava certa que havían de compendre totas las filigranas del seu sentiment, las aná esgranant una per una, revestintlas de tots los aditaments que li sugería la forsa de sa imaginació exaltada; exagerantlas fins á parlar de la insondable buydor, de la horrible soletat en que d' aquella hora en avant aniría escorrentse la seva vida; y de lamentació en lamentació, enfondintse ella mateixa la ferida, acabá per rompre altra volta en un doll de desconsoladas

Digitized by Google

llágrimas... Y com l' oncle Martí, absort en l' amargor ab que las penas s' enfonzan dins l' ánima en la derrera etapa de la vida, y ben persuadit de que 'l seu dolor era 'l més gran, perque era el seu, havía tornat á concentrarse en son silenci y en sas caminadas amunt y avall de la cambra, no responía á las queixas de la seva nevoda, de la que sentía las inflexións de la veu, sense fixarse en lo sentit de las paraulas, en Valentí que las recullía en son cor, com un captayre aplegaría en lo camp un enfilall de perlas; que la Celia, plorosa y afligida, li semblava molt immensíssimament superior á la joveneta parladora, alegre y ditxosa que havía vist fins allavoras, se cregué obligat per atenció, per dever y fins per caritat, á respóndreli, á consolarla, á oferirli la seva amistat ferma, verdadera, indestructible; y la noya Balcells, commosa y agrahida li allargá sa má suau y fina com las ensatinadas fullas del lliri blanch, má que en Valentí va estrényer ab una emoció que, com eléctrica corrent, somogué totas las fibras de son cos... y com al fi no portava guanyada la corona de sant y sos propósits no eran vots y en aquell moment sa reflexió y sa serenitat estava sospesa d' aquella má que retenía encara entre las sevas, de sos llavis contrets eixiren de baix en baix quatre ó cinch mots breus, rohents, vibrants, que semblaren á la Celia com si en mitj de las tenebras que feya dos días que la voltavan, hi hagués aparegut tot de sobte la hermosa y riallera llum d' un resplandor d' aubada...

Digitized by Google

UN ANY DESPRÉS

Havía passat un any desde la mort de donya Filomena. Aquesta defunció doná á n' en Balcells molts quefers y alguns disgustos que, malgrat lo molt perjudicials que eran á la seva salut, li entraren un xich endintre.

La seva sogra no havía deixat ni paper, ni diners enclosos en sa fortuna. Lo dia 20 d' octubre, es á dir, tretze dias avans de sa mort, efectuá la compra de tres *solars* en la Rambla de Catalunya, pera quina adquisició havía venut lo paper que tenía en obligacions de Cuba y láminas del Estat, firmant en lo mateix dia 'l seu testament, lo que, segons en *Pablito*, resultava un bon xich especial.

La senyora Asparó, després d' algunas deixas á determinadas casas de Beneficencia y al servey, y d' altres com á recort al seu germá y á la Celia, cridava hereva de sa fortuna á la *Rosita,* ab condició de que aquesta, á la seva mort la repartís segons sa voluntat entre 'ls seus fills, als qui, com á dot en lo dia del seu casament, havía d' entregar trenta mil duros en diner ó en fincas d' aquell valor, ab exprés

Digitized by Google

manament de no poguer vendre ni empenyar cap de las propietats ni terrenos compresos en la herencia, ni apujar lo lloguer dels tercers, quarts y quints pisos de la casa del carrer dels Mirallers, que ella havía continuat ab los mateixos preus que 's pagavan en vida del seu difunt espós.

Com se pot compendre, aquest testament deixá poch satisfet á n' en Balcells, que desde 'l seu matrimoni havía mirat com á cosa exclusivament seva la fortuna de casa l' Asparó. Los lligáms establerts en aquella herencia lo mortificavan fondament, puig, com es de suposar, més s' hauría estimat trobar las láminas del paper del Estat y las obligacions de ferro-carrils, á las que no 's podían posar trabas, que 'ls terrenos darrerament adquirits, puig ab tot y ésser un dels seus somnis daurats lo d' anar á viure al Ensanxe en casa propia, era lo cert que la restricció de no poguer vendre ni empenyar no l' havía deixat pendre possessió d' aquella fortuna com ell desitjava, ni casi, casi, lo treya de estretors y mal-de-caps.

Per lo que 's desprenía del inventari fet arrán de sa mort, donya Filomena, á més del paper, havía escurat tot lo diner de la seva bossa pera fer aquesta darrera compra, que de moment resultava un mal negoci pels hereus, puig que, fins á reunir fondos pera edificar los terrenos, los deixava una gran part de fortuna de la que 'n tenían de pagar contribució, sens donárloshi cap profit; y encara que las rendas eran fortas, com en *Pablito* tenía alguns pagarés vencedors á la mort de la seva sogra y havía estat precís pagar las deixas y llegats, á més dels gastos d' enterro y funerals que 's feren com pertocava á la posició de la difunta, era lo cert que restavan amohinos de consideració y que malgrat l' haver demanat prórroga pera pagar lo traspás al Gobern, en

Digitized by Google

Balcells se vejé precisat á enmatllevar quantitats al oncle Martí, que aquest deixá, encara que exigint compte detallat del objecte en que havían d' esmersarse. Y aquesta exigencia tenía la seva causa.

Ab tot y 'l fer poch temps que don Martí vivía en continuat contacte ab lo seu nebot, com la seva germana n' hi havía prou fet lo retrato en sas cartas y la lleugeresa, la vanitat y l' infatuament son qualitats que saltan á la vista, hi hagué un comprobant que acabá de posar de relleu la idiosincracia d' en Balcells y lo poch disposat que estava don Martí á secundar lo seu modo d' ésser; produhint algun petit disgust, que no havía passat á majors proporcions, per compendre lo nebot la necessitat que tenía del seu oncle en aquellas circunstancias económicas, y aquest, per l' ascendent que 'l carinyo é ingenuitat de la Celia havía prés sobre d' ell.

Com s' ha dit avans, als pochs dias del enterro de la viuda Asparó en Balcells tingué necessitat de demanar algunas mils pessetas á don Martí, lo qui després de sapiguer com estava la casa, las entregá tot seguit; mes com als pochs dias n' hi demanessen d' altres, y de la mateixa conversa tragués en clar que aquells diners tenían de servir pera la compra de carruatjes y cavalls, don Martí, després de deixar sentada ab sa acostumada franquesa la seva opinió sobre 'ls gastos supérfluos quan l' estat de la caixa no 'ls permetía, declará obertament que en aquest terreno no comptessin pera res ab los seus interessos. En Balcells tingué que desistir devant de la impossibilitat de portar á bon terme la seva idea fins á mellors circunstancias, peró un y altre sapiguéren ja á lo que s' havían d' atendre d' aquella hora en avant.

Aquest estat de cosas havía fet que 'l gendre de casa l' Asparó, á pesar del seu matrimoni ab tan rica

Digitized by Google

pubilla, ab tot y haver heretat, hagués de continuar de moment ab lo despaig obert, exercint sa carrera d' advocat, ja que al fí, del producte d' aquesta no 'n tenía que donar compte á ningú y en las circunstancias actuals, era de la única manera que, ab més ó menys temps, podía amortisar los deutes que li restavan.

En aquestas circuntancias s' havía arrivat á las derrerías del estiu sense que s' hagués fet lo viatje de cada any, pera tenir d' esperar l' ingrés d' alguns interessos que 's cobraren á fí de Setembre, sortint allavoras la familia pera l' extranger, del que retornaren per las Provincias Bascas, quedantse en Balcells á Madrid pera activar assumptos de la seva carrera y donarse 'l gust de passar alguns dias en companyía del seu germá, al qui tenía en gran consideració per estar casat ab una senyora de la aristocracia madrilenya, á la que aixís ell com la *Rosita* obsequiavan ab costosos presents, que aquesta corresponía ab grans amabilitats envers los cunyats capitalistas; dictat que abdós acceptavan, procurant sostenirlo ab galant esplendidesa, envanits ab l' aproximació de tant distingit parentiu.

Lo primer dia que, després de la seva arrivada á Barcelona, lo gendre de casa l' Asparó entrá en son despaig, ab gran sorpresa seva 's trobá que entre la gent que s' esperava hi havía la Montserrat Gil. Aquesta senyoreta constituhía en la classe mitja barcelonina un cas escepcional; una mena de *rara avis,* puig que á pesar d' ésser soltera y relativament jove y estar dotada d' una bellesa poch vulgar y viure sense familia ab la sola companyía d' uns criats d' anys, efecte sens dubte de no freqüentar teatres, ni reunions, ni festas, ni menys los passeigs en las horas decretadas pera exhibirse, havía lograt que sa vida no fos objecte de murmuracions que atentessin al seu

Digitized by Google

bon nom. Tant sols si s' esqueya que ab motiu d' obras de beneficencia, únich círcol ahont sempre se la trobava, se parlés d' ella y algún home ponderés la seva bellesa y distinció d' entre las donas joves y las mares que tenían fillas pera casar, més de duas voltas n' havía sortit alguna veu dihent:

—Sí, sí; es veritat que es molt guapa, pero á pesar de lo que s' esforsa, resulta sempre un bon tros altiva..... desdenyosa..... Sens dubte que quan ab la seva fortuna no s' ha casat, es que de joveneta debía pretendre algun duch ó prímpcep, al qui deu esperar encara.....

Llevat d' aquestas espurnas de gelosía ó enveja, com la Gil no havía fet may la competencia á ningú per cap concepte, y la seva serietat no donava lloch als homes á confiansas de cap mena, lo verí de la crítica no arribá més lluny entre las coneixensas de vista ó de cumpliment; mentres que son elevat criteri y sa distingida educació li havían captat las simpatías de las familias que tenían ocasió de tractarla ab alguna intimitat. Entre aquestas últimas s' hi comptavan los Balcells. Estimada molt de veras per donya Filomena, la qui en sas conversas no perdía ocasió de ponderar las sevas cualitats, l' havía feta estimar per la Celia; acceptarla com á una visita més per la *Rosita* y distingirla per en Balcells; encara que en aquest influís molt més en la distinció de que la feya objecte la bellesa de que estava dotada y la positiva fortuna que se li sabía que las qualitats morals atribuhidas per la seva sogra. Aixís fou que al véurela aquell dia en la saleta d' espera se dirigí dretament á son encontre, lamentantse de que no li hagués passat avís pera donarli hora escepcional, y oferintli avisar á la *Rosita* pera que l' atengués, mentres li tocava 'l torn pera entrar. La Montserrat protestá de son desitj d' esperarse com los altres,

Digitized by Google

pregantli ab molta insistencia que no molestés á las senyoras, á las que tindría gust en visitar un altre dia.

L' anada de la senyoreta Gil al seu despaig intrigá vivament al advocat, que 's doná pressa en activar la visita de dos procuradors y un client que l' havían precedida; y no sens certa indefinible emoció obrí la roja y clavetejada mampara, sostenintla galantment ab la má fins haver donat pas á la jove senyora, que la traspassá ab la ingenua senzillesa del qui fa un ordinari pas de la vida. Mes aquesta naturalitat semblá descompóndres un xich quan, una volta asseguda en l' ampla butaca de vellut moradench, en Balcells, després d' haver pentinat ab las cuydadas unglas de sos dits las rossas patillas de sa cara ovalada, procurant donar á aquesta la expressió més agradable que li fou possible, li preguntá á qué debía la fortuna de véurela en lo seu despaig.

En lloch de respondre, la Montserrat restá callada, concentrantse, com si volgués cercar en sa pensa las paraulas ab que havía de comensar la conversa. En son posat y en sa fesomía, lleal reflectora del estat de son esperit, s' hi notava una forta indecisió, una mena de torbament, propi del qui te que empendre una cuestió que li es difícil.

L' estat d' inquietut de la senyoreta Gil no passá desapercebut per en Balcells, qual imaginació 's llensá en un instant á un mar de conjecturas bellament agradables pera ell. "Sens dubte que aquella visita tenía molt d' escepcional..... No haver parlat á la Rosita ni á la Celia del assumpto que allí la portava, ab la intimitat que la unía ab la última..... Lo calor ab que li havía pregat en la sala d' espera que no las avisés de la seva presencia..... y tot aixó unit al silenci y á la preocupació en que la veya, feya aumentar notablement lo capítul de las suposicións.....

Digitized by Google

Moltas voltas aquestas virtuts tan admiradas, poden no ser tant sólidas com semblan..... y com no hi havía dubte que ell era un home encara jove y, á pesar dels senyals que la verola havía marcat en sa cara, no 's podía dir que haguessin lograt descompóndrela ni desvirtuar sa arrogant figura..... ni se li podía negar que era un modelo de elegancia y d' unas maneras distingidíssimas, irreprotxables.....„

En Balcells estava encara rabejantse en aquell bany d' aygua de rosas quan la Montserrat, després de rebutjar un sens fí d' ideas que en aquells curts moments havían atravessat per sa pensa, digué lacónicament:

—Venía á demanarli un favor.....

Malgrat de que 'l tó natural de la Gil hauría hagut de ressonar com un crit de casolana honradesa que hagués espargit la atmósfera teatral en que s' havía col·locat en Balcells, no fou aixís; sino que, prenent la petició com á encubridora escusa, esclamá:

—¡Un favor! ¡Un centenar! Un milió! *De tout cœur!* Jo 'm consideraré sumament honrat, ó mellor dit felicíssim, en tenir ocasió de compláurela en alguna cosa.

La fonda preocupació de la Montserrat no la deixá fixarse en las vulgars exageracións del galant advocat, y digué:

—Jo no sé si vosté te noticia de que fa algun temps s' ha fundat á Barcelona una associació de senyoras que baix lo nom de Patronat de Nostra Senyora de la Mercé pera la redempció de criaturas, las visita en la presó. Encara que vosté no 's dedica á assumptos criminals, com, segons m' havía dit donya Filomena, ha exercit lo torn d' ofici, deu saber sobradament los horrors morals que 's tancan dintre d' aquellas parets. La nostra obra es allí com una petita gota d' aygua tirada en l' incendi d' una ciu-

Digitized by Google

tat..... pero s' hi tira; y devegadas per providencia de Deu aquella gota n' arreplega d' altras y 'l miracle 's consuma, logrant aixecar un esperit y fins salvar una ánima! La nostra missió, com ja li he dit, es pera las criaturas, pero un colp allí, unas cosas se lligan ab las altras; sovint las donas, únich departament que visitém, nos escometen, nos demanan, nos confían los seus secrets ó penas, y segons es la cosa, se fa lo que 's pot. Un d' aquestos cassos es lo que 'm porta aquí y lo que m' ha fet esperar ab gran ansietat la seva vinguda de Madrid, ja que 'l dilluns de la setmana entrant te lloch en l' Audiencia lo judici de una presa.....

—Pero Montserrat, ¿jo que... que...—tartamudejá en Balcells, sentint, com qui 's desperta d' un somni, que las ombras de la presó li enterbolían sobtadament las clarors de color de rosa que ab tant viva deleytansa havían llampeguejat devan de sos ulls.

—Permétim; que ja procuraré esplicarme lo més breu possible: entre las donas presas, n' hi ha una que, desde que 'l Patronat va á la presó, sembla que anava preguntant si hi havía alguna senyora que conegués á vosté...

—¡A mí!—esclamá ab visible repugnancia en Balcells, tornant á interrompre á la Gil, que continuá dihent:

—A vosté: y com sembla que alguna senyora de la Associació li va dir que jo 'l coneixía, desde últims de Setembre en que hi vaig anar, que aquesta infelís ha vingut apurant tots los recursos pera que vingués á trobarlo, ab lo fí de que vosté anés á véurela á la presó.

—Aquesta dona deu haver sentit parlar de mí com á criminalista, de quan jo exercía allí 'l torn d' ofici y deu voler que la defensi..... Cosa completament impossible!... L' haver sortit tan tart aquest any

Digitized by Google

m' ha retrassat d' una manera extraordinaria. Vosté no pot pensarse la feyna ab que m' he trobat..... No tinch un moment meu, comprometent la meva salut que necessita descans. ¡Impossible! ¡Impossible encarregarme de cap assumpto nou y menos d' aquesta classe! Vosté trobará tants advocats com vulgui per aquesta qüestió; y de segur que ho desempenyarán ab més lluhiment que jo—afegí ab fingida modestia en Balcells.

—De tots modos, D. Pau, jo m' atreveixo á recomenarli que vosté la vegi—insistí ab marcada terquedat la Gil.—Com ja li he dit, la primera vegada que aquesta presa 'm va parlar d' aixó, vostés acabavan de marxar de Barcelona y jo li vaig dir qu' eran á fora ciutat, encara que sens indicarli ahont, ni 'l temps que tardarían á tornar; pero ahir li notificaren que 'l próxim dillúns tindrá lloch la *vista* y...

—¡Dillúns, y avuy ja estém á dijous!—interrompé vivament en Balcells, contentíssim de trobarse ab tan llegítima escusa.—*Mademoseille cela n' est pas possible!* Vosté no pot imaginarse los compromisos que 'm rodejan! Vostés ab las sevas filantropías tot ho troban fácil, pero 'ls homes no tením lo temps disponible com las senyoras... En fí, lo únich que jo puch fer en aquest assumpto, pera que vosté 's convenci del interés que tinch en compláurela, es ferli una tarjeta pel meu ajudant, l' advocat á quí jo encarrego 'l despaig als istius... Es persona de talent y de reconeguda competencia en aquesta classe d' assumptos y estich segur que l' atendrá. Y á la presa igual li será ell que jo.

Quan pel tó darrerament usat per en Balcells la Gil se convencé de la inutilitat dels seus esforsos, s' aixecá sobtadament de la butaca en que seya y ab veu lleugerament conmoguda, digué ab visible nerviositat:

Digitized by Google

—Don Pau, permetim que acabi d' esplicarme. Com ja li he dit, ahir notificaren á aquesta dona que 'l próxim dillúns tindrá lloch la *vista* y al mateix temps, que demá passat al dematí surt pera América un vapor que se 'n té d' endur alguna persona en la que, segóns ella diu, vosté hi té alguna cosa que veure; y com lo temps no pot ser més apremiant, la dona ja no s' ha volgut entendre de novas dilacions; y no podentli jo precisar que vosté fos aquí avuy, y desitjant impedir que ningú s' enterés d' aquest assumpto, que li fío que es de gran interés per vosté, li vaig fer prometre que s' esperaría fins aquesta tarde, assegurantli baix la meva paraula que en lo cas de que vosté no arrivés, jo li enviaría l' advocat de qui acaba de parlarme, *pues* persuadida de que d' un modo ó altre aquesta dona, al véures arrivar lo dia, posaría aquesta qüestió en mans de qualsevol, me va semblar que fora mellor que ho fes en persona de la confiansa de vosté, que no en lo primer que anés per allí, ja que aqueixa presa suposa cosas que sols vosté ó algú que li siga molt y molt adicte las pot sentir. Providencialment Deu m' ha posat en camí d' evitar un disgust á vosté y á la seva familia ¡y ho he fet! Ara obri com mellor li sembli. Jo crech haver cumplert ab la meva conciencia y ab la amistat que m' uneix ab vostés. ¡Y ja no 'm queda més qué dir!—afegí la Montserrat, inclinant sa figura de vestal al mateix temps que posava la má dessobre 'l pom de la mampara.

A pesar de sa frivolitat, en Balcells era un home fet; y no en vá s' exerceix una carrera com la seva durant vintitres anys pera deixar de coneixer la distancia que va d' un prech pera una obra de beneficencia á una qüestió de més ó menos gravetat. Lo criteri y reflexió de la Gil, qualitats en las que no havía fixat sa atenció, en un moment se li presenta-

Digitized by Google

ren ab tota sa importancia pera persuadirlo de que aquella visita tenía una fondaria que no havía sospitat; y aixecantse del silló pera interposarse al pas de la Montserrat, esclamá ab marcada vehemencia:

—Pero filla, ¿per qué no parla clar? ¿Qué significan aquestas reticencias, aquést misteri? Diguim lo que hi ha, y jo obraré en conseqüencia!

—Senyor Ballcells, vosté pot suposar que quan no he parlat, algún motiu m' ho priva!—respongué la Monserrat, mentres que una onada del tó de las rosellas tenyía sas galtas habitualment trencadas de color.—Hi ha qüestions, que no son pera parlarlas senyoras: y per lo tant, no puch fer més que repetirli lo que *antes* li he dit y are 'm prench la llibertat d' aconsellarli, creyent poguer evitar un disgust grave, encara que aquest assumpto tinga per base una calumnia, un mal entés ó lo que siga... En fí, que jo li prego que vagi á la presó; que vegi á aquesta dona; que li parli; que la escolti; y allavoras ¡vosté podrá obrar com mellor li sembli. Y si no vol ó no pot anarhi, fassi lo que no hi ha gayre m' ofería; envihi al seu ajudant, si es que hi té la confiansa que tindría ab un germá; si 'l conceptúa com vosté mateix!—feu la Gil recalcant ab intencionat accent la darrera part de la seva instancia, sortint definitivament del despaig.

En Balcells l' acompanyá fins á la escala, y al ferli 'l darrer saludo, mentres lo criat sostenía encara la porta mitj oberta, li preguntá sobtadament:

—Y si per etzar, que es difícil, pogués desocuparme pera fer lo que vosté desitja ¿per quí tinch de preguntar?

—Demani per la Ferrera... jo no la he sentida anomenar per altre nom,—respongué la Gil baixant los grahóns de la escala. . . . . .

. . . . . .

Digitized by Google

En Balcells diná aquell dia preocupat. Per més que al retornar al seu despaig, després de passar llarch temps llegint la mateixa plana de unas escripturas sense lograr treuren lo concepte, aixecant lo cap enlayre hagués esclamat: "¡Bah! ¡cosas de donas!", era lo cert que aquellas *cosas de donas* no lograren tréurelashi del cervell ni 'l predilecte plat de *salmón*, que ab tota sa ciencia culinaria li guisá aquell dia 'l cuyner, ni totas las preguntas ab que la seva esposa y la seva filla l' assetjaren relativament á son viatje á Madrit y á la familia del seu germá. En *Pablito* contestava d' esma: per entre mitj dels menjars y las conversas imperava en son pensament la idea de la Montserrat ab sa petició, ab sas insinuacións y sas reticencias; y tal forsa prengueren sobre sa voluntat, que al aixecarse de la taula doná ordre al criat pera que 'l cotxe anés á cercarlo á las tres; y tot redactant dúas esquelas escusantse de no poguer assistir aquella tarde á quefers de la seva carrera, ab sa acostumada suficiencia 's quedá repetidas voltas ab la ploma á la má pera dirse: "Es precís convenir ab l' avassalladora forsa de la obsessió! ¡Vetaquí una tontería, una ximplesa, (perque no es possible calificarla d' altre cosa), que ha lograt ampararse de la meva imaginació é hi furga, é hi dona voltas ab la insistencia d' un filabarquí!... A fé, que, si com jo crech, això no té importancia, ¡acreditat quedará 'l criteri de la Gil, tan cacarejat per la meva sogra! Perque ¡tréurem á mí de las mevas casillas y ferme anar á la presó!... Si no passa d' un ardit empleat pera fer surar una obra de beneficencia, per més bona que siga, de necia no la 'n tinch de deixar!" Y en Balcells, desitjant sense dirsho, que 'l fet alcansés aquesta benigna solució, hi anava donant voltas pera evitar que s' esplayessin en sa pensa una altre mena de ideas, que unas vegadas terroríficas y altres es-

Digitized by Google

travagants, guspirejavan apesar seu per entre las foscors de las reticencias ab que la Montserrat havía finat la seva entrevista, fentli pendre 'l determini d' anar á la presó, encara que sense donar lo seu nom, fentse anunciar á la presa com l' advocat que li enviava la senyoreta Gil, precaució que li semblá de gran diplomacia fins á veure de lo que 's tractava.

Digitized by Google

LA FERRERA

Lo cotxero fou puntual, y á un quart de quatre de la tarde D. Pau Balcells, plé de frisosa impaciencia y malhumorat neguit, pujava pel centre de la escala de la presó, dret, encarcarat, sense apoyarse en lo negre passamá per la temensa d' embrutar ab son contacte la pell de sos guants groguiscos, ó d' atansar á la polsosa paret son irreprotxable trajo de llanilla inglesa. Una volta á dalt, com qui coneix la casa, s' enfondí per lo fosch corredor ahont están situadas las oficinas, desde quin lloch, després d' haver demanat que avisessen á la Ferrera, se 'n entrá á la sala destinada als advocats defensors.

Era aquest un espay de regulars dimensións pintat d' un tó grisench y amoblat ab una taula de noguera, á la que caixals y oscaments posavan de manifest, juntament ab lo capítul de sos serveys, lo descuyt en que se la tenía; abandono que per igual acusavan lo cruiximent de las cadiras y 'ls trencats brins dels assientos de *rejilla*. Iluminada per una finestra ab barrots de ferro, que donava al pati anomenat de la *gardunya*, al mateix temps que 'ls

Digitized by Google

tristos raigs d' una claror cendrosa, hi entrava ab un esbart de moscas tota una alenada d' un tuf d' immundicia, deixantse sentir entre 'l remor d' una confosa cridoria, los bots de la pilota acompanyats de qualque violent renech.

Aquella fetor característica de la deixadesa y porquería de miserables colectivitats; la brutor d' aquellas parets que semblavan enteladas per lo baf de tants criminals com en aquell lloch havían desfogat en los seus defensors lo feix de sas malifetas; la repugnancia per tot lo que 'l voltava, havía anat fent creixer en l' esperit d' en Balcells lo violent enuig per la seva debilitat en haver accedit á la importuna pretensió de l' amiga de la seva sogra. ¡Fins morta, aquesta senyora li havía d' ésser molesta en tot lo que d' ella li provenía! En mala hora havía arrivat de Madrit, y en hora tonta havía rebut la visita de la Gil! ¡Y qué neciament havía fet cas de totas aquellas insinuacións y reticencias! ¿Qué n' hi havía de prevenir á n' ell de las xismografías que s' inventés una presa?...

En aquest punt de las sevas reflexions, aparegué en la porta de la sala una dona acompanyada de la escarcellera. La persona que aquesta acompanyava, era un tipo dels que més abundan entre la classe treballadora de la nostra ciutat. Vestida ab sach y faldillas de teixit de colors vermelliscos, ab devantal de indiana blau fosch y mocador d' un tó plomisch al cap, son aspecte, á no véurela en aquell lloch, no hauría despertat ni repulsió ni simpatía. Semblava tenir uns quaranta anys; era més aviat alta que baixa, magre, beguda de galtas, la barba un xich bifia, los llabis abultats, lo nas llarguet, los cabells agrisats; dels ulls no se 'n podía donar fé, donchs una vena negre sostenía dessobre d' ells dos draps que 'ls hi cobrían per complet.

Digitized by Google

La escarcellera, castellana de bon regent, vestida á la usansa de las anomenadas xulas madrilenyas, tot fent á en Balcells una exagerada inclinació de cap, acompanyá á la presa fins á deixarla asseguda en una de las cadiras del quarto, dihent al entornársen per la mateixa porta que acabava d'entrar:

—Bueno: pues aquí se la dejo!

Al quedarse sols, la dona aixecá 'l cap, y posantse á lley de visera la má dessobre 'ls ulls, semblá que probava de veure pel davall dels draps l' aspecte de la persona que la esperava. La forsa de la llum, ferintli la vista malalta, abreviá prontament l' exámen que feu dibuixar en sa boca un moviment de contrarietat, mentres que arrossegant las esses y fent de las elles igregas, segons costúm de las donas de marina, exclamá:

—Vosté es la pressona que m' envía D.ª Montserrat? ¡Tafoy! ¡Ratafoy! Si en Balceys hagués estat á Barcelona, ab ey ¿sab? nos hauríam entés tot seguit... Ab vosté ja costará un xich més... Hauré de comensar de molt enrera; pero ¿fa? la gent parlant s' entenen... ¡Tafoy! ¡vaya si s' entenen! Miri, una servidora ha passat molts anys sense dir res y si no hagués vingut lo cas ¿sab? de caure en mans d' aquestos estrofas que 'n diuhen la Justicia, es ben segur que tot aixó hauría quedat mort... Perque lo passat, passat... Y com á la fí á mí no 'm mancava res, perque, aquí ahont me veu, sempre havía tingut un parey d' unsas en un recó de calaix... Peró ara aixó del noy... ¡Tafoy! ja son figas d' un altre paner! Perque com li deya ¿sab? jo sempre hi dit: "¡A mí que ningú 'm toqui 'l noy!" perque...

—¡Al grano! ¡Al grano!—exclamá en Balcells sense adonarse, en mitj del enuig que l' exaltava, de la llengua en que acabava de parlar.

Mes si ell ho feu ab lo natural impuls del enfado y

Digitized by Google

la costúm, no fou aixís per la dona, que li preguntá sobtadament:

—Ah, ¿es casteyá vosté? ¡Jo no n' hi parlaré pas! ¿Sab? perque 'l xafo massa malament y m' haig d' esplicar clar perque vosté 's fassi ben be cárrech de la cosa... Vosté ja m' entendrá ¿vritat? Perque pera guanyarse la vida aquí, es ben net que deu procurar entendre 'l que li parlan los que li donan á guanyar los quartos ¿fa? Perque si no m' entén ¿sab?...

—Sí, sí;—feu ab vivesa en Balcells tot picant ab lo taló de la bota y la punta de son bastó de canya de India dessobre del vell encerat que cubría las rejolas.

—Be, ja conech que porta pressa... Pero una servidora s' ha d' esplicar, perque si no ho fes aixís no 'ns entendríam pas! Y ¡tafoy! ayavoras ja no hi havía per qué hagués vingut... D.ª Montserrat ja li deu haver dit que 'l diyuns es la vista... Perque miri, de totas las senyoras que venen per aquí, eya es la que m' ha fet més confiansa ¿sab? y com m' ha dit que si l' estrafalari d' en Balceys no era á Barcelona m' enviaría un altre pressona que fora com ey mateix...

Lo marit de la *Rosita*, que feya alguns moments que no trobava cap posició prou bona en la cadira que seya, s' aixecá com picat per una vespa, pero tot seguit, aixugantse la suor que malgrat de no ésser al pich del estiu corría per son front, s' encasquetá tan fondo com pogué 'l barret que tenía dessobre de la taula, y posant la cadira d' esquena á la llum y apoyant en sa má sa galta esquerra, torná á seures mentres la presa, picant ruidosament de mans exclamava:

—¡Jah! ¡Jah! ¿Vosté s' estranya de que jo li diga estrafalari á n' en Balceys? ¡Tafoy! ¡Retafoy! si li puch dir aixó y molt més ¿sab? ¡Y molt més! Sinó que... En fí, ja li esplicaré, perque per lo que jo vuy que

Digitized by Google

vosté 'm fassi, m' haig d' esplicar molt... pero tinch de comensar un xich enrera; un bon tros yuny... perque una servidora, no ha sigut sempre com vosté 'm veu ara, ab aquestas galtas begudas y ab aquesta irritació als uys, que m' ha deixat casi cega y que 'm fa anar ab aquestos drapots que 'm tapan mitja cara... No las portava avans aquestas faldiyotas que fan tuf... Perque jo soch de la Costa ¿fa? y primer me gasto 'ls quartos pel sabó que per la minestra ¿sab? y á casa no hi tinch una rejola que no 's puga yepar... Miri, lo que més m' ha fet patir aquí dintre ha sigut la brutor, la inmundicia que se 'ns menja... Perque mentres vaig estar á la preferencia, menos mal... pero aixó... ¡tafoy! ¡retafoy! es un prodrimener!... Be, no 's desassossegui: ja veig que ho deu tenir tart... pero jo m' haig d' esplicar... Doncas com li deya ¿sab? jo no havía estat maleta... no; no m' hi quedava may sense bayar als envelats; y pel vals de sócios, hi havía sortit forsa vegadas avans de coneixer al murriot d' en Balceys... Mes tornant al que li deya: jo soch de la Costa, terra de gent neta, pero que á las mossas ¿sab? las agrada forsa de yuhir... La mare ¡pobre dona! ¡Deu la perdó! ¡se dampnava quan no podíam estrenar un vestit al envelat! y per més que 'l pare ¡cridava! ¡cridava!... ¡oy, si cridava!... peró !vaja, aném al cas!... Los Balceys ¿sab? ja parlo de molts anys, ¡si jo tot just n' havía fet divuyt!... hi tenían una torra al nostre poble; y la senyora, la veya, sempre demanava á casa que 'm deixessin baixar á servir á Barcelona; dihent que eya se 'm enduría, que jo li feya forsa goig pera cambrera... ¡Jo 't toch! si era una dona ¿sab? que li agradava forsa que 'l servey fes bona planta... y una servidora, ayavors, mal m' está 'l dirho, peró respectant lo present ¿fa? jo era molt guapota, y ab perdó sia dit, que ho dich sense alabarme... Be, donchs com li

Digitized by Google

deya... ab tot aixó comensaren las rahóns á casa; la mare que sí, que á Barcelona me vestiría y arreplegaría quatre quartots... lo pare que no... tossut com un ase... Jo no me 'n acabava de determinar, perque 'l Badó de can Quintat, de bordegás que 'm festejava... pero ayó de vestirse y arreconar uns quants quartets me feya pessa... y la mare y la Balceys ¿sab? s' ho arreglaren y me 'n vaig venir ab eys á Barcelona, y... ¡ma noy! un colp aquí... Be, no 's neguiteji, ja aniré al dret... La Balceys, ¿sab? donya Marieta, tenía dos xicots... Lo gran ayavors era promés ab una de Madrid que deyan que era una nobla, ¡y no 's pensi, que per aixó, tot lo dia 'm feya l' os!... pero 'l murri del petit... lo Pablitu, que li deyan, no 'm deixava ni á sol ni á sombra... La veya, sa mare, may trobava que jo anés prou estarrufada... ¡tafoy! si fins me feu comprar un coy blanch, al istil dels que porta 'l porré de la Catradal per la professó del Corpus, perque jo anés com las cambreras de no sé quina casa, que eran de Fransa y anavan guarnidas aixis... Y es clar ¿sab? com més m' engayavan, jo més goig feya, y 'l brétol del xicot més s' emprendava... ¿Y en Badó? ¿Fá? dirá vosté. En Badó era al istil de pagés ¿sab?... quan se m' acostava feya una pudó d' ays!... Per més que ¿veu lo que son las cosas? quan no m' havía mogut del poble, no me 'n havía atalayat may d' aixó de la pudó... peró després d' haver estat vuyt mesos á Barcelona... Y després ¿sab? en Badó tirava cada recargolat que feya tremolar las pedras... y en Pablitu ¡mal m' está 'l dirho! parlava com un organista y sempre feya un olor com de violas que... Be, no 's despacienti; ja acabo; pero á vosté ¿fa? una servidora li ha de dir tota la veritat... com si 'm confessava... ¡Y qué 'n fa d' anys que no m' hi ajenoyat devant d' aqueya reixeta! Desde que vaig eixir del poble per primera vegada. ¡Pobre Mossen Joan! ¡ta-

Digitized by Google

foy! ¡aquest sí que era un sant home! ¡Si l' hagués cregut á n' ey!... Pero á Barcelona ¿sab? ja no hi vaig tornar may més... Per altres dérias estava jo ayavoras ¡y de lo que menos se cuidava la veya Balceys, era de que jo hi anés á confessar!... Be, donchs com li deya, 'l murriot del petit no 'm deixava ni á sol ni á sombra... Que 'm duría á un colegi perque jo aprengués de ser senyora, y de parlar be, y de lletras, y d' altres falornias per l' istil, perque m' afinessin ¿sab? y que després se casaría ab mí... Y que la familia m' hauría de dragar si 's plau per forsa... perque ey fora 'l meu marit reyal... Y vaja ¡ja s' ho pot pensar vosté ab qué varen acabar aquestas missas!... ¿Veu? Si hagués vingut ey, una servidora no las hauría hagut d' esplicar totas aquestas cosas... perque ey ho sab prou be tot aixó... Y tant si ho sab! Miri, casi penso que ha sigut un be que haji estat fora... perque així de yuny, apenas ja 'n feya recort jo de tot aixó... pero ara... conech que si 'l tinch aquí, de mí á ell, ¡l' esclafo! ¡Tafoy si l' esclafo!... ¿Que ho te tart?... Com m' ha semblat que anava á alsarse!... Be, no 's despacienti, ja acabo... Es á dir, per aixó encare 'm falta per comptar... Avans no ho era pas jo aixís... pero ara, 'l cap se me 'n va com unas devanadoras... Pero ¡tafoy! si no li deya vosté no sabria lo que vuy... y 'l diyuns es la vista y 'l noy ja ha d' ésser molt yuny d' aquí... Perque n' hi sofertas moltas, pero ab lo del meu fiy, no hi passo ni hi passaré; ¡tafoy! ¡encara que 'l mon s' ensorri!... Perque ey no hi te res que veure ab tot aixó, y 'l meu Pauhet es més honrat que 'l més honrat de totas las Espanyas... Be, doncas tornant al cas ¿sab? si vosté 'l coneix tant, ja ho deu saber que 'l gran dels Balceys també era advocat... ¡Valent estrafalari! pitjor, molt pitjor que 'l seu germá!... En fí, com li deya, per aquey temps, estava á punt de casarse ab

Digitized by Google

una de Madrit que deyan qu' era molt rica... Tots han fet casaments de quartos... Si aqueya veya sabía més que Blicant... Be, doncas, com pot suposar, ey mateix, en Pablitu, me 'n feu anar de la casa, jurantme y perjurantme que comensaría á corre per las diligencias del casament... Perque jo ¿sab? encara que tenía divuyt anys, era una criaturassa, una bestiola, que no m' havía mogut may de las faldiyas de la mare... Be, doncas, com li deya, ab tot aixó nos hi atrapá 'l pare, que desde que jo era fora de can Balceys me cercava com una fera per tot... perque una servidora no sé si li he dit que 'l pare era un home com un Sant Pau, de geni fort y més brau que un toro. Afiguris que sempre que hi havía temporal á la mar y alguna barca estava en periy, ja se sabía que 'l primer de yensarse al aygua havía d' ésser en Tofol de cal Roig, y ¡tafoy! á més de quatre los havía salvat la vida ¿sab? y ab una manotada, era capás de fer anar d' oros á un cabo de gastadors!... Doncas, com li deya, 'l pare en pressona, se 'ns presentá al devant lo mateix dia que va naixer en Pauhet, y ¡tafoy! jo ja no sé 'l que va passar; perque 'm doná un accident que 'm durá més de quatre horas ¿sab? y d' aquey un altre... y quan vaig tornar en sí, després de cinch dias de tenir la febra al cap, sols vaig sapiguer que 'l pare tancá la porta del pis y no deixá sortir á n' en Pablitu, fins haver portat ab ey lo noy al Registra. ¡Tafoy! no era home que s' hi pogués jugar aixís com aixís... Y al Registra... vuy dir al civil ¿fa? tot hi quedá en blanch y en negre... be prou que ho sab ey... Y be, dirá vosté, si va ésser tan brau per aixó, ¿per qué no ho fou pel demés?... Doncas ja li he dit, perque 'ls Balceys son uns murris de quatre solas; y com lo xicot al veure qui era 'l pare ja 's va creure perdut, se va espantar y al tornar á casa seva, los hi cantá de plá... y eys que vejentse la

Digitized by Google

jugada ¿sab? tot seguit lo feren fugir de Barcelona... y 'l germá gran, que ja li he dit que es una bona pessa, s' encará ab lo pare y li digué que li havían engatussat al germá, que era una criatura... que li posaría causa criminal pel fet del Registra... y per no sé qué de vidolencia de menors... Que ey treuría testimonis com aixó del noy no era lo que deyam... ¡Poca vergonya!... Y tantas y tantas mentidas s' enfardellá, que 'l pobre pare, que al cel sia, 's ferí de plé á plé de la enrabiada, allá mateix... quan en Pauhet no tenía encare vuyt dias... Y lo demés ja ho pot suposar... es lo que diuhen: morta la cuca, mort lo verí. Y la pobre mare ¿qué havía de fer la infelissa?... res; tenía encara duas noyas fadrinas y no 'm volgué á casa, perque en los pobles ¿sab? tot es una trompeta y me feu marxar ab lo noy á Tossa... Perque jo al Pauhet, no l' he deixat may ¿sab? ¡may! Perque, miri, qui trenca paga! y jo á la meva sanch no la yenso; y encara que aqueya mala bestia ¿sab?... me penso que Deu ja m' ho tindrá en compte... Y ¡ja no sé perque li deya aixó!... ¡Ah, sí, per lo de la mare! Be, doncas, eya s' arreglá y 'm portá á Tossa á casa d' una germana del pare, que era viuda y sense fiys... ¡Y are ve la bona dels Balceys! Ja feya prop de dos anys que jo era ab la tía, quan pujá la mare més contenta que unas Pascuas, pera dirme que la veya Balceys s' havía interessat tant per mí; ¡ara vegi la gata-maula! que m' arreglava 'l casament ab en Badó, al qui donava cinch cents duros pera posar una botigueta de ferré, que era 'l seu ofici, al poble ahont jo m' estava... Y com los tontos crían yana, los aixerits la esquilan ¿sab? La mare ¡pobre dona! per véurem á mí acomodada, digué que sí; y la tía també m' ho aconseyá. ¡Es net! com á tots nos havía esverat lo murriot del hereu Balceys ab ayó de fernos tornar lo blanch negre, dihentnos que ey tenía medis pera

Digitized by Google

fernos anular lo del Registra tant prompte nosaltres lo volguessem fer valdre!... Y no hi ha com la pobresa y las penas pera estemordir, ab tot y tenir rahó!... Ayavoras no 'm vaig veure ab cor pera encararmhi!... ¡Ara hauría de ser!... Be, no 's despacienti. ¿Que no hi está be en aquesta cadira? ¿Sí? miyó. Be, doncas, com li deya, 'l Badó que ab tot y la meva feta no m' havía desoblidat may, se casá ab mí, ab condició de tenir á en Pauhet ab nosaltres; y quan tot estigué fet ¡ja ho vaig sapiguer lo perqué del interés que m' havía demostrat la bona pessa de la veya Balceys! Donchs ¿sab? era que 'l Pablitu havía pescat un peix gros! ¡molt gros!... Nada menos que la pubiya Asparó; y, malgrat lo seu descaro, no gosava á portar lo matrimoni endevant per la por de que jo no 'm presentés á la casa y ho tirés tot á rodar; en aixó de yadres ¿sab? la por sol anar á mitjas, y van triar per ensarronarnos á las bonas... y 's van sortir ab la seva; y mentres nosaltres nos acontentavam, gastant ab ferros y fornals los cinch cents duros rebuts, la bona pessa d' en Pablitu s' aixelava ab tota tranquilitat ab los mils y mils de la pubiya Asparó. Ben jugat ¿oy? Doncas be, dirá vosté, si ayavoras no vas dir res ¿á qué 't ve ara 'l moure bronquina? ¡Uy! ¡Uy! Res, que 'ls fets s' ho aportan! ¿Veu? ¡ara ja no 'm recordo de lo que li deya!... ¡Ah, sí... no puch deixar lo fil, perque tot seguit m' embolico y ja no aniríam enyoch... ¿Eram á lo de la botigueta, oy? Be, doncas, ayí hi varem viure com Joseph y María fins fa tres ó quatre anys, perque 'l Badó s' estima al Pauhet de debó; y una servidora, vejéntme estimar al noy ¡ja ho pot pensar! perque la veritat en son yoch, lo xicot s' ho mereix; ¡tant modós! ¡tant finet!... Tothom se 'n estranyava de que fos nostre!... Miris, aixís que s' afayta y 's posa camisa planxada ¡ja sembla fiy d' en Xifré!... ¿Veu? ja

Digitized by Google

m' he tornat á perdre! ¡Ah! ja me 'n recordo!... Com li deya, fa tres ó quatre anys que un piyo, que aixó es una bestia que per tot se 'n cría, vejent al meu home que havía de tancar la botiga per una estafada en la que 'ns van robar la suhor del nostre trebay, engatussá al meu home pera venir á Barcelona á ferhi moneda falsa... Miri, ni 'l Badó ni una servidora, no hi varem volguer ficar al noy en aquest negoci... per més que jo ¿sab? no entench perque ho han de trobar tan mala cosa aixó de fer lo que fa 'l govern! Perque la moneda que surtía de casa, era tan de plata com la de la Seca. ¿Fa?... Sí senyor... y ab tot y ésser de yey, nosaltres nos hi feyam un passament... perque lo que deyam: val més menjar poch y pahir be... ¡Ja veu que li dich tota la veritat!... perque quan las senyoras me l' han fet venir, penso que encara que sia advocat, deu ser un home de be vosté!... Doncas, com li deya, ha de sapiguer que algun brétol nos espiá; y de la nocha á la mañana se 'ns presenta la justicia y 'ns atrapa ab las mans á la pastera... pero aixó ¡á nosaltres! ¡al Badó y al Pascual! ¿Sab qui vuy dir en Pascual? L' amo, lo qui 'ns ficá en aquest fregit... Peró 'ns hi atrapá á nosaltres, que eram los que feyam la feyna; pero 'l noy, no; que ey de tot aixó no 'n sabia res... perque encara que venía á menjar y á dormir quan sortía del seu trevay... miri, qui mal no fa, mal no pensa; y com la moneda la feyam al soterrani ¡bon cuidado 'n teníam d' amagarli!... Perque 'l noy, ja li he dit, es més honrat que 'l més honrat de totas las Espanyas! Y per més que no fos cap robó aixó, ey no hi hauria consentit... Y aquestos ¡brétols! ¡murris! de la Justicia, no ho han volgut entendre, y com en Pauhet vivía á casa, y á casa 's feya 'l trevay, me l' agafaren; y més ignocent que un albat me 'l portaren pres, y aquí me 'l tenían ab lo Badó y 'l Pascual ab l' ame-

Digitized by Google

nassa d' anar ab eys á presiri... Y 'l noy ¡pobret! sense volguer menjar!... sense ni casi tancar los uys!... decandintse!... flach com un espárrech!... en fí, que 'l metje me va dir que se 'm moriría de passió d' animo!... Y á mí ¿sab? lo meu fiy !m' ha costat massa!... Y vaig dir al Badó... res: los quartos que tením y 'ls que havém de gastar á la preferencia, los donarem per la fiansa del noy y ¡tafoy! que surti al carrer; que després ja veurém... Y veliaquí que ara diu que 'l Badó ¿sab? se 'n ha enterat per pressonas ben entesas, y tots li diuhen que 'l Pauhet no s' escapará de tornar á la presó... y ab tot aixó 'l diyuns s' ha de presentar á la *vista*... Y 'l noy jo ja 'l conech ¡de pena y de vergonya se 'm moriría no més que de veures ayí!... ¿Y si me 'l condèmnavan? Y si me 'l feyan anar á presiri? ¡Tafoy! ¡Retafoy! de primer lo mon s' ensorraría ¡vaya si s' ensorraría!... Y ara vosté ja ho pot comensar d' entendre perque 'l vuy á n' el brétol d' en Pablitu!... Doncas, miri, perque tregui al noy d' aquest fanch... Perque jo ¿sab? me 'n he enterat y ab dos mil duros surto del pas... En Pascual, l' amo, te una pressona de tota confiansa que ab vuyt cents duros se compromet á embarcar demá passat al Pauhet, ab un vapor que marxa á América, y á posarlo sá y salvo als Estats Units; y 'ls altres diners jo 'ls hi vuy donar perque s' hi estableixi ayá... perque 's guanyi la vida... ¿Qué hi faría tan yuny, sense diners y sense coneixer á ningú ey, que may s' ha mogut de las mevas plantas?... Y que no es minyó d' embolichs ¿sab? De primer se moriría de fam en un recó... Y aixó es lo que jo no vuy!... Y ademés, una servidora, ja sab que 'l noy un colp estigui aposentat y jo surti d' aquí ó de ahont siga, per més anys que passin m' enviará á cercar... y jo vuy assegurarli los quartos per ey y pel meu viatje... que quan jo 'm mori, los meus uys ha d' ésser

Digitized by Google

lo meu fiy lo qui me 'ls ha de tancar! Y ara ¡ja ho te esplicat lo que jo vuy que vosté 'm fassi!

—Peró... peró...—tartamudejá més mort que viu en Balcells, que gracias á la especialíssima situació en que 's trobava, havía lograt que 's convertís en auténtica sa imaginaria nerviositat.

—¡Tafoy! ¡Retafoy!—esclamá la dona, tornant ab major forsa á sa peculiar peroració.—¿Qué vol dir vosté ab aquest "peró, peró„? ¿Que 's pensa que no obra molt las potencias l' estar ficat dia y nit dins d' aquesta ratera?... A no haver estat per això ¿sab? es molt fácil que no me 'n hagués recordat may més d' aquell brétol... perque ¡vegi! ab tants d' anys, á voltas fins me semblava que ho havía somniat jo tota aquesta xanfayna!... Pero ara... ara tinch la paheya pel mánech y anirém de piyo á piyo ¡vaya si hi anirém!... Perque á mí ¿sab? ja soch gat vey; y ja me 'n han enterat de tot ayó, de que no siga válit lo que está posat al Registra en blanch y en negre!... Y ara á mí, ja no 'm fan por ab aqueyas falornias que van matar al pare, ab lo de la causa criminal que xerrava l' hereu Balceys, per tot ayó de las vidolencias de menors... Lo pobre pare ja es al clot, y á mí ¿sab? si es que me 'n poguessen posar alguna ¡tant me fa!... Perque després d' haver estat aquí, ja no 'm ve de quatre canas més ó menos... mentres que 'l brétol d' en Balceys, casat ab tota una pubiya Asparó, ab un xicot y una mossa á punt d' emmaridar, y cunyat d' una nobla, y conegut de tot Barcelona, no li anirá gayre be ¿fa? que jo á la vista de demá passat digui ben cridant á l' Audiencia que 'l Pauhet encausat per moneder fals, es qui es... y que si volen las probas no tenen més que mirar lo Registra del any tal, dia tal, etcétera, etcétera... ¡Ma noy! la ocasió no podía venir més encertada ¿fa? perque una servidora, dihent això mateix dins de la presó ó pels

Digitized by Google

carrers de Barcelona, ningú n' hauria fet cas; pero á l' Audiencia... ayí devant de la Justicia y de tota la gent que hi va... Y ara que diu que 'ls diaris ¿sab? posan tot lo que un hom parla... ¡Tafoy! ¡Retafoy! ja ho pot pensar si 'm deixaré perdre la ocasió... A no ser que demá á n' aquesta mateixa hora jo tingui aquí, á las mevas mans, los dos mil duros d' aquest brétol... Com pot pensar, á mí m' hauría agradat enténdrem ab ey mateix; de cara á cara, no m' hauría hagut d' enrejolar de galtas, esplicant totas aquestas cosas ¿sab? pero no tinch més remey que entendrem ab vosté, perque ho espliqui á la seva dona, y eya afluixi la mosca si no vol escándol... Miri, una servidora demanava á donya Montserrat, que una volta que 'ls coneix ¿sab? se 'n encarregués eya de parlar tot aixó ab la seva dona ¿oy que hauría estat miyor així?... Pero, vegi: més esferehida que un gat, me feu jurar y perjurar que jo no 'n parlaría á ningú fins á esperar la tornada d' en Balceys de viatje, mes com ara ha vingut lo de la *vista* y lo del vapor que marxa demá passat, jo no 'm puch deixar perdre la ocasió; y com ahir li vaig dir net y clar que ja no m' esperaría una hora més ¿sab? me digué que 'm faría venir l' ajudant, ó encarregat, ó no sé qué del brétol d' en Balceys... algú, en fí, que s' entendría d' aixó... y jo li vaig prometre, y ¡tafoy! paraula es paraula; y quan jo dono la meva, ni una escriptura... Y ara vosté, ja ho sab quina mosca 'm pica!... Jo necessito 'ls quartos per demá: que me 'ls doni la seva dona, que me 'ls doni vosté y s' ho trobin ab ey... á mí ¿sab? tant me fa... y aixó es lo que poso en las sevas mans... pero sempre ab lo ben entés que ja no m' entendré de rahóns; y si demá dejorn de la tarde no tinch los quartos aquí, á la meva butxaca, lo diyuns canto de plá y ben cridant, tan cridant que 'm sentin desde la plassa de Sant Jaume, més clar

Digitized by Google

que unas castanyolas, compto quantas fan quinze... Y ara digui ¿m' ha entés ben bè vosté de tot lo que li he dit? Perque ¿sab? si li hagués volgut parlar d' altre manera, no me 'n hauría eixit... May he sapigut girar la yengua en aixó del casteyá ¿fa que es estrany? Doncas ¿sab? m' hi entrabanco que tot seguit tartamudejo. Pero vosté m' ha entés be ¿oy?

En Balcells, que desde 'l comensament de la conversa no havía parat de sentir com li corrían per las venas, tant prompte unas esgarrifansas de fret que semblava pararli la circulació de la sanch, com una escalfor que apressant los bategaments del cor, li feya pujar á la cara una flamarada darrera l' altre, s' aixecá com pogué d' aquella cadira en la que li semblá que l' havían subjectat ab caragols d' acer, y procurant ab tota la forsa de sa voluntat dominar lo segament que li feya flaquejar las camas, tot benehint en son interior aquells mots castellans que segons ell creya, havían d' ajudarlo á despistar á la Ferrera, digué mastegant las paraulas, pera millor dissimular lo timbre de la veu:

—Sí, sí. Entendido. Entendido. Veremos lo que se puede hacer,—afegí atansantse á obrir lo baldó de la porta pera donar avís de que vinguessin á cercar á la presa:

—¿Y ara? ¿Qué vol dir vosté ab aixó de varemus lo que sa pueda hasser?—esclamá la Ferrera, aconseguintlo fins al mateix brancal de la porta.—Ja li dich jo ben clar y net lo que s' ha de fer. Vosté ¿sab? ja que, segons donya Montserrat, es qui miyó ho pot trampejar, s' encara ab la dona d' en Pablitu, li compta lo que hi ha y ve demá ab los quartos, ó jo canto á l' Audiencia més clar que 'ls yoros de la Rambla! ¡Vegi si es ben net aixó!... ¡Ah! y perque sápigan ab qui tractan y no pensin que un altre dia jo 'ls hi puga sortir ab una pata de gay, d' aixó dels

Digitized by Google

quartos, ja 'ls hi pot dir que 'm portin lo paper que vulgan y jo 'ls hi faré renuncia de tot, fent toquém y toquém... Y ab lo ben entés, que vuy que 'ls digui que una servidora, per mí ¿sab?, de primer m' hauría mort de fam, que ni ara ni may pendría un xavo d' aquey brétol... me semblaría que jo so com ey... pero pel noy ¿sab? es diferent; lo noy hi té dret y está perseguit injustament, y si me 'l tornavan á ficar aquí, se 'm moriría! ¡Y m' ha costat massa! ¿sab? ¡M' ha costat massa!—repetí la presa, aixugantse ab la punta de son devantal una llágrima que rodolá per sa xuclada galta.

En aquell instant, entrá en lo quarto la grossa escarcellera, que en la especial situació que en Balcells se trobava, se li aparegué com una benefactora deesa, que venía á deslliurarlo de la pesanta llosa que durant una hora havía retut, dominat, aclaparat, lo vanitós inflament de sa pensa, pertorbadà per la violenta sorpresa d' aquell encontre inesperat.

—Con que ¿ya están ustedes entendidos?—preguntá la dona, deixant oberta de bat á bat la porta pera franquejar lo pas al advocat.

—Sí, sí. ¡Entendidos! ¡Entendidos!—repetí ab tot l' esclat de sa veu en Balcells, reanimantse ab l' alegría de veures sortir de la presencia de la Ferrera, y d' aquell quarto en lo que tan horrorós mal rato hi acabava de passar.

Mes en aquell instant, lo só d' aquella veu refeta, lo moviment dels brassos y del cap, lo mateix ayre del caminar, que ab sa natural espontaneitat reprengué en Balcells al traspassar lo pas de la porta, feu apareixer en la enfosquida vista de la presa la visió d' una silueta coneguda, que la grossor de la figura desarrollada pels anys, las patillas y los senyals de la verola, s' havían cuydat de desfigurar, y que tot d' una acabava d' esvahirse, fent arrebassar á la

Digitized by Google

Ferrera los draps que li cubrían los ulls, mentres que dirigintse envers á la sortida del quarto, cridava desaforadament:

—¡Piyo! ¡Brétol! ¡Desvergonyit! ¡Comediant! ¡Ara ja ho sabs lo que 't toca fer!—

En Balcells, sense girar lo cap, com si aquellas paraulas no anessin dirigidas á n' ell, passá més que depressa pel davant de las oficinas, mentres la escarcellera, agafant pel bras á la presa, la obligava á retornar al pati, pensant que li havía donat un ram de bojeria, puig que la dona, sense donar esplicacions de cap mena, se picava violentament lo cap ab las mans, tot repetint:

—¡Bestia! ¡Bestia! ¡Bestia de mí!

Digitized by Google

CONSEQÜENCIAS

En Balcells pujá al cotxe que 'l esperava á la porta de la presó, ab lo cap espés com lo d' un malalt que fuig del llit empaytat per las visions d' un neguitós desvari. Quan lo cotxero ab lo barret á la má, vejent que no li donava direcció li preguntá:

—¿Ahont senyor?

En Balcells, malgrat sos vehements desitjos de sortir d' aquell lloch y d' aquells carrers que li queyan á sobre com una llosa de plom, tardá encara un bon xich en respondre:

—A Sarriá.

—¿A la torra?—torná á preguntar lo cotxero.

—Sí... ¡No, no, á Pedralbes!—saltá en Balcells cercant distancia y soletat que li donés temps pera posarse en situació que 'l deixés lliure pera esbargir lo seu pensament.

Y 'l cotxe comensá á moure sas rodas pel dessobre l' empedrat, y girant pel carrer d' Amalia y seguint pel de Sant Pau, eixí al ensanxe; y las casas de la Ronda, ab son aspecte menestralesch, ab sa abigarrada barreja de tendas de comestibles y apotecaris;

Digitized by Google

de barberías y trastos nous y vells; d' instalacions fotográficas y salas de ball; aparadors ab caixas pels morts, y tabernas y cafés; y per fí la espayosa plassa del Mercat, anaren succehintse vertiginosament á sos ulls, sense véurelas, sense que son cervell logrés referse de la commoció que acabava de rebre. Y 'l cotxe, ab sa marxa acelerada y ab sa lluhentor aristocrática, aná passant entre núvols de pols pel mitj de la pobrissalla de carros, obrers y donas y criaturas que formiguejan per aquells voltants, fins á trobar l' antiga carretera de Sarriá; y 'ls arbres, y las casas, y las fábricas y convents d' aquella llarga vía, anaren desfilant á cada costat del cotxe com las vistas d' una llinterna mágica, surgint y desapareixent, tot aixecantse ab perfidiosa insistencia, d' un objecte al altre, la visió de la Ferrera ab son cap embolicat ab la vena que li tapava 'ls ulls, son trajo vermellisch, son devantal ab butxacas, enrahonant, enrahonant sempre, eixint per sa boca contreta tot aquell enfilall de divagacions que, á pesar d' ésser tant lluny, en Balcells lo sentía xiular á sas orellas com un brunziment de balas que 'l ferían per tots costats, que ab la forsa dels colps li esmortuhía la reflexió y lo discerniment.

Y ab la pensa penosament emboyrada, sense lograr donarse compte de sa situació, ni haver format un sol plan, ni tant sols coordinat sas ideas, sentí que las rodas del carruatje se deturavan y que 'l cotxero, saltant altre vegada del *pescante,* li obría la embarnissada porteta de la berlina. En *Pablito* s' incorporá visiblement contrariat, á punt de fer sentir al imprudent que s' atrevía á treurel de son estat ensopit la feresa del seu enuig; mes la silueta de l' antiga arcada ab que comensa la rampa que porta al gótich monastir de Pedralbes detingué la paraula en sos llavis... ¡Ni que hi hagués pujat en ferrocarril! ¡May

Digitized by Google

hauría cregut que s' hi pogués anar ab tan poca estona!... Y tampoch en aquesta apreciació en Balcells estava en lo just, ja que las primeras sombras del capvespre comensavan á desplegar sos negres vels per dessobre de las emmorenidas pedras del alterós campanar de la esglesia. En *Pablito* no s' entretingué en admirar la melangiosa poesía ab que l' hora y la plenitut de la tardor embolcallavan los voltants del histórích convent fundat per Elissenda de Moncada, sinó que, atenent, en mitj de sa fonda preocupació, ab lo que 'l cotxero pensaría de son estrany viatje, digué:

—Ja es tart per lo que havía de fer... Tórnam á Barcelona; pero no per aquest camí, no; pel de Sant Gervasi!

Y tancant altre volta la portella, 's deixá caure abatut, aclaparat, espahordit, dessobre del encoixinat assiento. Sens dupte era aquell lo primer disgust, lo primer maldecap serio y positiu que li havía caygut á sobre de molts anys en aquesta part; y allí ensotat en lo fons de la berlina, voltat per la foscor que á passos ajegantats esborrava paysatjes y camíns, fora de tot objecte estern, lo concirós advocat lográ concentrar lo seu pensament pera cercar la manera d' obtenir la solució del conflicte que l' aclaparava... ¡Ni que tots los diables del infern s' haguessen ajuntat pera jugarli una mala treta podían haverli disposada pitjor!...

Tot lo que la Ferrera acabava de relatar era la estricta veritat. Jovenet, plé 'l cap dels enamoraments de dramas y novelas d' en Dumas y d' en Sue, en las que l' amor ó 'l galanteig ho llegitima tot; educat per una mare que no comprenía la vida més que passantla entre festas y diversions, y com á compendi d' aquestos gustos, una folla adoració pel diner; sense haver sentit en sa casa més conversas

Digitized by Google

serias que las murmuracións de la crónica escandalosa de gent tarada, li posaren á tret una poma fresca y bonica, la vanitat li engallá ab flochs y llassos pera ferla més vistosa, la perversió del sentit moral li ensenyá á conceptuarla com una mena de menjar que s' engolía en moltas casas, y l' aprofitat minyó, sense escrúpols ni cavilacións, que prou ne tenía de passar quan s' atansava 'l juny pera encabir á corre-cuyta en son cervell los drets y lleys que havían de servir pels altres, s' empassá ab gran tranquilitat la fruyta prohibida; y encara poch endurit ó millor dit inespert en sa carrera de Tenorio, acobardit per la sorpresa y la persuació dels punys d' en Tóful, se deixá portar á las prosáicas oficinas del Registre Civil. Mes una volta complerta aquesta formalitat, esporuguit de lo que acabava de fer y de lo que encara li mancava, obtá per comptar lo cas á sa familia; y si be es cert que la nova ocasioná un terrabastall á la casa, també ho es que en aquest hi pujássen molt més las recriminacións per sa debilitat en haver accedit á satisfer las justas pretensions del ofés pare, que pera anatematisar la infamia del fet; passant tot seguit á aumentar la vilesa del fill y germá, ab l' enginy de medis pera privarlo de cumplir ab son deber, neutralisant, fins ahont los fou possible, la única acció honrosa que en aquella aventura hi havía fet.

Amparat per la seva mare y guiat pel seu germá, en Balcells estigué dos any fora de Barcelona, poguentse assegurar que, ni lluny del teatre de sa amorosa conquista, ni á sa tornada á la capital, vejentse sortit de la escabrositat del pas, á gust de la esterna honradesa de la familia, en *Pablito* no dedicá un sol quart d' hora en reflexionar sobre sa conducta passada; y es molt probable que no hauría tornat á pensar ab ella, si la seva mare, ab motiu de son

Digitized by Google

prometatje ab la *Rosita*, no s' hagués inquietat per las complicacions que aquesta qüestió podía reportar.

Per lo que esplicá la Ferrera, s' ha vist com la docta senyora previngué las contingencias del cas, y ja una volta efectuat lo casament, en Balcells, ab lo pes de las ocupacións del seu nou estat, ab los amohinos de posar y sostenir sa casa al ayre modernissim de las més avansadas en luxo y ostentació; ab los disgustos lliurats ab la seva sogra per sa oposada manera de pensar; y ab los aditaments de la esposa, los fills, los anys y 'ls nervis, es lo cert y positiu que 'l nostre advocat, á forsa de no pensarhi, havía acabat per oblidar la existencia de aytal fet, discutint y sostenint, quan lo cas s' ho aportava, téssis de justicia y de moralitat com lo més purificat Cató. Ab aquestos antecedents, pot compendres que 'l xoch produhit á boca de canó per sa entrevista ab la Ferrera lo deixés estabornit. Y lo fatal per en Balcells, estava en que al revenirse y entrar en possessió de sa facultat de coordinar las ideas, era pera més donarse compte del colp que acabava de rebre; perque si d' aquell encontre n' hagués resultat tant sols la sorpresa y mal efecte de la troballa, menos mal; en Balcells era prou home de mon pera haverhi passat hábilment per sobre, sense que ni sols los seus nervis s' haguessin ressentit de las sensiblerías de drama per la vista de la seva antiga coneguda, ni molt menys per la sort que podía corre aquell noy en la injusta acusació que sobre d' ell pesava. Lo carinyo no s' improvisa; no l' havía vist de quan tenía pocas horas; durant tota sa vida podía haverli passat indiferentament pel costat, sense que 'l seu cor hagués donat una sola bategada de més; tampoch se trobava en lo cas d' un solter mancat del amor de la familia y del escalf de la llar, pel qui un

Digitized by Google

encontre d' aquella mena pot fer cambiar la fas de la vida: ell tenía plenas totas sas afeccións, ab una esposa rica y elegant y uns fills guapos y distingits. Lo demés havía estat una cosa com moltas d' altres; una lleugeresa, una impremeditació y fins extremantho un xich, una calaverada escusable en los seus poch anys; calaverada, que si s' hagués sapigut d' una manera més al us del dia, comentantla *sotto voce* en las taulas de tresillo del Círcol del Liceo y fins en los salonets de confiansa dels amichs y coneguts, en Balcells no n' hauría passat cap mal son; mes la casualitat s' havía cuydat d' embullar una troca que per ell estava ben desfeta; una troca que, precís es confessar, fent justicia á la natural esplendidesa d' en Balcells, que de bona gana estava disposat á tallar, satisfent la condició dels dos mil duros imposats per la Ferrera, sempre y quan no li costés altre treball que 'l de tréurels del seu *secretair*. Pero 'l cas fortuhit, esparverador, pera ell, era que aquestos diners, ab tot y ésser una mesquinesa pera la seva fortuna, ni 'ls tenía, ni com més ho reflexionava menys sabía d' ahont treurels dins de las pocas horas disponibles pera cercarlos.

En primer lloch, ell no 'n tenía cap d' arreplegat. Si las rendas produhían cinch cents duros mensuals, eran molts los mesos en que se 'n gastavan set cents, ab lo que encara faltavan mil pessetas, que 's tenían d' estalviar en alguna cosa que may s' acabava de atinar quina podría ésser. Desde la mort de donya Filomena los gastos ocasionats pel traspás al gobern, per las deixas y llegats, no havían deixat posar la casa en lo seu estat normal; y com hem dit avans, encara ell no havía pogut satisfer tots los pagarés que tenía vencedors pera la mort de la seva sogra: y essent la hereva la seva esposa y pesant sobre d' aquésta la cláusula de no poguer vendre ni em-

Digitized by Google

penyar, se veya un bon xich negre de que baix la seva sola firma trobés ab aquella premura de temps los dos mil duros que necessitava: amistats ne tenía moltas, pero la veritat era que 'l seu orgull y vanitat se li sublevava ab tota sa potencia ab la sola idea de que 'ls seus amichs poguessin sospitar que ell no tenía tan miserable cantitat á sa omnímoda disposició. "¡Ah, aquella viuda Asparó, aquella D.ª Filomena, que ab tant paper com havía possehit la casa, tingué 'l poch seny de no deixar unas malas obligacións pera treure, en un cas dat, á la familia de compromisos! ¡Y no sols aixó, sinó haver privat á la seva filla de vendre y empenyar los terrenos y casas que li havía deixat! ¿Qué li tenían d' agrahir los seus hereus? Lo que es per la seva part, no li mereixía pas ni 'l res d' un Parenostre!....."

Capficat en sas reflexións, en Balcells encara no havía fet esment de que 'l seu cotxe assolía 'l Passeig de Gracia, quan los crits dels venedors dels diaris li feren notar que 's trobava en lo Plá de la Boquería. Havían passat dúas horas y ni havía lograt una idea que 'l pogués treure del conflicte, ni formar una combinació acceptable; y 's trobava á l' hora del sopar, y conceptuava completament impossible que pogués amagar á la familia la seva anguniosa preocupació, lo seu abatiment barrejat ab accessos de rabia, de furor, ab desitjos de rompre ab tot lo que se li posés al devant.

En Balcells se passá la má pel front, lo tenía calent, molt calent; las mans li bullían, li pareixía que tot li rodava... ¡ara sí que se li havía agravat la malaltía!... ¡Oh, si aixó 'l pogués treure de apuro!... Devant d' un malalt s' aplaca tot... pero no 's detura la vista de l' Audiencia ni la llengua d' aquella dona ben segura del éxit del seu plan!... Y si no 's conjurava la tempesta, la furia parlaría y 'l seu nom

Digitized by Google

pronunciat per presos y moneders falsos, ressonaría per los alts trespols d' aquellas salas, repercutint en las orellas de jutjes y advocats y procuradors y periodistas. ¡Periodistas! que com havía dit molt be la Ferrera, ne farían lo seu agost, n' omplirían las planas dels diaris, esbombantho per tot Barcelona!.....

Lo carruatje passá per devant del edifici del Gobern Militar y 's detingué al peu de la espayosa entrada de cal Asparó. Lo seu propietari, ab verítable excitació de nervis, aclaparat y febrosench, passá 'l portal de sa casa y pochs moments després lo del seu luxós menjador, ahont ab los aparells del gas encesos, las planxadas estovallas mostrant sos endomassats ramatjes per entre 'l crestall de las copas y ampollas, la porcellana dels plats y las antigas fruyteras de plata, la cambrera francesa acabava de colocar en la taula los capritxosos floreros, artísticament guarnits ab flayrosos ramells de flors.

—¿Las senyoras son á casa?—preguntá bruscament en Balcells á la sirventa, que admirada de que 'l seu amo no li parlés ab lo seu idioma ó al menys ab lo castellá que tenía per costúm usar fins ab los criats de sa casa, respongué:

—*Tout-à-l' heure j' ai fini de les aider à s' habiller; si monsieur le désire je les préviendrai.*

—*Non, non; j' irai bien moi-même,*—feu en Balcells, dirigintse á las habitacions de la seva dona.

La *Rosita* acabava de mirar per centéssima vegada en lo mirall del seu quarto de *toilette* lo trajo nou que estrenava pera la reunió íntima que 's donava aquell vespre en sa casa. Passat lo primer any del dol per la seva mare, seguint las prescripcions més en us, ja li estava permés reunir, encara que sense ballar, á las familias de major intimitat, y sustituhir los trajos rigorosament llisos per altres un xich adornats. La modista li havía fet un prodigi

Digitized by Google

d' elegancia y distinció, dins de las exigencias del dol, y la *Rosita* no 's cansava de mirar la gracia dels plechs de la faldilla, las líneas de son cos de forma punxaguda, guarnit ab vaporosos farbalans de glassa, subjectats per entredosos de seda *mate* y son coll-*gola,* afalagant ab sos escarolats la primera volta del roig cabell de son monyo, exageradament alt. Al veure en la lluna del mirall que 'l seu marit acabava d' entrar en la habitació, la *Rosita* se girá sobtadament envers ell, dihentli tot signantli son trajo nou:

—¿Veritat que es elegantíssim? Aquesta modista te un *chic* verdaderament parisien. Me l' he posat, perque després del sopar no hauría disposat de tant temps com ara, y... ¡Ay! ¡Deu meu! ¿qué tens? ¿Qué 't passa?—afegí la pubilla Asparó, veyent que 'l seu marit s' havía deixat caure ab lo cap entre las mans, en una de las butacas del costat del lavabo.

—Jo, res; res... Estich nerviós, nerviosíssim! Tinch lo cap que 'm crema y uns xiulets d' orellas...

—¡Bah! Sopant te passará... Aixó es lo cambi de temps!—feu tranquilament la *Rosita*, acostumada de sobras á las continuas malaltías del seu espós.

—No, no; avuy estich pitjor, ¡molt pitjor que 'ls altres días!—insistí ab tó apesarat en Balcells.—No tinch més remey que veure si ficantme al llit m' esbargeixo un xich de cap... ¡T' asseguro que no puch aguantarme de peu dret!

—Pero ¿y ara Pablito?... ¡Ay! Deu meu ¡quín compromís! ¡Quina angunia!—esclamá ab verdadera consternació la *Rosita*,—¿que no 't recordas que avuy inaugurém las reunións de confiansa y que tu mateix hi vas invitar aquest jove noble de Madrid que 'l teu germá nos ha recomenat ab tant empenyo?

—Sí, sí; es molt cert; pero jo no estich pera rebre á ningú; ni pera enrahonar, ni per...

Digitized by Google

—Pero home... ara aixís... tan de prompte, sense temps pera avisar... dir que no rebém perque tu estás nerviós?... ¡Ay! Pablito. ¡Per Deu, fes un esfors!... Potser ab una tasseta de tila y unas gotas d' aygua-naf ó d' éter t' aguantesses tres ó quatre horas, y després ja s' enviaría á buscar lo metje... Tu qu' ets tan home d' aquestas cosas... que sabs lo que significan los debers de societat... los compromisos de rebre en sa casa... ara fer aquest paper... Mira: recórdat de quan jo sufría tan terriblement del *estómago* ¡quantas vegadas ab uns dolors forts, aguts, insoportables, jo m' aguantava y rebía y m' esforsava y cumplía ab lo que 's deu!—afegí la pubilla Asparó, ab lo mateix tó que hauría pogut usar una Germana de la Caritat al parlar de sos debers pera cuydar un leprós, ó d' una Juana d' Arch, al respondre al qui volgués dessuadirla de sacrificarse pera salvar á sa patria.

En Balcells, ja dintre de las parets de sa casa, rodejat de la esplendidés del luxo, ánima y sacerdot á un mateix temps de la manera d' ésser que allí regnava, comprengué las angunias de la seva dona. Lo mon, las relacions socials, lo deu-societat que per ell ho representava tot... la fama de riquesa y distinció de que gosava la familia, se li presentá ab tot lo seu sugestiu poder; y en Balcells, nerviós de veras, aixugantse la freda suhor que amarava sa fesomía bon xich alterada, digué ab tota solemnitat á sa consternada esposa:

—Mira, Rosita, jo no puch rebre avuy, ¡te juro que no tinch forsas pera tenirme en peu! pero ¡rebeu vosaltres! Envía un recado á n' en Mauri, que sab lo que son aquestas cosas, demanantli que 'm fassi 'l favor d' ocupar lo meu lloch aquest vespre, dihent á tothom que tinch una migranya forta, furiosa, que 'm priva de cumplir ab los meus debers d' amo de

Digitized by Google

casa... Y á fé que direu la veritat, perque la tinch inaguantable!

La pubilla Asparó respirá ab tota la forsa de sos pulmóns. Al sentir de boca del seu espós, que anava á ficarse al llit, la *Rosita* s' esglayá devant de la idea de veures en la necessitat de despedir á la reunió per una malaltía que, ab fundat motiu, ella creya que al ensendemá 'l seu marit la passejaría per la Rambla; aixís fou que la solució donada per ell mateix li semblá maravellosa, y ja del tot refeta, objectá:

—¿Y no 't sembla que fora més propi que en lloch d' enviar recado á n' en Mauri, la Celia demanés al *tio,* que,aixís com aixís, passa la vetlla ficat en lo seu despaig, que recibís ell? Es de la familia, de la casa.....

—No, no, ¡quína idea! Ni ho voldría, ni 'l seu carácter es per aixó,—saltá vivament en Balcells, al qui 'l nom de D. Martí havía obert un nou horitzó en sa emboyrada pensa.

—*Bueno, bueno*, com vulgas. ¿Y ara qué pensas fer? ¿Vols que t' acompanyi pera ficarte al llit y envihi á buscar al metje mentres nosaltres sopém?—torná á preguntar la *Rosita*, afegint després de haver consultat son rellotjet de má:—Si te 'n determinas del metje, ha de ser tot seguit, perque ja es prop d' un quart de nou y avuy casualment tením á sopar á las noyas de casa en Mauri, y la reunió nos trobaria encara á taula.

—No, no. No envieu á buscar á ningú. Jo 'm ficaré al llit y potser ben quiet y fosch, prenent un paper d' antipirina, me refassi. Deixeume estar sol, ben sol; sense venir á dirme res... Cumpliu á baix del millor modo possible, y per cap motiu me deixis pujar á persona viventa al meu quarto.

La *Rosita*, ben convensuda de que la enfermetat

Digitized by Google

del seu marit no tindría conseqüencias, cumplí tranquilament las instruccións que acabava de rebre, mentres en Balcells, ajegut en la marquesina del seu dormitori, procurava estudiar, per centéssima vegada, la solució del pahorós problema que la Ferrera havía desplegat devant d' ell. ¡Solució! ¡Solució! No n' existía més que una de verament práctica; y aquesta era la entrega dels diners... Y pensar que allí ¡dins de la mateixas parets de casa seva, podía recullir plata y joyas evaluadas en l' inventari en més de cinch mil duros! Y que en la habitació dessota de la seva, un home sol, un oncle d' anys, un avaro, un excéntrich, tenía desats bona cosa de mils, que havia realisat á América pera fincarse á Barcelona, pera que més ó menys tardanament anessen á parar á la familia de la que ell era cap... ¡Semblava un cástich! Sempre rodejat de diners, sense que jamay n' hagués pogut disposar á sa omnímoda voluntat!...

Las joyas de sa exclussiva propietat, agullas, anells, *gemelos* y botonaduras, recorrent al vergonyós partit de vendre ó empenyar, no hi havía que ferse ilusións, la suma no li reportaría més enllá d' uns cinch ó sis cents duros... Las de la *Rosita*... ¡Aquestas sí que 'n passarían cumplidament de la qüantitat que necessitava, y á bon segur que 's podrían treure del empenyo avans d' acabarse 'l dol... Pero ¡las hi hauría de demanar!... Ella las tenía ben guardadas sota clau y foran precisas explicacións que no li convenían y que sols en un cas estrém, molt estrém, podría decidirse á afrontar... Y á més, ¿per qué donar tan gros disgust á la seva dona, haventhi en sa mateixa casa qui ab tanta facilitat lo podía treure d' apuros? ¿No era un indivíduo de la familia, lo qui en cas d' un escándol també havía de tenir lo seu empenyo en evitarlo?... Y á la fí, si no li volía deixar los diners generosament, sense indagar los motius, que aixó, do-

Digitized by Google

nat lo carácter del oncle de la *Rosita* ja era un xich més difícil, y 's veyés en la imprescindible necessitat, en la suprema forsa, de esplicarli la feta ab totas sas conseqüencias, ¿D. Martí no era un home com ell? ¿No podría ésser que portés en los plechs de sa vida passada quelcóm que l' obligués á ésser indulgent? Y si no fos aixís, ¿no se 'n podría esperar que 's fes cárrech d' una lleugeresa, d' una calaverada portada á cap en la irreflexió de la joventut? En veritat que no 's donava compte de cóm s' havia amohinat tant... Esperaría que 'l soroll dels cotxes l' avisés de que la reunió tenía presoneras á baix á las donas de sa familia, y allavoras enviaría á buscar á D. Martí al seu quarto, pera entaularli á solas la qüestió.

Animat ab aqueix pensament, ensajant la forma de son discurs, cercant rahóns y convenciments que 'l poguessin fer sortir victoriós de la causa que ab més empenyo havía defensat en sa vida, en Balcells aná fixant sa atenció en los carruatjes que anavan detenintse devant de la porta de sa casa, y quan cregué que la reunió ja èra complerta y 'l campanar de la Mercé deixá sentir deu batalladas, lo marit de la *Rosita* trucá 'l timbre pera que trametessin á don Martí son desitj de parlarli.

Digitized by Google

ONCLE Y NEBOT

L' oncle de la *Rosita*, que en lo sopar s' havia enterat de la migranya del seu nebot, pensant que 's tractava d' alguna imaginaria complicació de la malaltía, tot filosofant sobre las debilitats humanas pujá á las habitacións del segón pis, ahont en Balcells, després de ferlo asseure ab tot carinyo al seu costat, tan floridament com sapigué li emmatllevá los dos mil duros ab que 's creya sortirse del conflicte en que 's trobava.

Don Martí, que feya pochs días li havía adelantat sis mil pessetas pera pagar uns censos dels que la casa estava en descobert, se negá rodonament á la pretensió del seu nebot, ab lo que aquest, després d' ensajar diferents camíns que no li donaren resultat, convensut de que sols devant de la gravetat del escándol podría conseguir lo seu fí, se resolgué á esplicar á gust seu la historia de lo passat ab la Ferrera. En Balcells ho comptá ab tota la habilitat possible: ab veu commosa y baixet com si 's confessés, unas voltas acusantse ab exagerada humilitat y altres posant de relleu las causas que hi havían con-

Digitized by Google

tribuhit, deduhint d' aquéstas las disculpas á que tenía dret, feu, ab tots los recursos que li sugerí son enginy d' advocat, lo parlament de sa propia defensa.

Don Martí, sens ésser un sant ni possehir totas las perfeccións que enclou la práctica de la Doctrina Cristiana, era un home qual rectitut ratllava en una especie de monomanía. De naturalesa vehement y entussiasta per tot lo que tenía tendencia á elevació d' esperit; barreja estranya de sentit práctich y d' enlayrat romanticisme, lo dever net y dret sense cap mena de subterfugis sigué la norma de la seva vida; y aquest procedir no l' havía tingut en conserva guardat en sa imaginació, sino que 'ls diversos aconteixements de sa existencia l' havían portat á ferne la práctica, per lo que no es d' estranyar que, enorgullit per sas victorias sobre sí mateix, no fos la virtut de la indulgencia per las flaquesas del próxim la que més resplandís en son modo d' esser. Lo que ell havía fet, ho podía fer tothom. Ab aquest tremp d' ánima y ab aquest lema per bandera, pot judicarse quin efecte havía de causarli aquella historia, comptada ab tot l' enginy possible pera treure importancia al fet, transformant una malvestat en una lleugeresa. No obstant, home d' anys, de mon y d' experiencia de la vida, en contra de lo que en Balcells esperava, no l' interrompé ni una sola volta ab una exclamació de sorpresa, ni de recriminació; lo deixá esplicar á son gust; tant sols quan al arribar al conflicte final en *Pablito* li preguntá si podía contar ab ell, D. Martí ab tota la simplicitat possible li respongué:

—No.

En l' estat y circunstancias en que 's trobava en Balcells, fácil es presumir l' efecte que li causá aquesta negativa, després d' haverli costat la revelació

Digitized by Google

del fet; mes determinat á probar fortuna fins al últim moment, digué ab marcada nerviositat:

—Aquesta resposta ja me l' hauría esperada si 's tractés sols de mí, del meu nom, de la meva personalitat, pero vosté ha de pensar en que las conseqüencias d' aquest escándol las sufrirá la seva neboda y 'ls seus fills, y fins vosté, á qui al fí li represento nebot!.

—*Hombre*... lamento molt de veras lo fanch que aquesta qüestió reportará á la familia; pero no estich disposat á torce 'l curs dels aconteixements.

—¿Rodonament?

—Rodonament.

—¿Per una mesquindat que la té á las mans, que no ha de fer més que obrir lo secreter?—exclamá ja en lo plé de son enuig l' atribulat marit de la Rosita.

—¡Per una mesquindat!—repetí fredament don Martí.

—Y vosté—torná á rependre en Balcells, aixecant la veu ab tota la potencia de sa exasperació,—¿es l' home bo, l' home exemplar, lo cor generós de qui durant tants anys me'n han omplert las orellas com si 's tractés d' un sant al qui 's tenía de rendir *culto* en un altar?... y per dos mil duros ¡per dos miserables mils duros! que no li demano que me 'ls doni, si no tan sols de que me 'ls deixi, permetrá que jo 'm pegui un tiro? Perque vosté compren prou que si jo demá á la tarde no tinch aquestos diners á la má pera enviarlos á aquella fiera, no 'm queda altre recurs que encastarme una bala al cervell!—afegí, portat tant per la ira á la resistencia que trobava, com per veure si aquest nou giro li donava mellor resultat.

Don Martí, que no creya en aquesta sobtada é inverosímil resolució del seu nebot, sense pendres lo treball de recriminarlo, ni tan sols de respóndreli en aquest punt, li digué ab sa calma acostumada:

Digitized by Google

—*Hombre*... aquesta multitut de sérs que se 'n diu humanitat, cada hú se la mira baix lo seu punt de vista; la Doctrina Cristiana 'ns diu que 'ls comptes de conciencia se liquidan en l' altre mon; pero jo, ab permís de la Santa Mare Iglesia, crech que també aquí mateix las inquietuts, los sobressalts, los sufriments y las conseqüencias que cada una de las nostras culpas nos ocasiona ¡ja 'n fan prou bona feyna en aquesta mateixa vida! per més que, com los torments tenen lloch en l' interior de cada hú, succeheixi ab ells los que passa ab los del Purgatori, que com no 's poden veure, hi ha molta gent que no 'ls espantan... Tu, com sembla que tens la conciencia un xich muda y á bon segur que t' haurías mort sense haverli sentit la veu, las circunstancias t' han portat á passar per un alambí que no passares á la época en que vas cometre aquesta... lleugeresa; y jo tindría com un pecat l' esmenar la plana á Deu *librante* d' aquestas horas de purificació terrenal, que 'm semblan un bon tros merescudas. Per aquest motiu sento no poguerte complaure.—afegí l' oncle de la *Rosita*, aixecantse de la butaca en que havía escoltat la feta d' en Balcells.

Aquest, que vegé ja perduda la partida, dubtá un moment entre donar sortida á son enuig, increpant obertament á D. Martí, ó en fer la probatura de suplicar de nou, decidintse per dirli ab tota la ironía de la amargor de que estava possehit.

—¡Vegi lo que son las cosas! Tal vegada, ben analisat, nos trobaríam que en lo fondo d' aquesta qüestió, vosté ab las sevas perfeccións y jo ab las mevas debilitats, hi apareixerém igualment culpables: jo pel fet, vosté perque tenint á má evitarne las conseqüencias, las deixará flemáticament arrivar á son fatal desenllás... Y ¿ja ho ha pensat vosté, en que dels

Digitized by Google

resultats de tot aixó pot venir un dia en que també l' en acusi la seva irreprotxable conciencia?

—Estich tranquil en aquesta part... Lo meu pensament, per molt temps estará ocupat ab la idea de lo poch que mereixía la honradíssima familia Asparó 'l casament de la seva pubilla—exclamá l' oncle de la *Rosita* sortint del dormitori, qual porta tancá darrera seu.

En l' instant de posar los peus en la cambra del costat á D. Martí li semblá com si hagués sentit remor d' aucells que voleyan ó papers que s' enmatxucan, y s' abalansá ál pas de la porta que donava al corredor, sense que distingís sombra d' ánima viventa; y pensant que hauría estat produhit pel frech de sa bata ab la tapicería dels *portiers*, sobradament preocupat ab l' aixám de desagradables pensaments que portava en son cervell, ab sa acostumada pausa se 'n baixá á las sevas habitacions.

Quan lo cruixit dels seus passos, ferms y acompassats, acabá de sentirse dessobre del enrejolat de marbre del corredor y dels primers grahóns de la escala interior que baixava al primer pis, del darrera 'ls plechs de las folgadas cortinas d' un dels balcóns de la sala sortí, com lo personatje d' una comedia de mágica, la espiritual figureta de la Celia.

A l' hora del sopar, ja sentada en la taula y encarregada de fer los honors á dúas amiguetas que aquell vespre tenía convidadas, havía sapigut la forta migranya del seu pare y la prohibició absoluta pera tothom de que 's pujés al seu quarto, una volta que 'l dormir era 'l més especial remey pera la enfermetat. Apenas eixida del menjador, la gent havía anat invadint la casa y fins prop de las onze, ja formats los grupos y animadas las conversas, quan la reunió deixá l' encarcarament que sol regnar al comensarse aquesta classe de festas pera pendre 'l

Digitized by Google

calor de la intimitat, la Celia no 's cregué arrivat lo moment oportú pera que, sense ésser notada la seva ausencia, pogués fer una petita escapadeta pera anar á veure si 'l seu pare havía agafat lo son. Ab aquesta idea, 's dirigí envers la escala interior de la casa, y una vegada al segón pis, tot caminant de puntetas per dessobre la catifa, arribá fins á la porta del dormitori d' en Balcells, y trobantla tancada, aplicá ab tota senzillesa la orella al pany, donant la coincidencia d' ésser al precís moment en que la exasperació per la negativa del oncle Martí havía fet alsar la veu del frisós advocat, fins al punt de que la noya pogués sentir clara y distintament la derrera part d' aquella reservada conversa.

La Celia, sorpresa y commosa á un mateix temps, sense dónarse compte en si feya be ó mal en permaneixer al costat d' aquella porta, sentí la petició d' en Balcells relativa als dos mil duros y sos propósits de suicidi; y si no entengué prou las respostas del seu oncle, sentí lo suficient pera compendren la negativa, deduhint per sobre de tot que 'l seu pare 's trobava en una apuradíssima situació. La noya no sabía perqué 'ls necessitava 'ls diners, pero havía tret en clar que eran deu mil pessetas que al endemá n' havía de fer entrega; y que per aquesta miserable cantitat estava en perill lo seu bon nom y fins la seva vida. Al sentir que D. Martí tocava la porta pera obrirla, la Celia, sobtada, ab la agilitat que dona la por, corregué á amagarse en lo buyt que quedava entre la cortina y 'l balcó; y allí, ab lo pit pantejant, los ulls esverats y las mans tremolosas, esperá, com lo malfactor que tem ésser sorprés, la sortida del oncle Martí. Quan estigué segura de que aquest ja era prou lluny, ab la cara desencaixada y 'ls llabis sense color, aná á deixarse caure en un dels

Digitized by Google

sillons del costat del sofá, semblantli que sas forsas no podrían sostenirla ni un minut més.

Allavoras, aixugant l' anguniosa suhor que amarava lo seu front, procurá donarse compte de la situació en que 's trobava. Sens dubte 'l seu pare, portat per sas aficions de sempre, havía fet algun nou gasto de consideració per qualque cosa ab la que l' oncle Martí no estava conforme, y pel que devía haver firmat algun pagaré que vencía al endemá. La noya no s' esplicava com no havía pogut gestionar la prórroga, ni perque no s' ho volía parlar ab la seva mare, que indubtablement sabría trobar la manera de tréurel d' apuros. Desde petita, en aquella casa tan anomenada per rica y en la que verdaderament per tan diversas parts hi entrava 'l diner, sempre havía sentit als seus pares queixarse del que 'ls faltava pera realisar lo pago de sos gastos. Per aquesta banda la cosa no l' agafava de sorpresa. Tampoch l' estranyava del tot la conducta del oncle Martí. Reflexo de la seva ávia, home senzill y modest, se rebelava contra aquella ostentació de noblesa sense pergamíns, contra aquella taula servida ab los refinaments més costosos, aquell abono permanent á palco y á cotxe, aquella plana major de servey pagat y vestit dispendiosament, aquella manera de fer necessari tot lo supérfluo, aquell criteri, en fí, en que de res se preguntava lo que valía, sino lo que aristocráticament representava. La Celia, que de tota la seva vida havía vist aquella diversitat de parer entre 'l primer pis y 'l segón, procurava ajustarhi lo que acabava de sentir.

Ni l' oncle Martí havía estat may tan crudel, ni 'l seu pare, home al fí de formas educadas, s' havía espressat may ab aquell desfici, ab aquella vehemencia de sentiment, fins de terror, ab que li semblava haverlo sentit. Alguna volta, desde que la seva avia

Digitized by Google

era morta, havía assistit á algún disgust tingut entre 'l seu pare y la seva mare, relatiu á la assiduitat ab que aquest assistía al círcol del Liceo, ahont, segons la *Rosita*, s' hi jugava fort... Tal vegada era aquí la clau del enigma. Lo seu pare devía haver perdut aquella quantitat, la que tenía de pagar al ensendemá y que, com era molt natural, no volía que la seva dona se n' enterés. Sí, sí, aixó devía ésser... aixó era lo que havía evocat dins d' aquellas honradas parets la horrible visió del suicidi, visió espahordidora que á tot cost era precís conjurar, ja que la casualitat la havía portada á descubrir lo que succehía. Mes ¿cóm?...

De sopte, 'ls ulls de la Celia llampeguejaren d' una manera especial; sas galtas esgroguehidas s' encengueren; son rostre desencaixat recobrá sa acostumada vivesa, y aixecantse del silló, poch á poch, s' escorregué sala avall, passá 'l corredor, prengué la escala y desembocá al primer pis, ahont lo xiuxiu de las conversas, semblant al remoreig de las onadas del mar en temps de bonansa, 's deixava sentir per tots los corredors de la casa. La noya s' encaminá ab pas decidit envers las habitacións en que havía mort donya Filomena, quin dormitori, junt ab lo quarto que li servía de despaig y 'l saló principal, que aquell vespre no s' havía il·luminat perque la reunió no prengués carácter de festa, restavan en completa soletat. La Celia, sens fer esment de la trista impresió d' esglesia deserta que feya 'l lloch en que 's trobava, prengué de la taula escriptori un full de paper y una ploma y escrigué:

"Valentin: desearía... te agradecería en el alma...„

La joveneta llegí y esborrá y torná á escriure neguitosament diversas paraulas, fins que per últim, semblantli que cap d' aquellas imitacións dels modelos castellans que havía aprés al col·legi li servía

Digitized by Google

pera espressar lo seu pensament ab la vivesa que 'l sentía, fent á trossos la comensada carta y agafant un nou paper, escrigué resoltament:

"M' es del tot precís que demá, á las set del dematí, me portis los dos mil duros que guardas per las mevas joyas. Los necessito totseguit. Demá mateix sens falta. T' esperaré á la reixa del recibidor que dona al replá de la escala. Per Deu no hi faltis. —*Celia*."

Y la noya, trobant allavoras qu' en aquell paper hi mancava quelcom de que 'n tenía ben assadollat lo cor, dessota de la paraula "Celia", hi afegí: "que t' estima molt, molt, molt", y doblegant lo full, lo ficá dins del carpet. La tasca de clóurel li costá un instant de vacilació, mes al fí, mullant ab la punteta de son dit xich la goma del sobre, lo tancá mormolant: "Es precís". Y totseguit, posant la carta dins del cinturón de *gró* que cenyía son cos de llana blanca, fent un violent esfors pera asserenarse, se dirigí á l' altra part de la casa, ahont, atravessant per las habitacions en que noyas y joves acabavan la representació d' una alegórica *xarada*, passá com si estigués enlluhernada per entre mitj de aquella concurrencia exuberanta d' alegría, y 's dirigí dretament envers á un jove d' uns trenta anys y distingida figura que, assegut enfront de una taula colocada en l' ángul d' una de las salas, girava 'ls fulls de una ilustració inglesa. La noya Balcells s' hi atansá y li digué ab veu baixa y un bon xich tremolosa:

—Paco, m' ha de fer un gran favor; y m' ha de perdonar una incalificable grossería...

—Mani!—feu lacónicament lo jove.

—¿Vosté sab la dispesa ahont viu en Valentí?

—Com á casa meva... En Valentí y jo som com germans.

—Perque ho sé—digué la noya Balcells prenentli

Digitized by Google

la ilustració dels dits pera ficar dissimuladament entre sos fulls la carta que portava dins del cinturón —vinch á demanarli que 'm fassi 'l favor d' entregarli aquesta esquela avuy mateix; si pot ser d' aquí un quart, que no passi pas una hora... Si en Valentí no es á casa, espéril; si dorm, despértil. Es precís que aquesta mateixa nit la llegeixi.

—La llegirá: no hi pensi més!... Quan vagin á servir lo thé, m' escorreré dissimuladament y dintre un quart d' hora seré á casa seva.

—En Valentí y jo li agrahirém tota la vida—feu ab commosa vehemencia la noya.—La grossería es... es...

—No la vuy sapiguer!—interrompé ab vivesa 'l jove condolgut de la angúnia que 's reflectava en la cara de la joveneta, la que afegí vergonyosament:

—Es... que li dono la carta tancada...

Lo nou missatjer somrigué ab espressió de bondat, y prenent la esquela d' entre 'ls fulls de la ilustració, la posá ab especial cuydado dins de sa cartera de pell de Russia.

Digitized by Google

LO MON Á DIVUYT ANYS

La noya Balcells passá la nit en un continuat insomni, en lo que las salas del Círcol del Liceo, per ahont havían passat algunas de las nits que baixavan del teatre; la reunió de casa seva ab los colors virolats dels trajos de las noyas; la cara del seu oncle, enlletjida ab lo ceny del *Neron*, que havía vist representar á n' en Novel·li; la del seu pare transformada ab la dolorosa expressió que tenía la del Sant Crist que adoravan en la capella del Convent; la silueta de la seva mare, emprobantse satisfeta devant del mirall lo trajo de mitj dol, y una mena de colps com á tiros de revólver, que li ressonavan dolorosament en lo cor, havían format l' abigarrada barreja de la somniosa atmósfera en que havia estat condormit lo seu cervell durant las curtas horas que passá en lo llit, ja que molt avans de las set, ab sorpresa del servey qu' estava llevat, havía obert un dels balconets que donava á la escala. Mal dormida y opresa per anguniosa inquietut, la Celia, de peu dret, comptava ab la vista fixada en lo petit rellotje que tenía á la má, los minuts que faltavan pera ésser la hora

Digitized by Google

assenyalada en sa carta, fentli bategar lo cor, lo cruixir de las petjadas de tots los que s' atansavan á passar per la cera del devant de casa seva, quan totduna, y sens que ni menys hagués sentit la remor de sos passos, se vegé apareixer la esbelta figura d' en Valentí. Lo jove venía apressadament; los ulls li brillejavan ab tot l' esclat del amor y de la joventut, y sa cara expressiva reflexava noblement lo goig que niava en son esperit.

Ab dúas llargas passas pujá los darrers esglahóns que 'l separavan del replá hont hi donava 'l balcó en que estava apoyada la Celia, y avans de que aquesta hagués tingut temps de obrir la boca, exclamá:

—Y ¡qué bona has estat, donantme ocasió pera poguerte parlar un moment sense visitas, sense ningú!... Figurat que ara, ara mateix, en lo tren de dos quarts de vuyt, me 'n haig d' anar á Manresa pera arreglar una máquina que 'm sembla que m' hi tindrá uns quants días presoner... Ja havía d' haver sortit en lo primer... pero ab la teva carta, poguent gosar d' aquestos curts moments de parlarte... després de tants y tants días que no t' havía sentit la veu... Perque tu ja ho coneixes, lo teu papá cada dia va accentuant més la seva oposició... En fí, no parlém de penas, ja que Deu nos deixa disfrutar d' aquestos moments d' alegría, que tan pochs ne tením. ¿No es veritat?

—Sí, sí—va repetir la noya Balcells, ab una veu tan apagada, que apenas arrivá al qui anava dirigida.

—Ahir, quan en *Paco* 'm doná la teva carta, la tenía en las mans y no m' ho creya. Quína sort tan impensada y tan oportuna!... Me feya una pena anármen sense poguerte dir ¡adeu! No semblava si no que tenía de marxar á la Xina... Y no sols véuret, si no

Digitized by Google

¡parlarte!... Si sabías lo que t' agraheixo la alegría que avuy m' has donat!

—¿Forsa? ¿Forsa?...—preguntá la Celia que á cada nova variant de la espansió d' en Valentí esperava que li parlés de lo que en aquells moments més vivament li interessava.

—¡No sé pas com esplicartho!... Sembla que la paraula ho hagi d' expressar tot, y la veritat es que quan lo cor está plé, ben plé d' una emoció fonda, la paraula 'ns resulta sempre deficient, sense color, sense vida, sense...

En Valentí 's detingué de sobte fixantse per primera vegada en lo posat de la noya, y en que aquesta habitualment enrahonadora, sols li havía contestat ab paraulas soltas, y li preguntá totduna:

—¿Qué tens Celia? ¿Hi ha hagut algún altre disgust ab los teus papás, per causa meva?

—No; no es aixó—feu neguitosament la joveneta—es... ¿si m' has portat lo que 't demanava en la meva carta?—afegí per últim, trayentse ab un esfors de voluntat aquella pregunta que, desde 'l comensament de la conversa, havía tingut á flor de llabi.

—¿Los dos mil duros?

—Sí, sí; los dos mil duros destinats pera las mevas joyas.

—Y ¿per qué 'ls vols?—preguntá á son torn sobtadament en Valentí.

—Aixó no t' ho puch dir ni t' ho diré may. Es un secret que no'm perteneix; no es meu y no'n puch fer us. Necessito aquest diner y te 'l demano per favor.

Lo jove restá curts moments ab lo cap baix y digué:

—Encara qu' en la teva carta m' ho escribías, m' ha semblat una demanda tan... tan extraordinaria.., que ho he pres com una insinuació de bon auguri pera la prompta realisació del nostre matrimoni y no

Digitized by Google

per altra cosa, que no pot ser de cap manera. Tu vas assistir á la entrega d' aquestos diners y sabs be ab las condicións que 'ls vaig admetre. O han de ser per las tevas joyas ó per...

—Pero, si jo m' aconsolo de no tenirlas?—interrompé ab gran vehemencia la noya al preveure una negativa en la que ni per un sol moment havía comptat.

—Mira, Celia,—feu en Valentí ab un tó de veu que s' esforsá en fer persuassiu—tu sabs be que aquestos diners jo 'ls tinch ab certas condicións... com un adelanto... com en depósit...

—Sí, sí, en depósit per mí; pera comprarme unas joyas que no necessito, que no las vuy!... Perque jo crech que ab joyas ó sense, tu 'm voldrás de la mateixa manera?—insistí la noya ab los ulls abrillantats per las llágrimas.

—Sí, Celia, sí; jo 't voldré sempre, sempre de la mateixa manera! D' una manera que tu no pots compendre, perque es impossible que en las tevas circunstancias pugas tenir idea de lo que tu ets y representas per mí; de lo que m' has transformat; del nou mon que m' has fet entreveure... peró no puch accedir ab una cosa que no la puch fer, perque es en contra de la meva conciencia, de la meva paraula empenyada... Tu no necessitas cap diner: ni tu m' ho dirías, ni jo ho creuría. Aquestos dos mil duros, tu 'ls vols pera donarlos á alguna familia necessitada; per alguna miseria que t' haurá comptat la senyoreta Gil ó que tu mateixa haurás vist... Suposo que ha de ser una cosa molt gran, quan no has reparat en contrariar la voluntat d' una persona morta.

—¡Oh! si ella visqués! Jo no m' hauría vist precisada á demanar la gracia de ningú, ni á sentir una negativa de qui may podía esperarla!—esclamá la Celia juntant sas mans ab la forsa del desconsol ab que la fería aquella imprevista decepció.

Digitized by Google

—Ets una criatura, que, á pesar del teu criteri, no has reflexionat prou en lo valor de lo que 'm demanas! Jo, aquestos diners, entregats á mí per la teva avia, los tinch al Banch en depósit, perque may me 'ls he conceptuat meus; y, per lo tant, no 'm crech en dret pera poguerne disposar, si no es per l' objecte perque 'm foren entregats: en cambi, en lo mateix Banch hi tinch set cents duros que 'ls he arreconat un á un, pensant en lo nostre matrimoni, pera posar al nostre niu alguna cosa que fos guanyada ab lo meu trevall... Jo 't portaré aquestos diners que tanta ilusió 'm feyan pensant que havían de servir per tú... Aquestos reparteixlos; dónals sense dirme per quí, ni per qué... No 't preguntaré res... ¡No ho vuy sapiguer!... Pero 'ls de la teva avia ¡impossible! ¡impossible! Jo no 't puch donar lo que no es meu!...

—¿Ni dihente jo que de la teva negativa en poden succehir degracias que no has pogut sospitar may?

—Jo no tinch secrets per tu: no 'n tinguis tu per mí!... Dígam qué son aquestas desgracias!...

—Ja t' he dit ¡que no puch!

—Mira, Celia,—feu en Valentí mirant anguniosament son rellotje de butxaca—no tinch més que 'l temps precís per anar corrent al tren... La fábrica estaría parada... Pensa que 'l senyor Mauri m' espera en la estació... pensa que pera poguerte veure ara, á las cinch, he tingut qu' enviarli á dir que m' era impossible marxar en lo primer tren, pero que sortiría en lo de dos quarts de vuyt, y 'l pobre senyor m' hi espera!... Ja veus que no hi puch faltar... Si ho vols, jo miraré la manera de tornar á Barcelona á la primera hora de demá, per anar á treure aquestos diners meus y portártels tot seguit... Es tot lo que puch fer!...

Una sensació indefinible de pena, de contrarietat y de desencant á l' hora serrá dolorosament lo cor

Digitized by Google

de la Celia, que esclamá ab la vehemencia de son carácter impresionable y resolt:

—¡Gracias! ¡Gracias!... No hi ha per qué fer tants sacrificis! No vuy que 't prenguis tantas fatigas... tantas molestias... ¡ni tansols la de tornar á pujar la escala, pera acostarte á aquesta reixa, ahont jo ¡ja no t' hi haig d' esperar may més! ¡may més!—repetí la noya en lo paroxisme del despit y del sentiment, apartanse del balconet que tancá ab tremolosa precipitació.

En Valentí feu un moviment pera trucar á aquellas vidrieras que 's tancavan y un altre pera abalansarse al timbre de la porta, pero 'l cap dominá 'l bras, y ab lo cor dolorosament oprés baixá de dos en dos aquells grahóns que, assadollat de goig, feya tan poca estona que acabava de pujar; mentres que la Celia, ferida en sas il-lusions y en son amor propi, vensuda pel pes de las emocions que desde la vigilia la agitavan, aná á refugiarse al racés del seu quarto, pera donar espansió á las sevas llágrimas que, al veures en llibertat d' eixir, se desbordaren en amarch devassall sobre sas galtas.

La noya Balcells, en la ignocencia de sa joventut, la delicadesa de sos sentiments y la poética espiritualitat de sa pensa, impresionada per las pocas novelas llegidas en la antiga biblioteca de la torra, s' havía format una especial idea dels enamorats. Aquell *Mortimer* del *Oscar y Amanda*, aquell *René* de la *Atala* de *Chateaubriand*, aquell *Pablo* de la delicada concepció de *Bernardin de Saint Pierre* y 'ls mateixos protagonistas de las óperas que havía vist en lo teatre, li feren creure que un home enamorat havía d' ésser un ramell de idealitats, d' heroisme y de sacrificis, pel qui una mirada, un desitg, una paraula de la seva dama, era un talisman pera rompre ab tots los impossibles. Enamorada d' en Valen-

Digitized by Google

tí ab tota la ingenuitat de son primer amor y de sos pochs anys, malgrat la humana senzillesa del jove enginyer, la imaginació de la noya 's complagué en adornarlo de totas las qualitats que més l' havían captivada en los héroes de novela, deleytantse ab la seguretat de que, si la ocasió 's presentava, no hi hauría sacrifici qu' en Valentí no arrastrés per ella; y sens pensar que, si no havía tingut lo romanticisme d' accedir á ulls cluchs als seus desitjos, era perque aquest mateix sentiment lo portava á sacrificarse en l' altar del deber, al quin per diferents camins abdós se prosternavan, ajuntá á la pena que sentía pel conflicte del seu pare 'l dolor del desengany que, segons ella, acabava de rebre. "Era ben cert que 'l mon era una vall de llágrimas y un planter d' homes de sentiments vulgars, egoistas, hábils tan sols pera guardar los seus interessos. ¡Bona mostra 'n tenía ab los dos qu' ella havía cregut més desinteressats: y al un la clau de la moralitat y al altre la del deber los havía servit pera guardarse en lo fons de son *secretaire* los bitllets de Banch, ab que podían haver acabat felisment aquella qüestió!...„

Hi ha naturalesas á las que las dificultats abaten y altras més privilegiadas á las que las lluytas enardeixen. Lo desastre de sa primera tentativa, si torturá 'l seu cor, no lográ descoratjar lo seu carácter viu y decidit. Allí, molt aprop d' ahont ella estava, hi dormía l' oncle Martí y si be era cert que li recava fondo, molt fondo, que aquest la sapigués enterada d' aquell assumpto y de que hi hagués lo precedent d' haver sentit ab sas propias orellas sa negativa, la veritat era que aquesta havía estat donada al seu pare, ab qui jamay havían congeniat; no á ella, ben segura de la estimació en que la tenía... Si, com havía cregut, en Valentí hagués respost als seus desitjos, no hauría anat á trucar á aquella porta; ara

Digitized by Google

la probatura 's feya de necessitat. Allá aniría pera fer sa petició, y demanaría y pregaria y, si precís fos, evocaría sers y recorts que no podían restar desatesos. Felisment, allí podría parlar clar: don Martí sabía més qu' ella en aquest punt. Quan lo seu mateix pare li havía confiat, no divulgava pas un secret al ferho ella. Y si, lo que no ho creya, 's trobava ab una segona negativa, son propósit estava decidit: enteraria á la seva mare de lo qu' ella per tan casual manera havía sapigut. Lo procedir del seu pare manifestava clarament sa resolució d' amagarho á sa esposa; pero aquells tiros al cap de que havía parlat per dúas vegadas restavan impresos ab massa forsa en lo pensament de la Celia, pera que en últim cas no ho arrastrés tot pera obtenir aquells dos miserables mils duros, tan difícils de trobar entre la positiva pero inventariada riquesa d' aquella casa.

Una volta format aquest segón plan, la noya Balcells s' agenollá breus moments devant d' una imatge de la Mare de Deu del Sagrat Cor, á la que resá una d' aquellas oracións en que la forsa de la fé y del sentiment prenen lo lloch de las paraulas; y com si acabés de rebre 'l refors d' un animós cordial, s' encaminá ab pas decidit á las habitacións del seu oncle, lo qui tampoch havía dormit aquella nit. Malgrat que la rectitut del seu carácter lo portés á certa exageració d' intransigencia, la superior bondat de son cor y la identificació ab una carrera per la que la defensa, fins dels més grans criminals, constituheix un de sos principals mérits, no podían mantenirlo en sa negativa, una volta passats los primers moments de sa indignació. Sincerament havía expressat al seu nebot sa especial manera de veure en la terra la aplicació de la justicia divina en las emocións anexas al desbordament de las pas-

Digitized by Google

sións humanas; y fins s' havía cregut que devía deixar que la inquietut y la pena treballessin algún temps més en aquella conciencia tranquilament satisfeta, encara que fos sols per lo breu espay d' una nit... Al endemá ja 's veuría la manera de conjurar lo conflicte, puig que no era cosa de que, poguentho evitar ell, l' honrat nom que havía portat la seva germana, ni sols per incidencia, pogués ressonar entre criminals.

Ab aquestos propósits don Martí s' havía ficat al llit, pero la nova l' agafá tant de sorpresa, que la claror de l' auba lo trobá sense haver pogut tancar los ulls; y ja llevat y batallant en cercar la forma més adecuada pera donar dignament al matí lo que havía refusat al vespre, sentí dos colpets á la porta y després del reglamentari "¿Se pot entrar?„ per entre mitj dels *portiers* vegé apareixer la careta ullerosa y descolorida de la Celia, ab lo que 'l bon senyor, admirat de rebre tant d' hora sa visita, li preguntá carinyosament lo motiu que allí la portava.

Lo só d' aquella veu amiga que semblava encloure en sas inflexións quelcóm d' una altra que havía desaparescut pera sempre més, aquell quarto que li recordava la primera declaració d' en Valentí en la tétrica nit de la mort de la seva avia y 'l devassall de sas penas presents, trencá la momentánea serenitat ab que acabava de revestirse la noya, y, oblidant prechs é invocacións estudiadas, deixantse caure en aquella mateixa otomana que ja una altra vegada havía rebut lo pes de son cos afadigat ab los dolors de sa primera pena, deixá corre 'l doll de sos plors, que un moment subjectats tornáren á brollar ab major forsa.

—Pero criatura ¿qué tens? ¿Qué 't pasa? ¿Qué vols? —esclamá ab ansiosa sorpresa don Martí.

Digitized by Google

La Celia vacilá un moment, y tot de sobte, opresa per sa idea dominant, respongué ab lacónica decisió:

—¡Que deixi al papá los dos mil duros que ahir li va demanar!—

Lo germá de donya Filamena s' aixecá dret, estirat, com si mogut per un ressort, se li hagués alsat un pam més sa figura habitualment un xich encorvada, y agafant á la noya pel bras esclamá ab marcat esglay:

—Y tu ¿qué sabs?

La Celia, presa de violent tremolor, entre llágrimas y sospirs li comptá ab tota naturalitat que l' ánsia per l' estat de salut del seu pare l' havía fet arrivar de puntetas á la porta del seu dormitori, y cóm una volta allí, primer sense pensarsho y sense sapiguersen moure interessada per lo que sentía, descubrí la demanda dels diners y la seva negativa á concedirlos.

—Y ¿res més?—torná á preguntar don Martí, fixant sa mirada de mitj sigle d' experiencia en aquella careta de divuyt anys.

—Res més!—respongué la Celia ab lo trasparent tó de la sinceritat.

Don Martí 's deixá caure en sa butaca, respirant com si li haguessin tret de sobre un pes de molts quintás. ¡De bona 'ls havía lliurat Deu!

Aturdit ab lo perill que havían corregut, lo bon senyor restá callat, mentres que la noya Balcells, atormentada per l' ánsia del éxit de sa gestió, no sabía com tornar á rependre aquella conversa tan sobtadament trencada, fins que sa natural vivesa li sugerí la ingeniosa idea d' interpretar lo silenci del seu oncle com favorable afirmació; y ja més animada ab lo seu plan, allargá sas petitas mans pera agafar ab ellas la dreta de don Martí, incliná envers ell son cos afadigat per la pena, y fixant sos ulls negats pel

Digitized by Google

plor en aquella fesomía que á la nit se li havía presentat com la de Nerón y que ara veya ab tota sa atractiva espressió de bondat, li digué carinyosament:

—Jo he trobat una nit llarga; horrorosa!... pero 'l pobre *papá* li deu haver trobada cent vegadas més!... ¡Ay, *tio*; no li retardi l' alegría de tréureli aquest pes de sobre; perque ab lo modo d' esplicarse semblava que 'l tenía molt gran!... Si jo en un moment, en un instant, pogués anar á posarli aquest diner demunt del seu *secretaire*... á dirli...

—¡Tu no has d' anar en lloch! ¡Tu no has de dir res á ningú!—interrompé vivament don Martí, tornant á son interior sobressalt.

—No, no; ¡jo no! pero vosté sí!... Vosté pot tornar la tranquilitat al *papá* ¡y li tornará! ¡*Vaya* si li tornará!... Ni sé com he sofert tant dubtantho, després de lo molt á fondo que jo 'l conech... Perque vegi, la pobreta avia, á fí de que jo 'l conegués de dintre... d' allí, de lo més íntim de l' ánima y aprengués á estimarlo, no per obligació, sino per lo que val, sempre me 'n contava cosas de vosté... De quan eran petits... de las desgracias que sofriren... de quan estavan al carrer dels Mirallers y vosté estudiava y l' avia cosía guants... de las penas que passavan, perque la seva pobra *mamá*, qu' estava malalta, no sapigués que debían lo lloguer de la casa... Y de quan se 'ls va morir!... Y de moltas y moltas cosas que passaren després... Y tot m' ho deya perque jo 'm fes cárrech de lo bo y pundonorós que vosté havía sigut sempre... Y sapiguent tantas cosas ¡jo no sabría ara lo que me 'n puch refiar!... Sí, miri... quan vosté va escriure que venía, la pobreta avia 'm va dir: "haventhi 'l meu germá aquí, ja no ho sentiré tant de deixarte quan Deu ho disposi; perque ab ell te quedará un altre jo...„ Y vegi...

Digitized by Google

tant y tant que aquesta nit he sufert!... ¿Los hi portará aviat los diners al *papá?* Ben aviadet perque no passi més angunia y no torni á pensar ab tots aquells disbarats que deya ahir? ¿Los hi pujará prompte, ben prompte, veritat?

—¡Los hi pujaré!— respongué lacónicament don Martí, al qui aquell rosari de recorts li havía nuat las paraulas en la gargamella.

—M' ho promet?—insistí la noya.

—¡Basta ab que jo t' ho digui!—feu ab marcada fermesa lo seu oncle.

La Celia atansá á sos llabis la má que fins allavoras havía retingut entre las sevas, besantla ab tot l' agrahiment de la seva ánima; y com si 'l pes que s' acabava de treure de sobre li hagués fet sentir ab més forsa algun altre que encara n' hi restava á dins, li digué ab los ulls altra volta amarats per las llágrimas:

—Y encara me n' ha de fer un altre de favor...

—¿Un favor que també't fa plorar?... ¡Digas, dona, digas!—feu bondadosament D. Martí.

—Miri; avuy jo me n' havía d' haver anat á las set al col-legi per assistir á la Comunió y passarhi 'l dia pera apendre una labor nova... que ja varem quedar aixís ab la *mamá*... per tot aixó que m' ha passat, no hi he pogut ser á l' hora; pero ara que gracias á Deu y á vosté estich tranquila per lo del *papá*, me 'n hi aniré ab la *demoiselle*...

—Peró ab tot aixó, no sé veure quin favor...

—Lo favor que li demano—respongué la noya exaltantse com més avansava en sa relació—es que vosté, de la mellor manera que sápiga, diga als *papás* que al vespre no m' hi envien á buscar al convent... perque encara que vingan, será inútil... jo tampoch tornaré!... La meva resolució ja está presa y 'l mon ¡ja está acabat per mí!

Digitized by Google

—Y ara, filla, ¿qué t'agafa?

—Que Deu, per una casualitat, m' ha fet veure lo qu' es la vida... y tal com la veig, m' espanta, me causa horror y ¡no hi vuy viure ab aquesta atmósfera de falsedat, d' egoisme, de mentida!...

Don Martí torná á fixar ab fondo sobressalt sa mirada investigadora en la trasmudada fesomía de la noya, tementse de que aquesta hagués sentit alguna cosa més de lo que li havía contat. D' altra manera ¿á qué venía tot aquell desencant á la seva edat y en las condicions en que vivía?

—¡Vaja! esplica lo que tens y no diguis més tonterías!—esclamá D. Martí, ab ánim de sondejar lo que passava per dins d'aquella animeta de divuyt anys.—¿Qué sabs tu de la vida y de falsetats y d' egoismes y de tot aquest torrent de paraulas que no més has sentit al teatro, ja que tu encara no has vist lo mon per un forat? ¡Un convent! ¡Gran cosa per un final de drama ó de novela! Pero aquesta casa no es un escenari ahont s' hi troban los vicis ó passións que al autor li convenen; tu vius entre personas bonas, honradas, ab las que cap d' aquestas calificacións encaixan...

—¡Oh, ab los de casa no!—replicá ingenuament la Celia—pero no es aixís ab los de fora!

—¡Ah... ¿son de fora los que t' han fet enfadar? ¡Aquestos ray!... Exceptuant en Valentí, me sembla que á tu poca cosa t' importarán los demés!—afegí intencionadament lo vell senyor.

—¡Ni ell, ni ningú! Jo m'he format lo meu concepte de las cosas de la vida y com aquest es alt, molt alt, á las alturas que jo he fixat lo meu pensament no hi veig ni hi trobo més que á Deu, que com diu molt be la Montserrat Gil, sols en Ell hi está l' amor ab totas las perfeccións, ab tots los heroismes; sempre gran, immutable, etern!... Lo que s' estila pel mon es un

Digitized by Google

amor de conveniencia, un amor amidat... un amor que compta...

—*Hombre... hombre...* ni un castell de fochs artificials!... *Vaya... vaya*! me penso que tot aixó últim que has dit no es aplicable á n' en Valentí—interposá l' oncle de la Celia, comensant á entreveure de la part que venía la tempesta.

—¡Torna ab en Valentí!—esclamá ab despit la joveneta.—Vosté y l' avia 's creyan que era una capsa de perfeccións aquest noy, y en quant á mí, n' hi sé trobar ben pocas! ¡De primer me casaría ab un home que no l'hagués vist may, que ab ell, que no sab lo que vol dir amor, ni abnegació, ni sacrifici!... De segur que al instant que hauríam d' anar á l' iglesia me deixaría per arreglar una máquina ó pera buscar la solució d' algún problema geométrich! ¡Veliaquí de lo que es mestre ell: de lo amidat, de lo just, de lo axacte!... Ay! no *tio*, no; ja que felisment vosté es aquí pera arreglar l' assumpto del *papá*, la meva resolució está ben presa... ¡Potser m' hi moriré dintre las parets del convent—prosseguí ab nou desconsol la noya, deixant veure la poca fe que tenía ab lo remey que ella mateixa 's receptava—pero d' allí no me 'n treurá ningú! ¡ningú!—repetí, dirigintse resoltament envers la porta.

Don Martí feu un moviment pera deturarla, mes, cregut de que no havía de portar avant tant estremosa intenció, y pensant que 'l temps que hauría d' emplear pera treure en net aquellas nebulositats d' última hora, podía faltarli pera evitar que en Balcells enmaranyés la seva qüestió donant un disgust á la *Rosita*, restá en son lloch, dihent ab certa complascencia d' avi:

—¡Ja 'ns en cuidarém després dels desbordaments d' aquesta botelleta de Xampany¡ ¡Y á fe qu' es de primera!... Jo no he vist un cor més vehement, ni

Digitized by Google

més ingénuo, ni més posat dessobre de la má!...¡ Per qué diastres haurán renyit?... Y jo casi hi posaría 'l cap que en Valentí no li ha donat motiu!... Pero es lo cert que ella tenía un sentiment fondo, ben fondo... Y vetaquí com aquesta criatura, sense pensarsho, m' ha portat la solució de la forma que jo no trobava pera donar avuy lo que vaig negar ahir... Y es lo millor, que are la concesió dels diners, me vindrá de perlas pera abordar la qüestió d' aquest matrimoni, un bon tros difícil de portar á cap sense 'ls disgustos que eran de preveure, y que la veritat, ja comensava á ferse un xich llarch, perque no hi ha dubte que d' aquest cantó ha vingut lo gran disgust d' avuy... ¡Pobre Celia! que peni qui ho mereixi!... ¡bah! ¡pero ella!... ¡No será pas mentres jo pugui!

Digitized by Google

GENIT Y FIGURA...

La negativa de D. Martí havía deixat á n' en Balcells en un estat d' excitació molt fácil de compendre. Malgrat de coneixer lo suficient al oncle de la seva esposa pera no tenir una completa confiansa en alcansar fácilment lo que li demanava, tampoch podia amagárseli que existían moltas y poderosas rahons pera inclinar la balansa á favor seu. Parentiu íntimament conreuhat pel viure dins d' unas mateixas parets, riquesa disponible, llibertat d' acció, dignitat y amor al nom de la familia... ¡Y tot havía estat inútil!... Ja no tenía d' ésser germá de la seva sogra pera que deixés de portarli la continuació dels disgustos que havía sufert desde 'l seu matrimoni. Gent d' una altra época, d' altres costums y altres gustos, no sabían amotllarse ab lo nou modo d' ésser de la generació actual; no comprenían la bellesa que enclouhen los refinaments del luxo, los encants de la vida de societat al engrós, la atracció vertiginosa de las diversións de tota mena... Y si no apreciavan los efectes ¿cóm havian de interessarse per sas contrarietats? A forsa de voler ésser rectes, se feyan implaca-

Digitized by Google

bles; pera voler corretjir exasperavan; eran cristians pera son us particular, no pera tenir indulgencia, no pera servir al próxim, no pera perdonar... Tampoch ell perdonaria; y puig que 'l parentiu de res havía servit pera tréurel dels apuros en que's trobava, també 'l sabría rompre privant á D. Martí dels goigs de viure en familia, dels cuidados de la seva dona, y sobre tot del carinyo de la Celia, que prou convensut estava de lo molt fondament que l' atreya...

En Balcells passá llarga estona tirant aquestos y altres dicteris en contra del seu oncle, mes, un colp esbravat, se trobá que sos desfogaments no 'l posavan pas en mellor camí de resoldre 'l conflicte, que existía viu y potent de la mateixa manera, ab l'agravant del temps transcorregut y 'l de trobarse captiu dins del seu cuarto, sens esperansa de poguer intentar res pera aquella nit... ¡Vaja, era precís calmarse, obrir la font de la reflexió y tornar á girar los ulls envers als dos únichs camíns que, una volta fallat lo de D. Martí, li restavan encara: lo problemátich de alcansar los diners d' un usurer ab la buyda garantía de la seva firma y lo d'anar dretament á esplicar lo fet á la seva dona, que ab majors garantías pera hipotecar, á pesar de las prescripcións del testament de la seva mare ó en darrer cas ab sas joyas, lo podía treure més prompte del compromís...

Aquesta última solució, que era sens dubte la més segura, en Balcells la deixava en darrer lloch, ja que per un d' aquestos contrassentits més generals de lo que sembla en la humana naturalesa, ell, tan despreocupat, ó mellor dit, tan fácil d'acomodarse ab tot lo que li convenía, era al que hi oposava majors reparos. Ben persuadit de que 'ls disgustos contribuhían á minar la seva salut, los escusava fins á la exageració, y com los de dins de casa tenía que sufrirlos en las horas de menjar y dormir, ab lo que,

Digitized by Google

segóns ell, las dúas principals funcións de la vida quedavan pertorbadas, sentía una por terrible de interrompre la pau del seu matrimoni, y molt més en l' actual conflicte, en lo que no era difícil preveure lo que ell s' hauría d' afectar pera comptar lo cas á la *Rosita* y véures obligat á presenciar lo seguici de llágrimas y tristesas que aytal divulgació havía de reportar á aquésta; mes, com per altra part, era indubtable que la cosa pujaría de punt ab l' agravant del escándol, la elecció no era dubtosa y en Balcells no dubtá més. A l' endemá dematí, pera deixar satisfeta sa conciencia de bon marit, probaría d' anar á casa d' un usurer, y si aquest pas no donava resultat, malgrat los disgustos que preveya, se dicidiría heróycament pera posar la qústió en coneixement de la seva esposa. Y ja una volta convensut que no li quedavan més camíns pera probar, y de que havía pensat tot lo pensable, menys ab los perjudicis que las emocións d' aquell dia havían de reportar á la seva naturalesa delicada, resolgué ficarse al llit pera veure si lograva descansar, essent lo cert que, gracias á la seva idiosincrasia, dormí bastant més sossegadament que no ho alcansaren aquella nit ni la Celia, ni l' implacable germá de la seva sogra.

En aquestas disposicions d' esperit, y ja posantse 'ls guants pera sortir, lo trobá D. Martí al pas de la porta del seu quarto. Ab una mirada oncle y nebot comprengueren sas respectivas situacións. En Balcells, que D. Martí hi anava pera capitular; y aquést, que las horas transcorregudas havían tornat á son estat normal la sossegada conciencia del marit de la seva neboda.

Don Martí, al qui no li costá ferse cárrech que en *Publito* havía comprés que anava á oferirli lo mateix que pocas horas avans li negaren, obtant pera sortirli al encontre, aná dret al seu plan dihent:

Digitized by Google

—Ahir te vaig rehusar lo que avuy per ma plana voluntat te porto. Ja compendrás que aixó deu tenir la seva causa; y es que en aquestos moments jo també tinch alguna cosa pera demanarte.

—Si está acorde ab la meva dignitat, digui.—respongué en Balcells estarrufantse com lo pavo real, al veures elevat á la categoría de dictador.

Don Martí llensá sobre 'l marit de la seva neboda una mirada en la que l' amidá de cap á peus; y tornant á dins la resposta que ja tenía á flor de llabi, prosseguí:

—*Pues* res; que fá un any que en quantas ocasions has pogut has fet gala de demostrar la teva antipatía per en Valentí, portantla fins á privar á la Celia de que hi enrahoni; y com en lo terreno de la realitat no existeix cap motiu pera oposarte á aqueix matrimoni, y 'ls noys s' estiman y aixó ja 's fa massa llarch, jo vinch ara á demanarte per ell la ma de la teva filla.

—Vosté tan sabi, tan *expérimenté*, s' ha deixat perdre la ocasió..... Jo ahir, sorprés, atorrollat per aquesta tontería, es molt probable que hauría cedit de las mevas justas prevencións; no com á una imposició, que jo no n' admeto de ningú, sinó com á correspondencia á la generositat de vosté; pero ab la nit ha vingut la reflexió, ab aquesta he format los meus plans.....

—Los plans de veure si logras afegir algún nou pagaré als que encara tens; ó en últim cas, anar á donar un disgust á la teva esposa. ¡Vétels aquí 'ls plans que has fet *antes* de véurem entrar! Perque, desde que m' has vist has comprés que per una ó altra causa jo havía tornat sobre 'ls meus acorts, y has concebit l' altíssim propósit de ferte pregar de lo que necessitas. ¿No es veritat?

—No; no es aixó—feu en Balcells, imposat tant

Digitized by Google

per la experta penetració del seu contrincant, com per la forsa d' aquella franca claretat—es que en Valentí no reuneix las cualitats que jo desitjo, que jo vuy pera la meva filla. La Celia, per ella, per mí, y per lo lloch que ocupa la meva familia á Madrid, pot aspirar á alguna cosa més que á un enginyer que no compta ab un céntim de capital, que.....

També aquesta vegada, tal volta per midas diplomáticas, s' esforsá don Martí en tornar á dins la justa resposta que 's mereixía 'l qui sens cap diner havía entrat en l' antiga y rica familia Asparó, y 's contentá en interromprel, dihent:

—La teva filla te trenta mil duros de dot, jo n' hi donaré altres tants á n' en Valentí 'l dia que 's casi; y com penso que es molt natural que l' Ernesto 's quedi á viure ab vosaltres, jo tant aviat com tinga llesta la casa que m' acaban al ensanxe y s' hagi realisat lo matrimoni dels noys, me 'ls emportaré á viure ab mí, ab lo que ja tindrán sufragats los gastos de pis y taula: y ara ¿qué queda?

—Pues queda que la seva educació... es á dir educació... no aixís en la propia aceptació de la paraula, sinó la seva manera de ser... de gustos... de familia, no está á la altura de la meva!

—¿De la teva—preguntá desdenyosament D. Martí—ó de la nostra? Sens dubte deus haver olvidat que per la part materna es cosí de la virtuosa y respectable mare de la teva esposa, y per consegüent de la meva, de la que ningú, ¿ho sents? ningú ha pogut may tildar d' una indignitat! *¿estamos?*—afegí don Martí, comensant á donar espansió al seu contingut enuig.

En Balcells sentí 'l colp y respongué irónicament:

—Pues vegi, apesar d' aquestas excelencias sanguíneas, ó potser per ellas mateixas, no m' agrada y no 'l vuy per gendre!

Digitized by Google

Don Martí restá un breu espay de temps sense respondre. Durant aquells curts moments, per sa imaginació clara y plena de coneixement de la vida, s' hi acumularen lo pró y 'l contra d' aquella qüestió y de las consecuencias que podían seguírsen, no per ell, al qui ja feya molta estona que 's sentía frisós del goig de dir quatre veritats á aquell colós de vanitat y sortir de sa casa pera no tornarhi may més, sino per la Celia y per en Valentí..... per aquella noya que acabava de recordarli lo que la seva germana havía confiat ab ell, pera ésser lo seu apoyo, renovantli al mateix temps, ab los recorts del passat, lo fondo agrahiment que havía sentit sempre pel pare de la *Rosita*..... Una vegada més saldaría comptes morals, evitant un gros disgust á la seva filla, y procurant portar á bon terme lo que ell creya havía d' ésser la felicitat de la seva neta. Y esforsantse en dominar lo just impuls de sa imaginació, recorregué á las fonts de son enginy, y digué ab afectada indiferencia:

—*Hombre*... colocats al terreno de parlar clar, ja sabs que no m' hi guanya ningú, y pues que m' hi obligas, vaig á posarte la qüestió en son lloch. Tu, com á pare, estás en lo teu dret d' obrar com mellor te sembli relativament al matrimoni de la teva filla, y jo com á padrí y advocat d' en Valentí, de dirigirlo per ahont cregui més facil d' arribar á una solució que, baix la meva conciencia, crech acertada per tots. Tu estás malalt, molt més de lo que 't pensas; que 'ls disgustos te fan mal, que 't precipitan, que t' acaban, es innegable; basta veure lo desmillorat que t' has posat d' ahir á avuy, y pensa que jo te 'n prepararé una serie de continuats; pues si tu t' empenyas en prosseguir en una negativa infundada, en Valentí segrestará á la Celia: ab lo que més ó menos tart nosaltres guanyarém lo plet, y tu 'l perderás

Digitized by Google

acabant de destruir ab ell ta consentida salut, y fins potser la teva vida!—

No era possible que don Martí hagués tocat mellor ressort. En Balcells no coneixía prou á la seva mateixa filla pera apreciar fins á quin punt estava imbuida dels seus debers filials, y per lo tant, á secundar los plans del seu oncle; ni la seva pensa, en aquell moment impresionada, s' entretingué tampoch en semblants análisis. Aquella malaltía qu' en los principis del seu matrimoni havía pres voluntariament com á escusa pera sas comoditats particulars, ab los anys y á forsa d' anomenarla, havía acabat pera férseli real, sinó en sa persona, en sa imaginació, sugestionantlo fins al punt de ferli sentir síntomas y dolors que no existían; pero qual sola idea lo feya patir com si materialment lo punyissen. ¡La malaltía!... ¡La mort!... Es á dir, las molestias, las angunias, los sufriments y per últim l' abandono de la vida, á quins goigs y comoditats tan fondament aferrat estava. ¡Aquí sí que 'l seu espahordiment no tenía límits! Devant d' aquesta ombra terrorífica, la seva rahó s' ofuscava, la claretat del concepte 's desvaneixía, fins lo colós de sa vanitat dequeya...

Instintivament en Balcells fixá sos ulls en un dels miralls del seu quarto. La impresió qu' en aquell moment acabava de rebre 's feya visible en son rostre descolorit, en sos llavis contrets, en sa vista esverada... D. Martí ho havía dit ab molta cruesa, pero ab sobras de rahó: lo seu estat de salut era péssim, y no hi havía dubte que l' oncle de la seva esposa era home molt capás pera portar á la realitat las amenassas que li acabava de fer. En Balcells sospesá en un instant la corrúa d' enfados y disgustos que anavan á caure demunt de sa vida, tan cómodament sossegada fins allavoras; la idea de las emocións que se li esperavan, li retornaren á la memoria 'l

Digitized by Google

conflicte pendent ab la Ferrera, y tot seguit li semblá que 'l cap se li enterbolía, que 'l cor li bategava ab inusitada velocitat; y deixantse caure abatut y corprés demunt de la llarga marquesina, esclamá ab veu impresionada:

—Fassin lo que vulgan, lo que 'ls hi dongui la gana, pero no vuy més disgustos! ¡No vuy més perturbacións que acabarían ab la meva salut, ab la meva vida! perque jo estich mal del *estómago*, del cor, del fetje! Mal, molt mal!

Don Martí, sense respóndreli, tragué de la butxaca de sa bata de quadros un plech de bitllets de banch que, després d' haverlos contat detingudament, los deixá dessobre del mármol del *lavabo*.

La vista dels diners, torná al marit de la *Rosita* á un estat més normal, y pensant en que podía treure mellor partit de sa concessió, digué retornántloshi:

—Vosté m' ha imposat condicións; jo no tinch ja forsas pera imposar las mevas á cambi del meu consentiment, de la meva condescendencia per un matrimoni desigual, y per lo tant me limito á demanarli que vosté s' encarregui de dur á felís terme la qüestió d' aquella furia, portantli aquestos diners y exigintli las garantías necessarias pera un altre dia... Vosté es un home de talent, de ciencia, de recursos... Tot lo que fassi m' estará per ben fet... Pero ¡cúydissen vosté! ¡arrégliho vosté!... Ja veu que després de la escena que li he contat, jo no puch tornar á la presó, y molt menos en l' estat de salut en que 'm trobo.... ab la excitació en que estich!...

Don Martí llensá una mirada casi compassiva sobre aquell aplech de debilitats humanas, y tot aferrantse una volta més en sa teoría sobre 'l purgatori de la terra, torná á pendre'ls bitllets qu'en Balcells li allargava, y sens dir una sola paraula sortí del quarto.

Digitized by Google

LA FETA D' EN BALCELLS

Don Martí, fidel á la paraula que acabava de donar á n' en Balcells, á las onze d' aquell mateix dematí aná á la presó, ahont l' assumpto de la Ferrera vist sobre el terreno li feu creure del cas portarlo á cap ab documents degudament autorisats; per lo que, havent d' anar á casa del notari y d' aquésta altra voltra á la presó, se vejé precisat á esmorzar al café Suís, ab lo fí de no perdre temps pera deixar complertament acabada tan desagrable qüestió.

Satisfet del éxit de sas gestións, tot saborejant en son interior lo goig que donaría á la Celia ab la bona nova de haver alcansat lo consentiment del seu pare pera son matrimoni ab en Valentí, á las set del vespre retorná á sa casa, en la que sa primera diligencia fou anar á cercar á la noya en la saleta en que habitualment estava, ahont en lloch d' ella hi trobá á la *Rosita*, que, sense donarli temps de que li dirigís cap pregunta, li digué un xich torbada que 'l dematí, al poch rato d' ésser ell fora, havía arribat la Celia del convent, en lo que per haverli sobrevingut un desmay, la superiora l' havía feta acompanyar ab

Digitized by Google

cotxe á sa casa; y que, una volta allí, sentintse restablerta y havent rebut en Balcells un parte de Madrid, pel que 's veya obligat á marxarhi immediatament, havía persuadit á la noya que l' acompanyés pera passar uns quants días ab los seus oncles y cosinas encarregantli abdós que 'ls despedís en nom seu.

Don Martí, sobtat é indignat á un mateix temps, esclamá consultant son rellotje de butxaca:

—Y ¿ab quin tren hi han marxat á Madrid?

—Han sortit á las cinch ab lo ferrocarril de Tarragona, ahont dormirán pera rependrè, ab més descáns pera la Celia, lo viatje demá al dematí.

La jugada d'en Balcells deixá corfret al oncle de la *Rosita*, que en la violencia del enuig, potser lo més gran que havía sofert en sa vida, sense dignarse tornar resposta á las oficiositats ab que pretenía amanyagarlo la seva neboda, després de pensar en si aquella mateixa nit se 'n aniría á dormir á la fonda, se 'n entrá á las sevas habitacions, ahont lo seu criat li feu entrega d' una carta d' en Valentí, que un propi havía portat aquella tarde de Manresa, y en la que després del acostumat comensament, li deya:

"He sortit ab lo tren de dos quarts de vuyt de Barcelona y per lo tant fa duas horas que soch á la fábrica, y la veritat es que no 'm dono compte de lo que faig, ni de lo que dirigeixo... sols sé que he tingut una qüestió ab la Celia, en la que m' ha dit que tot havía acabat entre nosaltres; y aquestas paraulas que m' han ferit com una escopetada, las tinch aferradas en lo cervell, impossibilitantme de coordinar cap altra idea que no siga la repetició de la mateixa. Li dono la meva paraula de que la Celia s' ha enfadat sense motiu, que en conciencia jo no podía accedir á lo que 'm demanava... pero ella no ho ha cregut aixís, y aixó 'm te fora de mí; y pera major pena, m' es de tot punt impossible lo tornar avuy. Y

Digitized by Google

encara que pogués ¿cóm véurela? ¿Cóm parlarli?.... Tinch lo cap com una fornal... Vosté que tant s' ha interessat per mí y tantas y tantas probas m' ha donat del seu bon afecte, afegeixi la més gran de totas fent que jo puga parlar ab la Celia en las habitacions de vosté, demá á la tarde, *pues* que vindré en lo tren del mitjdia...."

. . . . . .

Lo contingut d' aquesta carta detingué al enutjat senyor de sos primers propósits, resolguent esperarse á posarlos en planta després de haverse vist ab en Valentí.

Aquest arrivá l' endemá en lo tren del mitjdia, y desitjós de sapiguer si aquella tarde podría veure á la Celia, aná directament de la estació á casa en Balcells, trobanthi á D. Martí, al qui comptá ab tots sos detalls la conversa y la renyina que havía tingut lloch en lo balconet de la escala.

Lo bon senyor escoltá ab viu interés aquella relació que li aclaría la causa del enfado de la noya, y reservantse com á home d' honor lo secret que no li perteneixía relatiu á lo de la Ferrera, li contá 'l sentiment de la Celia y sa anada al col-legi y que una volta ella fora, cregut de que ja era hora d' acabar disgustos, s' havía decidit á parlar clar á n' en Balcells, conseguint lo seu consentiment pel matrimoni; y com al retornar al vespre á sa casa, los havía trobat fora, indagant pel servey que la noya, al arrivar del convent ab los ulls rojos de plorar, los seus pares n' havían volgut sapiguer la causa, ab quin fí se tancaren ab ella al dormitori de la *Rosita*, del que després de llarga estona n' havían sortit donant ordres d' arreglar á tota pressa l' equipatge pera marxar inmediatament de Barcelona.

Digitized by Google

—Y ara tu ¿qué pensas fer?—preguntá D. Martí al seu fillol al acabar lo capitol de sas esplicacións.

En Valentí que, ab lo cap caygut dessobre 'l pit, groch y desencaixat, havía escoltat la relació dels fets que se li innovavan, fixá en lo seu padrí sos ulls humitejats per duas llágrimas que, malgrat lo seu domini, furgavan pera escorres cara avall, y digué en la forsa del sentiment:

—Jo, ¡res!... Sempre m' havía mirat aquestos amors com un somni, com una visió de color de rosa que havía de fondres ó engrunarse al acostarhi las mans..... Sentía que ella 'm deya "¡t' estimo!„ y jo ho escoltava, callat, absort, reclós en mí mateix, sense gosar á respóndreli per la por de no trencar ab la meva veu aquell encís que sempre 'm semblava que no tenía de sentir may més! Y 'ls pressentiments no enganyan..... La bondat de vosté y de la seva germana y 'l seu carinyo per mí 'ls van fer creure en un impossible; mes lo que no pot ser..... ¡no es! No hi ha que donarhi voltas y per la meva part no penso donarnhi cap!

—*Pues hombre*... jo, com no tinch aquesta sanch d' horxata, no deixaré que en Balcells se rigui impunement de mí, y ab lo tren d' aquesta tarde.....

—Si vosté m' estima, no fará res d' aixó—interrompé en Valentí deixant las flors de son romanticisme pera rependre las espinas del seu ressentiment. —Ja sé que lo que li vaig á dir li semblará un xich estrany; pero jo á vosté li haig de dir tot; y per lo tant, ha de saber que, en aquesta qüestió, per mí 'l seu pare es lo de menos; pues si jo, pera enamorarme de la Celia, he prescindit de sa major ó menor correspondencia als meus sentiments, pera que sigui la meva esposa, necessito la seguritat ¡absoluta! de que m' estima per sobre de totas las contrarietats de la vida! Y poca proba dona d' estar enamorada la

Digitized by Google

que á la primera negativa, sense voler atendre á rahons casi sagradas, abandona al home qu' estima!—afegí 'l jove ab tota l' amargor de que estava possehit.

—*¡Hombre!... ¡hombre!...* las cosas no s' han de pendre tan en absolut!... y t'ho dich jo, que en aquesta qüestió, per no dir més, me trobo tan amarch com tu. ¡Com si no fos res la que m' ha jugat en Balcells! Pero la noya es una criatura, y s' ha de pensar que ell, pera emportársela, s' ha prevalgut de la exaltació del seu sentiment..... sentiment infundat, ja ho sé, pero que per ella ha prés tota la importancia d' una decepció; mes un colp sossegada.....

—Conech á la Celia y sé fins ahont arriba son carácter impressionable; y més tenint aprop seu qui ab talent y autoritat buscará 'l modo de fer una montanya d' un grá d' anís..... pero á pesar de tot aixó, si ella m' estima com ha d' estimar una dona pera casarse..... ó al menos com jo m' he fet la ilusió de que m' ha d' estimar la meva, escriurá á vosté donant satisfacció del seu acte; si no ho fa... será proba de lo que jo sempre m' he temut, y es que 'l seu amor per mí ha estat un capritxo..... una il-lusió de criatura..... y en aquest cas Deu nos haurá fet un gran servey á tots dos fentnos véurehi clar ¡á temps!...

Don Martí, encarinyat ab las il-lusions que sobre aquest matrimoni havía concebit, com á bon advocat, batallá en la defensa del seu plet; pero en Valentí, ferit dolorosament ab la confirmació de sas desconfiansas de sempre, sapigué espressarlas ab tanta elocuencia y sinceritat que arrivá á posar en roda al oncle de la Celia, que, ja corprés per la enmatzinada espina del dubte, tampoch s' atreví á perfidiar en pendre sobre sí la responsabilitat de protegir un matrimoni que 's fundava sobre bases que no semblavan tan sólidas com ell s' havía cregut. No

Digitized by Google

obstant, com entre mitj d' aixó lo fibló del amor propi burlat furgava per la seva banda, fentli semblar que sentía la rialla mofeta que en aquellas horas debía fer en Balcells, resolgué escriure una enérgica carta á Madrid, exigint á la Celia claras explicacions pera judicar de la seva conducta y obrar en conseqüencia. Al final d' ella li innovava que mentres se resolía aquesta qüestió aniría á passar una temporada á Vilafranca ab la mare y germana d' en Valentí, pera disposar desde allá ahont fixaría sa habitual residencia, puig que no volía estar una hora més en la casa dels seus pares.

Escrita y enviada la carta, don Martí sortí de Barcelona, y una volta aposentat, esperá la resposta que tardá catorze días en rebre, pero aquesta no li vingué firmada per la noya, sinó per la seva mare, que en quatre apressadas ratllas li deya que acabava d' arribar á Madrid, enviada á cercar per en Balcells pera cuydar á la Celia, que havía caygut gravement malalta del tifus; per lo que creya del seu deber posarho en son coneixement, y ab major motiu per quant la noya, si tenía un instant clar, demanava ab gran insistencia per ell.

Don Martí no 's prengué més que 'l temps necessari pera arreglar la maleta y marxar á Barcelona, en quin punt, després de fer una esquela pera en Valentí, que tornava á ésser á la fábrica de Manresa, prengué 'l tren pera Madrid.

Fácil es de compendre l' estat d' ánim del vell senyor ab lo colp d' aquella nova, rebut en ple ressentiment per la partida que li havía fet en Balcells. Encabit dins del vagó, ab los peus entumits, lo cap recolzat en l' ángul de la finestreta, mirant camps y pobles, boscos y montanyas y rius y túnels, que vertiginosament s' encalsavan l' un darrera l' altre, pensava en que casi tant corrents com aquella professó

Digitized by Google

topográfica que desfilava devant de sos ulls, s' havían succehit los aconteixements en la seva familia desde sa arribada d' América. ¡Trenta vuyt anys pera enlayrar un castell que, en lo breu espay de tretze mesos, havía anat arrunantse pedra per pedra, puig iniciada sa cayguda ab la mort de la seva germana, romput aquell nus que no havían lograt afluixar ni l' esborrador pas del temps, ni la grandiosa immensitat dels mars, li semblá ja que l' abím de la buydor s' obría devall de sos peus, donchs las cumplimentosas atencións de la *Rosita* sols l' ompliren com á cosa vinguda d' una sanch que era també seva. Més endevant, ab lo temps y ab lo tracte, aquella Celia criada á completa semblansa de la seva avia, ab sa vivesa de carácter, ab sa ingenuitat y sa tendresa, havía entrat, no per dictada lley de parentiu, sino per assalt guanyat ab sas propias qüalitats, á ocupar junt ab en Valentí un lloch preferent en lo seu cor, assedegat dels purs afectes de la familia, goigs que ell se cregué disfrutar ab la realisació d' aquell matrimoni que havía estat lo somni predilecte de la seva germana y que continuá essent lo seu; il-lusions y projectes que esglayava 'l pensar en lo que 's podían convertir.....

Don Martí sentí que 'l cor se li estrenyía dolorosament apenat per aquella idea que á cada instant lo punyía ab major forsa. Desitjós d' esvahirla, tragué 'l cap fora de la finestra del vagó, que acabava de deturarse en una de las estacións de la vía, descubrint un reduhit aplech de casetas que per son aspecte 's coneixía que eran habitadas per gent jornalera, mentres que al extrém oposat s' hi extenía un bonich pahissatje, pel que hi serpentejava un torrent ab sas grans voradas de vincladisas canyas, prosaycament trencat per l' uniforme línea del tren. Don Martí fixá la vista en lo panorama que 's des-

Digitized by Google

plegava devant de sos ulls; mes, á son pensament, que no podía apartarse de la Celia, lo cambi de decoració no lográ més que presentarli variacións sobre 'l mateix tema. Si aquesta malaltía tenia un fatal desenllás ¿ahont anirían á parar las il·lusions que s' havía format? ¿Qué sería dels últims anys de la seva vellesa? ¿Per qué l' afany del regrés á la patria y per qué en fí no havía fet com tothom, com aquells mateixos treballadors que allí devant de sos ulls los veya retornar de las feynas del camp, trobant en lo racés d' aquellas casas xicas y rónegas l' amor de fills y esposa qu' ell no havía conegut may?... Los mateixos aucells que voleyavan pels canyissos de aquell torrent ¿no 'ls veya ajuntarse pera cercar en sos nius l' aixopluch pera las foscors de la nit?...

Res vivía sol en la naturalesa. Los arbres y las plantas creixían en aplechs ó rengleras; y si alguns mesquins espays los separavan, pel devall de la terra nuavan ben estretament unas ab altras sas esfilagarsadas arrels; fins las montanyas, eixas massas compactas de pedra y terra, en mitj de la insensibilitat de sa duresa se resistían á la buydor del aislament, y enllassantse per sas vessants, formavan los engranatjes de las serras, que en aparelladas sardanas emmurallavan las amplas valls; las gotas d'aygua que juntas se desprenían dels núvols, al arrivar á la terra tornavan á unirse pera corre agermanadas en xaragalls y rius; y aparellats se veyan també en lo tros del cel ahont en aquell moment s' enfondía sa mirada, lo brillant aplech de raigs d'or que envers á ponent acompanyavan al astre del dia á alegrar ab los encants de sa llum la foscor d' un altre hemisferi, y juntas una al costat del altra, s' extenían á son entorn l' enfilall de tornassoladas glassas que suaument anavan á confondres ab la grisa volta del cel...

Digitized by Google

Lo tren reprengué son acelerat moviment, y don Martí, tornantse á encaixonar en l' ángul del vagó, la doná en pensar que 'ls tan alabats invents del nostre sigle no son més que un conjunt d' imperfeccións; que 'ls ferrocarrils caminan encara ab una calma desesperadora... que la ciencia de curar está molt atrassada, quan ab tantas centurias de malaltías no sab trencar, en son comensament, un tifus en una criatura de divuyt anys.

. . . . . .

Digitized by Google

VANITAS VANITATUM...

La *Rosita* ho havía innovat al seu oncle ab cru laconisme; lo tifus, l' implacable assessí de la jovenesa tenia á la Celia entre las urpas de la mort.

La pobra noya, qu' havía sortit de Barcelona després d' una nit d' insomni y un dematí d' emocións, se ficá al tren havent menjant poch y malament donat lo seu estat d' ánim; pel camí las viandas dels restaurants las prengué sense gana, y ja una volta á Madrid, los seus oncles y cosinas, desitjosos d' obsequiarla, no sols la dugueren á teatres y passeigs, sinó que, donantse un ball en lo palau d' uns nobles amichs de la familia, s' empenyaren en portarhi á la Celia, que, casi sens haver descansat dal viatje, tingué d' anar á botigas y modistas pera ferse un trajo de ball, que 'l seu pare volgué que fos lo *non plus ultra* de la elegancia.

La noya, pera no desayrar als seus oncles, que plens de bons intents no 's cansavan d' obsequiarla, no sentintse ja be, ab la pensa y 'l cor á Barcelona, aná á la festa, ahont per sa figureta ideal vestida ab refinat bon gust, per sa fesomía atractiva plena de vivesa, de frescor y joventut y per ésser forastera, ab lo que s' hi afegia l' encant de la novetat, fou

Digitized by Google

galantment obsequiada, ballant ab los principals joves de la *hig-life* madrilenya, omplint de satisfacció á n' en Balcells que trobantse á tot son pler entremitj d' aquella atmósfera aristocrática, no li costá gayre de pujarli 'ls fums al cap fins á entreveure la possibilitat d' arrivar á ésser sogre d' un títol de Castella. Si 'l seu germá, per son casament, havía entrat en aquella societat que tant l' enlluhernava, també hi podía entrar ell, poguenthi posar per palanca lo de la seva filla, que jamay li havía semblat tan idealment bonica com aquella nit, vestida ab vaporosas glassas de color blau pálit, adornadas ab graciosos aplechs de *crisantemas* rosadas. Tant satisfet y entussiasmat estava que al día següent malgrat lo fret y 'l cansanci, s' empenyá en ferla retratar vestida ab lo mateix trajo que havía portat al ball, pera enviar la fotografía á la seva mare, á la que ell escrigué ab tots los punts y detalls lo *succés* obtingut en aquella aristocrática festa.

Segóns assegurá 'l fotógrafo, 'l clixé quedá admirable, pero en lloch del retrato 's tingué d' enviar un *parte* á la *Rosita*, pera que pujés totseguit á cuydar á la seva filla ja enmalaltida de gravetat...

Quan D. Martí hi arrivá feya pocas horas que l' havían sagramentada, y la junta de metjes que acabava de sortir, tot pronosticant que aquella nit faría sa crisis la malaltía, doná molt pocas esperansas de salvarla.

L' apesarat senyor, després de rebre sobre son pit las desconsoladas llágrimas de la *Rosita* y escoltar los confosos descárrechs d' en Balcells, se 'n entrá al quarto de la Celia, quin aspecte, malgrat lo previngut que estava, lo deixá aterrat. Costava de convenir en que aquell cos, ensotat dins dels matalassos, abatut per la febre, ab la cara desencaixada, lo nas afilat, los llabis negrosos y 'ls ulls rodejats d' un cér-

Digitized by Google

col moradench, hagués estat aquell pomet de flors que feya tants pochs días era alegría, ornament y encant d' aquella antiga casa, d' ahont la vanitat y l' orgull l' en havía arrebassat.

Don Martí ab lo cor dolorosament oprés, s' assegué en la cadira de la espona del llit y estampant un amorós bes sobre 'l front de la malalta, li digué carinyosament á cau d' orella:

—¡Celia!... ¡Filla!...

Aquesta obrí sos ulls que semblava que se li havían enfondit fins á mitj cap y sens demostrar gens de estranyesa de veure á don Martí al costat seu, mormolá:

—¿Tot sol?

Lo seu oncle comprengué tot seguit aquella lacónica pregunta, y li digué:

—En Valentí vindrá demá... Lo *tio* t' ho promet... ¿Sents filla?

—Demá—repetí la noya tornant á tancar los ulls.

Don Martí, ab las mans creuhadas y la vista tristament fixada en la noya, pensá ab cert esferehiment que aquell demá, sempre problemátich pera tothom, podía esserho molt més per una criatura casi agonitzanta, y en sa natural bondat, cregut de que estava en son deber fer quelcóm en favor del seu protegit ausent y amorosir ab la rosada de la confiansa aquell cor enmustigat per l' alé del dubte, s' incliná envers la joveneta, y agafant per entremitj dels llensols sa febrosa má, li digué ab veu que sols ella pogué sentir:

—¿Veritat, Celia, que estás ben certa de que 'l *tio* t' estima forsa, forsa?

La noya mogué 'l cap en sentit afirmatiu.

—¿Y que per lo tant, no vol, ni pot enganyarte?

—No—mormolá débilment la joveneta.

—Pues, convensuda de que t' estimo y de que no 't

Digitized by Google

puch enganyar, m' has de creure al assegurarte baix la meva paraula que en Valentí t' estima molt, molt!... més de lo que tu pots pensar... Que éll obrá en aquella qüestió com home d' honor y de conciencia... com al seu lloch haurías obrat tu... encara que sens pensar los motius que t' induhían á la teva demanda; pues á haverho sapigut, pots estar certa, ben certa que ell ho hauría fet tot... tot per tu!... T' ho prometo... ¡T' ho asseguro!

La Celia atansá á sos cremosos llabis la má de don Martí y veyent que la seva mare, presumint de lo que parlavan, se 'n havía anat al altre extrém del quarto, ahont també de baix en baix enrahonava ab las monjas que la cuydavan, preguntá vivament al seu oncle:

—¿Qué 'm moriré, tio?

—¡Y ara! ¡Quinas cosas de dir!—exclamá 'l vell senyor ab veu que en va s' esforsava pera que prengués lo tó de seguritat de que tanta falta en tenía. —¿Per qué t' has de morir? A la teva edat, y assistida pels primers metjes ¡y per nosaltres, que tots t' estimém tant!

La noya, sense forsas pera analisar la buydor de tant il-lusorias garantías, torná á tancar los ulls, dihent al poch rato á don Martí:

—Aixís que arribi, díguili vosté que aquells diners no 'ls demanava per cap criaturada meva... pero... que jo no li podía esplicar... ni ara... ni vosté... ni...

—*Bueno;* filla, *bueno;* ja sé lo que 'm vols dir... No t' amohinis, no 't cansis... lo *tio* li dirá tot, aixís que arribi... demá...

—Demá... Demá...—repetí la noya, com saborejant en son interior tot l' encant que enclohía per ella aquella esperansada paraula; y estrenyent ab convulsiva forsa la má de don Martí, que conservava encara entre las sevas, li digué.

Digitized by Google

—Vagi vosté á rebrel á la estació... perque 'l pobre papá... sab... sab...

La darrera idea 's perdé entre l' ensopiment de la febre: d' aquella febre que, com caball desbocat, feya corre al galop la sanch per sas venas, emportántsen á cada tom un caudal de sa jove vida, anorreant lo cervell, que ja sols tenía esma pera dictar de tant en tant paraulas soltas ó qualque párrafo sense ilació, mormolat entredents y seguit d' un continuat y adolorit gemech.

La *Rosita*, á la que semblava que la gravetat de la seva filla havía posat á son just punt sos maternals sentiments, després d' haver esplayat lo cor á la esperansa al veure á la Celia seguir ab més ó menys forsa la conversa ab lo seu oncle, torná á son desespero al mirar ofegat pel dogal de la malaltía aquell raig de consoladora llum; y com, ab la temensa del contagi per las sevas fillas, lo germá y la cunyada d' en Balcells havían abandonat la casa, la pubilla Asparó, mancada de familia propia y d' aquellas amistats íntimas que en major ó menor número se conreuhan sempre en lo lloch ahont s' ha nascut, ferida pel dolor moral y abatuda pel cansament físich, caygué en un violent atach nerviós, per lo que D. Martí tingué que ferla treure del cuarto en brassos de las relligiosas que cuidavan á la noya, mentres que enfront d' aquell desastre, en Balcells, com barco sense timó, ferit al bell plé de sas il-lusións més enlayradas, resistintse á creure en la impotencia del diner devant dels decrets del Cel, entrava y sortía de la cambra, tan prompte animantse com cridant en una consulta derrera á l' altra á totas las notabilitats facultativas de Madrid.

Don Martí, únich cap seré de la familia, en aquells moments de proba continuá en la espona del llit, de la que no s' havia mogut desde sa arribada, compar-

Digitized by Google

tint ab las monjas sos cuydados á la malalta, contemplant ab esglay aquella fesomía que 's transfigurava, aplicant ab desesperada constancia á aquell cos estenuat las últimas prescripcións de la ciencia.

Tot de sobte, envers las primeras horas de la vetlla, la Celia obrí 'ls ulls que feya llarch temps los tenía closos per l' ensopiment de la febre, y digué ab tota claretat:

—¡Tinch una pena!...

—¿Tu penas, filla? ¿Y per qué?

—Perque... perque... pues miri... perque m' he recordat de que, quan era petita, l' avia 'm deya que per cada caritat que 's fa á la terra, neix un roser al cel... un roser que no 's cansa de treure flors, que 'ls ángels recullen pera adornar los llochs que han de tenir á la gloria las ánimas caritativas... Y vegi... desde que l'avia es morta no n' he fet gayres de caritats!... Y m' agradan tant las rosas!...

Aquestas paraulas foren las derreras que eixiren de sos llabis: la visió d' una vida superior y 'l recort de l' ánima piadosa que educá á la seva, las derreras imatjes que 's reflectiren en son pensament....

Pocas horas més tart, quan á la sortida dels teatres la gent ab pas acelerat creuhava en totas direcións los carrers y plassas y 'l remor dels cotxes se barrejava ab las enrogalladas veus dels venedors de periódichs, per aquell cel de Madrid en nit serena de las derrerías del novembre, blau y envellutat y resseguit per milenars de brillejantas estrellas, tot de sobte n' hi aparegué una de més grandiosa magnitut, d' un brill més intens y esplendent, una que ajuntá dins d' ella la llum de dos estels, que acabavan d' apagarse pera sempre més, dessobre de la boyrosa superficie de la terra...

Barcelona 19 d' Octubre de 1899

Digitized by Google

INDEX

	Plana
Als meus nets	5
Un casament á la Mercé	7
Qui era la viuda Asparó	20
Dúas cartas	35
Vells y joves	43
Gent á la moda	54
La disfressa de la Celia	62
Lo ball de casa en Mauri	77
Avia y neta	95
Projectes	108
Oassis	116
Los determinis de donya Filomena	135
Posta de sol y resplandor d' aubada	149
Un any després	170
La Ferrera	183
Conseqüencias	200
Oncle y nebot	213
Lo mon á divuyt anys	223
Genit y figura	238
La feta d' en Balcells	246
Vanitas vanitatum	255

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

OBRAS DE DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ

	Ptas.
POESÍAS CATALANAS.	2
LA MONTSERRAT (novela) agotantse.	3
UN DE TANTS (noveleta curta).	

Aquestas obras se venen en las principals llibrerías y en la Administració de *La Renaixensa,* Xuclá, 13, baixos.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google